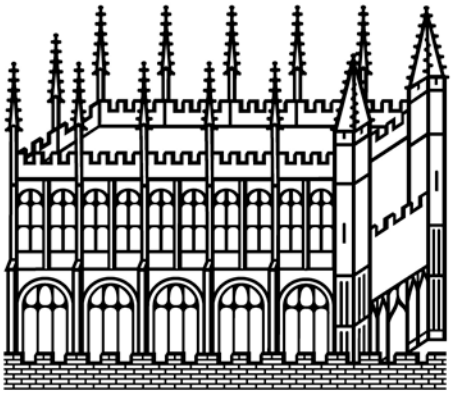

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

8vo
B S.
L. 20.

Ludvig Holbergs

udvalgte

Skrifter.

Udgivne

ved

K. L. Rahbek,

Professor.

Femte Del.

Kjøbenhavn, 1805.

Trykt og forlagt af Directeur Joh. Fred. Schultz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

Holbergs

Comedier.

Femte Bind.

Indhold.

Side.

Om Holberg, af Oberauditeur P. Roſenſtand Goiſkes dramatiſke Journal No. 21., for Aar 1771 . . . . . VII.

Plutus . . . . . I.
Over Plutus . . . . . 85.

Huusſpøgelſet eller Abracadabra . . . . . 91.
Over Huusſpøgelſet . . . . . 165.

Den forvandlede Brudgom . . . . . 169.
Over den forvandlede Brudgom . . . . . 198.

Don Ranudo di Colibrados . . . . . 201.
Over Don Rannds . . . . . 304.

Philoſophus i egen Indbildning . . . . . 309.
Over Philoſophus i egen Indbildning . . . 408.

Republiqven eller det gemene Bedſte . . . . . 411.
Over Republiqven . . . . . 488.

Sganarels Reiſe til det philoſophiſke Land . . 491.
Over Sganarels Reiſe til det philoſophiſke Land 525.

Om
Holberg,
af
Oberanditeur P. Roſenſtand Goiſkes dramatiſke Journal
No. 21. for Aar 1771.

Vi have paa et og andet Sted, naar vi har talt om Holberg, ſaavidt vi nogenlunde for Rummet har kunnet, ſøgt at beviſe, at denne ſtore Mand var en ſtor Efterligner af de Gamle, og iſær af Plautus, og maaſkee undertiden ej andet, end en fri Overſætter; — dette uagtet kalder vel Ingen i Tvivl, at han jo er en af de ſørſte comiſke Skribentere i ſit Fag; men hvorfor? — fordi han har brugt de Gamle? — nej! men fordi han har brugt dem, fordi han har taget hele Scener af dem, med Valg og Smag; — denne Egenſkab, at han altid anbragte

bragte alle de Indfald han laante hos Andre, paa det rette Sted, at han aldrig gik i at laane Vittighed, uden for den Art, som hørte til hans Lod, og at han gav dem de rette nationale Vendinger, at han endelig indstrøede sine egne Indfald imellem, der aldrig manglede det sande comiske, som paa en gandske utvungen Maade opvækker Latter, og som passer sig paa Personerne, som sige det; denne sjeldne Egenskab, sige vi, er det, som gjør Holberg, naar han allermeest laaner af Fremmede, til en fuldkommen original Comedieskriver, og som nogle Nyere har manglet.

Plutus

eller

Proces

imellem

Fattigdom og Rigdom.

En heroiſk Comedie i fem Acter.

Perſonerne:

Plutus, Rigdommens Gud.
Aeſculapius.
Mercurius.
Jupiter.
Timotheus, en Borger.
Davus, hans frigivne Tjener.
Palæſtrio, en anden Tjener.
Diogenes.
Penia, Fattigdoms Gudinde, med to Børn.
En Skolemeſter.
En Moraliſt.
En Bonde.
En gammel Jomfru.
En Cavalier.
En drukken Mand.
Euclio.
Fire Raadsherrer.
En Skriver.
Menander.
En Jomfru.
En Magiſter.
En Tjeneſtepige.
En Offerpræſt.
En Tjener.

For-

Første Act.

Første Scene.

Timotheus. Davus, i Sganarels Dragt.

Timotheus. Her er en elendig Tilstand udi denne Stad; thi her er hele Gader, hvor man finder ikke en eneste vederhæftig Mand.

Davus. Jeg troer neppe udi den hele Stad. Thi vi ere Prakkere tilsammen; saa at det er ikke uden Stand og Fødsel, som skiller Tjenere fra Herrer. Vore Naboſteder derimod beſidde stor Rigdom, ja saa stor, at en eneste af deres Borgere kan kjøbe vor hele Republik.

Timotheus. Det er sandt nok. Men derimod findes udi de fleste saadanne Steder stor Forvirring og Uorden; og de fleste af deres Borgere beſidde ikke megen Dyd.

Davus. Hvad Dyd? Hvad vil Dyd vel sige? Hvis vi ville komme alle vore Dyder i en Gryde, vilde de dog ikkun give en maver Suppe. Dyd uden Penge er ikkun et blot Navn.

Timotheus. Det er i visse Maader sandt. Derfore siger en Philosophus: man man først lægge Vind paa Penge, siden paa Dyd.

Davus. Og Poeten siger: Est du krum, est du lam, har du Penge, saa gaaer du fram. Men hvoraf kan det komme Hr. Patron! at vor Stad har saa slet Skjæbne frem for andre Stæder.

Timotheus. Det kommer deraf, at Rigdommens Gud Plutus stedse har gaaet vor Stad forbi.

Davus. Det maa da være en dum Gud: thi=

Timotheus. Han er ikke dum; men han er stok blind. Og er det i Henseende til den Blindhed, hvormed han er slagen, at han gemenligen tager Fejl, og uddeler sine Gaver til de uværdigste Mennesker. Men jeg haaber dog, at denne Uheld ikke skal længe vare; thi Raadet har ved Bønner og Offringer bevæget Jupiter at see til vor Elendighed, og at tilskikke os Plutum.

Davus. Hvoraf veed Herr Timotheus, at han har dertil ladet sig bevæge?

Timotheus. Saadant er ved Tegn givet tilkjende; ja ved saadanne ufejlbare Tegn, at man fast ikke kan tvivle derom.

Davus. Men hvad hjelper os hans Ankomst, eftersom han er blind, og uddeler sine Gaver hen i Taaget. Det kan jo i saa Maade hende sig, at han gaaer mig og andre meriterede Personer forbi, og beriger de uværdigste. Ti=

Timotheus. Giv Dig kun tilfreds; thi Raadet har gjort Anſøgning ikke alene om Pluti Ankomſt, det har ogſaa af Jupiter forlanget, at han maa bekomme ſit Syn, paa det han ikke her, ſom paa mange andre Steder, ſkal uddele ſine Gaver i blinde. Men jeg maa forføje mig hen til Raadhuſet, for at efterforſke, hvorudi de Tegn beſtaaer, hvorpaa man grunder dette Haab.

Anden Scene.

Davus alene.

Hvis dette er ſandt, vil Staden ſtøbes om udi en anden Form. Ach gid han ſnart vilde komme! jeg ſkulde ſtrax ved Bøn og Knæfald bevæge ham til Gavmildhed mod mig. Jeg ſkulde tilbyde ham mit ringe Hus; min egen Huſtru og Døttre ſkulde ikke være ham for gode; ſaa at han ſkulde tydeligen mærke, at jeg er en meriteret Perſon. Jeg ſkulde, det ſom meer er = = Men der ſeer jeg Diogenes at komme rullende med ſin Tønde. Han maa ikke vide den Herlighed, ſom vor Stad foreſtaaer.

Tredie Scene.

Davus. Diogenes med en Kaabe og barhovedet, et langt Skjæg, item med Træſko, rullende en Tønde.

Davus. Hej Diogenes! kaſt Din Tønde Pokker i Vold, og giv Dine Træſko og Din Kaabe Afſked.

sked. Har Du ikke hørt, at Rigdommens Gud Plutus vil besøge vor Stad, og der uddele sine Gaver.

Diogenes. Hvad er det for en Slyngel, som kalder paa mig?

Davus. Kjender Du mig ikke?

Diogenes. Du hører jo vel af Titelen, at jeg kjender Dig.

Davus. Man kan ikke agte, hvad saadan tølperagtig Philosophur siger: saadan Karl, som Du est, vil herefter ikke have meget at sige. Har Du ikke hørt tale om Pluti Ankomst?

Diogenes. Jo vist! men det gaaer mig ikke an. Jeg bliver ved min enfoldige Levemaade, til Trods for den hele Stad.

Davus. Du faaer ikke Lov at trodse; thi man vil forvise Dig og alle uhøvlede Staaddere af Byen.

Diogenes. Man skal ingen Umag gjøre sig med at forvise mig Byen; thi saasnart Plutus kommer, gaaer jeg selv frivilligen i Landflygtighed.

Davus. Kan Du da ikke taale at see Stadens Velstand?

Diogenes. Jo vist! men jeg kan ikke taale at see dens Veestand. Thi Rigdom vil føre Uheld med sig.

Davus. Ha ha ha! disse Philosophi have Skruer løse i Hovedet.

Dio-

Diogenes. Udgangen vil ſande mine Ord. Her findes endnu mange dydige Borgere i Staden. Saa ſnart Rigdom kommer, vil de Gode ogſaa blive onde, ja lige ſaa vanartige, ſom Du og Dine Ligemænd.

Davus. Jeg ſiger, at man agter ikke, hvad en tølperagtig Philoſophus ſiger.

Diogenes. Og jeg ſiger, at Udfaldet vil ſande mine Ord. Men jeg driver kun Tiden unyttig bort ved at prædike for Dig. Farvel Davus, og ſiig denne min Spaadom til Andre.

(Han ſnyder ſig, og ſmør paa Davi Kaabe, gaaer bort, rullende ſin Tønde.)

Fjerde Scene.

Davus alene.

Gid Din philoſophiſke Hund faae Skam, ſom beſmurte min ſkjønne Kaabe. Det ligger dog endelig ikke Magt paa. Jeg mener herefter ikke at bære uden Gyldenſtykkes Klæder. Men Himmel! hvad er det jeg ſeer? En Gud kommer ned af Luften! mon det er ikke den kjære Plutus? Nej det er dog ikke Plutus. Mig ſynes, at han paa Dragten ligner heller Mercurius, ſom er Gudernes Sendebud. Jo det er, min Tro, den ſamme. Ach mit hele Legem ſkjælver, og Synet forbløffer mig.

(Han kaſter ſig næſegrus ned.)

Fem=

Femte Scene.

Mercurius. Davus.

Mercurius staaende ham med sin Kjep. Stat op Davus! og vær ved frit Mod. Jeg er Gudernes Ambassadeur. Dig skal intet Ondt vederfares.

Davus rejsende sig. Ach Hr. Ambassadeur! Jeg beder Eders Excellence om Naade.

Mercurius. Jeg er her nedskikket for at tilbringe Eders Stad og Dine Borgere de gode Tidender, at Jupiter har hørt deres Bøn, og at han skikker dem Plutum, tilligemed den store Læge Aesculapium, der skal curere hans Blindhed, paa det han ikke her, som paa mange andre Steder, skal af Mangel paa Syn uddele sine Gaver paa uværdige Mennesker, men paa gode og dydige Borgere alene.

Davus. Jeg beder da ydmygst, at Eders Excellence vil recommendere min ringe Person til Plutus; thi jeg er, uden at rose mig selv, en af de dydigste Mænd her i Staden. Jeg sidder derforuden med Hustru og mange Børn, og har i mange Aar baaret mine Horn med Taalmodighed.

Mercurius. Det maa Alt ankomme paa Pluti Skjønsomhed. Gak Du kun strax hen, og forkynd Borgerne, at de berede sig til Pluti Ankomst.

(Mercurius opløftes igjen.)

Sjet-

Sjette Scene.

Davus. Timotheus.

Davus. Jeg maa ſtrax kalde paa min Principal, og lade ham denne glædelige Tidende tilkjendegive. Hej Hr. Principal! kom ſtrax herud.

(Han repeterer det 3 Gange ſkrigende.)

Timotheus. Nu, hvad er paa Færde? hvad ſkader Dig?

Davus. Intet intet!

Timotheus. Hvi kalder Du da paa mig, og hvi ſkriger Du ſaa? Sig mig dog, hvad Dig er hendet.

Davus. Det vil jeg gjøre; men Hatten af først.

Timotheus. Hvi ſkal jeg tage Hatten af.

Davus. Jeg ſiger: Hatten først af, i Djævels Skind!

Timotheus. See nu er Hatten af, er det nu vel?

Davus. Hatten under Armen!

Timotheus. Nu er den under Armen; lad mig høre, hvad = =

Davus. Fold Jere Hænder, og gjør en krum Ryg.

Timotheus. Jeg troer, den Karl vil drive Spot med mig!

Davus. Gjør mig ikke Hovedet kruſet; men efterkom ſtrax min Befaling. (Timotheus folder Hænderne, og bukker.) Saa, nu er det godt. I veed maaſkee ikke, hvem jeg er.

Timotheus. Du eſt Davus Syri Søn, og min frigivne Tjener.

Davus. Slidder Sladder! nu ikke meer. Nu er jeg en Ambasſadeur.

Timotheus. En Ambasſadeur!

Davus. Ja en extraordinair himmelſk Ambasſadeur.

Timotheus. Hvad Pokker vil alt dette ſige? Karlen maa være kommet rent fra Forſtanden.

Davus. Nej nu er jeg den klogeſte Mand udi den hele Stad. Jeg veed meer af magtpaaliggende Ting end det hele Raad. Hør, førend vi veed et Ord deraf, har vi Rigdommens Gud hid.

Timotheus. Hvoraf veed Du det?

Davus. For kort Tid ſiden, da jeg var her alene, kom Mercurius ned af Luften.

Timotheus. Hvoraf veed Du, at det var Mercurius?

Davus. Skulde jeg ikke kjende Mercurius, ſom Lakejers, Tjeneres og Fuldmægtiges Patron. Han ſagde mig ellers ſelv, hvem han var, og befol mig at give Stadens Indbyggere tilkjende, at Jupiter havde bønhørt Raadets Begjæring og tilladt

Rig-

Rigdommens Gud at beſøge vor Stad for at berige den. Han lagde og dette dertil, at han ſkulde bekomme ſit Syn, paa det at han ikke meer af Vildfarelſe ſkulde dele ſine Gaver ud til Uværdige. Det ſidſte glædede mig meſt; thi jeg kjender mig ſelv, og veed derfore at jeg ikke bliver forglemt.

Timotheus. Men kan det ikke være en Drøm?

Davus. Jeg veed, man drømmer ikke ſtaaende, med aabne Øjne, om Formiddag. Men ſtille! Der kommer Nogle, ſom ſeer anderledes ud end Menneſker. Jeg troer = =

Syvende Scene.

Plutus, udi prægtige lange Klæder, med en **Tjener,** ſom leder ham frem med et Baand. **Timotheus.** **Diogenes.** **Davus.**

Plutus. Har vi langt endnu til Staden?

Tjeneren. Vi er allerede udi Staden; og her er Timothei-Hus.

Timotheus. Men hvad er det for en blind Mand udi gyldene Klæder? Mon det ikke er Plutus?

Plutus. Jeg er efter Jupiters Ordre kommen til denne Stad, for at redde den fra Fattigdom; og uddele mine Gaver til dens Borgere.

Timotheus. Vær velkommen naadige Herre! Den hele Stad vil ved Eders Ankomſt blive opfyldt

med

med Glæde, undtagen nogle knurvorne Philoſophi, ſom ſtedſe recommendere Fattigdom. Men man holder deres Prædikener daarlige og ilde grundede.

Diogenes. Ved diſſe knurvorne Philoſophi, mener man nok mig. Alt hvad ſom ikke flatterer en Stads Forfængelighed, kaldes Avind og Knurvorrenhed. Jeg maatte gjerne ſpørge, hvad vore Naboſtæder have vundet ved Pluti Nærværelſe? Man har jo ſeet ham at uddele ſine Gaver til de ſlemmeſte og udydigſte Mennesker, og at mange gode Stæder ved ſaadan Forhold ere bragte udi ſtørſte Forvirrelſe.

Plutus. Denne Mand har herudi Ret. Men Skylden er ikke hos mig; thi den Blindhed, hvormed jeg er ſlagen, foraarſager, at mine Gaver blive ſaa ilde uddelte, og at de falde udi onde Menneſkers Hænder, hvilke, langt fra at ſkjønne paa mine Velgjerninger, og anvende dem til gode og nyttige Tings Forfremmelſe, misbruge dem ſkammeligen; og i Steden for at kade ſee Taknemmelighed mod deres Velgjører, tractere de mig med Haanhed og Foragt. Nogle anvende dem paa Drik og Fraadſeri, hvorved de ſelv forkorte deres Liv, og jeg bliver Eftertale underkaſtet; Andre anvende dem paa Skjøger; Andre paa Stads og Pragt. Ja det, ſom meſt fortyder mig, er, at mange kaſte mig ned udi mørke Kjeldere, og grave mig ned udi Jorden.

Alt

Alt saadant kunde forhindres, hvis jeg ikke havde Mangel paa Synet, som foraarsager, at jeg deler mine Gaver ud i Blinde.

Timotheus. Herpaa har Jupiter lovet at raade Bod; thi han har befalet den store Læge Aesculapium at lade sig her indfinde med en Øjensalve, for at hjelpe Eders Naade til sit Syn, paa det at Han herefter, som tilforn, ikke af Vildfarelse skal falde udi onde og utaknemmelige Menneskers Hænder, men alene berige gode og dydige Personer, der ville være Ham Tak skyldige, og ikke misbruge det Liggendefæ, som dem forundes.

Plutus. Hvis saa er, og hvis mine Øjen af Aesculapio blive curerede, glæder jeg mig ved at være kommen til denne Stad, hvor jeg kan blive bedre medhandlet, end paa de fleste andre Steder, og hvor jeg kan med Lyst og Fornøjelse see gode Frugter af de Gaver, som jeg uddeler.

Timotheus. Nu vil jeg bede, at Eders Naade træder ind udi mit ringe Hus, for der at oppebie Aesculapii Ankomst.

Plutus. Velan! jeg vil følge med Eder.

(De gaae ind.)

Ottende Scene.

Davus. Diogenes.

Davus. Hvad siger Du nu Mester Philosophus?

Dio-

Diogenes. Jeg siger det samme, som jeg har sagt tilforn: det gjør mig ondt, at Plutus er hidkommen; og det gjør mig end mere ondt, at han har faaet sit Syn.

Davus. Det er jo en forstyrret Tale. Han cureres for Blindhed alene af den Aarsag, at han af Vildfarelse ikke skal berige uværdige, men alene dydige Borgere.

Diogenes. Det er at sige paa andet Sprog, at de gode og dydige Borgere, hvormed vor Stad er velsignet, skal ved Rigdom blive fordærvede, vende Ryg til Dyden, og blive Dig og andre skalkagtige Mennesker lige.

Davus. Du taler af Ondskab og Misundelse; mener Du, at Jupiter da vil bedrage os?

Diogenes. Nej! jeg mener, han gjør dette til Forsøg, for at overbevise Eder, at Eders Bønner ere ugrundede, og at I søge om de Ting, som ere Eder selv skadelige og fordærvelige.

Davus. Hvordan skadelige? Rigdom er jo en Velsignelse af Himmelen.

Diogenes. Den maa gjerne saa kaldes; men efterdi den overalt misbruges, saa flyder Ulykker og Fordærvelser deraf.

Davus. Men naar Rigdom ikke misbruges, saa er den jo nyttig?

Diogenes. Det er sandt nok; men den mis-

bruges

bruges af de fleſte. Nogle henfalde derudover til Hofmod, Andre til Vellyſt og Ødſelhed, Andre til Gjærrighed. Thi Erfarenhed viſer, at ligeſom en Vatterſottig, jo mere han drikker, jo mere tørſter han; ligeledes, jo mere Rigdom En har ſamlet, jo begjærligere er han efter at forøge den. Nogle henfalde til Skjørlevnet, Andre til Drukkenſkab, ſom forkorter deres Liv. Nogle = =

Davus. Jeg vil ikke høre ſaadan Sladder meer; det er bekjendt, at Du og alle Dine Medbrødre hade alle Menneſker, og græmmer ſig over deres Velgaaende.

Diogenes. Men hvad gaaer det Dig an, at Du ivrer Dig ſaa derover?

Davus. Du taler mod alle Menneſker, og ſpørger derhos, hvad det gaaer mig an?

Diogenes. Ha ha ha! Eſt Du et Menneſke?

Davus. Hvad er jeg da? har jeg ikke et Legem?

Diogenes. Det nægter jeg ikke.

Davus. Har jeg ikke en fornuftig Sjæl?

Diogenes. Hvo Pokker har bildet Dig ind, at Du har en Sjæl?

Davus. Hvad vil Du da gjøre mig til?

Diogenes. Du eſt et tobenet Beſt udi menneſkelig Geſtalt.

Davus. Jeg mener, at den, der ingen Omſorg

har

har for ſit Legem, der gaaer om, og rullet en Tønde, og ſom ſøber Vand af ſin ſkidne Haand, heller kan kaldes et tobenet Beſt. Men hvad mon der er paa Færde? Jeg hører ſaa ſtor Allarm udenfor paa Gaden.

(Der trommes, pibes, blæſes i Trompeter udenfor, og Glædes-Skrig høres imellem.)

Davus. Her maa være noget Nyt paa Færde.

Diogenes. Store Stæder ere ſtedſe frugtbare paa Narrerier: nogle unge Mennesker holde ſig maaſkee lyſtige.

(Allarm og Glædes-Skrig hölder ved.)

Davus. Nej, det er min Tro noget andet.

(De gaae begge hen til den ene Side, og rækker Ørene til. I det ſamme kommer en Tjener Palæſtrio ind, ſom render dem begge omkuld.)

Niende Scene.

Davus. Diogenes. Palæſtrio.

Davus. Hej Dreng! eſt Du gal!

Palæſtrio. Ach forlader mig, I gode Mænd! jeg beder om Permiſſion.

Davus. Beder Du om Permiſſion?

Palæſtrio. Nu kjender jeg Eder. Det er mig kjært, at jeg finder gode Venner her.

Davus. Jeg mærker, at Du holder os ej for Fremmede. Men mig ſynes, at Du eſt ikke rigtig i Hovedet; Hvad Ondt er Dig vederfaret?

Pa-

Palæstrio. Du har Ret, at jeg er ikke rigtig i Hovedet; men mit Galskab rejser sig af lutter Glæde over Pluti Ankomst.

Davus. Hør Diogenes! Kan man vel miste Forstanden af Glæde?

Diogenes. I Tvende ikke vel, thi I har aldrig havt Forstand. Men jeg spaaer, at den hele Stad inden kort Tid vil blive lige saa gal og forstyrret, som han er. Hør engang, hvilken Allarm og Støyen der er paa Gaden. (Der blæses og skriges igjen.)

Davus. Fortæl os da, Palæstrio! noget herom.

Palæstrio. Saasnart det rygtedes udi Staden, at Plutus var kommen ind udi Timothei Hus, strømmede Folk i Hobetal dertil med Piber og Strænge-Leg. Men Plutus vil endnu ikke lade sig see af nogen; thi han vil opbie Aesculapius, som skal fordrive hans Blindhed.

Davus. Ach min kjære Broder! lad mig omfavne Dig.

(De omfavne og kysse hinanden. I det samme løber Diogenes til, og støder dem begge om. De raabe.)

Diogenes. Ach I gode Mænd! jeg beder om Permission.

Davus. Om Permission siger den Hund!

Diogenes. Nu kjender jeg Eder. Det er mig kjært at finde saa gode Venner her.

Palæstrio. Er Saadant Venskabs Tegn?

Diogenes. Ja hvad andet? I see jo heraf, at jeg holder Eder ikke for Fremmede.

Davus. Hør Palæstrio! skal vi lade Saadant gaae uhævnet bort?

Diogenes. Hvad jeg har gjort, er for Eders eget Beste. Thi, saasom Glæde har gjort Jer afsindige; saa har jeg herved allene søgt at temperere den.

Davus. Jeg vil ikke agte den Spottefugl, men gaae ud for at blive delagtig udi Stadens Glæde.

Diogenes. Jeg vil ogsaa gaae ud, og sætte mig i min Tønde, for der at begræde den over Staden hængende Ulykke.

Anden Act.

Første Scene.

Aesculapius. Plutus, som ledes ved et Baand; en Fontaine præsenteres.

Aesculapius. Himmelen har bønhørt denne Stads Ansøgning, og afærdiget mig hid, for at curere Pluti Øjne, og at forskaffe ham sit Syn. Det samme har opfyldt Staden med en ubeskrivelig Glæde. Hør Plutus! nu er Tiden kommet, paa hvil-

hvilken Dine Øjne skal aabnes; og her er den hellige Kilde, hvormed Dine Øjne maa toes, førend de bestryges med den himmelske Salve: følg mig did hen, hvor Begyndelsen skal gjøres til denne store Kur. (Han leder Plutum hen til Kilden, hvoraf han øser Springvand, og dermed toer Pluti Ansigt, som ligger imidlertid paa Knæ.) Stat nu op igjen! Begyndelsen er gjort til den Kur, som ved min Øjen-Salve skal fuldkommen gjøres. (Han smører hans Øjen med Salven.)

Plutus. Ach Himmel! Jeg seer mange Ting, som tilforn have været mig ubekjendte. Jeg seer - -

Aesculapius. Siig mig hvad Du seer; thi Dit Syn er nu stærkere end andet menneskeligt Syn, hvorved sees kuns de groveste Ting.

Plutus. Jeg seer foruden Mennesker og Stæder, utallige smaa Creature udi Luften, endogsaa udi det Vand, som flyder af Kilden.

Aesculapius. Alt saadant kommer ikke under det menneskelige Syn, hvilket skiller ikke uden grove Ting, som kan tages og føles paa. Den Tid skal dog komme, at Mennesker ved Glas og Perspectiver skal kunde see utallige Ting, som de nu ikke see, og som nu ere skjulte for dem. Ikke desmindre ville dog tusinde smaa Ting af konstige Skabninger blive og være skjulede for somme Mennesker indtil Verdens Ende. Men hvad seer Du ellers mere?

Plutus. Jeg seer meget, som er Godt, og end

mere, som er Ondt. Jeg seer, at Meget, som har udvortes Anseelse, er indvortes hæsligt. Jeg seer Forraadnelse skjulet under gyldene Klæder, og Visdom under skidne og pjaltede Kaaber.

Aesculapius. Det er et særdeles Bevis paa, at Du nu har skarpere Syn end Mennesker, hvilke ikke see uden den yderste Hinde af en Ting, og som tage Skyggen for Legemet, saa at de ere seende blinde.

Plutus. Ach Himmel! her kommer mig noget for Øjen, som er heel selsomt.

Aesculapius. Hvad seer Du da?

Plutus. Jeg seer En med en andægtig Mine og nedslaget Hoved, men Hjertet derimod er opfyldt med Ondskab Vantro og Bedrageri.

Aesculapius. Saadanne Personer passere dog ofte for store Helgene, efterdi de dømmes efter det, som er udvortes, og Mennesker kan ikke see, hvad som er skjult udi Hjertet.

Plutus. Her møder mig Noget igjen, som end er mere underligt.

Aesculapius. Hvad er det?

Plutus. Jeg seer tvende Personer, som omfavne og kysse hinanden, skjønt Hjerterne ere fulde af Had og Fiendskab.

Aesculapius. Af Saadant lade Mennesker sig og bedrage; thi saasom de see hinanden ikke uden til Tænderne, saa holde de ofte deres største Fiender for deres beste Venner.

Plu-

Plutus Hvorhen jeg kaſter mit Syn, finder jeg noget, ſom opvækker Forundring hos mig. Her ſeer jeg En med et langt Skjæg og en ærbar Kaabe; jeg ſeer Viisdom afmalet udi hans Pande; men det inderſte er fuldt af Hofmod, Forfængelighed, Vankundighed. Jeg tog ham ſtrax for en ſtor Philoſophus, men ſeer nu, at hans Philoſophi beſtaaer allene udi Skjæg og Kaaben.

Aeſculapius. Saadant har man ofte efter lang Erfarenhed mærket hos Mange. Hvad ſeer Du videre?

Plutus. Her lige for mig ſeer jeg En, ſom Folk belee og pege Fingre af, ſom en Daare. Men, naar jeg betragter det Indvortes, ſeer jeg der at være Visdoms Sæde.

Aeſculapius. Jeg mærker, at Du ved den venſtre Side ſeer noget, ſom Du glæder Dig end mere ved.

Plutus. Det er ſandt. Jeg ſeer med Fornøjelſe en Perſon, hvis udvortes Anſeelſe giver tilkjende Dyd, Visdom og Verdens Foragt, og at det Indvortes ſvarer i alle Maader dertil.

Aeſculapius. Det er ſaadanne Perſoner, ſom Du maa uddele Dine Gaver til. Det er for deres Skyld, at det ſkarpe Syn er Dig forlenet. See nu vel til, at Du herefter ikke misbruger den Herlighed, ſom Du er begavet med; thi nu kan Du

ikke

ikke mere undskylde Dig med Blindhed, efterdi Du ikke allene har faaet Syn, men langt skarpere end Mennesker, og Du kan see ikke allene det Udvortes, men ogsaa det Indvortes.

Plutus. Jeg skal beflitte mig derpaa, og herefter ikke berige uden meriterede Personer, og det saavel i Henseende til Jupiters Befaling, som i Henseende til min egen Sikkerhed og Fornøjelse. Erfarenhed har lært mig, at jeg bør nægte mine Gaver til onde og uskjønsomme Mennesker, hvilke betale med Utaknemmelighed beviste Velgjerninger, saa at Nogle udøse mig paa syndige Vellyster, og Andre holde mig udi Lænker, ja nedgrave mig udi Jorden, for at hindre mig at blive dydige Mennesker til Nytte.

Aesculapius. Nu haver jeg da forrettet mit Ærende, og forlader Dig.

Plutus. Og jeg vil strax udi Staden fuldbyrde, hvad jeg har lovet. (Aesculapius gaaer bort.)

Anden Scene.

Davus. Plutus.

Davus. Ach Himmel! der seer jeg Plutus at gaae frem og tilbage med aabne Øjen uden Ledsager. (Falder paa Knæ.) Ach Eders Excellence! tænk paa mig, som er en fattig Borger, at min Tilstand kan blive bedre, og at jeg ikke stedse skal blive i Armod.

Plu=

Plutus. Du og alle kan være forſikkrede om min Upartiſkhed udi Gavers Uddeling, og at de ikke ſkal anvendes uden paa meriterede og dydige Perſoner. Hverken Du eller nogen anden har nødig at bede mig om Rigdom, ſom jeg herefter ubeden og frivillig giver til gode Menneſker. (Han gaar bort.)

Tredie Scene.

Davus allene.

Nu maa jeg nøje examinere mig ſelv, mit Levnet og Forhold, og forfærdige en Ballance-Regning, for at ſee, hvorledes Facit bliver, om jeg kan regnes blandt de Gode eller Onde, enten om jeg bliver Himmelen noget ſkyldig, eller om den bliver mig noget ſkyldig. Jeg haaber i det ringeſte, naar jeg regner Debet og Credit ſammen, og ligner mine gode Gjerninger imod mine onde, at viſe en fuldkommen Liqvidation. Lad nu engang ſee: For 2 Aar ſiden opbrød jeg min Patrons Skrin, hvorudi laae 3 Penge-Punge. Deraf tog jeg den ene, hvilket kan holdes for en Misgjerning; men lod de andre blive tilbage, hvilket er en Merite, ſaa at jeg i viſſe Maader kan ſige at have foræret min Patron tvende Punge. Videre: Jeg har daglig ſyndet; jeg har ogſaa daglig beſøgt Templer, ſaa at jeg har alterneret imellem Gudsfrygt og Ugudelighed; og kan jeg ſige, at jeg aldrig har bedet andægtigere, end

naar

naar jeg nyligen tilforn har syndet. Videre: Jeg er ofte beskjenket; men drikker dog aldrig stærk Drik, uden naar jeg har ondt i min Mave; men saasom jeg daglig har ondt udi Maven, saa drikker jeg og ideligen. Videre: Jeg har tilforn ofte dandset, som jeg bekjender, at være en syndig Lyst; men udi de 4 sidste Aar, siden jeg fik Ligtorne, har jeg ikke dandset: hvilket tilkjendegiver mit Levnets Forbedring. Videre: Jeg har ofte brudt edelige Løfter; men jeg har ofte gjort meer, end jeg har lovet. Jeg har aflagt falske Vidnesbyrd; men aldrig uden for at tjene gode Venner. Jeg har baaret oprigtig Kjærlighed til mit Husfolk, sær mine Piger, for hvis Skyld jeg engang har pantsat min Hustrues Kaabe og Klæder. Naar jeg nu alt dette eftertænker, saa bøder det ene paa det andet; ja jeg tør sige, at det Gode er af større Vægt end det Onde. Det højeste, som jeg har syndet udi 24 Timer, som en Dag og Nat bestaaer af, er to Timer, naar jeg regner Natten med, som bestaaer af 12 Timer, hvorudi jeg ikke synder; thi det heder: hvo som sover vel, synder ej. Jeg haaber derfor, at Plutus regner mig blandt de dydige Personer her i Staden, og ikke udelukker mig fra sine Velgjerninger. Ja jeg haaber saadant, og det med Billighed. Lad see engang: (Han gaaer frem og tilbage, tællende paa Fingrene.) Een Pose tagen, to Poser givne; een Dag ugudelig, en

an-

anden gudfrygtig; ſtærk Drik af Nødvendighed for at hjelpe paa min Mave; ingen Dands udi 4 Aar, ſiden jeg fik Ligtorne. Falſke Vidnesbyrd; men af Kjerlighed til min Næſte. Medlidenhed mod mine Piger. Det halve Liv bortſovet uden Synd. Hej! jeg er oven paa; jeg er en meriteret Perſon; Plutus kan ikke gaae mig forbi. Hvis han tager det i Betænkning, kan jeg lægge ham min Regning for Næſen, hvilken er ſaa klar, at ingen Renteſkriver kan gjøre Antegnelſe derudi. Slaa Dig nu til Rolighed, Dave! Du har nu intet andet at tænke paa, end hvorledes Du ſkal anvende Dine Penge. (Gaaer ud.)

Fjerde Scene.

Diogenes (ſom har hørt til uſeet) alene.

Jeg har med Forundring hørt, hvorledes denne ſkalkagtige Mand kan beſmykke ſine Misgjerninger, ſaa at han kan gjøre Lyder til Dyder. Gid Folk nu af højere Stand og Lærdom ikke vilde gjøre det ſamme. Man finder den Fejl hos Folk af alle Slags Stand. Mange leve hen i Taaget, og bekymre ſig alene om at æde og drikke. Andre, ſom gjør Profeſſion af at ſtudere, efterforſke umagtpaaliggende Ting, og forſømme at blive oplyſede udi de meſt fornødne Videnſkaber. Nogle Faa ſtudere vel paa at kjende Andre, men bekymre ſig ikke om egen Kund-

ſkab,

ſkab, holdende for, at dertil behøves ingen Flid og Arbejde; ſaaſom efter deres Mening intet er lettere end at kjende ſig ſelv, da Erfarenhed dog viſer, at egen Kundſkab er vanſkeligere, end at lære at kjende andre Mennesker. Thi Laſter indſnige ſig under Dyders Maske, Hofmod tages for et højt og ædelt Hjerte, Tyranni og Haardhed for Retfærdighed, Vrede for Tapperhed, Fejghed for Sagtmodighed. Egenkjærlighed er ſtørſt Hinder til Egenkundſkab. Thi ſaaſom ethvert Menneske elſker ſig ſelv, ſaa er ingen Indbildning for dem mere behagelig end den, hvorved ikke alene Farve ſættes paa deres Laſter, men hvorved de groveſte Lyder gjøres til Dyder: man vænner ſig ſaaledes til Laſter, at man ſtedſe fremturer derudi, og lever fornøjet med ſig ſelv. Hvor urimelig denne ſkalkagtige Mands Tale end var, ſom jeg nylig har hørt, ſaa findes dog Mange end mere vanſkabte. Thi denne bekjendte dog nogle af ſine Fejl, ſom han ved Liqvidation af gode Gjerninger og formente Dyder vilde udſlette. Mange andre derimod mærke hos ſig ſlet ingen Laſter; de ſee ikke uden Dyder; de mene ſig at være gandſke rene, og bryſte ſig deraf, ſkjøndt de ere ikke uden kalkede Grave, der indeholde Aadsler og forraadnede Legemer. Men jeg hører ny Allarm og Bulder igjen paa Gaden. Jeg maa liſte mig hen til Hjørnet, for at ſee, hvad det er. (Gaaer hen til Siden.)

Ach

Ach du ulykkelige Stad! ſom jeg ſeer i en Haſt at være forvandlet til en Daarekiſte. Jeg ſeer en Proceſſion af daarlige Menneſker udi hvide Klæder, med Krandſe paa Hovederne og Grene udi Hænderne. Det er uden Tvivl et Triumphs-Optog formedelſt Pluti Ankomſt. Ja det er ſaa. Jeg tager ikke Fejl. Ach du arme Stad! ſom glæder dig over din egen Fordærvelſe. Jeg maa liſke mig hen udi en Krog, for at anſee dette Galſkab.

Femte Scene.

(Proceſſionen gjøres 3 Gange om Theatret efter muſicalſk Tact. Ved hver Gang ſtandſes lidt, og ſynges Vivat Plutus! og det med Trommers og Trompeters Lyd. Endelig naar 3die Tour har endt, dandſe 3 konſtige Dandſere. Diogenes, ſom udi en Krog dette ſeer, gjør imidlertid Grimaſer, og efteraber dem. Endeligen henter han en Krabaſk, hvormed han prygler dem, og driver dem ud. De ſkraale klageligen.)

Sjette Scene.

Diogenes alene.

Ja piber kun I Skabhalſe! ligeſom denne Comedie endtes med et Sørgeſpil, ſaa vil det og gaae den hele Stad. Jeg vil ogſaa forſøge at dandſe; men

men en Dands, som giver tilkjende en foreſtaaende Tragedie.

(Diogenes dandſer meget naragtig med ſine Træſkoe, efter en ſorgelig Melodie og en Sækkepibe eller Lire. Under Dandſen indkommer Plutus, og da holder Spillet op. Men Diogenes bliver ved at dandſe)

Syvende Scene.

Plutus. Diogenes.

Plutus. Jeg har allerede beriget mange gode og dydige Borgere, og nu jeg leder efter mærkværdige Philoſophos, ſom leve udi Armod. Men hvad er det, ſom jeg der ſeer? det er jo Diogenes. Det er rart at ſee en ſaa ærbar Mand at dandſe. Jeg kan ſlutte, at ſaaſom han er en god Patriot, da glæder han ſig over Stadens Velſtand, ſom min Ankomſt tilvejebringer. Hør Diogenes! Du ſkal ikke glæde Dig forgjæves; thi det er ſaadanne Mænd, ſom jeg leder efter, og til hvilke jeg fornemmeligen uddeler mine Gaver. (Diogenes ſtaaer lidt ſtille, ſeer ſtivt paa ham, og dandſer paa ny.) See her Diogenes! hvad jeg forærer Dig, ſom ſkal gjøre Din Glæde fuldkommen. Her er en Pung fuld af koſtbare Stene. (Diogenes ſeer ſtivt paa Pungen, ſom Plutus haver i Haanden, vender ſig om, og dandſer igjen.) Hold op Diogenes! medens jeg taler med Dig, og tag til Dig denne Skat, ſom vil ſætte Dig udi Velſtand. (Diogenes ſeer paa Pungen, og dandſer igjen.)

Det

Det er ſælſomt med diſſe Philoſophi. De ere ofte ſaa henrykte udi deres Meditationer, at de høre ikke hvad man ſiger. Giv Agt paa min Tale Diogenes! Saaſom jeg nuomſtunder har faaet mit Syn, ſaa at jeg kan diſtingvere gode Menneſker fra onde, ſaa udbeles mine Gaver nu med Skjønſomhed, og ingen uden dydige Mænd blive derudi delagtige. Jeg ſeer og kjender Dig, og veed, at Du eſt en fornuftig og tilligemed en oprigtig Philoſophus, hvis Philoſophi, ſom mange andres, beſtaaer ikke udi Skjæget og Kaaben, men udi Forſtand og uforfalſket Dyd. Derfor giver jeg Dig denne Skat, ſom vil gjøre Ende paa Din Armod, og ſætte Dig udi Velſtand. (Diogenes ſeer ſtivt paa Pungen igjen, vender ſig om, og dandſer paa ny.) Ach Himmel, hvad vil dette ſige? Mon han foragter Rigdom, for hvilken Andre tilſætte Sjæl og Liv? Han vil maaſkee ikke troe, at udi Pungen er ſaadant koſtbart Liggendefæ ſkjulet. Kom dog hid, Diogenes! ſaa ſkal jeg opløſe Pungen, for at viſe Dig Skatten, og at beſtride Din Vantro. (Diogenes tar Pungen, ſom er opløſet, ſpytter derudi, leverer Pluto den tilbage, og bliver ved at dandſe igjen.) Dette ligner jo Affindighed. Jeg ſkammer mig ved at have gjort ſaadan Tilbud.

(Diogenes gjør ham en dyb Compliment, tager ham ved Haanden, dandſer ud med ham af Skuepladſen, og til Slutning ſnyder ſig, og beſmerer Pluti koſtbare Kjole.)

Ottende Scene.

Diogenes alene.

Saa her ud med alle Forfængeligheder! Jeg skal nok holde rent for min Dør. Gid Andre kun vilde følge mit Exempel! men jeg troer ikke, at jeg vil have mange Efterfølgere; tvertimod, Altar vil oprettes for Rigdommens Gud Pluto, og Penia, Gudinden for Fattigdom, under hvis Regiment vor Stad saa længe har blomstret, vil forvises.. Jeg gaaer nu bort, og kryber ned i min Tønde, medens Staden raser. Thi jeg mærker, at ved mine Prædikener intet udvirkes. Men Udfaldet vil lære, at mine Formaninger ere ikke ilde grundede.

Tredie Act.

Første Scene.

Plutus alene.

Nu har jeg udforsket Stadens Tilstand, og med Forundring mærket, at de dueligste og dydigste Mænd have været betleførdige. Men Stadens Skikkelse skal snart forandres. Man skal med Glæde og Forundsjelse mærke, at Plutus er ej mere blind; man skal see Dyden at belønnes, og hver Borger skal derved

op-

opmuntres til Dydens Øvelse. Men der seer jeg den gode Timotheus at komme, han seer glad og fornøjet ud, og det ikke uden Aarsag; thi hans Skrine og Kister, som forhen vare tomme, ere nu opfyldte med Guld og Sølv.

Anden Scene.

Timotheus. Plutus.

Timotheus (paa Knæ.) Ach naadige Herre! hvormed kan jeg forskylde de beviste Velgjerninger? Jeg var tilforn saa fattig som Irus, nu er jeg saa rig som Croesus. Tag til Takke med et erkjendtligt Hjerte, som jeg vil beholde saa længe som jeg lever.

Plutus. Stat op igjen, Timothee! og bliv ved at øve de Dyder, som I tilforn har distingveret Eder med: og see til, at den erhvervede Rigdom ikke forleder Eder til Hofmod eller Vellyst; men betænk, at, eftersom det er ved Dyd, saa stor Velstand er tilvejebragt, det er ved samme Levnet og ved Dydens bestandige Øvelse at saadan Velstand skal blive stedsevarende.

Timotheus. Jeg skal troligen efterleve denne Formaning. Men, eftersom Eders Excellence har beviset mig saa stor Naade, saa beder jeg underdanigst, at han vil lægge en liden dertil.

Plutus. Hvad skal det være? sig frem!

Timotheus. Jeg beder, at mine Naboer maa bli-

blive i ſamme Stand, ſom de vare tilforn udi, paa det jeg desbedre kan diſtingvere mig blandt mine Medborgere, og desbedre ſkjønne paa den Velſtand, ſom jeg er ſat udi. Thi naar alle blive lige rige, ſaa = = Eders Naade begriber nok, hvad jeg vil ſige.

Plutus. Jeg begriber det alt for meget. Jeg mærker, at I vil misbruge de forundte Gaver, og at I henfalder til Hofmod og Misundelſe, ſom er ingen dydig Mands Character. Jeg har holdet Eder for en god Mand. Jeg troer ogſaa, at I har haft Dyd og Ærlighed for Øine. Thi det ſkarpe Syn, hvormed jeg nu er begavet, hindrer mig at vildfare i mine Domme. Men jeg kan ikke ſpaae om tilkommende Ting; jeg kan ſee, hvad En er, men ikke hvad han vil blive.

Timotheus. Eders Naade fatter maaſkee ikke, hvad jeg vil ſige. Jeg ønſker min Næſte og Medborger alt Godt. Men = = =

Plutus. Det er at ſige: I ønſker Jer Medborger alt Godt, men kan ikke lide, at han ſættes i ſamme Velſtand med Eder. Gak bort, og ſee til at I anvender paa gode og nyttige Ting den Skat, ſom er Eder tilfalden, og misund Andre ikke deres Lykke.

Tredie Scene.

Plutus. En Skolemeſter.

Plutus. Denne Mands Opførſel foraarſager mig nogen Eftertanke; dog haaber jeg, at Staden i Almindelighed ved min Nærværelſe ſkal blive lykkelig. Her maa jeg lidt opholde mig paa dette Sted, for at imodtage og affærdige Sollicitanter. Der ſeer jeg en Mand at fremtrine. Hans Anſigt og nedſlagne Sind giver hans ſlette Skjebne tilkjende.

Skolemeſteren. Jeg driſter mig at bønfalde Rigdommens Gud, ſom jeg hører af Himmelen at være beſkikket til at hjelpe fattige og nødlidende Mennesker, nemlig ſaadanne, ſom uden deres Skyld og Brøde lide Armod.

Plutus. Hvad er Eders Profeſſion?

Skolemeſteren. Jeg er Skolemeſter her udi Staden, og har været udi det Embed udi 30 Aar.

Plutus. Haver I udi al den lange Tid ikke lagt Eder noget til Beſte?

Skolemeſteren. Nej! ved den Profeſſion er ikke det tørre Brød. En Advocat, en Medicus, kan paa een Dag fortjene mere, end jeg udi et helt Aar. Jo mere jeg har holdet mine Diſciple under Ave og Diſciplin, jo mindre Tak har jeg faaet af deres Forældre, og jo mere er jeg bleven forhadt af deres Mødre, ſom gemenligen meſt kjæle for Børn til

deres egen Fordærvelse. Men jeg har heller villet leve i Armod og under Forfølgelse, end efterlade min Pligt. Thi enhver, som Ungdommens Optugtelse er betroet, har stort Regnskab at gjøre.

Plutus. Jeg mærker, at I er en god Mand, og at I fortjener at være delagtig udi de Gaver, jeg i denne Stad gjør til dydige Borgere. Gak strax hjem til Jer Hus, der skal I finde en Skat, som skal hjelpe Eder paa Fode: Lad Eder dog deraf ikke forlede til Ørkesløshed, men bliv ved Eders forrige Profession.

Fjerde Scene.

En Moralist. Plutus.

Moralisten. Jeg er hidkommen for at bede om Hjelp udi min Armod. Jeg begjerer intet til Overflod, men alene til Nødtørft

Plutus. Hvad er Eders Handteking?

Moralisten. Jeg bruger min Pen til at afmale Menneskets Fejl og Laster. Men desvære! jeg høster kun slette Frugter af mit Arbejde. Frugterne ere Had, Forfølgelse og Armod, da hykkelske Skribentere derimod fødes og gjødes, ja bæres ligesom paa Hænder til Højhed og Velstand.

Plutus. Eftersom I høster ikke andre Frugter af Eders Arbejde, hvi fremturer I da i at moralisere?

Moralisten. Kjærlighed til min Næste driver mig

mig dertil. Men onde Menneſker ville ſaadant ikke troe, de anſee deres ſtørſte Venner ſom deres bitterſte Fiender, og derimod deres Fiender, nemlig Hyklere, for deres beſte Venner.

Plutus. Jeg ſeer, at J ogſaa er en god Mand. Bliv ved Eders Forhold, og gak hjem, hvor J ſkal finde et Liggendefæ.

Femte Scene.

En Bonde. Plutus.

Bonden. Gudsfred, Far lille! bliv ikke vred, at jeg ſaa driſtig kommer hid.

Plutus. Hvad eſt Du for En? hvorfra kommer Du?

Bonden. Jeg er en Bonde fra Landet nær her ved Staden. Jeg har hørt, at Han er hidkommen, for at gjøre vel imod Godtfolk.

Plutus. Regner Du Dig iblant Godtfolk?

Bonden. Jeg tør ſelv ikke ſige det, men Folk, ſom kjender mig, holder mig at være lige ſaa ærlig, ſom min Husbond er velbyrdig.

Plutus. Er Din Hosbond og ikke ærlig?

Bonden. Derom kan jeg ſom en ringe enfoldig Mand ikke dømme. Det kan jeg alene for viſt ſige, at han er velbyrdig.

Plutus. Jeg mærker, at Du eſt en ſikkelig Mand, eſterdi Du ikke vil tale ilde om Dit Herſkab.

Bonden. Mit Herſkab er godt nok, ſaa vidt hans Herſkab det vil tillade.

Plutus. Har da Dit Herſkab et andet Herſkab over ſig igjen?

Bonden. Ja viſt! ſaavel hos os, ſom paa andet Gods.

Plutus. Det forſtaaer jeg ikke.

Bonden. Det kommer deraf, at Han er ingen Landmand. Thi enhver, ſom forſtaaer Landmandſkab, veed, at paa hvert Gods ere tvende Herſkaber, nemlig Husbonden og Ridefogden. Bonden ſtaaer under Husbonden, og Husbonden igjen under Fogden, uden hvis Tilladelſe han intet formaaer.

Plutus. Jeg forſtaaer Din Mening, og mærker, at Du eſt ikke taabelig. Men hvad er Din Begjering?

Bonden. Jeg haver hidindtil ydet Skat og Landgilde, ſaa længe ſom Alder og Helbred har tilladt mig at arbejde. Men nu tager Svaghed ved Alderen til, ſaa at jeg ikke kan fortjene min Føde.

Plutus. Din Husbond ſeer vel igjennem Fingre med Dig udi ſaadan Din ſlette Tilſtand.

Bonden. Det gjorde han gjerne, hvis hans Foged ham ſaadant vilde tillade.

Plutus. Du maa gjøre mig nogen Forklaring over denne mørke Tale. Hvad er en Foged her i Landet?

Bonden. En Foged er den, som med en absolut Magt regjerer Gaard og Gods, og lader Herren alene beholde den pure Titel. Derfor er vel ingen skreven Lov, men en almindelig Vedtægt, som siger: I Herrer! værer Eders Ridefogeder hørige og lydige. Med et Ord: naar Fogden er os imod, kan Herren intet Godt gjøre os.

Plutus. Min kjære Mand! jeg har Medlidenhed med Dig, og derfor vil hjelpe Dig til Rette. Naar Du kommer til Dit Hus igjen, vil Du i Din Kiste finde en Skat, hvormed Du ikke alene kan tilkjøbe Dig Frihed for Hoveri, men endogsaa kjøbe Din Gaard, og faae den til Ejendom.

Bonden. Tak naadige Herre! det er en stor Trøst for mig udi min Alderdom.

Sjette Scene.

En gammel Jomfru med en lang Næse.
Plutus.

Jomfruen. Det er mig sagt, at Plutus skal opholde sig her. Der troer jeg han er; thi han er mig beskreven at bære en lang Gyldenstykkes-Kjole. Ach naadige Herre! jeg beder underdanigst om nogen Hjelp.

Plutus. Hvad fattes Hende min gode Jomfru?

Jomfruen. Jeg er af sex Søskende den ældste.

Mi-

Mine fem yngere Søstre ere alle gifte, og jeg alene er endnu Jomfru. (Hun græder.)

Plutus. Græd ikke, mit Barn! Men sig mig, hvad som er Aarsag til den Foragt, som er kast paa Hende.

Jomfruen. Man gifter sig nu omstunder alene enten for Penge, eller for Skjønhed. Begge Dele ere mig nægtede, hvorfor jeg alene staaer tilbage foragtet og forhadt.

Plutus. Hun give sig tilfreds, min gode Jomfru! naar Hun kommer til sit Hus, vil Hun finde en Skat, som kan tjene Hende til Medgift. Men jeg frygter, at eftersom Hun er til Alders, og er vanheldet med den lange Næse, at Hun dog ingen Bejler faaer.

Jomfruen. Ach naadige Herre! frygter ikke derfor, naar det rygtes, at jeg har bekommet en saa god Medgift, bliver jeg strax gift, endskjønt min Næse var en halv Alen længer.

Plutus. Det kan og maaske hende sig. Thi man siger udi Ordsproget, at Penge giver baade Byrd og Skjønhed, og kan foraarsage, at en Meduſa stikker i Øjnene som en Venus.

(Hun nejer og gaaer bort.)

Sy-

Syvende Scene.

Plutus. En Cavallier.

Plutus. Her kommer en ung Perſon, hvis Klædedragt viſer Vellyſt og Forfængelighed; og jeg ſeer, at Hjertet er ogſaa fuldt deraf.

Cavallieren. Efterſom jeg hører, at Han beriger ſaa mange gemene og daarlige Menneſker, ſaa haaber jeg ogſaa, at Han hjelper paa mig, ſom har ſat Midler til paa Artighed og Galanteri, ſaaledes, at jeg har været en Zirat for Staden.

Plutus. Hvorudi beſtaaer Eders Artighed?

Cavallieren. Jeg har lært at dandſe, at ſpille paa Inſtrumenter, at figte, at vinde Fruentimmerets Gunſt; iſær er udi Dandſekonſten ingen min Lige. Hvis min Herre har Lyſt til at ſee en Prøve derpaa, vil jeg ſtrax gjøre den.

Plutus. Det gjøres ikke fornødent. Jeg tviver ikke om Hans Capacitet, enten derudi eller andre galante Videnſkaber. Men hvad er Hans Begjering?

Cavallieren. Jeg beder om nogen Aſſiſtence, efterdi jeg har paa galante Videnſkaber og en diſtingveret Opførſel tilſat mine Midler.

Plutus. Jeg mener, at Han behøver ingen Aſſiſtence, efterſom de herlige Videnſkaber, ſom Han har lært, nok kan føde ſin Mand. Dog vil jeg ikke ganſke vegre mig for at meddele Ham noget. Naar

Han

Han kommer hjem, ſkal Han finde nogle Kobber-Penge udi en Pung, hvormed Han kan kjøbe en Strikke for at hænge ſig. (Cavallieren ſtamper mod Gulvet, og gaaer bort.) Han gik vred bort. Alle andre ſaadanne Perſoner ville faae ſamme Afſked. Undſætning af Penge havde ikke tjent denne unge Karl til andet end at fornye hans daarlige og vellyſtige Levnet; men der ſeer jeg en anden Sollicitant, ſom er ikke et Haar bedre, og derfor vil faae ſamme Afviisning.

Ottende Scene.

En drukken Mand. Plutus.

Den Drukne. Det er nok her, hvor jeg ſkal finde ham. Rigtig nok. Naar der er Raadhuſet, ſaa maa jo her endelig være Torvet. Og hvis dette ſlaaer fejl, ſaa maatte Pokker troe ſine Øjne meer.

Plutus. Denne Mand er overſtadig drukken.

Den Drukne. Her hører jeg En at tale. Wer da? nej det maa have været jeg ſelv, ſom talede. Ha ha ha!

Plutus. Han vil nok ogſaa have Penge, paa det han i en Haſt kan drikke ſig ihjel.

Den Drukne. Jo Drolen ſplide mig ad, om der er ikke En, ſom taler. Jeg er jo hverken fuld eller gal. Jeg maa ſee mig om. See! her ſtaaer Manden, ſom jeg leder efter. Hans Tjener min Ven!

Ven! er Hans Navn ikke Plutarchus? jeg veed ikke, om Han har den Ære at kjende mig?

Plutus. Nej jeg kjender Dig ikke.

Den Drukne. Der er underligt, at Han ikke kjender Strobilo, hvis Navn er kjendt over den hele Stad. Spørg kun det mindſte Barn, om det ikke kjender Strobilo. Strobilo Palæmons Søn og Urganiæ Ægtemand. Spørg kun hvert Barn, det vil ſtrax ſige. (Han ræber derved.)

Plutus. Det vil ſige: hvo kjender ikke den Drukkenbolt Strobilo, ſom gaaer hver Dag med en Rus.

Den Drukne. Hør min Ven! jeg drikker aldrig, uden naar jeg tørſter. Hvis en Anden havde talet ſaaledes, havde jeg bleven vred. Jeg er lige ſaa faſtendes, ſom jeg ſtod af min Seng.

Plutus. Du var maaſke drukken, før Du ſtod op.

Den Drukne. Ha ha ha! drukken førend jeg ſtod op. Det er en underlig Tale. Jeg veed jo, man kan ej drikke ſig drukken paa Sengen. Jeg er min Tro ganſke faſtende; men jeg haver Ondt i mine Been; de vil ikke ſtaae de Hunde; hvad kan jeg dertil; men maatte jeg ſpørge min Herre om noget.

Plutus. Hvad er det?

Den Drukne. Er Hans Navn ikke Plutarchus? det er Rigdommens Gud, ſom jeg leder efter, og ſom jeg hører at være kommen til vor Stad, for at berige dydige og meriterede Folk, og ſaadanne, ſom jeg er.

Plutus. Jeg troer nok, at Du eſt en meriteret Mand; thi Du hjelper paa Conſumption af Stadens drikkende Vare.

Den Drukne. Jeg vil ikke roſe mig, men lader Andre gjøre det: dette tør jeg dog ſige, at jeg beſidder ſaa megen Dyd, ſom ti af de beſte Borgere her i Staden, og hvis min Herre ikke vil troe mig paa mine blotte Ord, vil jeg gjøre min Eed derpaa.

Plutus. Gak fra mig Menneſke! jeg har ikke Tid at tale med Dig.

Den Drukne. Skal da ſaadan brav Mand, ſom jeg er, gaae trøſteſløs bort?

Plutus. Jeg hverken vil eller kan trøſte Dig, men raader Dig ikkun at gaae hjem og ſove Ruſen ud.

Den Drukne. Jeg er bange, at jeg har taget fejl. Bliv ikke vred, at jeg ſpørger Ham om en Ting.

Plutus. Hvad er det, ſom Du vil ſpørge mig om?

Den Drukne. Er ikke Hans Navn Plutarchus?

Plutus. Hvem leder Du efter?

Den Drukne. Jeg leder efter Rigdommens Gud.

Plutus. Hos ham faaer Du ingen Trøſt. Bacchus er den Gud, ſom Du har dyrket, og ſom Du maa ſøge Hjelp hos.

Den Drukne. Ha ha ha! Bacchus: det er en fed Karl; han er lige ſaa rig, ſom jeg. (Han gaaer ſyngende og ſtammende bort, men kommer igjen.) Jeg kan

ikke

ikke gaae bort med uforrettet Sag. Det maa ikke være den rette Mand, som jeg har talet med. Man sagde mig dog, at han skulde sthae herlige ved Raadstuen. Jeg maa dog have ret Besked. Hør min Herre! er Hans Navn ikke Plutarchus?

Plutus. Hvis din Drukkenbolt ikke strax gaaer bort, skal jeg kalde paa Magistratens Tjenere.

Den Drukne. Magistratens Tjenere! Ha ha! Magistratens Tjenere! Magistratens Tjenere drikke lige saa stærkt som jeg. Ha, ha! Magistratens Tjenere. (Han falder.)

(En gierrig Mand kommer ind.)

Niende Scene.

Euclio. Plutus.

Euclio. Her seer jeg den Drukkenbolt Strobilo. Saadant er hans daglige Levnet. Jeg maa dog forbarme mig over ham, og slæbe ham ud.

(Han slæber ham bort.)

Plutus. Intet er saadan Drukkenbolt tjenligere end Fattigdom. Det er uforsvarligt at række den Haanden, som anvender Penge paa at forkorte sit Liv.

Euclio. Her seer jeg Rigdommens Gud, Plutus, som jeg leder efter. Vær velkommen hid til vor Stad! Eders Ankomst har opfyldt den hele Republique med Glæde, helst saasom Eders Naade har faaet

faaet ſit Syn, og derfor ikke meer udi Blinde kan uddele Eders Gaver, ſom, desværre! ofte tilforn er ſkeet. Thi der ere udi de fleſte Stæder flere onde end gode Menneſker; og mener jeg, at Eders Naade allerede derpaa her i Staden har ſeet Prøver. Jeg ſlæbede nyeligen bort en overſtadig drukken Mand, der har tilſat ſine Midler paa ſtærk Drik. Her findes Andre, der iligemaade have ſkammeligen fortæret deres Arvedel, Somme paa Fraadſeri, Andre paa Skjøger og letfærdige Qvinder; Andre igjen paa Stats og Pragt. Jeg haaber, at Eders Naade ikke rækker Haanden til ſlige Menneſker, hvilke misbruge Penge til deres egen Fordærvelſe; og er derfore forſikkret om, at ſaadant alene vederfares mig og andre gode Husholdere, der ved en fornuftig Oeconomie ikke alene har conſerveret ſin Fædrenearv, men endogſaa forøget den.

Plutus. Jeg maa først gjøre Eder et Spørsmaal. Hvor meget har I arvet efter Eders Forældre?

Euclio. Fire tuſend Pund, hvilke endnu ligge urørt udi min Kjelder.

Plutus. Haver I da intet deraf taget?

Euclio. Nej udi 16 ſamfælde Aar haver den Skat været urørt; thi jeg har heller villet hungre og tørſte, end tillade, at min Fædrenearv, ſom med ſaa ſtor Omhyggelighed har været ſamlet, i ringeſte Maader ſkulde formindſkes. Videre: jeg har ſiden

efter

efter min Broder arvet en halv Gang saa meget, hvilket ogsaa er udi Behold, og ligger udi samme Kjelder. Kan vel vises større Prøve paa Oeconomie, og kan Eders Naade vel bedre uddele Rigdom, end til en Mand, der forvarer den som sine Tjenstene?

Plutus. Hør min gode Ven! der ere to Slags skadelige Borgere udi en Stad; nogle ere vellystige og sdsele, det er saadanne, som den beskjenkede Mand, hvilken I udslæbede; Andre ere Gniere, det er saadanne, som ligne Eder, og som grave deres Penge under Jorden, at de ikke skal være enten dem selv eller Andre til Nytte. Begge ere saaledes udnelige og skadelige Borgere; hine, fordi de misbruge, disse, fordi de ikke bruge deres Midler. En sdsel og vellystig Mand bør ingen Penge have, efterdi han anvender dem paa Fraadseri og Drukkenskab, som forderver Legem og Sjæl. En Gnier bør ei heller have Penge, efterdi han ikke fører sig dem selv eller Andre til Nytte. Det er mod disse to slags Folk, jeg stedse har ført Klagemaal; thi de første har ligesom deelt mig ud iblant Skjøger og Kromænd, og de Sidste have holdet mig bunden udi Lænker, ja kastet mig ned udi mørke Huler, og gravet mig under Jorden. Det er for deres Skyld, at jeg saa meget har været eftertalet, og saa ofte har maat høre ilde, da dog Skylden ikke har været min. Men den Blindhed, hvormed jeg selv saavelsom

min

min kjære Syſter Fortuna haver været ſlagen, har alene været Aarſag dertil. Saaſom jeg nu har faaet mit Syn, ja ſaa ſtærkt Syn, at jeg kan ſee Menneſker ind til Marven, er jeg ſat i Stand til at anvende mine Gaver med Skjønſomhed, og ikke at berige, uden gode og dydige Mænd, det er ſaadanne, ſom bruge deres Rigdom til deres egen Ære og Stadens Nytte. I mærker ſaaledes heraf, at I kan ingen bedre Trøſt faae af mig end den forrige Mand, ſom I ſelv fordømte og holdt uværdig til mine Gaver. Gak derfor ſtrax fra mig; jeg vil ogſaa begive mig herfra paa et andet Sted udi Staden, for at anhøre flere Sollicitanter.

(De gaae bort, hver ſin Vej.)

Tiende Scene.

Davus. Palæſtrio.

Davus. Gav Du Agt paa, hvilken Mine Theodorus gjorde, da han gik forbi?

Palæſtrio. Det var med ſtor Nød, at han vilde løfte paa ſin Hat.

Davus. Jeg mærker, at de Penge, ſom Plutus har givet ham, har allerede gjort ham ſtoragtig.

Palæſtrio. Jeg troer og det Samme. Men Turen kommer vel og til os.

Davus. Det haaber jeg ogſaa, ja jeg er ſaa godt ſom forſikkret derom.

Pa-

Palæstrio. Hvorpaa grunder Du saadant Haab?

Davus. Du hører jo, at Plutus er hidkommen for at berige dydige og meriterede Mænd. Jeg mener, at han ikke kan have noget paa os at sige, besynderlig paa mig, thi jeg har nøje betragtet mit Levnet, og ved Sammenligning af det Onde med det Gode fundet, at jeg kan regnes blant de best meriterede Mænd her i Staden.

Palæstrio. Men naar jeg eftertænker alting, saa maa jeg tilstaae, at baade jeg og Du har bedrevet adskilligt Ondt, som vi ingen Farve kan paasætte.

Davus. Jeg nægter ikke vore Misgjerninger. Jeg siger ej heller, at man kan sætte Farve derpaa. Men naar jeg sætter paa den ene Side mine Synder, og paa den anden Side mine gode Gjerninger, finder jeg, at Summa Lateris bliver langt større paa den sidste Side.

Palæstrio. Det kan jeg i en Hast ikke begribe.

Davus. Det kan nok være; men det kommer deraf, at Du ikke forstaaer Regnekunsten. Det maa jeg forstaae, som i min Ungdom har været Foged. Ved Hjelp af Regnekunsten bragte jeg det altid dertil, at jeg kunde liquidere med en Principal, ja ogsaa saaledes, at han blev mig skyldig. Hør for Exempel herpaa en eneste Prøve: en Nat er jo fast den halve Del af vort Liv.

Pa-

Palæstrio. Det er sandt nok, og undertiden mere; thi jeg sover gemeenligen 14 Timer.

Davus. Got! der har vi mere end Din halve Livstid uden Synd, thi saa længe man sover, synder man ikke.

Palæstrio. Det er min Tro ganske rigtigt.

Davus. Lad os nu examinere den anden halve Del, som vi har bortdreven med gode Tings og Misgjerningers Omveksling, saa bliver det jo kun en Bagatelle af en Tid, hvorudi vi har syndet.

Palæstrio. Dette glæder mig, og jeg troer i i saa Maade, at Plutus ikke kan gaae os forbi.

Davus. Hvis han gaaer os forbi, da er han lige saa blind, som han var tilforn; men han gaaer os ikke forbi. Jeg har allerede mærket af det milde Ansigt, som han ved sin Ankomst gjorde mig, at jeg bliver ikke forglemt; thi det var, ligesom han vilde sige: Turen kommer og til Dig, Dave! naar jeg kommer i de smaa Gader, og Folk af første Classe ere hjulpne. Jeg bekymrer mig nu derfor alene derom, hvorledes jeg skal anvende den Skat, som jeg har i Vente.

Palæstrio. Det kan ogsaa give mig noget at tænke paa.

Davus. Pengene maa man ikke grave ned i Jorden; det lider Plutus ikke. Jeg har i Sinde at lægge mine Penge an i Jordegods, for at blive

Pro-

Proprietarius. Jeg vil tilkjøbe mig den ſtore Eng, ſom ligger ſtrax udenfor Staden.

Palæſtrio. Det er ikke ſaa galt. Min Ambition gaaer dog ikke ſaa vidt, jeg vil alene være Hollænder, og vil tilkjøbe mig nogle 100 gode Køer.

Davus. Men hvor vil Du græsſe dem?

Palæſtrio. De ſkal græsſes paa Din Eng.

Davus løftende paa Hatten. Jeg mener nej med Din Permiſſion.

Palæſtrio ligeledes. Og jeg mener jo, med Din Permiſſion.

Davus. Dine Køer paa min Eng?

Palæſtrio. Hvo vil forbyde mig det?

Davus. Er jeg ikke Ejer af Engen?

Palæſtrio. Er jeg ikke Ejer af Køerne?

Davus. Du taler ſom en Slyngel.

Palæſtrio. Og Du taler ſom en Nar.

Davus gir ham et Oreſigen. Det er for Dine Køer.

Palæſtrio gir ham et igjen. Og det er for Din Eng. (De komme i Haar ſammen.)

Ellevte Scene.

Diogenes. Davus. Palæſtrio.

Diogenes. Hvad Pokker er dette? De ere jo færdige at myrde hinanden. Jeg maa ſkille dem ad. Hvad er Aarſag til ſaadan Forbittrelſe?

Davus Han vil have ſine Køer at gaae paa min Eng!

Palæſtrio. Og han vil forbyde mig det!

Diogenes. Det er en mørk Tale for mig.

Davus. Jeg vil tage Diogenes til Dommer herudi.

Diogenes. Siig da frem, hvorudi Tviſtigheden beſtaaer. (De tale begge længe i Munden paa hinanden) Sagte, ſagte! lad En først tale alene.

(De continuere at tale i Munden paa hinanden, hvorudover Diogenes begynder at efterabe dem, ſaa at de raabe alle tre tillige. Omſider vil Diogenes gaae bort.)

Davus. Vie dog lidt Hr. Magiſter! I har jo lovet at være vor Dommer.

Diogenes. Saa maa da En tale alene.

Davus. Ja vel! jeg vil da tale først. Vi overlagde med hinanden, hvorledes enhver af os ſkulde anvende den Skat, ſom vi vente af Pluto. Jeg beſluttede, at tilkjøbe mig en Eng; han derimod vilde tilkjøbe ſig nogle 100 Køer. Derpaa havde jeg intet at ſige. Men han forlangede og paaſtod, at hans Køer ſkulde græsſes paa min Eng. Er det Ret og billigt?

Diogenes. Forholder Sagen ſig ſaaledes?

Palæſtrio. Ja det er viſt nok. Men er det ikke billigt, at, efterſom = = =

Diogenes. Jeg har alt nok. Jeg dømmer ſaaledes herom: hvis Plutus giver nogen af Eder en

Skjerv,

Skjerv, saa maa han være ligesaa blind som tilforn; men saasom han har bekommet sit Syn, saaer I intet at trætte om. Gaaer derfore smukt hjem, I Slyngler, og lader Eder aarelade.

Davus. Er jeg en Slyngel?

Palæstrio. Er jeg en Slyngel?

Diogenes. Jeg kan ikke sige, hvilken af Jer er den Største. Jeg siger kun: Gaaer hen og forliger Eder, I Skabhalse!

Davus. Ja vi skal forlige os til Din Ulykke.

(De angribe Diogenes med forenet Magt, slaaer ham ned paa Gulvet, og løbe bort.)

Tolvte Scene.

Diogenes. Penia

Diogenes. Hvad havde jeg der at bestille, at agere Dommer imellem to Narre. Men det er ikke den første Gang, jeg har faaet saadan Confect for min Fritalenhed. Jeg har stevnet Gudinden for Fattigdom, Penia, at møde mig, for at give hende et got Raad, og at trøste hende udi denne Trængsel, som hun ved Pluti Ankomst vil underkastes. Men der kommer hun.

Penia udi lange linnede Klæder. Ach Diogenes! jeg har længtes af Begjerlighed til at tale med Dig; thi jeg veed, at saasom Du tager Del udi Stadens Velgaaende, Du græmmer Dig ikke mindre over den

Forandring, end jeg selv. Jeg haaber, at Du ved Dine grundige Prædikener stræber at hindre den overhængende Ulykke, som man veed, at Du ved Din Veltalenhed ofte har udvirket.

Diogenes. Det hjelper ikke, Gudinde! at prædike for døve Mennesker. Den hele Stad er ved Pluti Ankomst forvandlet til en Daarekiste. Man hører ikke at tale, uden om den Velstand, Staden skal sættes udi. Alle Guders Dyrkelse ophører. Plutus er nu omstunder den eneste Gud, som æres og tilbedes.

Penia. Det er desværre alt for sandt, og jeg, under hvis Beskyttelse Staden saa længe har blomstret, ansees nu af Nogle med Foragt, og af Andre holdes for Republikens Fiende. Jeg seer, at jeg ved denne Forandring maa vende Ryggen og gaae frivilligen udi Landflygtighed. Hvad raader Du mig ellers?

Diogenes. Jeg raader ingenlunde til frivillig Landflygtighed, hvilket giver Frygt og Vankelmodighed tilkjende. Jeg raader heller at forsvare sin Sag for Retten, og med kraftige Argumenter at vise, hvormeget denne Forandring strider mod Stadens Velfærd, og hvad Uheld deraf vil flyde. Naar Gudinden saaledes for Retten har forklaret sin Sag og underkastet sig Raadets Kjendelse, kan Hun uden Eftertale gaae i Landflygtighed, som Hende ved Dom

paa-

paalægges, og saaledes af Fornødenhed gjøre en Dyd. Men jeg vil raade Gudinden fornemmeligen at betjene sig af et Argument udi Processen, som mest vil bestyrke Hendes Sag, og tilintetgjøre den største Indvending, som Plutus vil betjene sig af. Naar Gudinden afmaler de Uheld, som Rigdom paa de fleste Steder har foraarsaget, ville vel Alle saadant tilstaae. Men Plutus vil dertil svare, at saadant har rejset sig af hans forrige Blindhed; han vil sige, at saadant herefter vil ikke skee, efterdi han nu har faaet sit Syn, og derved er sat i Stand til at uddele sine Gaver med Skjønsomhed; saa at ingen, uden dydige og meriterede Mennesker, ville beriges; det er saadanne, som ville anvende deres Rigdom til gode og nyttige Tings Forfremmelse og det gemene Beste. Dette Argument kan ikke andet end stikke udi Øjnene; men det kan igjendrives.

Penia. Hvorledes skal det igjendrives? jeg zitrer selv ved denne Indvending.

Diogenes. Det skal skee saaledes: just fordi Plutus har faaet sit Syn, og just fordi dydige og meriterede Mænd alene beriges, just derfore er den største Uheld at befrygte. Thi deraf vil følge, at de beste Mænd, som hidindtil har været Zirat for Republiqven, ved Rigdom ville vanslægte fra deres forrige Dyder, og forfalde til Hofmod og Vellyst, saa at den hele Stad vil blive fordervet. Paa dette

Ar-

Argument maa Hun ſtift holde; og naar Hun møder for Retten, maa Hun tage ſine ſmaa Fosterbørn med ſig, for at bevæge Dommeren til Medlidenhed.

Penia. Det er et godt Raad. Jeg ſkal betjene mig deraf, om det kan hjelpe.

Diogenes. Det maa komme an paa et Forſøg. Lad os gaae tilſide ſaa længe.

Fjerde Act.

Første Scene.

Davus. Diogenes.

Davus. Denne Dag vil blive mærkværdig. Jeg vil bivaane Retten fra Begyndelſen til Enden. Men der ſeer jeg Diogenes, han kommer nok udi ſamme Forſæt. Tak for ſidſt, Hr. Magiſter!

Diogenes. Det er intet at takke for.

Davus. Jeg mærker nok, I er bleven vred, formedelſt ſidſte Medhandling.

Diogenes. Naar en Heſt eller et Æſel ſpender mig, gjør det vel Ondt; men jeg kan ikke blive vred over det, ſom mig vederfares af umælende Dyr.

Davus. Hør Diogenes! den, ſom haver en ſtor Mund, maa have en bred Ryg. Men lad os ikke tale meer om det, ſom er ſkeed udi Overilelſe. Jeg

er

er hidkommen for at anhøre den Sag, som for Raadet skal ageres imellem Plutus og Fattigdommens Gudinde, Penia.

Diogenes. Jeg er ogsaa hidkommen i samme Forsæt.

Davus. Mig lyster at vide, hvad hun kan sige mod Plutus, som Jupiter har hidsendt for at berige Staden.

Diogenes. Og mig lyster at høre, hvad Plutus vil anføre til sin Sags Bestyrkelse.

Davus. Hvad Snak! Jupiter har jo selv skikket ham hid.

Diogenes. Det kan saa være: men mon det ikke er skeet til et Forsøg, og for at overbevise Indbyggerne, at de anholde om det, som er dem til Skade og Fordærvelse?

Davus. Jeg havde nok Lyst at være Pluti Advocat.

Diogenes. Og jeg havde nok Lyst at være Gudindens. Men jeg haaber, at hun nok selv forsvarer sin Sag.

Davus. Tilside! der kommer Raadsherrerne.

Anden Scene.

Fire Raadsherrer udi lange Klæder, som Doctores. En Skriver. Davus, Diogenes.

(Raadsherrerne sætte sig ned ved et Bord.)

Penia. Plutus.

Første Raadsherre. Vi have aldrig tracteret nogen Sag af større Vigtighed. Jeg haver raadet

Gud-

Gudinden Penia ganske stiltiende at forlade Staden; men hun vil endelig forklare sin Sag for Retten, og forlanger en Dom.

Anden Raadsherre. Det er noget, som vi ikke kan nægte den ringeste Borger, end sige saadan Dame.

Første Raadsherre. De vare stevnede at møde til denne Tid. Kald Parterne ind, Hr. Notarius!

(Penia med nedslagen Hoved og tvende smaa Børn, alle i hvide linnede Klæder. Plutus i en prægtig Kjortel. Diogenes stiller sig ved Penia, og Davus ved Pluti Side.)

Første Raadsherre. Den Besværing, Gudinde! som I har givet ind mod Plutus, er dristig, og synes at rejse sig af Misundelse over Stadens Velstand, som ved Pluti Ankomst vil erholdes, og hvorpaa vi allerede have nogle Prøver. Det synes vel daarligt, at ville reflectere paa saadant Klagemaal; ikke desmindre tillade vi Eder dog at fremføre Alt, hvad som I mener at tjene til Eders Sags Bestyrkelse, paa det at I ikke skal beskylde os for Rettens Fornegtelse.

Penia. Højvise Hr. Dommer! jeg mener, at der behøves ikke stor Veltalenhed til at vise min Paastands Grund. Det er jo nokſom bekjendt, hvad Uheld og Fordærvelse Rigdom har bragt med sig. Man har kun at kaste Øjen til vore Naboestæder, hvorudi sees bedrøvelige Virkninger deraf, og hvor Rigdoms Virkninger sees at være Vellyst, Hofmod,

Avind,

Avind, Oprør, Forvirrelſe, Tyveri, Rov og Mord; for hvilke Uheld denne Stad har været befriet, ſaa længe den har været under min Beſkyttelſe, og Fattigdom ſtedſe har været gelejdet af Dyd.

Diogenes ſagte. Intet er ſandere.

Davus ſagte. Det er Løgn.

Plutus. Jeg mener derimod, at der ikke behøves ſtor Veltalenhed til at viſe den Foragt og Afmægtighed, ſtore Stæder ſættes udi ved Fattigdom. Man haver kun at kaſte Øine til en og anden Stad udi Grækenland, for at overbeviſes derom. Rigdom er en himmelſk Gave, hvorved vi ſættes iſtand at beneficere Menneſker, og ſtifte nyttige Ting.

Davus ſagte. Du taler ſom en Engel.

Diogenes. Du taler ſom en Djevel.

Penia. Jeg tilſtaaer gjerne, at Rigdom, naar den vel anvendes, kan kaldes en himmelſk Gave; men mon Erfarenhed viſer ikke, at den ſtedſe misbruges, ſaa at den bliver Menneſker til en Snare? Mon Erfarenhed viſer ikke, at Dyd og Rigdom faſt aldrig boe ſammen? Vi have ſeet Riger og ſtore Stæder ſkinne af Dyder og hevoiſke Gjerninger, ſaa længe, ſom de have foragtet Rigdom; men ſaaſnart Plutus har indſneget ſig, og de for ham have oprettet Altere, er Dyd og Oprigtighed forſvunden, ſaa at der ſiden ere citerede ligeſaa ſtore Exempler paa Ondſkab, ſom tilforn paa Dyd og Oprigtighed.

Dio-

Diogenes. Du taler ſom en Engel.

Davus. Du taler ſom en Nar.

Plutus. Hvad ſom Penia her har anført, gaaer ikke Rigdom an, ſom er en himmelſk Gave, men alene den Misbrug, ſom deraf gjøres. Thi alt dette, ſom ſiges imod Rigdom, kan og ſiges mod alle andre gode Ting, ſom om Sundhed, Styrke, Tapperhed, Lærdom. Ingen kan nægte ſaadanne Ting jo at være gode, ſkjønt daglig Erfarenhed viſer, at Misbrug deraf ofte gjøres. Skal man nu laſte det, ſom er godt, og hindre dets Fremvext, alene fordi det kan misbruges? Ingen Mening er mere daarlig og ingen Lærdom meer ſkadelig.

Davus. Det er ſoleklart.

Diogenes. Snik, Snak.

Penia. Hvis det var med Rigdom ſaaledes beſkaffen, ſom med de gode Ting Plutus opregner og til Exempel anfører, vilde jeg give mig tabt, og bekjende, at jeg havde taget mig for at forſvare en deſperat Sag. Man kan ikke ſige om Rigdom, at den ofte misbruges, men at den ufejlbar forderver, ikke alene Mennesker udiſær, men hele Stæder og Riger, ſom af Dyders Boliger og platoniſke Republiquer ere forvandlede til Røverkuler. Saalænge de gamle Perſianer levede under Peniæ Beſkyttelſe, vare de de dydigſte, retfærdigſte og tapperſte Folk i Aſien. Ved Rigdoms Indførſel bleve

de

de vellyſtige, fejge, qvindagtige, ſaa at en haandfuld af Græker traadte deres ſtore Monarkie under Fødder. Hvilken Stad udi Grækenland har været udi ſtørre Agt og Ære end Lacedæmon? ſaa længe ſom Fattigdommens Gudinde der havde ſit Sæde, vare dens Borgere uovervindelige, og Raadet i Henſeende til dets Retfærdighed var ſom et almindeligt Domhus for hele Grækenland; men alle disſe Herligheder forſvandt ved Pluti Ankomſt og ved Peniæ Landflygtighed, ſaa at Staden forfaldt til Hofmod, Vellyſt, og ifølge deraf til Afmægtighed, ſom befordrede dens Undergang. Adſkillige Riger have foreſkrevet alle Nationer Love, ſaa længe ſom de dyrkede Penia; men ſaaſnart Plutus med ſin Rigdom er indført, har man iſteden for Dyd, Ærlighed og Styrke, indbyrdes Enighed, Lykke og Sejer over Fiender, ſeet Uretfærdighed, Afmægtighed, indbyrdes Krig og andre Ulykker, ſom have befordret deres Undergang. Alt hvad ſom herom er anført, viſes af Hiſtorier og Erfarenhed, og derfor ikke kan nægtes.

Diogenes. Dette burde ſkrives med gyldene Bogſtaver.

Davus. Slidder Sladder!

Plutus. Dette ſynes vel at have noget Skin, men er dog ingen ufejlbar Regel, hvorpaa man kan grunde ſig, hvilket kan ved adſkillige Exempler viſes.

Jeg

Jeg kunde og anføre et og andet Bevis af Erfarenhed, hvoraf Gudindens Argument kunde tilintetgjøres; men saadant er ikke nødigt, efterdi hun selv tilstaaer, at Rigdom er en himmelsk Velsignelse, og at Skaden deraf flyder kun af dens Misbrug.

Davus. Optime.

Diogenes. Pessime.

Penia. Men naar Misbrugen er almindelig, og hele Nationer citeres til Exempel, maa da ikke min Thesis staae fast? Et Sværd eller en Kniv kan være nyttige, men man maa ikke give dem til galne Mennesker. Visse Spiser og Drikke ere udi sig selv gode, men man maa nægte dem til Febricitanter. Man veed jo, at de fleste Mennesker have Tilbøjelighed til det Onde, og gjøre Misbrug af det som er Godt.

Diogenes. Ypperligen talt.

Davus. Slidder Sladder.

Plutus. Jupiter har jo selv skikket mig hid, for at hjelpe Staden, og at redde den af Armod. Og er det i saa Maade klart, at Saadant ikke er skeet uden til Stadens Beste. At ville nægte Saadant, er at beskylde Himmelen.

Davus. Triumph Triumph.

Diogenes. Snik Snak.

Penia. Himmelen har ladet sig bevæge af Stadens ublu Raaben, at tilsende dem Plutum, ikke til Indbyggernes Fordærvelse, men for desbedre at over-

beviſe dem, hvor ilde grundede deres Anſøgninger ere, og at de anholde om Ting, ſom ere dem utjenlige.

Diogenes. Det Argument, haaber jeg, ikke at kunne kuldkaſtes.

Davus. Og jeg blæſer deraf.

Plutus. Hør, Gudinde! Jeg citerer Exempler paa onde Virkninger, ſom flyde af Rigdom. Betragt paa den anden Side, hvilke Ulykker Nødlidenhed fører med ſig; den driver Mennesker til Tyveri, Rov, Mord og andre Misgjerninger.

Davus. Ha, ha! hvad ſiger I nu Meſter Philoſophus?

Diogenes. Vie kun lidt Meſter Snaphane.

Penia. Man maa gjøre Forſkjel imellem Nødlidenhed, Hunger, Tørſt, ꝛc., og imellem Mangel paa Rigdom. Staden har ſtedſe været fattig, men dog ikke nødlidende; har den intet havt, ſaa har den dog intet manglet. Hvor Fornøjelſe er, der er og Rigdom, og hvo der har et misfornøjet Sind, lever ſtedſe i Fattigdom; ligeſom en Vatterſottig, jo mere han drikker, jo mere tørſter han, ſaa lever en gjerrig Mand udi al ſin Rigdom ſtedſe udi Armod. Diogenes, ſom her ſtaaer, er rigere end Alexander; thi den Første haver udi ſin Fattigdom altid nok, da denne Sidſte derimod udi ſin Rigdom ligeſom ſtedſe hungrer og tørſter. Den Nødlidenhed, hvis onde Virkning Plutus beſkriver, har intet Sted havt udi

vor

vor Republique, og derfore til Exempel og hans Sags Beſtyrkelſe ikke kan anføres.

Diogenes. Ha, ha! hvad ſiger Du dertil Meſter Skjelm?

Davus. Det bliver nok beſvaret; hold kun Din philoſophiſke Flab.

Plutus. Alt, hvad ſom kan ſiges mod Rigdom og den Ulejlighed, ſom den kan føre med ſig, er dette, at den falder ofte udi onde Menneſkers Hænder. Saadant er nu forebygget derved, at Jupiter har ſkaffet mig mit Syn, og derved ſat mig udi Stand ikke herefter ſom tilforn at uddele mine Gaver udi Blinde, men at jeg kan beneficere dydige og ærlige Mænd, ſom ikke misbruge Penge, men anvende dem til deres egen Ære og Stadens Nytte.

Davus. Svar nu kun herpaa.

Diogenes. Det bliver nok beſvaret.

Penia. I Herrer Dommere mærker nok, at Plutus ved dette ſidſte Svar giver mine forrige Ord Magt, og tilſtaaer de onde Ting, ſom Rigdom ſtedſe har foraarſaget, efterdi han undſkylder ſig alene med ſin forrige Blindhed. Nu derimod mener han, at al Ulejlighed vil ophøre, efterdi han har faaet ſit Syn, hvorved han kan ſkille gode fra onde Mennesker, ſaa at Rigdom ſkal ikke falde uden i deres Hænder, der anvende dem til deres egen Ære og til det algemene Beſte. Men hører, hvad jeg hertil

til svarer. Den halve Stad bestaaer nu af gode og redelige Borgere; disse søger man nu ogsaa ved Rigdom at forderve, saa at de skal blive de Onde lige, og ifølge deraf, at den hele Stad skal blive ond og ubydig. Udgangen vil vise, at saadant vil hænde; thi Historier og daglig Erfarenhed lærer, at hele Nationer tillige, som ved Dyders Øvelse have distingueret sig, ere ved Rigdom styrtede udi de groveste Laster, saa at de have vanhældet det menneskelige Kjøn.

Diogenes. Ha, ha! nu fik Du noget at bide paa min gode Karl.

Davus. Giv lidt Tid, til Dommen falder.

Plutus. Hvad som Penia til Slutning har anført, grunder sig alene paa Præsumtioner. Jeg refererer mig til mit forrige, og underkaster Sagen til Doms.

Penia. Jeg ligeledes.

Raadsherren. Behager Dem da at træde til Side, medens vi votere. (De gaae alle ud.)

Tredie Scene.

Raadet alene.

(Raadsherrerne reise sig, gaae frem paa Skuepladsen, og en Tid lang mumle med hinanden, og iblant med hestige Gebærder. Endeligen, naar de synes at være forenede om Dommen, sætte de sig ned igjen.)

Anden Raadsherre. I gode Herrer lader os endnu lidt betænke os, førend vi afsige en saa vigtig Dom.

Dom. Gudindens sidste Tale har sat mig udi stor Bevægelse, saa at jeg er hartad færdig at tilbagekalde mit Votum.

Første Raadsherre. Hvad bliver da Eders endelige Slutning? Det staaer Eder frit for at lade indføre Eders Protestation.

Anden Raadsherre. Det forlanger jeg ikke. Jeg beder alene, at vi endnu lidt confererer med hinanden derom; thi udi en saa vigtig Sag kan man ikke betænke sig for længe.

(De rejse sig igjen og, mumle med samme Gebærder, sætte sig ned igjen.)

Første Raadsherre til Skriveren. Lad nu Parterne komme ind igjen.

Fjerde Scene.

Raadet. Plutus. Penia. Diogenes. Davus.

Første Raadsherre. Udi denne Sag imellem Rigdommens Gud Plutus og Fatigdommens Gudinde Penia dømmes saaledes: Retten erkjender som en stor Himmelens Gave og Herlighed, at Plutus til os er skikket, for at redde os af den Armod, hvoraf vi hidindtil have laboreret, og derfore finde for godt, at for saadan vor Velgjører Tempel og Æresstøtte skal oprettes. De Indvendinger som Penia derimod ha-

haver gjort, kjendes at være ugrundede; og dømmes hun til en evigvarende Landflygtighed.

(Raadsherrerne rejse sig derpaa op, og med Ærbødighed geleide Plutus ud af Domhuset. Davus gjør en spodsk Compliment for Diogenes, og følger dem efter.)

(Penia staaer lidt stille med nedslaget Hoved, og derpaa begynder saadan Klagesang, som er en Aria med sagte Musik.)

See! Dommen afsagt er:
Jeg kan ej meer her blive;
Til andre Mennesker
Jeg maa mig strax begive.
Jeg uden Møje kan
Mit Bosskab med mig føre;
Den nøgne Armods-Stand
Mig Rejsen let vil gjøre.
Man ynke mig ej kan,
Som herved intet taber;
Men vel et dydigt Land,
Som Plutus snart omskaber.
Thi ved min Bortgang det
Vil hovedkulds til Lyder
Og Ondskab styrtes slet,
Og tabe gamle Dyder.
Gak da Penia bort!
Lad Staden kun sig fryde:
Dens Glæde blir dog kort;
Sligt vil den snart fortryde.

(Hun omfavner Børnene, som græder.)

Følg, kjære Børn! med mig,
Og Pine ikke væder;

Lad Dyden grœmme ſig,
Og Staden kun begrœder!
Som, inden Sol gaaer ned,
Skal øjenſynlig lœre,
At indbildt Herlighed
Til Strikke den vil være.
(Hun tager Bornene ved Haanden, og gaaer bort.)

Femte Act.

Første Scene.

Davus alene.

Ach! ulykſalig var den Time, paa hvilken Plutus kom hid til os. Staden er ved hans Ankomſt bragt udi ſaadan Forvirrelſe, at den trues med Undergang. Om han har ret faaet ſit Syn, kan jeg ikke ſige; men det er viſt, at han har tabt ſin Forſtand, ſees af hans Gavers daarlige Uddeling. Han har givet mig og andre meriterede Mænd Afſlag, og derimod beriget en Hob Slyngle, for hvilke jeg og andre brave Perſoner ikke vige et Haar, men holder os i alle Maader ligeſaa gode ſom de ere. Saadan hans daarlige Uddeling har foraarſaget Forbittrelſe hos de Forbigangne, ſaa at Staden trues med indbyrdes Krig; og ſlaaer jeg mig gjerne til deres Parti. Mange Rigdoms-Gaver ere udøſede paa uvær-

uværdige og ſlemme Menneſker; og de, ſom tilforn vare gode, ere blevne onde; thi nogle af dem ere henfaldne til Hofmod, andre til Gjærrighed, ſaa at det ſynes, at Rigdom har gjort dem trængende og nødlidende. Min gamle Ven Cleon, ſom en og anden Gang udi ſin Fattigdom har rakt mig Haanden, og laant mig Penge uden Rente, begjærer nu 12 pro Cento, ſkjøndt han af Pluto har faaet en ſtor Skat. Men der ſeer jeg Menander med en ſtor Pengepung. Hvis han af Pluto har faaet en Skat, og jeg er bleven forbigaaen, græmmer jeg mig tildøde.

Anden Scene.

Menander ſyngende, med en Pung. Davus.

Davus. Menander! hvor har Du faaet den Pung?

Menander. Hvad kommer det Dig ved, Næſevis! Det er ellers en Skat, ſom jeg har faaet af Pluto.

Davus. Men tsv lidt Kammerad! og ſig mig hvorledes.

Menander. Hvad Kammerad? jeg har ingen Kammeradſkab med ſlige gemene Karle.

Davus. Det er dog ikke ſaa længe ſiden, vi vare Kammerader.

Menander. Det kan nok være; men nu ikke mere.

Davus. Ach Himmel! Den Knægt er alt slagen med Hofmod. Men sig mig dog, er det ret, at ...

Menander. Hvis Du Tølpel ikke gaaer til Side, faaer Du strax et Par Ørfigen.

(Han slaaer hans Hat af, og gaaer syngende bort.)

Tredie Scene.

Davus alene.

Jeg maa hævne mig herover, om det end skal koste mit Liv. Hej! est Du en ærlig Karl, saa møder Du mig for en Kaarde. Den Forræder er alt borte; men jeg finder ham snart. Det skal ikke vare længe, førend han faaer sin fortjente Løn. Jeg er vel ingen Fægtemester; dog har jeg lært saa meget, at jeg kan fejge saadan Knægt af. Jeg maa forud øve mig lidt. (Han sætter sig udi Positur.) Træk ud Din Hund! Ingen Snak, ingen Snak! træk ud! ret saa! nu skal Du strax faae at see, at jeg er Karl for min Hat. Ha ha! Du retirerer Dig alt for det første Stød. Nu kan Du ikke komme videre, nu maa Du holde Stand. Der har Du een udi en Terce. Ha ha! (Han piber.) Det hjelper Dig ikke, at Du piber. See der har Du nok een udi en Qvart. Det var kun udi Armen; men Du skal snart faae Hjerteſtød. (Han continuerer med at ſtø-

de,

de, og at lavere. Triumph Triumph! see der ligger den Hund paa sine Gjerninger. (Han terrer Sveden af sig) Det gik godt nok. Nu maa jeg hen og hente en Kaarde. (Han gaaer frem og tilbage, som udi Tanker.) Dog er det bedst, at jeg tracterer dette med Foragt. Krigens Udfald er uvis. Livet er et kostbart Klenodie, som man ikke saa let maa sætte paa Spil. Jeg vil maaskee finde samme Koldsindighed og Hofmod hos flere Venner, som Plutus har beriget. Naar jeg ret overvejer alting, saa ere de at beklage; ja den hele Stad er at beklage, som ved denne Forandring henstyrtes udi Laster og Udyder.

Fjerde Scene.

Diogenes. Davus.

Diogenes. Jeg har med Forundring anseet denne Adfærd, og mærker af hans sidste Tale, at han er kommen til Sandheds Bekjendelse.

Davus. Ach den gode Diogenes! nu maa vi sande hans Ord.

Diogenes. Nu hører jeg, at man holder mig ikke mere for Nar. Men jeg maa lade, som jeg intet har hørt af hans Tale. — Hør Dave! Du staaer ligesom henrykt udi Tanker, og seer, udi denne Stadens Velstand, saa misfornøjet ud.

Da-

Davus. Ach Hr. Magiſter! jeg har ikke Aarſag til andet. Thi = = =

Diogenes. Giv Dig kun tilfreds! thi det er den ſtørſte Uret, ſom han gjør.

Davus. Det er mig kjært, at høilærde Hr. Magiſter er af de Tanker. Jeg har dog ikke forſkyldt Hans Venſkab. Thi = =

Diogenes. Jeg tænker ikke paa det, ſom er mig vederfaret. Jeg ſøger kun at haandhæve Ret og Retfærdighed. Jeg dømmer ſaaledes herudi, at den, ſom Engen tilhører, den tilhører og Græſſet.

Davus Jeg forſtaaer ikke, hvad Herr Magiſter hermed vil ſige.

Diogenes. Kan Du ikke forſtaae det?

Davus. Nej jeg er Davus, og ikke Oedipus.

Diogenes. Men jeg haaber, at Du tilſtæder mig dog en Koes Græsning paa Din Eng.

Davus. Hvilken Eng?

Diogenes. Den Eng, ſom Du tilkjøber Dig for den Skat, ſom Du faaer af Plutus. Thi han har ikke glemt Dig, ſom er en meriteret Perſon.

Davus. Nu forſtaaer jeg Hr. Magiſters Mening, og hører, at Han ſpotter mig. Ach, Skam faae Plutus! jeg mærker, at han er lige ſaa dum, ſom han tilforn var blind. Han har gaaet mig rent forbi.

Diogenes. Har han gaaet Dig rent forbi?

Da-

Davus. Ja vist har han gaaet mig rent forbi, endskjøndt jeg ved Knæfald bad ham.

Diogenes. Hvad sagde han da?

Davus. Han sagde: jeg deler ikke mine Gaver ud til saadan Slyngel, som Du est.

Diogenes. Spot og Skade følges ad. Men han har maaskee ikke kjendt Dig.

Davus. Jo vist kjendte han mig; thi jeg havde talet med ham tvende Gange tilforn. Jeg seer ikke, at hans Ankomst bringer med sig uden Uheld. De som forbigaaes, sætte Had til de andre, som ere berigede, saa at de sidste maa sætte Vagt for deres Huse.

Diogenes. Men jeg skulde tænke, at de mange gode Mænd, som Plutus har beriget, skulde gjøre de Forbigangne delagtige udi deres erhvervede Rigdom; thi derved kunde undgaaes de Andres Had; og saadan Genereusitet kunde forskaffe dem større Sikkerhed, end Vagt for deres Huse.

Davus. Ulykken er, at disse saa kaldede gode Mænd ere ved Rigdom allerede blevne fordærvede. Cleon, som tilforn var en godhjertig Mand, laaner nu ikke Penge uden 12 pro Cento; og Timotheus, min forrige Patron, vil ikke give sine Folk uden den halve Løn. Og det som fortryder mig mest, er, at Menander = = =

Diogenes. Hør Dave! nu vil jeg tale alvorligere

gere med Dig. Alt dette er mig tilforn vel bekjendt, og bedre end Dig. Jeg frygter for Oprør og indbyrdes Krig. De fleste af Almuen mærke, udi hvilken Tilstand Raadet ved sit daarlige Ansøgende og ved sin ubillige Dom har bragt Staden, og true at sætte Ild paa Raadhuset.

Davus. Jeg skal min Tro være dem udi saadant Forsæt behjelpelig. (Gaaer ud.)

Femte Scene.

Diogenes alene.

Hvad vi hidindtil udi en Hast har seet, er kun Præludium til forestaaende Sørgespil, som ikke uden ved Pluti Forviselse og Peniæ Tilbagekomst kan endes. Man nødes vel at gribe til det Middel. Gid det ikke vilde vare forlænge! førend Sygdommen tager saa meget overhaand, at den bliver incurable. Jeg har formaaet Penia at opholde sig lidt udenfor Stadsporten, paa det hun i en Hast kan komme Staden til Hjelp igjen. Jeg seer Begyndelse til borgerlig Krig; jeg seer mange af vore Borgere, som forhen holdtes for de dydigste Mænd, allerede at være forfaldne til Hofmod, Vellyst, Ødselhed og Gjærrighed; thi Rigdom haver stridige Virkninger. Den fattige Almue truer at hævne sig over Raadet, formedelst afsagde ubillige Dom, og at sætte Ild paa Raadhuset. Men der seer jeg en af

Raads-

Raadsherrerne at komme; han seer gandske forvirret ud.

Sjette Scene.

En Raadsherre. Diogenes.

(Retten præsenteres igjen.)

Raadsherren vendende sig hen til Indgangen. Vil I bestorme Huset? Kan I ikke have Taalmodighed, indtil Raadet samles, da en efter anden kan indkomme med sine Klager.

Diogenes. Hvad er paa Færde, Hr. Raadsherre?

Raadsherren. Her seer ilde ud, min gode Diogenes! i Steden for Sagtmodighed, Fred og Lydighed mod Øvrigheden, hvormed vor Stad tilforn, frem for andre, var distingveret, regjerer nu Oprør, Gjenstridighed, Had, Avind og andre Laster.

Diogenes. Kan en heel Stad saa hastig forandres?

Raadsherren. Det maa man nu med største Forundring erfare. Man har været færdig til at bestorme mit Hus. Een Klage er indkommen efter en anden, og det som uventeligst er, Beskyldninger gjøres fornemmeligen mod de Borgere, som forhen have været de bedste og dydigste.

Diogenes. Jeg finder dog ingen Forandring hos mig, men er den samme, som jeg stedse har været.

Raads-

Raadsherren. Vi have derfor berammet en extraordinaire Ret, for at domme udi disse Tvistigheder, som i en Hast have rejset sig, og venter jeg paa mine Colleger, som strax her vil lade sig indfinde, om de ellers ikke af Almuen bliver overfaldne paa Vejen.

Diogenes. Jeg vil gaae dem i Møde, for at ledsage dem paa Vejen. Jeg er vant til Ondt.

Raadsherren. I lader derudi saavel som i andet see, at I er en ærlig Mand, som Rigdom ikke har fordærvet.

Diogenes. Jeg haver ingen Rigdom faaet, men viset Plutus fra mig, da saadant blev mig tilbudet. Gid Andre havde fulgt mit Exempel, og gid Raadet ikke havde overilet sig udi denne Sag imellem Plutus og Penia.

Raadsherren. Ach ach! jeg tilstaaer at . . . men hvad skal jeg sige? nu er det for silde. Vi tænkte at efterleve Jupiters Ordre.

Diogenes. I maa heller sige Jupiters Tilladelse. Thi Himmelen tillader ofte et og andet, som Mennesker anholde om, for at overbevise dem, hvor ilde grundede deres Ansøgninger ere. Men jeg maa gaae.

Sy-

Syvende Scene.

En Raadsherre. To andre, item en Skriver.

Første Raadsherre. Jeg har ventet med Smerte paa Eder, at vi kan overlægge med hinanden, hvad vi udi denne ſlibrige Tilſtand ſkal foretage.

Anden Raadsherre. Det var med ſtor Nød, at vi kunde komme igjennem Gaden, iſær igjennem Forſtuen, ſom vrimler af klagende og truende Mennesker.

Første Raadsherre. Vi maa indkalde Enhver iſær, for at høre, hvorudi deres Klagemaal beſtaaer. (De ſætte ſig ned.) Kald en efter anden hid ind, Hr. Notarius!

Ottende Scene.

Raadet. En Jomfrue.

Første Raadsherre. Hvad har Hun at forebringe min gode Jomfru?

Jomfruen. Det er bekjendt, I gode Herrer, at jeg længe har været forlovet med Theophilo Cliniæ Søn.

Første Raadsherre. Det er en af de ſkikkeligſte unge Mænd udi Staden.

Jomfruen. Men nu desværre ikke mere.

Første Raadsherre. Hvi ſaa?

Jomfruen. Han er blandt deres Tal, ſom er ble-

bleven beriget af Pluto. Han bekom saasnart ikke en stor Skat, førend han kastede Foragt paa min Person, vendede mig Ryg, og friede til en anden Jomfru, som ogsaa var beriget, for at lægge Dynge til Dynge. Jeg beder om Hævn over denne troløse Mand.

Første Raadsherre. Har Hun nogen skriftlig Forpligtelse fra ham?

Jomfruen. Nej! ikke uden mundtlig Løfte, beseglet med Eder.

Første Raadsherre. Hvis ingen skriftlig Contract er gjort, kan vi ikke tvinge ham.

Jomfruen. Ach Gud bedre os! hvilken Øvrighed, vi have. Vil ikke Raadet skaffe mig Ret, skal mine Paarørende hævne saadant Spil.

(Hun gaaer vred bort.)

Første Raadsherre. Den gode Jomfru skeer Uret. Men hvad Raad er derimod? — Kald en anden ind!

Niende Scene.

En Skolemester. Personerne af forrige Scene.

Skolemesteren gjørende en dyb Compliment. Gunstige Herrer Dommere! Republikens høivise Fædre og Oberformyndere! Aristoteles siger udi hans gyldne Ethica, at = =

Første Raadsherre. Vi forlanger ikke at vide, hvad

hvad Ariſtoteles ſiger. Vi forlange at høre, hvad Han ſelv ſiger, og hvad Han har at klage.

Skolemeſteren. Jeg maa grunde min Klage paa Ariſtoteles Ord, ſom formaner Diſciple at være deres Lærere hørige og lydige, ſigende, at Fødſelen gjør os vel til Menneſker, men Lærdom og Underviisning til fornuftige Menneſker, og at vi have vore Forældre at takke for det første, men vore Lærere for det ſidſte.

Første Raadsherre. Derom tvivler Ingen.

Skolemeſteren. Jo desværre! alt for meget. Nu agtes Ariſtoteles Formaning ikke meer. Jeg har udi 6 Aar uværdig været Pædagogus eller aandelig Fosterfader for Damoclis Børn. Damocles ſelv har ſtedſe haft ſtor Godhed for mig, og udi hans Børn har jeg hidindtil fundet ſtor Lærvillighed og Ærbødighed. Men nu er alting blevet forandret, ſiden den Tid, at Huſet blev berig t af Pluto. Da jeg ſtrax derefter vilde efter Sædvane ſætte den ældſte Søn til Rette, gav han mig en Kindheſt. (Han græder derpaa.) Jeg begav mig da ſtrax af Skolen, for at anklage ham for hans Fader; men ſaaſom han er raſkere paa Benene, forekom han mig, ſaa at jeg blev ilde modtagen. Thi Damocles ſagde: tør Du Pedant overfuſe ſaadan Mands ældſte Søn! Han lod det ikke blive ved Skjeldsord alene,

men

men rykkede mit Hovedſmykke af Hovedet, ret ſaaledes —

(Han rykker Peruken af Skriverens Hoved, græder og tarrer ſine Øjne dermed.)

Skriveren. Hvad vil det ſige, Hr. Magiſter?

Skolemeſteren. Jeg beder om Permiſſion, Hr. Notarius! Jeg vilde kun viſe = =

Skriveren. Han kan viſe paa en anden. Jeg permitterer ſaadant ikke oftere.

Første Raadsherre. Forlad ham det, Hr. Skriver, ſom er gjort udi Diſtraction. Hør Herr Magiſter! hvis det forholder ſig ſaaledes, ſom I fortæller om Eders Principal, ſaa ſees, at det allerede er gaaet ham, ſom nogle andre af vore Borgere, ſom Rigdom har fordærvet. Dette ſkal nøjere eftersøges, og han ſkal, hvis Tingen ſig ſaaledes forholder, til Rette ſættes.

Skolemeſteren. Jeg vil recommendere de gode Herrer Sagen. (Gaaer bort.)

Første Raadsherre. Er der flere Sollicitanter?

Skriveren. Ja viſt. Forſtuen er gandſke fuld.

Første Raadsherre. Lad da en anden komme ind.

Tiende Scene.

En Tjeneſtepige. De Andre.

Pigen. Ach I gode Herrer! jeg tager min Tilflugt til Eder. I maa ſkaffe mig Ret.

Før-

Første Raadsherre. Hvad er Jer da vederfaret?

Pigen. Jeg tjener hos en Frue her i Gaden ved Navn Euphemia.

Første Raadsherre. Jeg kjender hende gandske vel. Det er en brav Dame.

Pigen. Men nu ikke mere. Thi siden hun af Pluto er bleven beriget, er hun bleven slagen med saadan Gjærrighed, at hun nu, da jeg skal forlade hendes Tjeneste, vil afkorte den halve Del af min Løn.

Første Raadsherre. Det er forunderligt at høre, helst om denne Dame, som man har holdet for en Zirat blandt Stadens Fruentimmer.

Anden Raadsherre. Jeg mærker, at al Dyd er forsvunden blandt de bedste og dydigste Folk. Hør lille Pige, giv Jer tilfreds! Jer Principalinde skal tilholdes at gjøre, hvad som ret og billigt er. Og hvis Formaninger ikke kan hjelpe, skal hun tvinges med Retten.

Pigen. Jeg forlader mig paa Raadets Assistence. (Gaaer bort.)

Ellevte Scene.

En Offerpræst. De Andre.

Præsten. Jeg kommer hid paa den hele Geistligheds Vegne, for at lade Eder vide, at Religionen

nen trues med Undergang, og at Skyld lægges paa Raadet, som saadan Uheld har foraarsaget.

Første Raadsherre. Hvorudi kan dette bestaae, og med hvad Grund kan man beskylde Raadet at have foraarsaget Religionens Undergang?

Præsten. Siden den Tid Raadet har hidkaldet Plutus, og forvist Penia Staden, ere alle vore Templer tomme, og ingen nærmer sig fast dertil, uden for at kaste Urenlighed derved. Saadan er Virkning af Rigdoms Indførsel og Peniæ Landflygtighed.

Første Raadsherre. Men hvi vil man kaste Skylden paa Raadet? Hvad vi have gjort, er jo med den hele Stads Villie og Vidende. Den hele Stad har forlanget Pluti Ankomst, og den hele Stad har holdt Peniæ Landflygtighed fornøden, menende, at det var urimeligt, at Rigdom og Fattigdom kunde boe sammen.

Præsten. Alt dette betænkes nu ikke. Naar Udfaldet er slet, skydes efter Sædvane Skylden paa Øvrigheden. Stadens Tilstand er nu saadan: al Activitet til det Gode er hos Borgerne forsvunden. De som af Pluto ere berigede, have fattet Had mod de andre, og true at bestorme deres Huse. Den største Del af dem, som af Pluto ere beneficerede, ere ej heller fornøjede. Nogle, efterdi de ikke have faaet nok, misunde deres Medborgere, fordi de ha-

ve

ve faaet mere. Andre frygte for af Almuen at blive beſtjaalne, og kan af Frygt ikke ſove om Natten. Andre ere bragte udi Bekymring og Forvirrelſe, saaſom de ſpeculere paa, hvordan de ſkal anvende deres Penge, ſom de imidlertid grave ned under Jorden. Splid og Uenighed regierer overalt; alle ere dog enige udi at ſkyde Skylden paa Øvrigheden, ſom de true at hævne ſig paa.

Første Raadsherre. Ach Himmel! hvad er dog dette? hvad Raad gives os?

Præſten. Jeg kan herudi intet raade: Jeg er alene hidſendt, for at give Tilſtanden tilkjende.

(Han gaaer bort. — Der hujes og ſkriges i Forſtuen.)

Skriveren. Jeg maa hen at ſee, hvad der er paa Færde, og om man har overfaldet Offerpræſten.

(Han kommer faldende næſegrus tilbage og uden Paryk. Raadsherrerne reiſe ſig derpaa op, og ſtaae forſagte med nedſlagne Hoveder. Endelig høres Tordenſkrald, og Jupiter kommer ned, og udi Luften fører ſaadan Tale.)

Tolvte Scene.

Jupiter. De Andre.

Jupiter. Den ulykſalige Tilſtand, ſom Republiken er bragt udi, maa alene tilſkrives Stadens Borgere, hvis idelige Anſøgninger og ublue Raaben har ligeſom tvunget Himmelen til at fæ;e dem herudi. I ſeer heraf, hvor ilde grundede og daarlige Menneſkers Begjæringer ere, og at de ſtorme til

Himmelen, for at erholde de Ting, som ere dem meſt ſkadelige. Gid I af dette Exempel vilde lære at blive klogere, og at lade Eders Anliggende ankomme paa Himmelens Godtbefindende, ſom bedſt veed, hvad Eder er tjenligt. Naar I beder, da beder ikke om Styrke, Sejer, Rigdom og andre deslige Ting, men beder alene i Almindelighed om det, ſom kan være Eder nyttigt, eller betjener Eder af den Bøn, ſom en af Eders Philoſophis har dicteret, ſaa lydende: Giv os tjenlige Ting, endſkjøndt vi ikke bede derom, og nægt os ſkadelige Ting, endſkjøndt vi bede derom. Efterſom Prøven nu er gjort, ſkal dette Sørgeſpil ſtrax have Ende. Plutus er allerede ſlagen med ſin forrige Blindhed igjen, og har faaet Befaling at forlade Staden; og Penia, ſom endnu opholder ſig uden for Porten, maa tilbageføres udi Triumph igjen.

(Oplæſtes med Tordenſkrald igjen.)

Første Raadsherre. Vi maa ſtrax uden Forhaling indføre udi Proceſſion Fattigdommens Gudinde.

Trettende Scene.

En Tjener. Raadet.

Tjeneren. I gode Herrer kan ſtrax udi Sikkerhed gaae bort; thi en Frygt og Redſel er kommen

men paa Staden; saa at Stivhed og Oprør er forvandlet til Sagtmodighed og Ydmyghed.

(De gaaer ud.)

Fjortende Scene.

Plutus, som er blind, og ledes igjen.

(Han staaer lidt stille, og derpaa med en sagte Musik synger efterfølgende Afskeds-Arie.)

O et forunderligt Exempel!
For den man nys oprejste Tempel,
Nu Haanhed vises og Foragt.
Af Staden dens Velgjører ledes,
Og Fattigdom igjen ombedes,
At øve forrig' Overmagt.
En Fiende paa ny man hylder,
Og egne Synder mig paaskylder,
Skjøndt Alles jeg Velgjører er.
Jeg søge maa nu andre Steder,
Hvor leves kan i Pris og Hæder,
Hvor for Velgjerning Tak man teer.
Med Blindhed jeg paa ny er slagen,
Og Dines Syn mig er betagen;
Jeg skiller, kjender intet meer.
Jeg mig derover ej bør græmme:
Thi med det Gode jeg det Slemme
Blandt Mennesker ej mere seer.

Femtende Scene.

(Saasnart Plutus har fuldendet sin Sang og er indgaaen, skeer Penix Triumph-Indtog fra den anden Side, saaledes: 4 Par Raadsherrer

gaae først efter musicalsk Tact. Derefter kommer Penia udi sine sædvanlige linnede Klæder, og de 2 smaa Børn, som alle ere kronede, under en Himmel, som bæres af 2 Drabantere. Til Slutning kommer Diogenes med 3 andre Philosophi med lange Skjægge, Kaaber og Træskoe, trampende stærk efter Tacten. Processionen skeer 3 Gange om Theatret, og ved hver Gang staaes lidt stille, og ved Trompeters Lyd alternatim synges:

Vivat Penia! vor Moder, Stadens Styrke!
Vi vore Fiender vil lade Plutum dyrke.

Trompeterne blæse imellem hvert Vers, som Antiphoni, udi samme Melodi, som Sangen. Til Slutning dandse de fire Philosophi en konstig Dands. Og Stykket endes med en Tale, som Diogenes holder til Spectatores.)

Af dette Skuespil vi kjende kan og lære,
Hvor ilde grundede tit vores Ønsker ere,
Man hyler, klager, og som Uheld det anseer,
At Lykken, RigdomsGud, med Blindhed slagen er.
Lad Rigdoms blinde Gud i Blindhed stedse stikke,
Lad ham i Taaget gaae, forlanger, ønsker ikke,
At konstig Oculist sin Konst paa denne Gud
Maa øve, at han Hind af Øje skjærer ud.

Over

Over Plutus.

"Plutus — siger Indholdsfortegnelsen bag i de sædvanlige Udgaver af disse Skuespil — en heroisk Comedie, eller Proces imellem Rigdom og Fattigdom. Ingen af vore Originalskuespil er forestillet med større Succes; thi den indeholder et rart Morale, men er tilligemed forsynet med adskillige lystige Scener, saa at den derfor har behaget alle Slags Tilskuere. Materien er tagen af den gamle grædske Comedieskrivers Aristophanis Plutus, men er saaledes blevet omstøbt, at den maa passere for en Original. Den er udi sig selv gandske regelmæssig, og alle dens Præsentationer flyde naturligen af Stykket."

Enten denne Anmeldelse udtrykkelig, som dog er at formode, skriver sig fra Holberg selv, eller ikke, er den paa det fuldkomneste overensstemmende med den Mening, han adskillige Steder i sine Epistler yttrer derom. I hans 447 Epistel omtaler han den saaledes ikke mindre end tveude Gange, først, hvor han nævner den blandt de 5 (6) ny Comedier, der ikke endnu vare publicerede, og siger: førend denne Comedie blev forestillet paa den danske Skupelads lod jeg den af adskillige læse, for at høre deres Betænkning. De fleste af dem holdt den for at være et af de anseeligste Stykker, der nogen Tid har

været

været foreſtillet; men ſaaſom det indeholder et ſtærkt alvorligt og paradox Morale, ſaa heller ønſkede de, end haabede, at det maatte foreſilles med Succes; men dømte, at det vilde have ſamme Skjæbne, ſom Molieres Miſantrope, hvilken med Admiration læſes, men med Koldſindighed af Tilſkuerne ſees. (Laudatur & alget.) Jeg var dog ſtedſe af andre Tanker, og haabede, at Præſentationen ſkulde ikke blive mindre behagelig end Løsningen. Mit Haab ſlog mig ikke heller feil, thi intet Stykke er med mere Succes blevet ſpillet. Man frygtede, at Pøbelen, ſom ikke fandt Smag uden i Harlequinerne, ſkulde have vraget en Comedie af ſaadan Natur, og at den iſær vilde mishage dem, ſom holde for, at intet Skuespil kan være uden Elſkov, og uden Kammerpigers og Tjeneres Jntriguer, ja ſom mene, at et Stykke er mod Reglerne, naar det ikke er indrettet efter de franſke Comedieſkriveres Plan. Dette altſammen havde jeg for Øje, og dog blev ved mit Forſæt for at forſøge, hvad Slutning et ſaadant uſædvanligt Skuespil hos Tilſkuerne vilde have, og ſom Udfaldet har været efter mit Ønſke, mener jeg derved at have banet Vejen for andre Comedieſkrivere til at forfærdige Comedier af ſamme Natur, og at afkaſte det Aag, ſom vore Tiders ugrundede Sædvane Skribentere har paalagt. Jeg ſiger vore Tiders ugrundede Sædvane; thi de gamle Grækere og Romere have ikke bekymret ſig om ſaadanne. Nogle af Plauti og de fleſte af Ariſtophanis Skuespil ere uden Elſkov, og mig ſynes, at man burde for længe ſiden ke-

des

des ved, at see Comedier stedse udi samme Tone, og hvorudi stedse secs en knurvoren Fader, en forlibt Søn, en skalkagtig Tjener, og som endes med Giftermaal. Anledningen til denne Comedie er tagen af Aristophanis Pluto; men man kan sige, at derudaf fast intet er taget uden den pure Titel, og at Stykket derfor er en oprigtig Original."

Længere henne i samme Brev nævner han Stykket paa ny, mellem dem af hans Skuespil, hvori ingen Elskov findes, som det, der bærer Prisen for alle hans Skuespil, da, skjøndt Moralen deri er stærkere end i noget Skuespil, som ham er bekjendt, saa har det dog behaget Unge og Gamle, lystige og ærbare Folk, Høje og Lave, og det i Henseende til nogle lystige Scener, som ere indførte, hvilke have havt samme Virkning, som Forgyldning paa de bedste medicinske Piller; thi hvis man saadant ikke iagttager med moralske Skuespil, da hvor kunstige de end ere forfattede, give de Comedien kun mavre Renter — Hvad som ellers — tilføier han — har contribueret til den Succes, som Plutus har havt, ere adskillige prægtige Præsentationer, hvilke forunøje saavel Sindet, som Øinene, efterdi de flyde naturligen af Stykket i sig selv, og derfor have langt anden Virkning end de Optoge, som findes udi den borgerlige Edelmand og den indbildte Syge, hvilke kan ikke ansees uden par force og Gjækkeri. Dette nanseet have nogle franske Comedianter, eller franskfindede Danske, som med skele Øine ansee den danske Skuepladses store Succes,

talet

talet med Koldſindighed om dette anſeelige Stykke, men ſaaſom ingen af dem heri kan holdes for bequemme Dommere, reflecterer man aldeles ikke paa deres Domme, hvorved Stykket hverken vinder eller taber noget af ſin Pris. Denne Comedie er ellers den ſidſte af dem jeg har ſkrevet, den er forfattet i en Alder, ſom holdes for ubequem for et Arbeide af ſaadan en Natur. Jeg nærmer mig nu til 70."

End eengang omtaler han den i ſit 506 Brev mellem de af ham ſelv opfundne Comedier, "da dens Argument vel er taget af den græſke Poet Ariſtophanes, men den haver dog ingen Liigning dermed, ſaaſom den udfører et rart og parador Morale, og derfor maa paſſere for Original."

Af det i denne Udgaves andet Bind anførte Brev af den patriotiſke Tilſkuers udødelige Forfatter ſeer man, at Digteren ikke var den eneſte, der virkelig troede, at dette Skuespil var af et ædlere Slags, end hans foregaaende, og vel endog tilſkrev dette ædlere det Bifald, Holberg ſelv af tvende andre Kilder rigtigere udleder.

Anderledes dømmer den holbergſke Muſes varme og ſkjønſomme Tilbeder den dramatiſke Journaliſt derom, da han erklærer denne Comedie for en af Holbergs middelmaadigſte, og yttrer, at han ikke kunde begribe, hvor denne naturlige Forfatter havde kundet falde paa dette Sujet, naar ikke Erfarenhed havde viiſt, at en Comedie, jo mere den havde for Øinene, desmere beha-

gede

gede den den Deel af Publikum, som beſøger Skueplad-ſen, ſaameget end den gode Smag undertrykkes (!!!) hvilket han fandt den eneſte Undſkyldning for en Mand, der ellers beſad den gode Smag i Comedien i ſaa høi en Grad; imidlertid miskjender han uagtet alt det una-turlige, alt det urimelige i denne Comedie, ikke dens mange ſmukke Steder, iſær i Scenerne med Davus, ſamt at Dialogerne for det meſte ere opfyldte med Ge-niets Ild, ſom holder Sjælen i Lune, kun de rørende og alvorlige undtagne, der falde noget for tørre; hvor-hos man da og maae betragte, at Holberg ei havde ſin Styrke i det rørende og alvorlige.

Ved en Gjentagelſe af dette Stykke foreſlog endog Journaliſten udtrykkelig at forkorte noget af Stykkets lange og kedſommelige Dialoger, hvilket han troede, Plutus for ſin ſtore Regelloshed, bedre end noget andet af Holbergs Stykker, kunde taale.

Undertegnede underſkriver fuldkommen ſin afdøde Forgjængers Mening i denne Anledning, kun med Til-læg, at Alt, hvad for os udgjør dette Stykkes Værdi, uſtridig tilhører Holberg, ſkjøndt han vel ikke gandſke kan frikjendes for at have laant et og andet hos ſig ſelv; og at derimod det trættende og kedende fornemmelig ligger i det laante mythologiſke Æmne, der ikke lettelig under nogen Digters Hænder kunde faae virkelig Intereſſe for os.

Ligeſom det i den alsiſke Fortegnelſe findes at have ople-vet i 21 Aar 36 Foreſtillinger, og i den dramatiſke Journals

Tid

Tid oplivet ved ny Muſik af Sarti — ſom dog Journaliſten klager over at have været blotte Melodier — opførtes tre Gange, blev det og efter den Tid nogle faa Gange opført, og Undertegnede mindes, at det i hans første Skuespilgangs-Tid er blevet givet, ſkjøndt han ikke har seet det. Men den Tid hørte snart op, da sartiſke Melodier og de i Stykket forefaldende Optog kunde være dets Anbefaling; fra den Tid af Mad. Knudsen, hvis Penia i den dramatiſke Journal med saa megen Varme anpriſes, ophørte at spille i Syngeſtykker, henlagdes det, og vil — ſkjøndt vel desværre snarere til Beviis paa Forværrelse end Forbedring af vor Smag, da denne i senere Aar er blevet forvant ved langt anden Øjenslyst og Pragtleg — vel neppe nogensinde paa ny blive fremdraget af sin Dvale.

K. K.

Hus-Spøgelse

eller

Abracadabra.

Comedie i tre Acter.

Uden Actricer.

Perſonerne.

Arv, Gaardskarl.

Henrich, Tjeneren.

Jeſper, Fogden.

Ephraim, en Jøde.

Jeronimus, en gammel Mand.

Leander, hans Søn.

Octavius, Leanders Staldbroder.

Leonard, Jeronimi Naboe.

En fremmed Lakej.

Før=

Første Act.

Første Scene.

Arv. Siden Henrich.

Arv. Denne Reiſe vil nok have ſamme Udfald, ſom de forrige. Ridefogden ſkikker mig til Byen, for at anholde om Ting til Gaardens Fornødenhed; men naar jeg kommer, kan jeg hverken faae Herren eller Tjenerne i Tale; thi nu ere de paa Comedie, nu paa Maſkerade, nu udi Aſſemblix og Qvinde-Selſkab; og naar jeg endelig, ſom af en ſærdeles Lykke, faaer fat paa nogen af dem, faaer jeg ikke et klogt Svar; helſt af den fortvivlede Skjelm Henrich, hvilken ſtedſe gaaer med en fuld Næſe. Ach, ach! naar jeg tænker paa, hvorledes den gamle Mand vil blive tilmode, naar han engang fra ſin Udenlands-Reiſe kommer tilbage, og vil finde ſin Søn at være forfalden til yderſte Liderlighed, og ſee ſit Hus ødelagt. Men jeg ſeer, at Porten er i Laas; der maa nok Ingen endnu være opſtaaen.

(Han banker ſtærkt paa.)

Hen-

Henrich (oven fra, med en Nathue paa Hovedet.) Hvem er saa driſtig at banke paa Porten saa tidlig om Morgenen?

Arv. Gid Du faae en Ulykke! Er det tidlig Klokken 9 om Dagen?

Henrich. For fornemme Folk er det tidlig; det er kun Gaardskarle og andre gemene Slyngle, der staae op med Solen. (Gaaer fra Vinduet.)

Arv. Herud af Vinkjelderen Din Fyldehund! hvor Du ligger og sylter Dig. (Banker igien.)

Henrich. Hvad Pokker er det for Allarm? Mener dit Vaſt, at Du er paa Landet? Fort, pak Dig fra Huſet! hvad har Du her at beſtille?

Arv. Luk kun op, saa skal Du strax faae at vide, hvad jeg har at beſtille.

Henrich. Giv da lidt Stunder.

(Han slaaer en Spand Vand ned over Arv.)

Arv. A, a, a! Din fortvivlede Skjelm!

Henrich. Det er Frokoſt, Arv! Jeg veed, at Du har gjort en lang Rejſe, og er bleven tørſtig og støvet paa Vejen.

Arv lugtende paa sine Klæder. Ach, ach! det er mare ikke rent Vand.

Henrich. Det var jo uhøfligt af mig, om jeg vilde tractere min gode Ven og Medtjener med slet Vand. Jeg havde denne Gang intet andet ved Haanden, derfore maa Du tage til Takke, hvad som Huſet i en Haſt har kunnet formaae. Arv

Arv. Hvis Du ikke faaer en Ulykke før, saa faaer Du den dog, naar den gamle Herre kommer tilbage. Betænk engang, hvor det vil gaae, naar Dine onde Gjerninger kommer for Dagen, og man faaer at vide, hvorledes Du har forført Monsieur Leander til at ødelægge alting, og at opæde sin gamle ærlige Fader i hans Fraværelse.

Henrich. Det er en Landsby-Tale, som man i Kjøbstæder ikke forstaaer. Hvorledes kan man opæde nogen i hans Fraværelse? Tilmed trænger vi ikke til at æde en gammel Mand; thi her er friskt Kjød nok paa Torvet.

Arv. Og Du taler som en Skjelm og Forræder, som ingen Straf vil blive stor nok for.

Henrich. Hvad ondt har jeg da gjort?

Arv. Du har intet andet Ondt gjort, end forført den unge Leander, som Faderen, for sin Rejse, Dig har betroet. Han var tilforn en skikkelig ung Herre; men Du har forført ham til Galskab, Ukydskhed og Overdaadighed, saa at han nu er bleven til en Fabel over den hele Stad.

Henrich. Du har i visse Maader Ret derudi; men hør Arv! lad os tale lidt alvorlig: Jeg vil raade Dig, som en oprigtig Ven, at førend Du begiver Dig paa Hjemrejsen, Du lader tørre Dine Klæder; thi Fugtigheden kan ellers slaae ind, og være skadelig for Din Helbred. Sundhed er et kosteligt Klenodie.

Arv.

Arv. Gid Du faae en Ulykke! Spot og Skade følges ad; men hør! Skal jeg ogsaa denne Gang reise forgjæves fra Byen igjen?

Henrich. Der har jo ingen havt Bud efter Dig. Kan Du ikke blive hjemme paa Gaarden og passe paa Dine Svin og Køer.

Arv. Jeg kan sige Dig dette, at en stor Del af vore Svin ere døde af Sult.

Henrich. Naar et Svin dør, Arv! saa skal Du strax lade det hæderligen begrave; thi den Tjeneste bør Du at bevise Din Næste. Det samme bør ogsaa Fogden at gjøre, naar en af Gaardens Stude dør. Men hvorfor giver Du ikke Svinene Erter?

Arv. Jeg sagde jo sidst, jeg var her i Byen, at vi havde ikke en Tønde Erter tilbage. Jeg bad da om Penge til at kjøbe nogen, men fik kun haanligt Svar. Det er ikke alene Gaardens Kreature, som lide Nød, men baade Ladefogden, og jeg, har Mangel paa Føde.

Henrich. Mangel paa Føde? Laden er jo fuld af Hø og Halm.

Arv. Jeg veed, at Fogden og jeg kan ikke æde Hø og Halm.

Henrich. Ikke det? I er jo Kreature tilsammen. Og, hvis I ikke vil tage til Takke med samme Kost, som Svin, Faar og Stude nyder, saa maa I æde noget andet.

Arv.

Arv. Hør! Siig mig med et Ord, om I vil give mig Penge til fornødne Tings Indkjøb eller ey.

Henrich. Ha, ha! Vi har andet at bruge Penge til.

Arv. Jeg troer det nok, nemlig til at ſmaatze, drikke og hore.

Henrich. Jeg har ikke Stunder at tale videre med Dig; gaae kun bort og formeld min Reſpect til Ladefogden ſamt de andre Gaardens Svin og Stude, og ſiig dem, at nu er ingen Penge per Caſſa.

Arv. Du ſkal være anſvarlig til al den Uheld, ſom deraf vil flyde.

Henrich. Gak bort ſiger jeg. Du lugter ſaa ſtærk af Hvide-Løg, jeg kan ikke fordrage den Stank. Fy for en Ulykke! Hvideløgen ſtaaer det Beeſt af Halſen.

Arv. Og Brændevinet ſtaaer Dit Beeſt af Halſen.

Henrich. En lykkelig Reiſe, Arv!

Arv. En tilkommende Strikke, Henrich!

Anden Scene.

Arv alene.

Ach, ach! Jeg kan ikke mere. Jeg troer ikke, at der udi det hele Land er ſaadan en fortvivlet Skjelm, ſom denne Henrich. Ach du ulykſalige Jeronimus! hvor vil du blive til Mode, naar du ved din Hjemkomſt finder dit Hus udi ſaadan Forvir-

relſe, din eneſte Søn at være forfalden til yderſte Liderlighed, dine Midler ſkammeligen fordsjede, og din Gaard paa Landet ſaaledes forfalden, at den ikke kan iſtandſættes igjen. Men der, ſeer jeg, Fogden kommer, jeg maa fortælle ham, hvad mig er hændet.

Tredie Scene.

Jeſper. Arv.

Jeſper. Arv! hvor bliver Du ſaa længe borte?

Arv. Henrich har opholdt mig; thi han vilde ikke, at jeg ſkulde gaae, førend jeg havde faaet Frokoſt.

Jeſper. Var han da denne Gang ſaa ſkikkelig?

Arv. Det er et got Stykke Karl.

Jeſper. Hvad fik Du da til Frokoſt?

Arv. Han tracterede mig paa den ſtore Viis med varmt Vand, men foruden Sukker.

Jeſper. Foruden Sukker? Det maatte Pokker drikke.

Arv. Det var dog ikke ganſke reent Vand; thi det havde en ſaltagtig Smag; med et Ord at ſige, Hr. Foged! han ſlog en Natpotte over mit Hoved; ſee her engang, hvorledes min Kjole er tilredet!

Jeſper. Ach, ach! er det muligt! Fik Du da ingen Penge?

Arv. Han ſagde, at der er ingen Penge udi Cas-

Caſſen, og at jeg denne Gang maatte lade mig nøje med de Vahre, ſom jeg havde faaet.

Jeſper. Hvad Vahre fik Du da?

Arv. Jeg har jo ſagt, hvad Vahre jeg fik, nemlig: varmt Vand med tre Bogſtaver.

Jeſper. Han ſkal ſkaffe Penge, om han blev gal; veedſt Du ikke, hvad ſom er hændet paa Gaarden, ſiden Du gik bort?

Arv. Hvad? er nu noget Nyt igjen?

Jeſper. Du var ikke ſaa ſnart gaaen bort, førend vi fik Exequerere paa Halſen for Skatterne.

Arv. Hillemænd! den ene Ulykke er ſtørre end den anden.

Jeſper. Derfor maatte jeg ſtrax begive mig hid, for at anholde om Penge hos Mſr. Leander. Bank kun paa Porten, Arv!

Arv. Jeg ſkjøtter hverken om at banke eller at blive banket; Fogden maa ſelv banke. Jeg fik min Frokoſt; nu faaer vi at ſee, hvorledes I blir tracteret. (Fogden banker paa.)

Fjerde Scene.

Henrich. Jeſper. Arv.

Henrich (kommer ud.) Hvad er her for Allarm? Er det Maneer at banke ſaa ſtærkt paa fornemme Dørre?

Jeſper. Niels Caporal med 4 Muſqveterer, ſom ere ſkikkede paa Gaarden udi Execution, lade

formelde deres Respect, og derhos tjenstlig vide, at hvis de ikke faaer Penge, saa = = =

Henrich. Fogden kan takke dem for deres Hilsen, og formelde dem Msr. Leanders og min Respect igjen. Det er ellers en Sag, som gaaer Jer an, og kommer os ikke ved.

Jesper. Kommer det Jer ikke ved, som Hr. Jeronimus har betroet Alting udi hans Fraværelse?

Henrich. Hør Hr. Foged! Kjender I ikke Joden Ephraim?

Jesper. Jo jeg kjender ham nok. Men hvad = = =

Henrich. Den samme har vi dagligen paa Halsen; thi han har crediteret Msr. Leander en stor Sum Penge, som han kræver. Han lader ogsaa formelde sin Respect-til Fogden og til alle Gaardens andre Creature smaa og store, og derhos lader tjenstlig vide, at hvis han ingen Penge faaer = =

Jesper. Gid Du faae en Ulykke, Din Spottefugl! Hvad har jeg med Jer Gjeld at bestille? Jeg har jo i mit sidste Regnskab viset, at der er ikke en Skilling udi Gaardens Casse.

Henrich. Efter mit sidste Regnskab findes, at der ei heller er en Skilling udi Husets Casse.

Jesper. Hvortil har I da anvendt saa mange Penge?

Henrich. Det behøves ikke at gjøre Jer Regnskab derfore; dog, for at stille Jer Curiositæt, saa

skal

ſkal jeg oplæſe for Jer ſidſte Maaneds Udgifter: den 1 Januari foræret Jomfru Helene en Adrienne, ſom koſtede 70 Rdlr. = = =

Jeſper. Ha, ha; den første Udgift er god nok; men Hr. Jeronimus vil nok ved ſin Hjemkomſt gjøre en Streg derover.

Henrich. Ej Snak! Vi kan belægge Udgiften med Kræmmerens og Skræderens Qvitteringer.

Jeſper. Derom tvivles ikke, men = = =

Henrich. Den 6 Ejusdem forærede jeg paa min Herres Behag til lille Ellen, ſom J veed, at jeg holder noget af, en Smække, ſom koſtede 6 Rdlr. 3 Mark.

Jeſper. Derpaa er intet at ſige! Du kan vel ogſaa belægge den Udgift med Kræmmerens Qvittering.

Henrich. Ja hvad andet? Det var ogſaa det ringeſte, ſom jeg kunde til Nyaar give den ſtakkels Pige for et helt Aars Tjeneſte.

Jeſper. Det er ſandt nok. Nu videre.

Henrich. Den 13 Ejusd. prænumereret til bemeldte lille Ellen for tilkommende Aars ſmaa Billigheder, ſom hun har forbundet ſig til, 3 Specie-Ducater.

Jeſper. Og det for et helt Aars Billigheder? Det er, min Tro, gandſke billigt.

Henrich. Ja den ſtakkels Pige er meget billig, det var Synd at ſige hende andet paa. Jeſ-

Jesper. Videre, videre!

Henrich. Den 21 Ejusd. kjøbt 2 Anker Rhins-Vin, som min Herre Leander, tilligemed Monsjeur Octavius og andre gode Venner, fortærede Dagen derefter udi vort Hus. Det var en Vin, som vi ikke bleve bedragne med; thi den var pur og smagede af Druerne.

Jesper. Naar den smagede af Druerne, saa er derpaa intet at sige. Videre, videre!

Henrich. Den 24 Ejusdem foræret til ovenmeldte Jomfru Helene en rød Fløyels-Kaabe, som kostede 36 Rdlr., og til hendes Kammer-Pige Nille, som Monsjeur Leander udi Jomfruens Fraværelse har en og anden Tjeneste af, et Par broderede Tøfler, som hun skulde slide paa Herrens Sundhed.

Jesper. Det er alt nok, Henrich! mine Udgifter ere ikke nær saa store. Den 30 Ejusdem kjøbte jeg denne Stok, som jeg vil skye Hr. Jeronimus, at han ved sin Ankomst kan slide den paa Din Sundhed.

Arv. Det var Synd at han skulde slippe saa let, Hr. Foged!

Henrich. Hør Du Hvidløgs-Fresser! Jeg begjærer ikke Din Ryg til Laans; hvad jeg gjør, skal min egen Ryg forsvare. Du vil vel have mere Frokost.

Arv. Du gir Frokost, som Du er Mand til.

Fem-

Femte Scene.

Ephraim. Personerne af forrige Scene.

Ephraim. Man muss længe löpen, ehr man hier sine Penge kriegen.

Henrich. Nu har Fanden ført os denne Jøde paa Halsen igjen.

Ephraim. Konte ich nur den Herren selbst i Tale kriegen, den mit den Slyngel Henrich vil ik nit haben at bestillen.

Jesper. Jeg mærker nok, Henrich! at han kjender Dig.

Henrich. Og I kan ogsaa heraf mærke, at der kan ingen Penge være at vente for Jer; thi at have en Jøde til Creditor, er værre end 10 Caporaler.

Ephraim. Men der seer ik Hendrik.

Henrich. God Morgen Mester Ephraim! hvad er Hans Forlangende?

Ephraim. Spüremahl, hvad mit Forlangende er!

Henrich. I kan gjøre en Hob Allarm for lumpen 500 Rdlr.

Arv (forsende sig.) Fem hundrede Rdlr.! Han lar sig nok ikke afspise med saadan Frokost, som jeg fik.

Ephraim. Fem hundrede Rdlr. finder man nicht paa Gaden; das ist keen Pakketel, mein gute Henrik!

Henrich. Jeg veed jo, at en ærlig Mand kan have nogen Credit et par Dage. Ephra=

Ephraim. En par Dagen ſegg ju; ik kenne ju par Dagen. Jk ſvær durch unſer heiligen Talmud, das = = =

Arv. Talmud, er det Jødernes Gud, Hr. Foged?

Jeſper. Det maa vel ſaa være.

Henrich. Hør Ephraim! her ſtaaer ogſaa Folk, ſom ſkal have Penge. Nu er det Spørsmaal, hvem man først ſkal betale, enten chriſtne Mennesker, eller en Jøde, ſom har forraad vor Herre?

Ephraim. Du har forraadt og taglig forraader Din Herre, det vet ich.

Sjette Scene.

Leander. Octavius. Perſonerne af forrige Scene.

Leander (lobende efter Octavius med en Bouteille i Haanden.) Ej bie dog Monfrere! Du maa endnu have et Glas, førend Du gaaer.

Octavius. Det er nok denne Gang; gjem noget til i Eftermiddag.

Leander. Vi ſkal nok faae Raad til mere i Eftermiddag.

Octavius. Nu har jeg mere Lyſt til at dandſe end at drikke. Jeg var tilfreds at vi havde vore Fruentimmer her, ſaa ſkulde jeg lyſtig ſvinge dem om.

Leander. Henrich! der har Du Bouteillen; ſkjenk

ſkjenk et Glas i for Monfrere Octavius (Hendrik ſkjenker og drikker forſt ſelv ud paa Sundhed, ſkjenker ſiden for Octavius.)

Leander. Men hvad vil alle diſſe Folk her?

Ephraim. Min Herre weet nok, hvat ik will; ik har ſlidt et par Skuen hier omſonſt to nunlopen.

Leander. Det er jo ikke hele Verden et par Skoe. Men hvad vil I andre her?

Henrich. Det er Folk paa Gaarden. Jeg troer, de har ſat Jøden Stevne, for at plage os alle paa eengang.

Leander. Skjenk nok et Glas for Ephraim.

Ephraim. Ick bedanke mich; Ick bin nicht hier kommen um zu drinken.

Leander. Vil I ikke have Vin, ſaa maa I have noget andet.

Ephraim. Freylig noget andet, nemlig 500 Rdlr.

Jeſper. Og jeg er kommen for at lade Herren vide, at vi har Execution.

Leander. Ikke andet Jeſper!

Jeſper. Mig ſynes, at det er alt nok.

Henrich. I ſeer jo, at Herren nu har andet i Hovedet, end at høre paa Jer Snak.

Jeſper. Jeg ſeer, at I alle har Vin i Hovedet; men hvis vi ikke faaer Penge, ſaa vil det ſee galt ud.

Leander. Ej Jeſper! I ſkal ikke lægge Bagateller paa Hjertet; friſk Mod er halv Tæring. Spiller op en lyſtig Polſk Dands derinde, I Herrer Muſicantere! Vi maa lade Fiolen ſørge.

(Han tager Fogden op til Dands, Octavius tager Arv, og Henrich Ephraim, og dandſer lyſtig om med dem. Henrich ſpender Ephraim for Rumpen, naar han ey vil fort; han raaber: Ach waj! Ach waj!

Leander. Seer I nu vel, Børnlille! gik det ikke got? Hvad vinder I ved at ſørge og klynke?

Jeſper. Ach Herre! jeg kan ikke være her i Tjeneſte længer.

Leander. Hvi ſaa?

Jeſper. Jeg er færdig at døe af Sorg.

Arv. Man kan kiøbe mit Liv for en Skilling.

Ephraim. Ach waj mir! Ach waj mir!

Leander. Nu kommer den forbandede Melancholi igien. Spiller nok op et andet Stykke, ſom er mere lyſtigt, og ſom kan have bedre Virkning.

(De dandſe paa ſamme Maade, og omſider dandſer ud af Theatro, ſaa at Leander og Henrich kommer allene tilbage.)

Syvende Scene.

Leander. Henrich.

Leander. Henrich! hvad Udfald mener Du dog, dette vil faae, naar min Faer kommer engang hjem, og han faaer Ende paa ſin Proces derude?

Hen-

Henrich. Ende paa ſin Proces? Det vil vare længe, om jeg ellers ret kjender de tydſke Proceſſer.

Leander. Det kan dog ikke vare evindelig.

Henrich. Jo viſt, alle Proceſſer i Tydſkland ere evige.

Leander. Men Henrich! jeg falder undertiden udi Tanker, ſom plager mig; Jeg foreſtiller mig mit forrige Levnet, og ligner det med det nu værende. Jeg holdtes før min Faders Bortrejſe for en af de ſikkeligſte og ſædeligſte Perſoner her i Staden. Nu derimod anſeer man mig ſom Exempel paa Liderlighed.

Henrich. Det er gaaet mig ikke et Haar bedre, Herre! Den eene af os har intet at bebrejde den anden.

Leander. Det er forunderligt, hvorledes et Menneſke i kort Tid kan blive ſig ſelv ſaa ulig.

Henrich Vil Herren blive ved at philoſophere, ſaa gaaer jeg min Vej.

Leander. Det gjør vel ingen gode at philoſophere; thi ſaaſnart jeg ſeer Octavius med hans Fruentimmer, ſaa haver Philoſophien ſtrax Ende; men hvordan mener Du vel, at det vil gaae os, naar min Fader kommer hjem?

Henrich. Hvordan det vil gaae Herren, kan jeg ikke ſige: Jeg og min Ryg vil faae en Ulykke: den har jeg og belavet mig paa.

Leander. En Far har ogſaa ſtor Magt over ſin Søn. Han kan jo gjøre mig arveløs.

Henrich. Ej det kan man nok ſætte en Pind for.

Leander. Hvi ſaa?

Henrich. Herren kan jo altid mage det ſaa at der bliver intet at arve.

Leander. Det er ſandt nok, og jeg troer, at vi allerede har bragt det ſaa vidt. Ach ach!

Henrich. Ej Herre! I opmuntrede nyligen Andre til Lyſtighed, og nu falder I ſelv i Staver.

Leander. Diſſe onde Tanker falder mig ind, ſom jeg ofte ikke kan hindre; men der ſeer jeg, at Octavius kommer igjen.

Henrik. Og med ham ſeer jeg, at Philoſophien drives paa Dør.

Ottende Scene.

Octavius. Leander. Henrich.

Octavius. Vedſt Du hvad Monfrere! nu talede jeg en paſſant med Jomfrue Helene og Lucretia: de lovede begge at ville beſøge Dig i Eftermiddag.

Leander. De ſkal være mig meget velkommen. Hør Henrich! Du kan beſtille Muſicanterne at komme hid igjen om et Par Timer.

Henrich. Hører Meſſieurs: Monſr. Leander og Doctor Octavius beſtiller Jer igjen om et Par Timer.

Octavius. Hvorfor kalder Du mig Doctor?

Hen-

Henrich. Jeg kalder den Doctor, som i en Haſt kan curere en Syg: thi ſaaſnart Mſr. Octavius kom tilbage, forlod Feberen min Herre.

Octavius. Hvad, har han da haft Anſtød af Feber?

Henrich. Ja viſt: men nu mærker jeg, at den er ganſke cureret. Den Recept ſom Mſr. Octavius gav ham, er langt ſikkrere mod Feber end China.

Octavius. Jeg forſtaaer ikke ſaadan forblommet Tale.

Henrich. Recepten beſtaaer udi en Tinctur, og fører ſaadan Titel: Recipe en halv Dracm. af Jomfru Helena og en lige Qvantitet af Jomfru Lucretia: bland dem vel ſammen udi god Rhinſk Vin, drik deraf et godt Spids-Glas, og tag derpaa en god Motion, ſom allerbeſt kan gjøres udi en Dands.

Octavius. Ha ha ha! Nu forſtaaer jeg, hvad Du vil ſige.

Leander. Han har Ret. Det er ogſaa den kraftigſte Recept for Sindets Feber: der kommer nogle ſmaa Beængſtelſer over mig iblandt, naar jeg tænker paa min Husholdning og paa min Faders Hjemkomſt.

Octavius. Hvem ſiger, at Du ſkal tænke paa ſaadant. Saaſnart ſaadanne Tanker falder mig ind, driver jeg dem ſtrax paa Dør for at give Plads til andre Tanker, ſom forfriſke Sindet.

Leander. Monſr. er ikke udi den Tilſtand ſom jeg: Du haver ſtore Midler, og ſaaſom Du ingen Forældre har, ſaa har Du Ingen at gjøre Regnſkab for Din Opførſel. Men jeg = =

Octavius. Men jeg = men jeg = Jeg vil ikke høre det Men.

Henrich. Monſieur Octavius har Ret; man ſkulde jo tænke, at Monſieur Leander var en Menniſt.

Leander. Vi vil ikke tale mere derom; lader os gaae ind, Monfrere! Du er ſaa god at ſpiſe med mig til Middag, og at blive, indtil vore Jomfruer kommer.

Octavius. Jeg forſager aldrig et godt Maaltid.

Henrich. Jeg, min Tro, ikke heller. Kommer da kun ind, I gode Herrer!

Anden Act.

Første Scene.

Henrich (allene.)

Nu er Helvede bleven losset, og alle Ulykker har forenet ſig ſammen, for at gribe mig an; intet kan nu hjelpe mig mere. Om Øvrigheden vilde redde mig, ſaa kan den ikke. Ach! jeg elendige Menneſke! vil ingen af Jer, I godt Folk, laane mig Jer

Ryg

Ryg kun paa et Par Timers Tid. Dog hvad ſiger jeg? Een Ryg vil ikke forſlaae. Jeg har intet mere nødigt end at kjøbe mig en Strikke, hvormed jeg kan hænge mig ſelv, for at undgaae en meer pinagtig Død, ſom jeg har fortjent. Hvis Nogen vil ſælge mig en god Strikke, ſkal han ſtrax faae rede Penge derfor. Men jeg maa ſtrax kalde paa Monſieur Leander og Octavius, for at forkynde dem den foreſtaaende Ulykke. Nu ſidder de i Spil og Drik op til Ørene; men Lyſten vil ſnart forgaae dem. Hey! kommer herud! jeg har magtpaaliggende Ting at fortælle Jer.

Anden Scene.

Henrich. Leander. Octavius (begge drukne, iſær Octavius.)

Henrich. Herre!

Leander. Hvad vil Du?

Henrich. Jeg og J — —

Leander. Hvad jeg og J? Hvad vil det ſige?

Henrich. Vi ere begge om en Hals.

Leander. Hvi ſaa?

Henrich. Jer Faer er kommen hiem.

Leander. Hvem har ſagt Dig det?

Henrich. Jeg ſiger det.

Leander. Har Nogen ſeet ham?

Henrich. Jeg har ſeet ham med diſſe mine Øi-

ne.

ne, og har jeg aldrig haft fælere Syn. Da jeg var ude i Jer Ærende, blev mig sagt, at han var paa Toldboden. Jeg vilde saadant ikke troe, men strax løb ned til Toldboden, hvor jeg saae ham ganske livagtig i hans Rejseklæder.

(Octavius falder imidlertid drukken paa Gulvet.)

Leander. Hvad skal vi nu gjøre, Henrich?

Henrich. I skal slet intet gjøre, uden at holde Jer inde til videre.

Leander. Vi maa vække Octavius op, han ligger og snorker paa Gulvet. Hej Monfrere! vaag op!

Octavius. Jeg er jo vaagen, hvorfor gir I mig ej at drikke, I sultne Hunde! som lader en ærlig Mand ligge og tørste sig ihjel?

Henrich. I maa heller sige at drikke sig ihjel.

Octavius. Det er jo bedre at drikke sig ihjel, end at tørste ihjel.

Leander. Her op Monfrere! min Faer er kommen.

Octavius. Gid det gaae ham vel, den gode Mand!

Leander. Jeg siger Dig: her op! min Far er kommen.

Octavius. Sig ham, at han rejser bort igjen; hvad har han her at bestille?

Leander. Ach jeg elendige Menneske! end om han kommer i det samme = = Slæber ham ind!

(De slæbe ham ind.)

Oc-

Octavius. Hej, hej! giv mig en Natpotte. Hvis I ikke ſtrax ſlyer mig en Natpotte, vil jeg holde Jer alle for Natpotter.

Leander. Ach jeg elendige Menneſke!

Henrich. Giv Jer tilfreds; jeg vil ſee, om jeg kan redde os.

Leander. Ach, ach! hvorledes kan Du redde os?

Henrich. Vil I kun holde Jer Mund og gjøre, hvad jeg ſiger.

Leander. Hvad ſkal jeg gjøre?

Henrich. I ſkal gaae ind, og med Jer Selſkab holde Jer gandſke ſtille, ſaa at det ſkal ſynes, ligeſom Huſet er gandſke tomt. Og, hvis den Gamle banker paa Porten, ſkal Ingen ſvare.

Leander. Det ſkal efterleves.

Henrich. Saa herind og ſlye mig Hovednøglen.

Tredie Scene.

Henrich. Jeronimus i Rejſeklæder.

Henrich. Nu maa jeg ſee, om jeg kan tage den gamle Mand ved Næſen.

Jeronimus. Det er mig en Glæde, efter ſaa lang Fraværelſe at ſee min Fædreneſtad, og mit Hus og Hjem igjen; jeg ſkal aldrig betroe mit Liv paa Havet mere.

Henrich (ſagte.) Og jeg kan aldrig holde Havet

det til Gode, at det tillod Dig at komme hel og holden til vor store Fortræd.

Jeronimus. Jeg er vis paa, at jeg bliver min Søn og mine Husfolk velkommen.

Henrich (sagte.) Enhver, som havde bragt os Tidende om Din Død, vilde dog være os mere velkommen.

Jeronimus. Men jeg seer, at Porten er tillukt. Hej lukker op! (Han banker.)

Henrich. Hvem er det, som vil ind udi vort Hus?

Jeronimus. Der seer jeg jo min Tjener Henrich.

Henrich. Der seer jeg jo min Herre Jeronimus. Ach! jeg glæder mig ved Herrens lykkelige Tilbagekomst. Hvorledes er det med Sundheden, Herre?

Jeronimus. Vel nok. Men hvorledes er det fat med Jer?

Henrich. Hvi saa?

Jeronimus. Det er jo noget selsomt, at Alle har forladt Huset, og at der er Ingen tilstede, som kan aabne Porten eller svare, naar man banker derpaa; thi jeg har slaaet saa længe paa Døren, at jeg er bleven om udi begge mine Ben.

Henrich. Har Herren rørt ved Døren?

Jeronimus. Hvorfor skulde jeg ikke røre ved den? Jeg har banket med saadan Magt, at jeg undrer, hvi den ikke er gaaen i Stykker. Hen-

Henrich. Men er det dog viſt, at Herren har rørt ved Døren?

Jeronimus. Jeg ſiger Dig jo, at jeg ikke alene har rørt, men endogſaa banket den.

Henrich. Ach, ach! hvilken Ulykke!

Jeronimus. Hvad Pokker er dette for Kogleri? Hvad vil alt dette ſige?

Henrich. Der ſtaaer os en ſtor Ulykke for.

Jeronimus. Hvi ſaa? I hvad er det da?

Henrich. Jeg tør ikke tale derom. Det kan jeg alene ſige, at en ſtor Misgjerning derved er bedreven.

Jeronimus. En Misgjerning at banke paa ſin egen Dør!

Henrich. Gak fra Huſet, Herre! gak fra Huſet og tag Flugten; thi derſom = = men har Herren virkelig rørt ved Porten?

Jeronimus. Jeg troer, at Knægten er rent gal; hvorledes ſkal jeg kunde banke paa Døren, uden at røre ved den?

Henrich. I har da ſtyrtet os udi en ſtor Ulykke.

Jeronimus. Hvem har jeg da ſtyrtet i Ulykke?

Henrich. Jer ſelv med Jer hele Familie.

Jeronimus. Gid Du faae en Ulykke med Din Spaadom!

Henrich. En Misgjerning er bedreven, ſom al-

drig kan forsones. Men har Herren virkelig rørt ved Døren?

Jeronimus. Jeg skal slaae Din Hals itu, hvis Du oftere kommer med det Spørgsmaal, og hvis Du ikke strax siger mig, hvorudi den Misgjerning bestaaer.

Henrich. Udi syv samfulde Maaneder har Ingen sat sin Fod inden dette Hus, og Ingen har dristet sig engang at røre ved Porten, ja jeg tør sige, at om Alexander Magnus selv havde været Herre af Huset, han havde slaaet Kors for sig, om Nogen havde bedet ham at gjøre Forsøg derpaa.

Jeronimus. Siig mig da Aarsagen dertil.

Henrich. Ja jeg tør sige, at ikke Hr. Niels selv, som ofte har manet Fanden, turde drifte sig dertil.

Jeronimus. Gid Du faae Pokker med Din Alexander Magnus og Din Hr. Niels! Det er ikke om dem, jeg spør. Jeg vil kun vide, hvori min Misgjerning bestaaer, og hvi ingen udi syv Maaneder har været i Huset.

Henrich. Vi maa først see os om, at ikke Nogen kan høre, hvad som bliver talet.

Jeronimus. Her er jo slet ingen, siig derfor kun frit frem.

Henrich. Nu skal jeg fortælle den hele Historie; men jeg maa først tilvisse vide, om Herren virkeligen har rørt ved Porten. Je-

Jeronimus truende med Stokken. Nej nu kan jeg ikke mere. Den Hund ſtaaer her og = = =

Henrich. Nu ſkal jeg da fortælle. Dette Hus er beſænget.

Jeronimus. Med Peſt?

Henrich. Ach gid det var kun Peſt! Nej, Herre! det er 10 Gange værre end Peſt. Her er, førend Huſet blev ſolgt, begaaet et Mord, ſom vi nu føle Virkningen af.

Jeronimus. Hvorledes er det ſkeet?

Henrich. Et Mord er begaaet her i Huſet paa en fremmed Mand, og Gjerningen er uden Tvivl bedreven af den, ſom har ſolgt Herren Huſet.

Jeronimus. Hvad ſiger Du?

Henrich. Og efterat han har plyndret det døde Legeme, har han begravet det hemmelig udi Huſet.

Jeronimus. Men hvorledes har I faaet den Hiſtorie at vide?

Henrich. Det ſkal jeg ſige: Mſr. Leander havde engang ſpiſet udi Byen; da han kom hjem ſilde om Aftenen, gik vi alle til Sengs; men vi vare neppe komne til Hvile, førend vi hørte Monſieur Leander at ſkrige himmelhøit.

Jeronimus. Min Søn, ſiger Du?

Henrich. Ja, han hedder jo Leander. Men tie ſtille, og hør videre. Da vi brøde ind udi hans Sovekammer for at høre, hvad ſom var paa Færde,

ſagde

ſagde han, at en Dødning var kommen til ham i Søvne.

Jeronimus. I Søvne ſiger Du? Ikke andet. Hvilke Narre I maa være tilſammen. Jeg haver ſaa tit baade ſeet Dig og andre Spøgelſer udi Søvne paa min udenlandſke Rejſe; men ſaa ſnart jeg er bleven vaagen, har jeg mærket, at det har været en Drøm.

Henrich. Jeg mærker nok, at Herren har lært at vakle i Troen udenlands. Det er gemenlig Frugten af de forbandede udenlandſke Rejſer.

Jeronimus. Jeg er lige ſaa orthodox, ſom jeg altid har været, og den ſamme Tro, ſom jeg bragte med mig til Tydſkland, bringer jeg med mig tilbage.

Henrich. Troer da Herren endnu Gjengangere, Niſſer og Underjordiſke?

Jeronimus. Ja viſt. Ingen ærlig Mand ſkal ſige mig paa, at jeg er vegen en Fodbred fra min gamle rene Tro, men = = =

Henrich. Nu kommer det forbandede Men igjen; tie nu ſtille, og hør videre. Den døde Mand ſagde til Mſr. Leander: Jeg er en Mand fra Aalborg, ſom Verten her i Huſet har myrdet, for at bemægtige ſig mine Penge. Huſet er derfor vanhelliget, og ingen ærlig Mand bør boe her: dette lagde vi ikke den Gang videre paa Hjertet. Men de paafulgte Nætter har været ſaa forſkrækkelige, at

jeg

at jeg ikke kan tænke derpaa, uden Haarene reiſe ſig paa mit Hoved.

Octavius (inden for.) Hej! nok et Glas Rhinſk. Vin!

Jeronimus. Hvad er det for Raaben efter Rhinſkvin?

Henrich. Gaae til Side Herre! I kan ikke forundre Jer over, at Fanden vil have Vin; thi han er altid tørſtig. Saa længe vi vare i Huſet, maatte vi altid ſætte en Kande Vin for ham i Gangen, ſom vi hver Morgen fandt tømmet.

Jeronimus. Og det ſtedſe Rhinſkvin?

Henrich. Ja viſt. Rhinſkvin er hans bedſte Drik. Fanden fare i Fanden! han lader ſig ikke nøje enten med Øl eller Franſkvin den Karl.

Jeroniuus. Ach! min hele Krop ſkjælver af Forſkrækkelſe.

Henrich (ſagte.) Nu bevæger diſſe drukne Mennesker ſig derinde igjen. Jeg er bange, at de ved deres Uforſigtighed fordærver alting for mig.

Jeronimus. Hvad er det, Du taler ved Dig ſelv?

Henrich. Gak fra Døren Herre! jeg beder Jer ved alt det, ſom helligt er, gak fra Døren, og tag Flugten.

Jeronimus. Hvorfor flyer Du ikke ſelv?

Henrich. Der ligger ikke Magt paa mig, men Her-

Herrens Liv er kostbart, tilmed har jeg i visse Maader gjort Fred med Fanden eller Gjengangeren.

Jeronimus. Fred med Fanden?

Henrich. Ja Herre! det er med ham, som med de algirske Sørøvere, hvilke føre Krig med det menneskelige Kjøn i Almindelighed, men holde dog Fred med visse Folk.

Jeronimus. Hør Henrich!

Henrich. Raab ikke paa mit Navn, Herre! jeg har intet ondt gjort, det er ikke jeg, som har banket paa Døren.

(Den drukne Octavius skriger holt.)

Jeronimus. Ach hør! hvor det Djevelskab skriger igjen. Jeg er bange for, at det kommer herud.

Henrich. Fald paa Knæ, Herre! og med sammenfoldede Hænder læs tre Gange Jer Abracadabra.

Jeronimus. Mit Abracadabra! hvad vil det sige?

Henrich. Det er det eneste Middel, hvorved man tvinger Spøgelser. Hillemænd, see hvor det hele Hus ryster! (De falde begge paa Knæ, og Jeronimus læser tre Gange Abracadabra.) See nu blev det stille igjen. Staae nu kun op, og lad os liste os bort. Men see! der kommer den forbandede Jøde, og det udi den allerubelejligste Tid.

Fjer-

Fjerde Scene.

Ephraim. Henrich. Jeronimus.

Ephraim. Jeg har aldrig haft ſulk fordrieslig Jahr als dette Jahr, hvo ich kommen, kan ich keen Geld kriegen.

Henrich. Nu ſeer jeg ingen Redning for mig, thi min hele Machine ligger omkuld.

Ephraim. Aber Ingen har handlet ſo mit mir als dieſer ſkelmſke Lakej Henrich, ſulchen fortvivlet Skjelm habé ich mine Dagen niet getroffen.

Henrich. Jeg mærker, at han kjender mig til Punkt og Prikke, jeg maa gaae ham i Møde.

Ephraim. Aber dar ſeen ich den Skelmen; det er doch et gut Merke, at han kommer mir i Møde. Han har vielleicht Penge til at betale mir.

Henrich. Tak for ſidſt Ephraim!

Ephraim. Dat Du en Unglück kriege for ſidſt; doch will ich alles forglemmen, wen ich mine Penge mit Capital und Renten kan kriegen. Hør Henrich krige ich min Geld?

Henrich. Giv Jer kun tilfreds, Ephraim! og raab ikke ſaaledes.

Ephraim. Ich will und ſkal ropen bis = =

Henrich. Gjør ſom jeg ſiger.

Ephraim. Watt ſkall ich gjøren?

Henrich. Gaae hjem til videre; og kom hid igjen om et Par Timer.

Ephra=

Ephraim. Ich will nicht weiter lopen frem und tilbage, ich will lieber hier zween Timer bien.

Henrich. Om to Timer skal I faae Jere Penge. Gaae nu derfor smukt hiem.

Ephraim. Slidder Sladder! ich will niet bortgaaen.

Henrich. Hvad vil I vinde med Jer ublue Raaben? gaae kun hjem, som jeg siger.

Ephraim. Naar jeg faaer min Capital med Rente, skall ich bortgaaen, ehr nicht, Henrich! ehr nicht.

Henrich. Ehr nicht, ehr nicht? Hvis I vil være uforskammet, laaner vi aldrig Penge af Jer mere; nimmermeer Ephraim! nimmermeer.

Ephraim. Jeg agter nicht at laane euch meer auf sulken Weis.

Jeronimus. Hvad er det for Penge, denne Idde taler om, og hvad er det for Renter?

Henrich. Hold Jer vel fra Huset, i det ringeste 20 Skridt, Herre! det er mit Raad.

Jeronimus. Svar mig nu til det, som jeg spør, hvad er det for Penge og Renter, som I taler om?

Henrich. See Ephraim! der staaer Leanders Far. Han skal betale Jer baade Capital og Rente.

Jeronimus. Hvad er det, som Du taler om min Søn, og hvad er det, som denne Mand har at fordre?

Hen-

Henrich. Ach Herre! kaſt disſe Penge i Næſen paa denne Slyngel.

Jeronimus. Kaſt Du ham ſelv Penge i Næſen, hvad er det for Penge?

Henrich. Det er en Bagatelle, ſom Monſieur Leander er ham ſkyldig.

Jeronimus. Hvor ſtor er Summen?

Henrich. Lumpen 500 Rdlr.

Jeronimus. 500 Rdlr., er det Bagatelle?

Henrich. Ja hvad andet? Kaſt ham de Penge i Næſen, ſaa bliver vi af med ham.

Jeronimus. Kaſt Du ham dem ſelv i Næſen, Din Slyngel! hvad mener Du . . .

Ephraim. Er mus kaſten oder given udi Næſen eller in Ryggen, ſaa er det mir gleich viel, wen ich nur mein Geld kriege.

Henrich. Herren ſeer heraf, hvilke uforſkammede Folk diſſe Jøder ere.

Jeronimus. Jeg ſpør ikke om, hvad Slags Folk de ere, og hvorledes deres Opførſel er; jeg ſpør kun om, hvorudi denne Fordring beſtaaer.

Henrich. Jeg har jo ſagt, at det er lumpen 500 Rdlr., ſom Mſr. Leander er ham ſkyldig; ej Herre! kaſt ham disſe 500 Rdlr. i Næſen, og lad ham ſaa gaae Fanden i Vold.

Jeronimus. Gaae Du Fanden i Vold med Din Begjæring! Skal jeg give ham 500 Rdlr.?

Hen-

Henrich. Nej! Herren skal ikke give, men betale ham dem.

Jeronimus. Hvortil ere de Penge anvendte?

Henrich. De ere alle i god Behold, Herre!

Jeronimus. Hvis de ere alle i god Behold, hvorfore betaler I dem da ikke selv?

Henrich. Monsieur Leander har kjøbt et Hus = =

Jeronimus. Et Hus siger Du?

Henrich. Ja vist, et Hus.

Jeronimus. Det er artigt nok, at han i min Fraværelse har slaaet sig til Kjøbmandskab.

Henrich. Ja han følger derudi sin Faers Fodspor; han har intet bedre Exempel at følge.

Jeronimus. Hvorfor har han kjøbt det Hus?

Henrich. Er det Spørgsmaal? Vil Herren at vi skal boe i Fælledskab med Gjengangere og Djævle?

Jeronimus. Nu mærker jeg Aarsagen til saadant Kjøbmandskab; det er saavidt got nok, men hvad er det for et Hus?

Henrich. Det er et af de bequemmeste Huse her i Staden, og han har faaet det for et Røverkjøb.

Jeronimus. Hvad skal det koste?

Henrich. Det skal koste 6000 Rdlr., og han har betalt 500 Rdlr. paa Haanden, hvilke Penge han har laant af denne Jøde. Begriber nu Herren Sagen?

Je-

Jeronimus. Ja nu begriber jeg den gandſke vel, og mærker at min Søn, derudi har handlet fornuftig.

Henrich. Ja hvad andet; han kunde vel ſlutte, at hans Far ikke vilde tage ind udi det berygtede Hus.

Ephraim. Nun iſt niet lang von Middag.

Henrich. Expedeer ham nu ſtrax Herre! at vi kan blive af med ham; — hør Ephraim! det er jo 500 Rdlr. ſom I ſkal have.

Ephraim. Ja weder meer nok minder.

Jeronimus. Hør Ephraim, I ſkal faae Pengene hos mig, og det i Morgen.

Ephraim. Gut gnadiger Herr! gut gnadiger Herr! Adieus.

Henrich (ſagte.) Af denne Ulykke reddede jeg mig ogſaa, ſkjøndt det er kun Galgenfriſt.

Jeronimus. Hvem tilhører Huſet nu?

Henrich (ſagte) Den ene Ulykke kommer paa den anden; og jeg kan ikke ſaa haſtig rede mig ud af alting paa eengang.

Jeronimus. Jeg ſpør om Ejerens Navn.

Henrich (ſagte.) Gid Du faae Pokker med Dine Spørgsmaal! (høit.) Mandens Navn ligger mig paa Tungen.

Jeronimus. Hvor ligger Huſet da?

Henrich (ſagte.) Hvad ſkal jeg nu i en Haſt hitte paa; (høit.) Huſet, Herre, ligger her lige tvert over.

Je-

Jeronimus. Det er jo Sr. Leonards Hus.

Henrich. Ikke nu meer; Kjøbet er alt ſluttet, og han har faaet Penge paa Haanden.

Jeronimus. Jeg kjender ikke Huſet indentil; men jeg veed, at det er et got Hus, ſom altid kan være de Penge værd.

Henrich. Han havde, min Tro, ikke ſolgt det for den Pris, hvis en uformodende Udgift ikke havde tvunget ham til at ſælge det udi en Haſt. Han har forbundet ſig til Kjøbet; men vi have frie Hænder, ſaa at hvis Herren ikke vil have det, kan vi komme derfra.

Jeronimus. Nej, nej! Jeg gaaer ikke fra ſaadant Kjøb.

Henrich. Herren ſkal ikke kunde troe, hvor megen Umag jeg har haft med at ſlutte Contracten. Monſieur Leander forſikkrede mig om en Diſcretion, naar Herren kom tilbage.

Jeronimus. Han kunde jo frit have givet Dig noget i min Fraværelſe.

Henrich. Om jeg maa tale ſaa frit, Herre! da kan jeg ſige, at han har levet ſom en Gnier udi Herrens Fraværelſe, ſaa at man ikke uden Møje har kunnet faae en Skilling af ham til fornødne Udgifter.

Jeronimus. Det er mig kjært at høre ſaadant,

ſkjøndt

skjøndt man maa holde Maade udi alting: Jeg har nok Lyst at besee Huset strax, bank paa Døren.

Henrich (sagte.) Atter en Ulykke. (høit) jeg saae nyligen nogle fremmede Fruentimmer at gaae derind, det bliver vel bedst at tøve lidt, indtil de gaae bort.

Jerouimus. Ja nok. Imidlertid vil jeg hen, at tale med den Mand, som har solgt mig det befængte Hus.

Henrich. Siig ham kun rent ud, at det er ingen ærlig Mands Gjerning at sælge et Hus, som han vidste at være udi den Tilstand.

Jeronimus. Jeg skal nok toe Hovedet paa ham; bliv Du her imidlertid, og giv Agt paa, naar de Fremmede gaaer bort. (Gaae.)

Henrich. Ha ha ha! nu fik jeg ham at løbe med Limstangen; thi Manden er alt Fanden i Vold hen i Jylland, og har sat sig ned udi Mariager.

Femte Scene.

Henrich. Leonard.

Henrich. Men der seer jeg Monsr. Leonard selv.

Leonard. Min Kone vil endelig, at jeg efter Maaltid skal tage Middagssøvn, og det skjøtter jeg ikke om, hvorfor jeg stjal mig hemmelig ud af Huset. Hun vil nok siden sætte mig til Rette derfore, og jeg maa lave mig til en Sparlagens Præken i

Aften.

Aften. Jeg vil aldrig raade Nogen at gifte ſig med en bemidlet Kone, thi hun vil altid føre Herredom.

Henrich. Han har ikke ſtor Uret derudi. Men jeg maa tale ham til. Hans Tjener Sr. Leonard!

Leonard. Tak Henrich!

Henrich. Hvorledes er det med Sundheden, Hr. Leonard?

Leonard. Som Du ſeer, Henrich!

Henrich. Hr. Leonard! Jeg veed, at Han er en ærlig Mand.

Leonard. Jeg takker for de gode Tanker, Du har om mig. Men jeg haver ikke nær ſaa gode Tanker om Dig.

Henrich. Hvi ſaa?

Leonard. Tænk kun efter, hvad Levnet I fører i den gamle Jeronimi Fraværelſe.

Henrich. Men nu er vor Herlighed til Ende, og tuſinde Ulykker ſtaae os for. Thi Hr. Jeronimus er kommen hjem.

Leonard. Er han kommen hjem, ſaa vil jeg ikke laane Dig min Ryg.

Henrich. Ach Hr. Leonard! Jeg beder med grædende Taare, at, naar Han taler med Hr. Jeronimus, at Han ikke røber os.

Leonard. Jeg har kun ſjelden talet med Hr. Jeronimus, ſkjøndt han har været min Gjenbo; og, hvis jeg af en Hændelſe taler med ham, ſkal

jeg

jeg ikke melde et Ord om Jer Forhold; thi hvad kan dette nytte mig.

Henrich (kyssende hans Haand.) Jeg takker hjertelig.

Leonard. Men har Hr. Jeronimus endnu intet hørt om Eders Forhold?

Henrich. Aldeles intet; thi han er saa mild, som et Lam. Han skikkede mig ellers hid, for at bede Sr. Leonard om Frihed at besee Hans Hus.

Leonard. Besee mit Hus? mit Hus er ikke tilfals.

Henrich. Det veed jeg nok; men han har i Sinde at opsætte en ny Bygning efter den Model, som dette Hus haver; thi ham er sagt, at Sr. Leonards Hus er vel indrettet.

Leonard. Mit Hus er saa godt og bequemt, som nogen ærlig Mand vil beboe. Det er ellers underligt, at den gamle Mand nu vil foretage sig Bygninger.

Henrich. Han gjør det for sin Søns Skyld, som med det første skal giftes.

Leonard. Med hvem?

Henrich. Det er med et Fruentimmer.

Leonard. Jeg kan vel slutte, at det er ikke med en Mandsperson.

Henrich. Det er mig forbudet at nævne Bruden; nok er det, at han skal giftes, og, saasom hans

tilkommende Brud er heel curieux, saa maa man være bered paa et vel indrettet Hus, og saadant som Hr. Leonards; thi der siges, at her skal være meget kjøligt om Sommeren, efterdi Solen staaer paa ingen Værelser.

Leonard. Det er sandt nok.

Henrich. Derfore har Hr. Jeronimus Lyst til at see Indretningen.

Leonard. Det skal staae ham frit for.

Henrich. Men der seer jeg, han kommer. Bliv kun her lidt staaende, indtil jeg siger, at jeg har meldet ham.

Sjette Scene.

Henrich. Jeronimus. Leonard.

Henrich. Velkommen tilbage Herre! hvad sagde Manden, som har solgt Huset? Han vilde vel undskylde sig med Uvidenhed.

Jeronimus. Jeg fik ham ikke i Tale; thi han boer her ikke mere. Han boer nu Fanden i Vold, hen udi Mariager i Jylland.

Henrich. Herren maa da skrive ham til, og true ham med Proces.

Jeronimus. Hvad vinder man dermed?

Henrich. Han kan dømmes til at forflytte Gjengangeren herfra til Mariager eller Thisted, hvor han nu boer.

Je-

Jeronimus. Hvilken Snak! at føre Fanden i Smakken over Beltet.

Henrich. Det er ikke den første Gang, at Fanden har været med udi Smakken.

Jeronimus. Ej! holdt op med at harcellere, og ſiig mig, om Du har talt med Hr. Leonard.

Henrich. Ja viſt, Herren ſkal være ham hjertelig velkommen. De Fremmede ere alt borte; og der ſtaaer han ſelv for at tage imod os.

Leonard. Velkommen tilbage igjen Hr. Jeronimus!

Jeronimus. Jeg takker ſkyldigſt.

Leonard. Henrich ſiger mig, at Hr. Jeronimus forlanger at beſee dette Hus.

Jeronimus. Ja det ønſkede jeg gjerne, hvis det var Ham belejligt.

Leonard. Det er mig til ingen Incommodation. Han kan beſee det overalt, og det med ſamme Frihed, ſom det kunde være Hans eget.

Jeronimus (til Henrich.) Hvad vil det ſige: Ligeſom det kunde være mit eget! da dog Kjøbet er ſluttet?

Henrich (til Jeronimus.) Ej! lad ham kun ſnakke, hvad han vil. Han fortryder nok paa Kjøbet, men nu er det for ſilde. Kan ikke Herren ſee, hvilket fortrædeligt Anſigt han har.

Jeronimus. Ja jeg ſeer det.

Henrich. Derfor er det bedſt, at Herren holder ſig fra at tale om Kjøbet ſaa vidt ſom muligt.

Jeronimus. Jeg begriber det altſammen, og Du har gjort vel at erindre mig derom.

Leonard. Hr. Jeronimus maa nu ſee ſig allevegne om.

Jeronimus. Det vil jeg og gjøre.

Henrich. See kun Herre! paa denne Forſtue; er den ikke net?

Jeronimus. Viſt, den er meget vel indrettet.

Henrich. Giv kun Agt paa Dørene.

Jeronimus. De ere ret ſmukke.

Henrich. Kan vel nogen Laas være trofaſtere end disſe Laaſe?

Leonard. Jeg ſælger ikke en eneſte af disſe Laaſe ringere end 10 Rdlr

Jeronimus (til Henrich.) Hvad vil han ſige dermed?

Henrich. Tie kun ſtille. Kjøbet ligger ham paa Hjertet; efter Kjøbe-Contracten hører os til, alt hvad ſom er nagelfaſt.

Jeronimus. Kakkelovnene høre jo ogſaa til Huſet Hr. Leonard?

Leonard (til Henrich.) Hvad vil det Spørgsmaal ſige, om Kakkelovnene høre til Huſet?

Henrich (til Leonard.) Det ſkal jeg ſige Hr. Leonard! Udi Lybek, hvor min Herre ſaa længe har opholdt ſig, ere alle Huſets Kakkelovne til Leje.

Leo-

Leonard. Ja saa er det en lybsk Talemaade.

Jeronimus. Bjelkerne ere jo alle af Ege-Tømmer?

Leonard. Ja vist, og jeg vil raade Ham, intet andet Tømmer at bruge til sit Hus.

Jeronimus (til Henrich.) Jeg begriber ikke, hvad han vil sige dermed.

Henrich (til Jeronimus) Han kan ikke faae dette Kjøb af sit Hoved, og derfore saa tit man rører om denne Materie, taler han hen i Taaget.

Jeronimus (til Henrich.) Det skulde den gode Mand have betænkt, førend han solgte Huset.

Henrich. See Herre! hvilke Vindueskarme!

Jeronimus. Hvor hastig tænker min Herre nu at rødde Værelserne?

Leonard (til Henrich) Hvad vil det sige, at rødde Værelserne? det er vel ogsaa en lybsk Talemaade?

Henrich (til Leonard) Vist Hr. Leonard! Meningen er, hvorlænge Hr Leonard bier, førend Han flytter i Husets Sommerværelser.

Leonard. Ja nu forstaaer jeg. Somme Aar flytter vi før, og somme efter Paaske.

Jeronimus. Nu taler han hen i Taaget igjen!

Henrich. Det er som jeg har sagt. See! nu tar han derpaa en Pris Tobak, for at fordrive Dunsterne.

Je-

Jeronimus. Ha, ha, ha!

Leonard. Hvad leer Hr. Jeronimus af?

Jeronimus. Intet Hr. Leonard!

Leonard. Der maaſkee kan være noget, ſom ſtaaer ham ikke an.

Henrich. Jeg kan nok ſlutte, hvad Hr. Jeronimus leer af. Det er udentvivl denne Kamin, ſom ſtaaer næſt ved Kakkelovnen.

Leonard. Den er ſat med vel overlagt Raad.

Jeronimus. Men jeg vil dog ikke have den der ſtaaende.

Leonard (til Henrich.) Hvad vil det ſige Henrich? Vil han rive en Kamin ned udi et fremmed Hus?

Henrich (til Leonard.) Jeg har ſagt Ham Hr. Leonard, at det er lutter lybſke Talemaader; Meningen er, at han ikke vil have ſaadan Kamin udi det nye Hus, ſom ſkal bygges. Udi Lybek ſtrækker man alting for meget ud, ſaaledes: hvad ſom der kaldes 1 Mk., er her 2 Mk. = =

Leonard. Ha, ha, ha!

Jeronimus. Hvad leer Hr. Leonard af?

Leonard. Intet Hr. Jeronimus!

Jeronimus. Jeg ſeer, at Huſet ellers er godt overalt. Jeg troer dog ikke, at Han fortryder paa Kjøbet.

Leonard. Nej aldeles ikke, thi jeg har aldrig anvendt Penge bedre, thi jeg vil ſige, at hvis = =

Je-

Jeronimus (til Heurich.) Nu taler han hen i Taaget igjen! Vil Hr. Leonard ikke ſmage min Tobak, den kaldes i Lybek Cotillon.

Leonard. Jeg takker. Hillemænd! den nyſer jeg ſtærkt efter.

Jeronimus. Proſit Hr. Leonard! Jeg vilde nok ogſaa ſee mig lidt om udi Baggaarden.

Henrich. Ja da maa Herren tage ſig vare for Porthunden; der er ellers ikke meget at ſee.

Jeronimus. Saa maa det da blive derved. Adieu Hr. Leonard! Forlad mig, om jeg har incommoderet Ham.

Leonard. Alt forladt! (Han gaaer ind.)

Syvende Scene.

Jeronimus. Henrich.

Jeronimus. Ha, ha, ha! Jeg kan ikke bare mig for Latter, naar jeg tænker paa denne Mands underlige Tale.

Henrich. Andre har ogſaa mærket, at ſaa tidt Nogen taler om dette Kjøbmandſkab, ſaa er han ligeſom fra ſig ſelv.

Jeronimus. Enhver maa derfor betænke ſig, førend han ſlutter Kjøb. Men hvad ſiger hans Kone dertil?

Henrich. Hun blev ſaa forbiſtret, da hun hørte Kjøbet, at hun udi en hel Uge derefter ikke vilde

ſøge

søge Seng med ham. Det er og af den Aarsag at hun ikke vilde lade sig see. Men synes Herren ikke, at vi har gjort godt Kjøbmandskab?

Jeronimus. Jeg er gandske fornøjet dermed.

Henrich. Synes Herren, at vi har kjøbt for dyrt?

Jeronimus. Det er et Røverkjøb, Henrich!

Henrich. Saa er Herren da gandske fornøjet?

Jeronimus. Ja gandske fornøjet. Og er det ikke en liden Trøst for mig i denne Ulykke.

Henrich. Hvilken Ulykke?

Jeronimus. Udi denne Ulykke, at mit gamle Hus er bleven befænget med Djævelskab.

Henrich. Men med Permission: Jeg maa spørge Herren end eengang for alle, om Han virkelig rørte ved Døren.

Jeronimus. Jeg har jo sagt det over 10 Gange; hold derfor inde med saadanne Spørgsmaal.

Henrich. Saa vil jeg da ej tale meer om det gamle Hus, men alene om det nye; hvor herlig er ikke den Forstue Herre!

Jeronimus. Det er en prægtig Forstue.

Henrich. Monsr. Leander og jeg har maalet alle Gange, og talt alle Trapper i Huset. Det ene svarer overalt til det andet.

Jeronimus. Om En vilde give mig 10000 Rd. igjen for Huset, saa tog jeg ikke imod dem.

Hen-

Henrich. Ikke for 20000 Rdlr. engang.

Jeronimus. Det var for meget Henrich.

Henrich. Herren regner maaſkee paa lybſk; hvis ſaa er, ſaa blev det for meget.

Jeronimus. Nej, jeg regner efter danſk Maade 6 Mark paa en Rixdaler. Jeg tillader min Tro ikke, at Huſet bliver ſolgt en Skilling ringere.

Henrich. Jeg giver, min Tro, ikke mit Samtykke til, at det maa ſælges.

Jeronimus. Hvi Dit Samtykke?

Henrich. Thi det var efter mit Raad, at dette Kjøb ſkede, og det var efter mit Raad, at vi toge de 500 Rdlr. op hos Ephraim, ſom vi betalede paa Haanden.

Jeronimus. Nu reſter alene at betale 5500 Rixdaler.

Henrich. Hverken meer eller mindre.

Jeronimus. Jeg agter at betale ham den hele Sum i Dag; thi jeg har bragt 2000 Ducater med mig fra Lybek.

Henrich. Vil Herren levere dem til mig, ſaa ſkal jeg bringe Qvittering tilbage.

Jeronimus. Det er nok ſikkerſt, at jeg leverer ham dem ſelv.

Henrich. Jeg mærket nok, at Herren har ingen Tro til mig.

Jeronimus. Det er juſt ikke Mistro, Henrich!

men = =

Henrich. Hvor vil Herren nu være imidlertid?

Jeronimus. Nu vil jeg ned til Toldboden, for at hente Pengene.

Henrich. Kan jeg ikke bære dem? det er jo for tung Byrde for Herren.

Jeronimus. Ej Snak! hvad Byrde udi 2000 Ducater? Bliv Du kun her, til jeg kommer tilbage.

Ottende Scene.

Henrich alene.

Den gamle Skjelm vilde ikke troe mig. Jeg maa narre ham lidt meer. Jeg maa affiloutere ham de 2000 Ducater, naar han kommer tilbage. Dermed kan Monsr. Leander betale al sin Gjeld. Hvad Middel skal jeg nu bruge dertil? Jeg vil agere Gjenganger, og jage saadan Skræk ind udi ham, at han, for at redde Livet, skal levere mig Guldbørsen. Det skal min Tro gaae rigtig an. Men hvad vil Udfaldet blive paa alt dette? Jeg kan jo derved redde mig selv fra Galgen, som jeg ved alle disse Skjelmstykker har fortjent. Jeg kan jo betinge mig Pardon, ved at skaffe ham Guldbørsen tilbage. Det gaaer rigtig an. Jeg er alt lykkelig kommen i Havnen. Jeg kaster Anker, og slaaer mit Sind til Rolighed. Nu maa jeg først see til at skaffe det drukne Selskab af Huset.

Tredie Act.

Første Scene.

Jeronimus. Henrich, som Spøgelse.

Jeronimus. Nu kan jeg strax betale min Gjeld paa eengang; og er jeg glad ved at blive paa en god Maade skilt ved disse Penge. Jeg vandt dem vel med min Proces i Lybek, det er sandt; men jeg vandt dem ved at smøre Dommere og Advocater; hvorfore det er mig ikke ukjært at anvende dem til saadan Udgift; thi jeg kan ikke nægte, at saa tidt jeg seer paa disse Penge, saa rører Samvittigheden sig udi mig.

Henrich (kommer ud af Huset, som Spøgelse, og i en Maschine, som gjør sig høi.) Est Du der, som nyligen forstyrrede min Ro, ved at banke paa Døren.

Jeronimus paa Knæ. Abracadabra, Abracadabra, Abracadabra.

Henrich. Din Abracadabra vil ikke hjelpe Dig denne Gang.

Jeronimus. Abracadabra.

Henrich. Det hjelper ikke, hvad Du læser. Du maa strax vandre med mig til de mørke Boliger med Din uretfærdige Mammon.

Jeronimus. Ach! spar mit Liv min naadige Hr. Gjenganger!

Hen-

Henrich. Du ſlipper ikke med Livet, her vil meer til.

Jeronimus. Ach! lad mig dog leve lidt for at gjøre Pœnitentſe.

Henrich. Da maatte jeg være en Nar. Nej vi Aander lade ikke ſaadant Bytte gaae os af Hænder.

Jeronimus. Ach Hr. Lucifer! betænk dog at = =

Henrich. Fort! ſiger jeg; ingen videre Snak.

Jeronimus. Ach Hr. Lucifer! jeg vil gjerne opofre Pengene, hvis min Perſon maa ſpares.

Henrich. Det er mig ikke ſaa meget om de uretfærdige 2000 Ducater at gjøre, ſom at ſtraffe Dine Misgjerninger.

Jeronimus. Ach hav dog Naade for mig, og ſkil mig ved Pengene, at de kan komme til deres rette Mand, ſom de ved Uret ere afvundne.

Henrich. Ingen Snak! Jeg vil have baade Perſonen og Pengene.

Jeronimus. Abracadabra. Abracadabra = =

Henrich. Jeg vil dog denne Gang for Din dydige Søns Skyld ſpare Din Perſon; og Du ſkal have Fred herefter.

(Han tager Pengene, og gaaer brølende bort.)

Anden Scene.

Jeronimus alene.

Ach udi en ulykſalig Tid gjorde jeg denne lybſke Rejſe Ach jeg kan ikke meer; dog maa jeg takke Himmelen, at jeg ſlap ſaa let, og naar jeg tænker mig om, maa jeg være glad ved, at jeg er ſkilt ved de uretfærdige Penge, hvorom jeg hørte, at Gjengangeren vidſte Beſked, ſaa at han ogſaa kunde ſige Summen netop; jeg gjør bedſt at tie med denne Hendelſe, thi jeg beſkjæmmer mig kun ſelv ved at give den tilkjende. Men hvad mon den Lakej vil, ſom gaaer lige til Huſet.

Tredie Scene.

Lakejen. Jeronimus.

Lakejen (banker paa Leanders Dør.) Luk op! hvor længe ſkal jeg banke paa Porten?

Jeronimus. Hør ung Karl! hvad Pokker har I her at beſtille?

Lakejen. I ſeer jo, at jeg vil ind i Huſet. Hej Henrich, luk op!

Jeronimus. Er I kjed af Jer Liv, Kammerad! rider Fanden Jer?

Lakejen. Jeg troer ſnarere, at Fanden rider Jer. Vil I forbyde mig at tale med min Herre.

Jeronimus. Hvem er Jer Herre?

La-

Lakejen. Min Herre er Octavius, ſom ſpiſer her i Dag.

Jeronimus. Spiſer Jer Herre her i Dag? I er ikke rigtig i Hovedet, ung Karl!

Lakejen. Jeg troer heller, at I har en Skrue løs i Hovedet, gammel Mand! Hej Henrich, luk op!

Jeronimus. Gaae fra Døren, med mindre I vil geraade i yderſte Ulykke.

Lakejen. Jeg vil ſnarere geraade i Ulykke, hvis jeg forſømmer min Herres Ærinde.

Jeronimus. Hvem er Jer Herre?

Lakejen. Jeg har jo ſagt, at han hedder Octavius. Han ſpiſer her i Dag med Jomfru Helene og Lucretia.

Jeronimus. Og jeg ſiger Jer, at Huſet er gandſke tomt.

Lakejen. Er Huſet tomt?

Jeronimus. Udi 7 ſamfulde Maaneder har her ingen Sjæl været.

Lakejen. Og jeg kan ſige, at jeg udi 7 ſamfulde Maaneder ikke har ſeet en ſaa forſtyrret Mand, ſom I er. Mon jeg ikke ſelv har ført min Herre hid i Dag. Jeg er gal, ſom ſtaaer og ſpilder Tiden her med Snak. Hej Henrich! luk op i Pokkers Skind!

Jeronimus. I er kjed af Jer Liv ung Karl! gaae fra Døren, og læs Jer Abracadabra i Tide;

mig

mig undrer, at Fanden ikke allerede har taget denne forvovne Knægt.

Lakejen. Jeg mærker nok, at den gamle Mand er ikke rigtig i Hovedet; hør min Herre! med Permission: har I været længe gal?

Jeronimus. Hør med Permission: har I været længe gal?

Lakejen. Er det Galskab at gaae i sin Herres Ærinde?

Jeronimus. Er det Galskab, at vare et Menneske, som vil styrte sig udi Ulykke?

Lakejen. Hvad Ulykke vil jeg styrte mig udi?

Jeronimus. Veed I ikke, at Huset er tomt, og ingen Sjæl har udi 7 Maaneder været her.

Lakejen. Det kan jeg sige, og det veed jeg, at her udi de sidste 7 Maaneder har været mange lystige Dage hos Monsieur Leander.

Jeronimus. Hvilken Leander?

Lakejen. Leander, Hr. Jeronimi Søn, som i Dag har budet min Herre til Gjæst med tvende Jomfruer.

Jeronimus. Leander, Jeronimi Søn, siger I?

Lakejen. Ja det siger jeg.

Jeronimus. Hvis Fader er Jeronimus?

Lakejen. Ja saa hedder han; nu er han udi Lybek for at udføre en Proces.

Jeronimus. Det er altsammen rigtigt. Det er og det klogeste, som jeg her har hørt i al Jer

Tale.

Tale. Men at der er Folk i Huſet, og at der i Dag holdes Gjæſtebud, det er en gal og forſtyrret Snak.

Lakejen. At I nægter ſaadant, det er gal og forſtyrret Snak. Hvorfore ſkulde Huſet have været øde udi ſyv Maaneder?

Jeronimus. Det har ſtaaet øde fra den Tid, det er bleven plaget med Gjengangere.

Lakejen. Ha ha ha. Gjengangere? Nu hører jeg nok, hvordan det er fat med den gamle Mand. Diſſe Spøgelſer og Gjengangere ere udi Jert eget Hoved og ikke udi Huſet; det maa jeg vide, ſom nyligen her har haft min Gang.

Jeronimus. Du maa have haft Fanden ikke Din Gang her i Huſet. Thi = =

Lakejen. Jeg har ikke hørt tale om andre Gjengangere udi dette Hus, uden om min Herr Octavius, og de Fruentimmer, ſom han og Leander omgaaes med.

Jeronimus. Alt dette Selſkab er udi Jert forſtyrrede Hoved, og ikke udi Huſet. I har jo ſelv banket paa Døren, og mærket, at ingen lukker op. Hvis jeg ſelv ikke havde ſeet Spøgelſet, ſaa kunde jeg tænke, at der kunde være nogen Grund udi Jer Tale.

Lakejen. Naar man er ſyg, min Herre! ſaa ſeer man gjerne Spøgelſer. Men jeg vil ikke ſtaae

her

her længer; det kan og hende ſig, at Selſkabet er gaaet et andet Sted hen.

Jeronimus. Ja gaae kun. Hør ung Karl! naar I kommer hjem, ſaa maa I ſtrax lade Jer aarelade udi Panden.

Lakejen. Det Raad vil jeg give min Herre.

Jeronimus. Og hvis det ikke kan hjelpe, maa I tage Rabarbara ind for at laxere paa.

Lakejen. Alt ſaadant behøver I beſt ſelv. Adieu.

(gaaer.)

Jeronimus. Hvor forſtyrret og taabelig end denne Karls Tale var, ſaa har den dog bragt mit Sind udi Urolighed. Jeg kunde ſnart falde paa de Tanker, at = = men jeg har jo til min Ulykke ſeet Gjengangeren med mine egne Øjne, ſaa jeg ingen Aarſag kan have at tvivle om at Alting jo er rigtigt efter Henrichs Beretning; og hvad ſkulde bevæge ham eller nogen til at opdigte ſaadant? Jeg har jo talt med Jøden, ſom har forſtrakt Penge paa det kjøbte Hus. Jeg har jo ogſaa talt med Sælgeren Hr. Leonard; Knægten maa derfor enten have været gal eller beſkjenket. Men der ſeer jeg Hr. Leonard.

Fjerde Scene.

Leonard. Jeronimus.

Leonard. Mig ſyntes, at her var nogen Allarm; dog jeg ſeer intet; men her ſtaaer jo min Gjenbo Hr Jeronimus; Hans Tjener Hr. Jeronimus! Tak

for ſidſt. Han ſeer noget altereret ud. Hvad fattes Ham?

Jeronimus. Jeg har haft nogen Fortred, ſiden jeg havde den Ære at tale med Ham. Jeg havde i Sinde at betale Ham nogle flere Penge, men nu faaer jeg at bie, til Han kan faae den hele Sum paa engang.

Leonard. Hvilke Penge?

Jeronimus. De Penge, ſom jeg er Ham ſkyldig.

Leonard. Jeg takker, og tager gjerne imod alt det, Han vil give mig.

Jeronimus. Jeg agter ikke at give Ham noget, jeg vil betale min Gjeld.

Leonard. Hvilken Gjeld?

Jeronimus. De 5500 Rdlr. ſom ſtaaer til Reſt.

Leonard. Som Han er mig ſkyldig, ſiger Han?

Jeronimus. Regningen er jo ganſke rigtig, naar Han tager 500 fra 6000, ſaa bliver der 5500 tilbage

Leonard. Den Regning er ganſke rigtig; men hvad al denne Snak vil ſige, begriber jeg ikke, om jeg ſtod paa mit Hoved.

Jeronimus. Hør min kjere Nabo! jeg mærker nok, at Han fortryder paa Kjøbet. Han ſkulde have betænkt det tilforn. Nu er det for ſilde.

Leonard. Gid jeg faae en Ufærd Hr Jeronimus! om jeg begriber det allerringeſte af alt, hvad Han ſiger.

Je-

Jeronimus. Gid jeg ogſaa faae en Ufærd, om jeg begriber, hvi Han ſtiller ſig ſaa underlig an.

Leonard. Alt dette er mørk og forblommet for mig.

Jeronimus. Jeg vil kræve alle Mennesker til Vidne, om det er en forblommet Tale, naar jeg ſiger til en Mand, at, naar jeg af 6000 Rdlr. har givet ham paa Haanden 500 Rdlr., han da ikke har meer at fordre end 5500 Rdlr.

Leonard. Det er ſandt nok, Hr. Jeronimus! naar Han ſiger det til en Mand ſom ſaadant vedkommer. Men at føre ſaadan Snak med en uvedkommende Perſon, det er noget ſælſomt.

Jeronimus. Har Han ikke faaet paa Haanden 500 Rdlr.

Leonard. Har jeg faaet 500 Rdlr. paa Haanden? hvilken Snak!

Jeronimus. Jo min Sjel har I faaet dem, nu ſvor Jeronimus og jeg.

Leonard. Nej min Siel har jeg ikke faaet dem, nu ſvor Leonard og jeg.

Jeronimus. Ha ha! jeg mærker, at Han vil bryde Kjøbet; men her hjelper nu ingen Eed, thi jeg kan lægge Ham hans egen Qvittering for Næſen.

Leonard. Min egen Qvittering?

Jeronimus. Ja Hans egenhændige Qvittering.

Leonard. Siger Han alt dette af Skjemt Hr.

Jeronimus! saa er det for stærkt skjemtet; og, taler Han alvorligen, saa mærker jeg, at Han er kommen til Skade paa Helbreden.

Jeronimus. Spot mig ikke Hr. Leonard! Han har Synd deraf

Leonard. Det være langt fra Hr. Jeronimus! Men dette kan jeg sige, at Enhver, som hører denne vor Samtale, kan ikke andet end dømme, at hvis vi taler alvorligen, saa maa en af os være gal; jeg for min Part er, Gud skee Lov! ved god Helbred.

Jeronimus. Og mig fattes slet intet paa Sundheden.

Leonard. Men hvad vil Han da sige med sine 500 Rdlr, med min egenhændige Qvittering og deslige, som er ingen fornuftig Mands Tale?

Jeronimus. Og hvad vil Han sige med at nægte alt saadant, som er ingen ærlig Mands Forhold.

Leonard. Jeg faar vel at nægte de Ting, som ikke ere skeete.

Jeronimus. Ikke skeete? Tør Han vel ogsaa nægte Kjøbet?

Leonard. Hvilket Kjøb?

Jeronimus. Jeg mærker, Hr. Leonard! at I fortryder paa Kjøbet; men nu er det for silde, og jeg mærker, at det samme har været Aarsag til den for-

forblommede Tale, ſom Han tilforn forde, da Han ſagde ſig ikke at ville ſælge Laaſene ringere end 10 Rdlr. Stykket.

Leonard. Maa jeg ikke ſætte, hvad Pris jeg vil, paa mine egne Laaſe?

Jeronimus. Nej Hr. Leonard! Nei! efter Kjøbe-Contracten hører jo mig til, alt hvad ſom er nagelfaſt i Huſet.

Leonard. Nej nu bliver det reent galt. Hvad Pokker vil Han ſige med ſin Kjøbe-Contract og ſine nagelfaſte Sager? Saa ſandt ſom jeg er en ærlig Mand, ſaa kan intet ſaadant komme af en ſund Hjerne.

Jeronimus. Har Han ikke ſolgt mig ſit Hus?

Leonard. Jeg hverken har ſolgt, eller tænker at ſælge det.

Jeronimus. Men naar jeg viſer Ham Hans egenhændige underſkrevne Kjøbe-Contract, hvad da?

Leonard. End naar Han aldrig kan beviſe noget Kjøb, eller fremviſe nogen Kjøbe-Contract, hvad da?

Jeronimus. Kjøbe-Contracten er i min Søns Hænder.

Leonard. Lad Hans Søn komme hid med Contracten.

Jeronimus. Han er nu paa Landet; men ſkal komme hid i Morgen.

Leo-

Leonard. Jeg har dog seet ham i Dag her udi Huset.

Jeronimus. I mit Hus? Jeg troer I primer Hr. Leonard! Huset, som bekjendt er, har jo staaet tomt udi 7 Maaneder.

Leonard Ha, ha, ha! Her har jo været Gjæstebud, Lystighed og Spil den hele Uge igjennem.

Jeronimus. I det befængede Hus?

Leonard. Hverken jeg eller nogen i det hele Nabolav har hørt tale om Hans befængede Hus, tvertimod vi kan vidne, at der har været Lystighed og Spil i Dag.

Jeronimus. Har Han ikke hørt tale om Gjengangeren, som jeg selv med Forskrækkelse har seet komme ud af Huset?

Leonard. Ach Hr Jeronimus! Jeg er bange at man har spillet Ham et hæsligt Puds, som jeg nu begynder ret at begribe.

Jeronimus. Og jeg begynder at skjelve og bæve over mit hele Legeme.

Leonard. Jeg nødes mod min Villie at sige noget til Sagens Oplysning: Hans Søn med Henrich har holdt et farligt Hus udi Hr. Jeronimi Fraværelse. Da de hørte Hans Ankomst, kom Henrich til mig og bad, at jeg ikke vilde røbe dem, hvilket jeg og lovede; derpaa kom han anden Gang, og bad, at det maatte være tilladt at besee mit Hus,

saa-

saasom Hr. Leander skulde giftes, og Hr. Jeronimus vilde lade bygge ham et Hus efter mit Huses Model.

Jeronimus. Jeg er forraad, hvis det er sanden.

Leonard Alting skal befindes at være som jeg har sagt, og, naar saa er, kan Hr. Jeronimus let begribe, hvi jeg har kaldet Huset mit Hus, og andet deslige, som Han forhen ikke har kunnet fatte.

Jeronimus. Jeg er om en Hals, Hr. Leonard! hvis = =

Leonard. Tvivler Han endnu derom?

Jeronimus. Hvad som endnu foraarsager nogen Tvivlsmaal, er dette, at jeg nyligen selv har seet Gjengangeren komme af mit Hus, hvilken true de mig paa Livet, og skilte mig ved en Guldbørs paa 2000 Ducater.

Leonard. Jeg vil forsikre Ham, Hr. Jeronimus! at den Gjengangere har ikke været anden end Henrich, og at Pengene ere i hans Hænder. Lad os strax gaae ind udi Huset, for at faae fuldkommen Oplysning i Sagen.

Jeronimus. Porten er i Laas. Jeg har endeligen Hoved-Nøgel; men Skræk sidder mig endnu udi Blodet, saa at jeg ikke tør vove mig at gaae derind.

Leonard. Vil Han ikke, saa vil jeg. Fly mig kun Nøglen, jeg er vis paa at finde Husholderſken i Huset; thi hun kommer ikke gjerne ud.

(Han gaaer ind.)

Je=

Jeronimus. Ach jeg elendige gamle Mand! jeg er færdig at døe af Sorg og Forbittrelse; thi jeg seer mig paa engang baade ødelagt og forhaanet. Alt hvad som kan opmuntre mig til at leve, er Begjærlighed at hevne mig over den fortvivlede Henrich, der saa skammelig har spillet med mig.

Leonard. Træd nu kun frit ind Hr. Jeronimus! saa skal Han strax komme af Drømmen. Han skal i Steden for Gjengangere finde dækkede Borde, Vinflasker og musicalske Instrumenter, og høre Husholderskens Bekjendelse. (De gaae begge ind.)

Femte Scene.

Jesper. Arv.

Jesper. Er Du vis paa, at den gamle Herre er kommen tilbage?

Arv. Ja det er ganske vist; jeg har hørt det af tre Personer, som eenstemmigen vidnede derom. En af dem sagde ogsaa, at han havde hørt det af Henrich selv.

Jesper. Hvorledes fandt Han ham at være tilmode?

Arv. Han sagde, at han saae ud, som han havde, efter Ordsproget, brændt Falster af, og vilde fly over til Laaland.

Jesper. Jeg vil ikke laane ham min Ryg.

Arv. Han slipper nok for at blive straffet paa

Ryg-

Ryggen. Den murede Galge vil ikke blive ham for god.

Jeſper. Jeg er glad ved, at vi ingen Deel har haft udi al den Uheld, ſom er ſkeet.

Arv. Jeg iligemaade. Har han givet mig Frokoſt i Morges, ſaa ſkal jeg nu hjelpe ham til Aftensmaaltid. Men der kommer Herren ſelv med hans Nabo Sr. Leonard.

Sjette Scene.

Jeſper. Arv. Jeronimus. Leonard.

Jeronimus. Ach! ſaadant Forræderi er aldrig tilforn hørt. Nu har jeg Oplysning i den hele Sag, og Husholderſken vidner, at hun ſaae ſelv Henrich at forklæde ſig ſom et Geſpenſt, uden at kunne begribe, hvad Sigte han dermed havde. Ingen Straf kan være ſtor nok for den Skjelm.

Leonard. Jeg vil, min Tro, ikke bede for ham.

Jeronimus. Men der ſeer jeg mine Folk fra Landet. God Aften Jeſper! hvordan har I holdet Hus i min Fraværelſe?

Jeſper. Der er kun holdet ſlet Hus, Herre! men det er ikke min Skyld; Jeg kan gjøre Rede og Regnſkab for min Husholdning. Men her i Staden = = Jeg vil ikke ſige mere. Herren faar Alting, desværre! at vide.

Arv grædende. Og nu har vi Execution paa Gaarden for Skatterne, ſom vi ikke har en Skilling til at betale med; og, naar vi kommer til Staden, for at anholde om Penge, driver man kun Spot med os. Jeg ſkjemmes ved at tale om, hvorledes jeg denne Morgen tidlig blev medhandlet.

Jeronimus. Hvad vederfoer Dig da?

Arv. Den ſkjelmſke Henrich, i Steden for at høre min Anſøgning, ſlog en Skaal Vand over mit Hoved.

Jeronimus. Vand over Dit Hoved, ſiger Du?

Arv. Det var værre end Vand; det var, med Permiſſion at ſige, noget andet.

Jeſper. Himmelen har ſendt Herren hid udi en belejlig Tid; thi hvis Han havde blevet længer borte, havde intet kunnet ſtaae til Redning.

Arv. Vi havde maat ſætte Bækken for Kirke-Døren.

Jeronimus. Min kjære Hr. Leonard! hvad ſynes Ham om alt dette?

Leonard. Jeg haaber, at Han, ſom en fornuftig Mand, ikke lader ſig overvinde af Sorg.

Jeronimus. grædende Ach! hvo kan imodſtaae ſaa mange overfaldende Ulykker!

Leonard. Han vinder dog intet dermed; nu maa Han allene være betænkt paa at oprette de faldne Sager. Men der ſeer jeg Skjelmen komme.

Je-

Jeronimus. Og han gaaer endnu med opreſſt Hoved. Hør Jeſper og Arv! gaaer lidt til Side, og henter et got ſtærkt Reb.

Syvende Scene

Henrich. Perſonerne af forrige Scene.

Henrich. Ha, ha, ha, hi, hi, hi! Jeg kan narre den gamle Mand ligeſaa meget ſom jeg vil.

Jeronimus. Du ſkal vel ikke narre mig oftere.

Henrich. Jeg fik ham til med foldede Hænder at læſe Abracadabra.

Jeronimus. Og jeg ſkal faae Dig til at læſe en anden Lectie.

Henrich. Nu maa jeg hitte paa en Invention at fuldføre Comoedien.

Jeronimus. Jeg haaber, at den er allerede fuldført.

Henrich. Det er jo virkelig en Comoedie.

Jeronimus. Men det ſkal blive en Tragoedie for Dig.

Henrich. Men der ſtaaer jo de to gamle Mænd. Ach Hr. Jeronimus! Jeg har jo varet Ham ſaa ofte ad, at Han ikke ſkal ſtaae ſaa nær ved det befængede Hus.

Jeronimus. Jeg er nu ikke mere bange for Fanden, Henrich! Jeg har nu ogſaa gjort Fred ham; ja jeg har gjort ham mig ſaa underdanig,

at

at jeg kan mane ham fra mig og til mig, saa ofte som mig lyster.

Henrich. Hvad vil det sige? Jeg troer, her er Ugler i Mosen.

Jeronimus. Kommer herud I Gjengangere! og binder Hænder og Fødder paa denne Skjelm.

(Jesper og Arv kommer med Rebet.)

Henrich paa Knæ. Ach Hr. Jeronimus! hvad ondt har jeg gjort?

Jeronimus. Binder Hænder og Fødder paa ham. (Han bindes og sættes paa Gulvet.)

Henrich. Ach Hr. Leonard bed for mig.

Leonard. Jeg hverken vil eller kan hjelpe Dig.

Henrich. Ach Hr. Foged! bed for mig.

Jesper. Du har ikke forskyldt, at jeg skulde bede for Dig.

Henrich. Ach Arv! bed for mig.

Arv. Hvis min Bøn kunde formaae noget, saa vil jeg ydmygst bede Herren, at Du maa blive hængt, førend Sol gaaer ned.

Henrich. Ach, ach! jeg mærker, at man ikke meget kan forlade sig paa Patroner i Verden.

Arv. Jeg tjener Dig ellers udi alle andre Ting.

Henrich. Ach hvilken haard og utaknemmelig Medtjener!

Arv. Jeg er jo taknemmelig for den Frokost, Du gav mig i Morges.

Je-

Jeronimus. Læs nu Abracadabra, Din Hund! og ſee, om det kan hjelpe Dig.

Henrich. Er da ingen Naade for mig at vente?

Jeronimus. Aldeles ikke; Du ſkal ſtraffes efter Dine Misgjerninger.

Henrich. Kan jeg ikke frelſe mit Liv ved at levere Guldbørſen tilbage?

Jeronimus. Du ſkal levere Pengene tilbage og ſiden hænges.

Henrich Det ſkal I Evighed ikke ſkee.

Jeronimus. Jeg ſkal nok lære Dig det.

Henrich. Herren maa pine og plage mig ſaa meget, ſom Han vil, ſaa ſkal Han ikke faae Pengene paa andre Vilkaar.

Jeronimus. Ha, ha! det ſkal have gode Veje. Du ſkal nok ſynge udi en anden Tone, naar Pinebænken kommer.

Henrich. Jeg blæs af alle Pinſeler, og Udfaldet ſkal viſe min Beſtandighed.

Jeronimus. Du kalder Stivhed og Haardnakkenhed Beſtandighed, men den ſkal jeg ſtrax ſpæge.

Henrich. Og jeg ſkal lave mig paa at imodſtaae med Tapperhed alle de Plager, ſom kan paalægges mig.

Ottende Scene.

Octavius. De Forrige.

Octavius. Min Hr. Jeronimus! jeg kommer her først for at gjøre min Bekjendelse, dernæst for at stille Ham tilfreds.

Jeronimus. Hvad er Hans Bekjendelse?

Octavius. Min Bekjendelse er, at jeg tilligemed Hans Søn Leander ikke har ført os anstændigen op udi Hans Fraværelse.

Jeronimus. Jeg har med Ham intet at bestille, Mſr. Octavius! Han kan drikke, smautze, cortisere lige saa meget som Han lyster. Han har Penge nok dertil, Han haver ogsaa ingen at gjøre Regnskab for sin Opførsel, efterdi Han er sin egen Herre.

Octavius. Betænk min Herre, at vi ere unge Mennesker.

Jeronimus. Jeg siger, at jeg har med Ham intet at bestille, men allene med den anden, der ved sit uskikkelige Forhold fast har ødelagt mig.

Leonard. Hvor er Leander?

Octavius. Han staaer her uden for, og tør ikke komme for sin Fars Ansigt.

Leonard. Da skal jeg føre ham herind.

(gaar ud efter Leander.)

Niende Scene.

Leander. De Forrige.

Leander paa Knæ. Ach! jeg kommer ſom den forlorne Søn, og beder om Naade.

Jeronimus. Jeg har ingen Søn, og vil ikke vide af nogen Søn at ſige.

Leander. Ach min kjære Fader! jeg beder med grædende Taare.

Jeronimus. Det Navn Fader ſkurrer i mine Ører. Jeg er ikke Din Fader. See! der er Din Fader, ſom ſidder bunden paa Gulvet! Du eſt anden Fader ikke værd.

Henrich. Ach! gid jeg var hans Fader! ſaa ſkulde han ſtrax abſolveres.

Leander. Ach! jeg beder med grædende Taare.

Jeronimus. Dine Taare bevæge mig aldeles ikke.

Leander. Hvad vil man da gjøre med mig?

Jeronimus. Jeg ſkal først erklære Dig arvesløs, og ſiden actionere Dig for en offentlig Ret.

Leonard. Kjære Nabo! Han gaaer herudi for vidt. Betænk dog Ungdoms Fejl ..

Jeronimus. Er den ung, ſom er 24 Aar gammel?

Henrich. Ach Hr. Jeronimus! betænk, at det er Jer eeneſte Søn.

Je-

Jeronimus. Gid Du faae en Ulykke Din Gaudieb! tør Du vel bede for andre?

Henrich. Jeg vil gjerne lide al den Straf, som mig paalægges, naar Mſr. Leander maa tages til Naade.

Jeronimus. Dommen er afſagt: Du ſkal hænges, og han ſkal ſtraffes paa anden Maade.

Octavius. Her er jo ingen anden Ulykke ſkeet, end at nogle Penge ere tilſatte.

Jeronimus. Nogle Penge, ſiger Han? Jeg faaer andet at føle, jeg elendige Mand!

Octavius. Hør, Hr. Jeronimus! jeg forbinder mig, udi alle diſſe Folks Paahør og Nærværelſe, af mine egne Midler at erſtatte al den Skade, ſom er ſkeet, til Punkt og Prikke.

Leander. Og jeg lover helligen at forbedre mit Levnet, og aldrig herefter gjøre noget, ſom kan være min Fader imod.

Henrich. Ach! jeg begynder at faae min Aande igjen.

Leonard. Kjære Nabo! vil I af ſaadanne Argumenter ikke lade Eder bevæge?

Octavius. Jeg bekræfter igjen alt, hvad jeg har lovet, ſaa at Hr. Jeronimus ſkal blive ſat i ſamme Stand, ſom han var for ſin Bortreiſe.

Leander. Og jeg vil aldrig bede for mig oftere, hvis jeg bryder det mindſte af alt det, ſom jeg har lovet.

Je-

Jeronimus. Stat da op igjen. Jeg pardonerer Dig da med begge diſſe Vilkaar.

Henrich. Ach, ach! hvilken uformodentlig Frelſe!

Jeronimus. Den gaaer Dig ikke an.

Henrich. Saa er det da ingen General-Pardon?

Jeronimus. Nej, nej! Du ſkal betale Lauget; lad mig nu førſt faae Guldbørſen tilbage, ſiden ſkal vi tales videre ved.

Henrich. Herren kan være forſikkret om, at jeg aldrig ſiger, hvor Guldbørſen er forvaret, førend jeg bliver forvisſet om min Frelſe.

Jeronimus. Haandſkruer og andre Pinsler ſkal nok drive Dig til at give den tilbage.

Henrich. Herren maa bruge alle optænkelige Pinsler, ſaa giver jeg den ej tilbage.

Jeronimus. Prøven ſkal ſtrax gjøres. Hør Jeſper og Arv! bringer = = =

Henrich. Hvad nytter det Herren, at Han piner mig forgjæves, og hvad Ære har Han deraf, at Han handler ſaa ilde med mig for en ærlig Sag?

Jeronimus. For en ærlig Sag, ſiger Du?

Henrich. Ja, jeg ſiger en ærlig Sag, ſom heller fortjener Belønning end Straf, hvilket jeg ſkal beviſe for hver upartiſk Ret.

Jeronimus. Lad os eengang høre, hvorudi diſſe Bevisligheder beſtaae, og hvorledes Du agerer denne Sag.

Henrich. Jeg vælger Hr. Leonard til Dommer, og agerer min Sag saaledes: Saasom jeg for denne høje respective Ret er stevnet, for at svare til de Beskyldninger, som Hr. Jeronimus, velfornemme Borger og Indvaaner her i Staden har gjort mod mit ærlige Navn og Rygte, og velbemeldte Hr. Jeronimus uden Føje har sat udi Rette paa mit Liv, min Ære og Formue; da, endskjøndt jeg kan have Aarsag til at paastaae en betydelig Satisfaction, vil jeg dog alene lade mig nøje med en simpel Befrielses-Dom. Sagen, gunstige Dommer, er denne: Min Herre, Leander, som jeg har lovet Huldskab og Troskab, var geraaden udi en Ulejlighed, hvoraf han ikke, uden ved mit Middel, kunde redde sig. Jeg haver for hans Frelse opofret mig selv; thi alle de Konster, som jeg har øvet, sigte alene dertil, og, naar saa er, mener jeg uforgribelig, at deslige Bedrifter bør heller at have Navn af heroiske Actioner end af Misgjerninger. Dette er saa klart, at Enhver det strax kan begribe og tydeligen see, at jeg kan have Aarsag til at gjøre en stærk Irretesættelse mod min Contrapart. Ikke desmindre vil jeg dog, i Henseende til min Herre Leander, for hvilken at føje jeg ogsaa fraskaaer alle mine retmæssige Prætensioner, lade mig nøje med en Befrielses-Dom, saaledes conciperet: At eftersom agtbare og ærlige unge Karl Henrich Andersen

har

har for denne Ret beviſet ſin Uſkyldighed, da befries han for Hr. Jeronimi Tiltale, og Omkoſtningerne ophæves paa begge Sider. See! ſaaledes har jeg ageret min Sag; hvis mine Hænder ej havde været bundne, og jeg kunde have gjort Geſtus, ſkulde det end være bleven bedre.

Leonard. Udi denne Procedure, hvor latterlig den er, ſaa er dog noget, hvoraf man kan bevæges. Gjerningerne udi ſig ſelv ere laſtværdige, men Motiverne ere gode. Eftertænker kun, hvad Nytte en Herre udi en Fare ſig kunde have at vente af ſaadan Tjener, der, for hans Frelſe, ikke tager i Betænkning at underkaſte ſig Pinsler og Død. Jeg frikjender ham derfor, og haaber, at Hr. Jeronimus ikke anker paa ſaadan Dom.

Leander. Jeg tilſtaaer, at alt, hvad han har gjort, har været for min Frelſe.

Octavius. Og jeg vil formode, at efterſom jeg har paataget mig at gjøre Hr. Jeronimus ſkadesløs, at der maa gives en General-Pardon.

Henrich. Og jeg forbinder mig ſtrax til at viſe, hvor Guldbørſen er henlagt, ſom er gandſke urørt, og i god Behold.

Jeronimus. Jeg faaer da at give mig tilfreds. Løſer ham igjen.

Arv. Men Herre! hvad Vederlag ſkal jeg faae?

Henrich. Det kommer nu denne Sag ikke ved;

Du maa tage en ny Stævning, Arv! Ellers giver jeg Dig Lov at ſlaae en Potte Vand over mit Hoved igjen.

Leonard. Ha, ha, ha! Træder ind udi mit Hus, der kan vi afgjøre alting.

Henrich (til Spectatores.) Nu er Comedien til Ende. Gaaer nu hver hjem til ſit, og hvis Eders Koner eller Husholderſker knurre, efterdi I komme ſaa ſilde hjem om Aftenen, ſaa læſer Eders Abracadabra 3 Gange i Rad. Dermed bevæbner I Eder ſaavel mod dem, ſom mod andre Spøgelſer. Ellers lærer man af denne Comedie, hvorudi ingen Actricer have været, at mange vigtige Ting kan forrettes uden Fruentimmerets Hjelp.

Over Abracadabra.

"Dette Stykke — siger Holberg i sin 447 Epistel — kan passere for Original, omendskjøndt Materien er tagen af Plauti Mostellaria, og en fransk Skribent har omstøbt det udi en ny Form, under den Titel Retour imprevu eller den uformodentlige Hjemkomst. Det latinske Stykke er som alle andre Skuespil udført udi fem Acter, og det franske udi een. Mit derimod befattes udi tre Acter, som er den bequemmeste Deling, og hvorved et Hovedstykke gjøres mest ordentligt. Udi dette Skuespil har jeg og ladet see, mig ingen Slave at være af vedtagne Regler, som alene grundede sig paa Sædvane og Moder; thi udi det hele Stykke tales ikke om Kjærlighed; ja det som mere er, ingen Actrice haver derudi nogen Rolle. Hvad vilde vel en fransk Autor sige, som hørte, at en Comedie saaledes var indrettet? Han vilde raabe: en Comedie uden Actricer er ikke andet, end en Vogn uden Hjul! Men de, som haver læset Stykket, dømmer, at Vognen hverken fattes Hjul eller Smørelse; dette Stykke er dog gjort til Prøve for eengang kun; thi jeg raader ikke at forestille flere Stykker af samme Natur, siden at Actricerne ere de stærkeste Magneter, som trække unge Mennesker til sig, og som holde Skuepladsen vedlige." Overensstemmende hermed er og omtrent Anmeldelsen efter sjette Del af Skuespillene, hvor det hedder: "Anledningen dertil er taget af Plauti Mostellaria. En fransk Comedieskriver har deraf sammenskrevet det Stykke i een Act, kaldet: Retour imprevu, og derved fordærvet det samme."

Heraf

Heraf har Forfatteren til den dramatiſke Journal (f. Aarg. No. 8) ladet ſig forlede til at troe, at Holberg har bebrejdet Regnard at have fordærvet hans Huusſpø-gelſe, ved at ſammentrække det i een Act, uden at lægge Mærke til, at Regnards Stykke, ſom første Gang opførtes 11 Febr. 1700, var næsten et halvt Aarhundrede ældre, saa at det altſaa nødvendig maatte kun være Æmnet, eller det plautinſke Lyſtſpil, Holberg her talte om. At i øvrigt dette Stykke maa være af Holbergs ſeneſte Aars Arbejder, ſaalidet endog det allermindſte Spor af Alderdom ſees deri, beviſer hans 195 Epiſtel udgivet Aar 1750, hvor han i Sammenligningen mellem Plautus og Terents udtrykkelig ſiger: Moſtellaria haver jeg og i Sinde at benytte mig af, og at iføre en ny Klædning.

Har imidlertid den dramatiſke Journaliſt taget feil i hin chronologiſke Biomſtændighed, da er derimod hans Dom over ſelve Stykket, naar han kalder det en ypperlig fri Overſættelſe af Plauti Comedie, der har det ſande groteſke Comiſke, desmere uforkaſtelig, ligeſom vel heller ikke Nogen kan nægte ham, at dette Stykke ſaare højt ſtaaer over Regnards, hvis mavre Udtog af dette vittige Mynſter, Cailhava i ſin Art de la Comedie fjerde Bind har ladet ſkee ſin Ret. Ligeledes ville vi henviſe til ovenanførte Journaliſt i Henſeende til Sammenligningen mellem Plautus og Holberg, kun med det Tillæg, at man for at paaſkjønne Holbergs Meſterkunſt i at nytte ſine Forgjængere, her ikke blot bør agte paa hvad og hvorledes han har taget; men og hvad og med hvormegen Smag han har forkaſtet, og efterkommet Horatii Regel:

Qvæ desperat tractata nitescere posse, relinqvit.

Ligeſom man heller ikke bør forbigaae, hvormeget Holberg endog der, hvor han har laant allermeſt, ſtedſe har lagt til af ſit eget. Har ſaaledes Plautus ſin Hoveddel i den første Scene mellem Arv og Henrich, i Scenen mel-

mellem Henrich og det beſkjænkede Selſkab, ſamt den paafølgende med Jeronimus, og med Jøden, og endelig i den, hvor Jeronimus taler med Leonard om at beſee hans Hus (hvor imidlertid Holberg efter Sædvane har ladet Stedet komme til Perſonerne, medens de blive hvor de ere); da vil man tillige iſær i den ſidſtnævnte Scene finde ſærdeles meget af det allerſnorrigſte, ſom ene tilhører Holberg, ſaaſom alle de ſaa vittig anbragte Replikker om Tobakken, og iſær om de lybſke Talemaader, da har og den ſenere ikke mindre morſomme Scene mellem de to Gamle, hele ſin Morſomhed fra Holbergs meſterlige Behandling; da er den høiſt pudſerlige Scene, hvor Henrich kommer ſom Gjenganger, og Knudens deraf flydende ſaa morſomme Opløsning Holbergs aldeles og alene; og kan man uden Overdrivelſe paaſtaae, at han har givet vel ſaa meget, ſom han har taget.

Efter den alsiſke Fortegnelſe har dette Stykke kun været opført to Gange paa den offentlige Skueplads, og et Bevis paa, at det maa være anſeet for henlagt for ſtedſe, er, at det i hele Fortegnelſen er det eneſte Stykke, hvor Als har anſeet det for unødvendigt at lægge Rollebeſætningen til; ogſaa ſynes det paa Holbergs egen Maade at omtale det, at han ikke har ſpaaet det bedre Skjæbne; ligeſom og Leſſing i Anledning af ſin — beſlægtede — Skat har i Dramaturgien givet en lignende Advarſel mod Skuespil uden Fruentimmer. Midlertid har dette Stykke juſt ved denne Indretning for dramatiſke Selſkaber og andre ſaadanne Privatforeſtillinger iſær i ældre Dage været et Klenodie, og tvivler Undertegnede paa, at — disſe medregnede — noget holbergſk Lyſtſpil oftere har været foreſtillet, ligeſom han og vedgaaer ſelv ſaa ofte at have ſeet det ſaaledes med Fornøjelſe, at han er overtydet om, den dramatiſke Journal paa det fuldkomneſte havde Ret i at undres over, det ikke kom paa Skuepladſen paa en Tid, da denne ejede det ſtore

hol-

holbergſke Kløverblad, en Clementin, Londemann, og Hortulan.

Endnu ſtaaer tilbage at give nogen Oplysning om Navnet Abracadabra. Efter megen forgjæves Søgen og Spørgen var Undertegnede ved en Hændelſe saa lykkelig i en Bog fra forrige Aarhundrede, kaldet: Antiqvitates et memorabilia Nordgauiæ veteris, fol. 1734 at finde følgende Note:

"Abraxas, en hedenſk Gud, ved hvem Solen dyrke-"des, ſkjøndt jeg ikke tør ſige ſaalige af de tydſke.

"Af ham ere komne de Abracadabra paa visſe Amu-"leter, der, baarne om Halſen, bleve anſete ſom et "prøvet Middel mod forſkjellige Sygdomme, ſom og "mod onde Aander og Spøgelſer. Denne Overtroes Op-"ſkrift ſkede paa Amuleterne paa følgende Maade:

"A b r a c a d a b r a
"A b r a c a d a b r
"A b r a c a d a b
"A b r a c a d a
"A b r a c a d
"A b r a c a
"A b r a c
"A b r a
"A b r
"A b
"A"

Undertegnede erindrer ſig i øvrigt i ſin Barndom at have hørt dette Ord for fuld Alvor brugt af en lærd gammel Præſt i Religionsundervisning, ſom et Antidot eller Præſervativ mod Ondt; og er der al Føje til at troe, at Ordet den Tid har været brugeligt i den Betydning, da Manden, der var en perſonlig og enthuſiaſtiſk Diſcipel af Gram, ſikkerlig ikke havde laant det af Holbergs Comedie. K. K.

Den

Den forvandlede Brudgom.

Comedie i een Act.

Uden Acteurer.

Perſonerne:

Frue Terentia.

Pernille.

Leonora, } Fruens Døttre.
Laurentia, }

Kirſten Giftekniv, en forklædt Acteur.

Elſebeth, en forklædt Capitaine.

Første Scene.

Frue Terentia. Pernille.

Terentia pyntet og ſminket. Hør Pernille! jeg har noget magtpaaliggende at aabenbare for Dig.

Pernille. Jeg kan tænke, hvad det ſkal være. Fruen vil efter ſin Sædvane catechiſere. Det kan være godt nok, men man maa dog holde Maade udi alting.

Terentia. Catechiſere ſiger Du!

Pernille. Ja man kalder det jo ſaa. Jeg mener Hendes Straffe-Prædikener, ſom Hun ſlider paa hver Dag.

Terentia. Du tager Fejl, Pernille! Nu præker jeg udi en gandſke anden Tone; thi jeg er paa nogle Uger, da jeg var udi Hovedſtaden, bleven til et gandſke andet Menneſke. Nu finder jeg ikke Behag uden udi Diſcourſer, ſom handle om Forlovelſer, Bryllupper, Dands, Spil og Maſkerader.

Pernille. Nej, nu bliver jeg gandſke forſagt. Hvis ſaa er, bør Fruen have Plads udi Ovidii Metamorphoſis. Mig ſynes ogſaa paa Fruens Klæder og kruſede Haar, at Hun ſiden Hendes Hjemkomſt

maa

maa være bleven omstøbt udi en anden Form; thi Hendes Ansigt seer ikke saa catechetisk ud, som tilforn, og Hendes Øjne spiller i Hovedet, ligesom Hun kunde være slagen med Elskov.

Terentia. Du har truffet det paa et Haar, Pernille!

Pernille. Det er jo ligesom at see et Træ skyde Knopper om Vinteren, naar Bladene pleje at falde. Jeg troer ikke, at Fruen har i Sinde at gifte sig paa sin gamle Alder.

Terentia. Hvad! gamle Alder! Fanden er gammel, Pernille! ja vist vil jeg gifte mig.

Pernille. Ej! Snak Frue! det troer jeg aldrig.

Terentia. Jo min Sjel vil jeg gifte mig, vil Du nu troe det.

Pernille. Med hvem da? Det er vel med vor Gjenbo, den gamle Jeronimus, som plejer at komme hid.

Terentia. Den gamle Jeronimus? Fy for tusinde Ulykker! Jeg er ingen Elskerinde af Antiqviteter; jeg vil have friskt Kjød; Officeerstanden staaer mig bedst an. Det er unge Krigsmænd, som jeg nu løber gal efter.

Pernille. Ha, ha, ha . . .

Terentia. Du leer deraf, Pernille! Da jeg var sidst udi Staden, kom jeg i Selskab med 3 unge strudsfjærede Cavallierer; de samme have ved deres yn-

dige

dige Omgjængelse sat mig udi saadan Bevægelse, at om det var tilladt, saa giftede jeg mig med dem alle tre. Dog stod den ene af dem mig allerbedst an; thi jeg kan sige, at det var en Lækkerbidsken; han havde et Ansigt som en dejlig Jomfru.

Pernille. Jeg er gandske henrykt over denne Snak; men jeg haaber endnu, at det er kun Skjemt.

Terentia. Jeg kan forsikkre Dig paa min Ære, at det er mit ramme Alvor. Jeg vil giftes, og jeg skal giftes med saadan En.

Pernille. Hvis det er Fruens Alvor, saa har Hun jo ingen Ære meer at sætte i Forsikkring, thi Hun opofrer den ved saadan Opførsel. Betænk dog, hvad som heraf vil flyde. Det er jo et Foretagende, som vil tilvejebringe Latter og Foragt; ja ingen rigere Materie kan gives til en Comedie. Betænk ogsaa, hvorledes Hendes tvende Døttre vil blive til Mode, naar de faaer høre, at de skal have en ung Snushane til Stedfader.

Terentia. Jeg agter hverken om Folks Snak, eller om mine Døttres Vrede.

Pernille. Betænk videre, min kjære Frue! at ...

Terentia. Jeg vil intet videre høre derimod. Jeg beder alene, at Du herudi lader see Din Troskab imod mig.

Pernille. Det er ingen Troskab at styrte Fruen i det, som sigter til Hendes Skjendsel og Fordærvelse.

Te-

Terentia. Jeg beder for det første alene, at Du holder dette tauſt, indtil jeg haver overlagt dette med den gamle Madame, Kirſten Gifteknivs, ſom plejer at gaae forlibte Folk til Haande.

Pernille. Det er ſelſomt, at Fruen vil recommendere Taushed til en ung Pige. Jeg maa aabenbare det, om det ſkal gaae ud af mine Sider.

Terentia. See Pernille! Jeg forærer Dig her 10 Ducater for at bevæge Dig til at tie, og at gaae mig til Haande.

Pernille. Jeg bekjender, at ſaadant er en ſtor Friſtelſe for mig; men = = =

Terentia. Ingen Men. Tag Du kun mod Ducaterne.

Pernille. Jeg mærker da, at jeg kommer til at føje Fruen.

Terentia. Hvis Du holder, hvad Du har lovet, ſkal Du faae dobbelt ſaa meget ſiden. Nu gaaer jeg hen til Madamen, for at raadſlaae med hende.

Anden Scene.

Pernille alene.

Mon jeg ſover eller drømmer! mon jeg er ved min Fornuft eller ej; kan ſaadan Forandring være naturlig eller ej; hvis nogen anden havde fortalt mig, at den pene og devote Terentia var forfalden til Vellyſt og Daarlighed, og at et ſaadant gammel Orgelværk

begyn-

begynder at løbe gal efter unge Mandsperſoner, vilde jeg holde det for den urimeligſte Fabel. Men jeg maa vel troe hvad jeg med egne Øren har hørt, og med Eeder bekræftet. Jeg erindrer mig nu at have læſet hos en Skribent, at visſe Menneſker ynges ved Alderen, og at de ikke begynde at løbe galne, førend de faaer graa Haar. Naar jeg tænker mig om, finder jeg flere Exempler herpaa, ſaa at jeg mærker, at om det ikke er almindeligt, ſaa er det dog ikke gandſke unaturligt. Den Reiſe, ſom Fruen gjorde til Hovedſtaden, har uden Tvivl givet Anledning hertil, ſaa at hun har faaet Smag udi de Ting, ſom hun tilforn har vraget, efterdi hun dem tilforn ikke har prøvet. Nu ſtaaer det paa, om jeg kan holde det Tausheds-Løfte, ſom jeg har forbundet mig til. Men der ſeer jeg Jomfruerne. Ach! Ach! jeg finder allerede Smerte i min Side, ret ligeſom Hul vilde gaae derpaa.

Tredie Scene.

Leonora. Laurentia. Pernille.

Leonora. Søſter! ſynes Dig ikke det ſamme, nemlig: at vor Moder er ikke den, ſom hun var før hendes Bortreiſe.

Laurentia. Mig ſynes det ſamme.

Leonora. Hun har ſtaaet en halv Time ved Toilettet imorges, for at kruſe og ſminke ſig.

Lau-

Laurentia. Og paa hendes Bord fandt jeg en Roman i Steden for en Bønnebog.

Leonora. Men der seer jeg Pernille staaende med nedslaget Hoved. Hør Pernille! hvi staaer Du saa henrykt?

Pernille. Jeg er ikke vel, Jomfru!

Leonora. Hvad fattes Dig da?!

Pernille. Jeg laver til Barsel.

Leonora. Hvad for en Ulykke! Laver Du til Barsel?

Pernille. Ja vist, og det som mere er, jeg er færdig til at føde. Jeg bær paa et vanskabt Foster, som vil ud igjennem min Side.

Leonora. Det er jo en forblommet Snak; hvad vil saadant sige?

Pernille. Det er at sige; jeg gaaer frugtsommelig med en Hemmelighed, som jeg ikke maa aabenbare.

Leonora. Kan Du vel holde noget hemmeligt for os? Siig dog frem hvad det er.

Pernille. Ach! jeg kan ikke holde mig længere. Jer Moder, Jomfru! — —

Leonora. Hvad vil Du sige med vor Moder?

Pernille. Intet stort, Jomfru! uden det, at hun er bleven ren gal paa den Reisse hun nylig har gjort.

Leonora. Vi har dog ikke mærket, at hun er forfalden til noget Raseri.

Per-

Pernille. I har maaſkee da ikke talt med hende.

Leonora. Ikke uden korteligen i Aftes, da hun kom tilbage, da vi gratulerede hendes Hjemkomſt.

Pernille. Jeg hører da, at I veed ikke ret meget.

Leonora. Vi har alene mærket, at hun ſeer noget munter og lyſtig ud, hvilket vi ikke kan begribe.

Pernille. Ikke andet? det forſlaaer ikke.

Leonora. Jeg og min Søſter har ogſaa med Forundring anmærket dette, at hun i Morges, iſtedenfor efter Sædvane at holde Lovſang, har ſtaaet faſt en Time ved Toilettet for at ſminke og kruſe ſig.

Pernille. Ikke andet, det forſlaaer ikke.

Leonora. Os ſynes at det kan være nok.

Pernille. Bedre op, bedre op.

Leonora. Jeg ſkulde ikke troe, at hun ſom en gammel Kone har i Sinde at gifte ſig.

Pernille. Det forſlaaer ikke Jomfru! bedre op, bedre op.

Leonora. Gid Du faae Pokker med Dit bedre op! det er jo alt hvad ſom kan ſkee hende til Beſkæmmelſe, og hendes Børn til Ulykke.

Pernille. Jeg ſiger: bedre op, bedre op.

Leonora. Hun vil maaſkee gifte ſig med en

characteriſeret Perſon her, for at faae Rang; thi de ſaa kaldede devote Folk og Catechiſeer-Søſtre ere gemenligen meſt rangſyge.

Pernille. Jeg ſiger: bedre op, bedre op.

Leonora. Jeg ſkulde ikke troe, at hun vilde gifte ſig for at faae flere Penge, og at den gamle Jeronimus, ſom = = =

Pernille. Den gamle Jeronimus? Fy for en Ulykke! Er det Parti for en galant ung Frue, ſom Jer Moder?

Leonora. Kalder Du den ung, ſom er imellem 50 og 60 Aar.

Pernille. Fruen er ikke over 20 Aar gammel.

Leonora. Og hendes yngſte Datter er 17 Aar.

Pernille. Det vil ikke ſige, Jomfru! herudi maa I tage Fornuften fangen, og ſætte Regnekonſten til Side. En Dame, ſom løber gal efter Mandfolk, og ſtøver efter unge Officerer, for at gifte ſig med en af dem, kan ikke være gammel, endſkjøndt hun er gandſke graahærdet eller ſkaldet.

Leonora. Hvad? vil hun gifte ſig med en ung Officeer?

Laurentia. Det maaſkee er for mig, at hun ſøger efter en ung Officeer?

Pernille. Nej, Jomfru Laurentia; I ſkal ikke ſmøre Jer derpaa. Det er for hende ſelv, og Perſonen ſkal blive Jer Stivfader.

Lau-

Laurentia. Hvis Du ſkjemter hermed, ſaa har Du Synd deraf.

Pernille. Jeg ſværger ved alt det, ſom helligt er, alting forholder ſig ſaaledes. See her, diſſe Ducater har Fruen forœret mig for at gaae hende til Haande, eller i det ringeſte at tie, indtil hun faaer ſin Reſolution i Værk ſat; og vil hun dertil betjene ſig af Madame Kirſten Gifteknivs, ſom plejer at gaae forlibte Folk til Haande. Jeg maa ſtrax, for ſaadant at forekomme, begive mig til ſamme Koplerſke, og love hende en god Belønning, hvis hun kan ophitte noget, ſom kan afvende ſaadan foreſtaaende Uheld. Adieu til videre, gaae I kuns ogſaa bort. (De gaa bort.)

Fjerde Scene.

Terentia, med et Spejl i Haanden.

Jeg ſkal i denne Dag have fat paa den gamle Kirſten, hvor jeg og ſkal finde hende. (Hun ſeer ſig i Spejlet.) Ingen Fare! ingen Fare! der er min Sjel endnu nogle Skjønheds-Levninger tilbage i mit Anſigt. Jeg er, Pardieu, fornøjet med mine Øjne, og hvis mit Spejl ikke bedrager mig, kan de nok endnu komme Blodet til at kaage udi en ung Cavallier. Jo mere jeg betragter alting, jo flere behagelige Lineamenter ſeer jeg. Hvis den forbandede ſtore Rynke ej var i Panden, kunde jeg agtes for en Beauté;

men en Medgift af 30000 Rdlr. kan nok foraarsage, at saadan Rynke bliver usynlig for en ung Frier; og den Berømmelse, som Madame Kirsten vil lægge paa mig, kan nok gjøre alting godt. Jeg har havt Bud til hende, men hun var ikke hjemme. Hus-Folkene lovede dog at skikke hende hid, saa snart som hun kom hjem. (Hun bliver ved at beskue sig i Spejlet og smiler derved.)

Femte Scene.

Kirsten Giftekniv, som er en forklædt Acteur.

Terentia.

Kirsten afsides. Pernille fortalte mig paa Vejen en forbandet Historie. Jeg kommer til at hjelpe paa disse stakkels Jomfruer. De har lovet mig en anseelig Recompence for min Umage. Jeg har allerede en Intrigue udi mit Hoved, som maa i Værk sættes. Pernille har en Søster, som har et smukt Ansigt, og som er vel skabt. Jeg har sagt hende, at samme Søster i en Hast maa forklædes som en Officeer og Frier; det øvrige skal jeg have Omsorg for. Men der seer jeg Fruen staaende at spejle sig. Hillemænd hvor fuld af Sminke og Skjønnings-Plaster er hun ikke. Jeg maa holde gode Miner, og styrke hende udi hendes Forsæt, for desbedre at kunde udføre mit Anslag. — Velkommen tilbage min kjære Frue! Hvorledes har Hun befunden sig paa denne Rejse?

Te-

Terentia. Jeg har aldrig gjort nogen mere fornøjelig Rejſe.

Kirſten. Jeg mærker ogſaa, at Fruen er vel baade paa Legemets og Sindets Vegne, thi alting leer og ſpiller paa Hende.

Terentia. Jeg har aldrig min Livstid været udi bedre Humeur.

Kirſten. Hun ſeer ud, ſom Hun var forlovet, og ſkulde føres til Brudeſkammelen.

Terentia. Det er mig en inderlig Glæde at høre ſaadant.

Kirſten. Jeg kan min Tro ikke aſſee Hende; thi alting er yndigt fra Top til Taa.

Terentia. Men ſiig mig ret, Madame! uden Flatteri, hvad ſynes Hende om mine Lineamenter.

Kirſten. Jeg kan forſikkre Fruen, at alting er efter Skjønheds Regler.

Terentia. Det fornøjer mig hjertelig, efterdi jeg veed, at Hun er en Kjender af Skjønhed; men det er dog noget, ſom jeg ikke maa bryſte mig af; thi det er Himlens Gjerning.

Kirſten. Hille min Tro! hvilke glimrende Øjne, hvilken regelmæſſig Næſe, hvilke yndige Kinder!

Terentia. Men mener Hun, at den Rynke udi Panden kan vanhelde mig?

Kirſten. Tvertimod, jeg anſeer den heller ſom en Zirat; thi den foraarſager, at Anſigtet ſeer mandigt og majeſtetiſk ud.

Te-

Terentia. Min Taille mener jeg at kunne passere.

Kirsten. Fruen behage at vende sig. (Hun vender sig om til høire Side.) Hillemænd hviken Taille! Hun behager at vende sig om til den anden Side. (Hun vender sig om til den venstre Side.) Det kalder jeg en complet Taille! man skulde tænke, at Fruen var snøret; vend sig nu om til den tredie Side.

Terentia. Jeg har jo ikke mere end to Sider.

Kirsten. Det er sandt nok; men det var at ønske, at Hun havde flere; thi man kan ikke have for meget af det, som smukt er.

Terentia. Hør Madame! Jeg har mærket, at adskillige unge Cavalliers have Øjne paa mig; i Fald jeg nu skulle falde paa de Tanker at gjøre En af dem lykkelig, kunde vel derpaa være noget ondt at sige?

Kirsten. Aldeles intet! oh! langt fra at raade Hende derfra; jeg raader Hende langt hellere dertil.

Terentia. Saa maa jeg da aabenbare Hende mit Forsæt. Jeg har virkeligen besluttet at oplede mig en Ægtefælle.

Kirsten. Derudi gjør Fruen meget vel; thi hvorfore skulle Hun pine sig ved at sidde længere udi eenlig Enkestand?

Terentia. Og det maa være en ung frisk Cavallier.

Kirsten. Jo yngere, jo bedre; frisk Kjød er ogsaa altid bedre end gammelt. Te-

Terentia. Herudi kan ingen bedre gaae mig til Haande end Madamen; thi Hun kjender de fleſte unge Karle her paa Stedet.

Kirſten. Fruen behager at ſige mig, hvorledes Perſonen ſkal være dannet, at jeg kan efterſee, om jeg haver nogen paa min Liſte, ſom Hun kan være fornøjet med.

Terentia. Perſonen ſkal være af Militair-Stand, imellem 20 og 30 Aar, han maa være kjøn og føjelig; det ſkader ikke om han ingen Penge har, ej heller om han inclinerer til Jalouſi; thi det er Tegn til, at min Skabning charmerer ham?

Kirſten mumlende paa ſin Fortegnelſe. Hillemænd! der finder jeg netop ſaadan Perſon, ſee her engang: No. 5. Capitaine Frands von Fraulieb, en Cavallier 24 Aar gammel, der har et Anſigt ſom en Jomfru og et velſkabt Legeme, ſom er behagelig og føjelig, og elſker den, han elſker, indtil Jalouſi.

Terentia. Hillemænd! Blodet begynder alt at kaage udi mit Legeme; men hvor er den Perſon at finde?

Kirſten. Han logerer udi mit Hus, ſaa at jeg kjender ham til Punkt og Prikke.

Terentia. Mener Madamen da, at han ikke vil forſmaae mig.

Kirſten. Hvorfor ſkulle han forſmaae en Frue, hos hvilken han finder baade Skjønhed og Midler;

han

han følger ellers mit Raad udi al Ting, lad mig kun ſørge for Sagen.

Terentia. Kom lad os gaae lidt ind, for videre at overlægge dette. (De gaaer ind.)

Sjette Scene.

Leonora. Laurentia. Pernille.

Leonora. Nu faaer vi høre, hvad Pernille har overlagt med den gamle Kone. Men ſee! der kommer hun. Pernille! hvordan gaaer det?

Pernille. Jeg veed ikke uden Begyndelſen af Intriguen, og hvortil hun dermed ſigter. Hun har alene bedet mig at iføre min Søſter Elſebet Officeers-Dragt, og ſagt ſig at ville ſørge for Reſten.

Laurentia. Men er det ikke Synd at ville proſtituere ſin Moder?

Pernille. Hun proſtituerer ſig ſelv; vi agte kun at curere hende for hendes Galſkab.

Leonora. Det er ſandt nok, naar Ord og Formaninger ikke kan hjelpe, maa man drive Galſkab med Galſkab.

Laurentia. Men er Mama da ſaa gal?

Pernille. Hvilket Spørgsmaal! mon en Dame imellem 50 og 60 Aar, der løber gal efter unge Cavalliers, kan ſiges at have mindſte Gniſt af Fornuft.

Leonora. Det ſynes virkeligen, ſom der er kommen en Skrue løs i Hovedet, thi . . .

Per-

Pernille. Jeg veed ikke, hvor mange Skruer der er i et Menneskes Hjerne, men det seer jeg, at de ere alle løse udi Fruens.

Leonora. Men, Pernille! kan det være naturligt, at et Menneske kan saa hastig og saa stærkt forandres, mon Fanden ikke haver været Stifter hertil?

Pernille. Altid citerer man Fanden, for at undskylde en Gjerning; thi saa gjorde Pigen, da hun lavede til Barsel, sigende: hvad har ikke Fanden at bestille. Det er ganske naturligt, at et Menneske falder fra en Extremitet til en Anden, og man haver adskillige Exempler paa, at gamle ærbare Katte ere forvandlede til kaade Kalve.

Leonora. Men der maa dog have været nogen Anledning til saadan sælsom Forandring.

Pernille. Vist har dertil været Anledning; Fruen som udi Hovedstaden er geraaden udi lystig Selskab og Divertissement, som hun tilforn ikke har seet, har begyndt at faae Smag derpaa, og derpaa sat sig for at ændre sit forrige Levnet, men saasom hun i Reformationen ikke har vidst at holde Maade, er Medicinen bleven værre end Sygdommen.

Leonora. Mener Du da, at hendes forrige Devotion har været sminket?

Pernille. Det kan jeg ikke for fulde sige, men det veed jeg, at adskillige devote Folk ere forfaldne

til

til det Samme, derfor er det beſt at holde Maade udi alting. Men der ſeer jeg, at Madame Kirſten kommer med den forlibte Frier, ſom ſkal blive Jer Stiffader.

Syvende Scene.

Kirſten. Elſebet, forklæd, gallonered og med Strudsfier paa Hatten. Perſonerne af forrige Scene.

Pernille. Ha, ha, hvem Pokker ſkulle kjende Dig i denne Dragt, Elſebet!

Elſebet. Tal med mere Reſpect, naar Du taler til en Capitaine.

Pernille Er Du virkelig Capitaine?

Elſebet. Det kan Du jo ſee paa min Dragt, paa min Gang, og paa mine Miner.

Pernille. Jeg mærker at Du vil ſpille Din Rolle vel nok. Men Madame Kirſten! hvortil ſkal dette ſigte?

Kirſten. Hun ſkal ſtille ſig an, ſom hun beiler til Fruen.

Pernille. Men hvad vil deraf flyde?

Kirſten. Det kan jeg nu ikke ſige; lad mig kun raade for Udfaldet. Hør Elſebet! Du maa ikke ſtille Dig alt for meget forlibt an, men heller affectere nogen Koldſindighed; thi det vil ſkjærpe hendes Appetit desmere.

Elſebet. Jeg ſkal ſpille min Rolle godt nok, værer kun ikke bange derfor. Kir-

Kirſten. See der kommer Fruen, gaae kun af Vejen til Side.

Ottende Scene.

Kirſten. Terentia latterlig udſtafferet. Elſebet.

Kirſten til Elſebet. Bliv kun her ſtaaende ved den ene Ende, medens jeg melder Dig an hos Fruen.

Terentia. Vel min kjære Madame! har Hun udrettet noget for mig?

Kirſten. Alting gaaer godt, jeg har overtalt Perſonen at lade ſig her indfinde, for at inſinuere ſig ſelv.

Terentia. Har han vel nogen Tid ſeet mig tilforn?

Kirſten. Viſt har han ſeet Hende, og Hendes Perſon ſtaaer ham vel an, ſaa at Sagen i mine Tanker ingen Vanſkelighed vil have.

Terentia. Men hvi bragte Hun ham ikke ſtrax med ſig?

Kirſten. Fruen behager at kaſte uformærkt ſine Øjne til den venſtre Side.

Terentia. Hillemænd! er det den Perſon, ſom der ſtaaer, det er en lækker Bidſken, ingen Skildrer kunde . . (Trækkende hende til Side.)

Kirſten. Sagte, ſagte, kjære Frue! Hun maa iagttage Sømmelighed, og ſtille ſig lidt koldſindig an, Hun vil ellers forderve alting.

Te-

Terentia. Men mon jeg ikke heller kan forderve Sagen ved at lade see alt for ſtor Koldſindighed?

Kirſten. Hun ſkal ei heller viſe for ſtor Koldſindighed, men alene iagttage den Sømmelighed, ſom af vort Kjøn udfordres.

Terentia. Jeg ſkal da efterfølge Hendes Raad, ſaavidt ſom muligt er.

Kirſten. Velbaarne Hr. Capitaine behager at komme lidt nærmere! See her præſenterer jeg Ham den kjønne og dydige Dame, ſom Han har forlanget at komme i Kjendſkab med.

Elſebet. Min naadige Frue tager ikke ugunſtigt op, at jeg har taget mig den Frihed her at gjøre min Opvartning. Jeg havde ikke driſtet mig dertil, hvis denne gode Madame, ſom er min Vertinde, ikke havde forſikkret mig om, at . . .

Terentia. Min Hr. Capitain behøver ikke at gjøre nogen Undſkyldning herfor, jeg kan forſikkre om, at Hans Perſon ved første Øiekaſt . .

Kirſten ſagte til Fruen. Sagte, ſagte! Fruen Hun gaaer for haſtig til Verks.

Terentia. Jeg kan forſikkre, min Herre! at jeg kan ikke andet, end fatte Eſtime for Dem, ſom ſaa haſtig er avanceret udi Armeen.

Elſebet. Jeg takker Fruen for de gode Tanker, ſom Hun har fattet om min Perſon, men hvor ung jeg er, ſaa har jeg dog allerede bivaanet fire ſtore Feldtſlag udi Flandern. Te-

Terentia. Fire ſtore Feldtſlag?

Elſebet. Ja fire ſtore Feldſlag og noget paa det femte. Hvis min Kaarde kunde tale, vilde den vidne om mit Forhold udi ſaadanne Trefninger; men det ſtaaer mig ſelv ikke an, at tale noget til min egen Berømmelſe, alt hvad jeg kan ſige, er dette, at jeg nogenledes har efterkommet min Pligt.

Kirſten. Alle Folk vide at tale om Capitainens Tapperhed ſamt Opførſel ſaavel udi Krigs- ſom udi Fredstider, derfor er han ogſaa æret og elſket af Alle. Og er det mærkeligt, at hvorvel han ſtedſe har ladet ſee en Slags Koldſindighed mod Fruentimmer, ere de dog ham meget affectionerede.

Terentia. Har da Capitainen naturlig Afſkye for Ægteſkab?

Elſebet. Det kan jeg ikke ſige; thi der kunde vel findes den, ſom var mægtig til at vinde mit Hjerte.

Terentia. Hvorledes ſkulle den vel være dannet?

Elſebet. Uden Flatteri at tale, det ſkulle være en Perſon, der beſidder de Qvaliteter, hvormed Fruen er begavet.

Terentia. Jeg takker Deres Velbyrdighed for de gode Tanker, ſom Han har om min Perſon; jeg maa da ogſaa aabne mit Hjerte for Ham og bekjende, at . .

Kirſten til Terentia. (Trækkende hende til Side.) Fruen gaaer min Sjel alt for haſtig til Verks.

Te-

Terentia. Jeg ſiger, at Hans Perſon kunde frem for Andre indtage mig, hvis jeg reſolverede til at forandre min Stand, men . .

Elſebet. Ach! det Men er et dødeligt Hjertesting for mig.

Terentia. Min ſalig Herre ligger mig ſaa paa Hjertet, at jeg aldrig kan glemme ham.

Elſebet. Jeg mærker da, at jeg maa gaae trøſteløs bort, men efterdi Skjebnen nu ikke er anderledes, ſaa tillad, at jeg til Afſked kyſſer Hendes Haand, og tilbeder mig Hendes ſimple Venſkab. (Han kyſſer paa Haanden og gaaer bort. Kirſten løbende efter ham)

Kirſten. Hej! veed Han ſom en Krigsmand ikke dette, at en Fæſtning ikke overgiver ſig ved førſte Canonſkud. Vær da ikke ſaa haſtig, men hav lidt Taalmodighed, lad mig tale lidt mere til Fruen. (til Terentia.) Min kjære Frue! nu er det alt nok, nu kan Hun ſtille ſig ganſke tam an.

Terentia til Kirſten ſagte. Jeg zittrer og bæver over min Krop; hvor nær havde ved Jeres Præcaution Byttet gaaet mig af Hænderne.

Kirſten. Lad os tale reent ud; jeg veed Fruens Hjertelaug, og kan ſpaae af Hendes Anſigt og Miner, at Capitainen vil ikke gjøre denne Reiſe forgjeves. Tal da Frue! og gjør Hendes Hjerte ikke til en Røverkule! Vil Hun lade denne Cavallier gaae trøſteløs bort?

Te-

Terentia. Hvis det er Himlens Villie, saa vil jeg samtykke hans Begjering.

Kirsten. Det vil jeg svare til, at det er Himlens Villie; velan! uden videre Complimenter giver hinanden Hænder. (Hun tager begges Hænder og lægger dem sammen.) Nu maa Hr Capitainen strax gaae hjem og give sine Venner tilkjende, hvad som Himlen har besluttet, ligesom Fruen paa sin Side maa forkynde Hendes Døttre det Samme.

Elsebet kysſende paa Fruens Haand. Adieu saa længe min allerkjæreste Frue!

Terentia. Farvel, min søde Engel! og kom igjen saasnart som muligt. (Han gaaer.)

Niende Scene.

Kirsten. Terentia.

Kirsten. Ach, ach! jeg kan ikke holde mig for Graad.

Terentia. Hvorfor hyler og græder Hun, Madame?

Kirsten. Det er af lutter Glæde, saa bevæget blev jeg af denne kjærlige Foreening, som jeg saa lykkeligen har befordet; jeg har ladet mig bruge i mine Dage til at forfremme mange Partier, men intet har fornøjet mig saa meget, som dette; thi her er Exempel paa en reen uforfalſket, uinteresseret og en extraordinaire Kjærlighed. Faa Partier

kan

kan lignes med dette. Nu maa jeg forlade Fruen paa en kort Tid, medens Hun taler med ſine Børn og ſtiller dem tilfreds, hvis de have noget at ſige mod dette Parti. (Hun gaaer bort.)

Tiende Scene.

Terentia. Leonora. Laurentia. Pernille.

Terentia. Kommer herud Børn! jeg har noget at tale med Eder. Hører mine kjære Døttre! det tjener ikke, at jeg bliver længer ſiddende udi enlig Stand, jeg maa have en Mand, der kan foreſtaae mit Hus, og jeg har allerede ſluttet Parti med En, ſom vil blive Eder en god Stivfader.

Pernille. Da har, min Tro, Fruen ikke betænkt ſig ret længe; thi Hun kom hjem igaar, og i Dag er Hun allerede forlovet. (Døttrene græder.)

Terentia. Græder ikke Børn! I vinder jo intet med Graad.

Pernille. Hvis vi kunde vinde noget med Graad, ville vi holde ved at græde, ſaa at Huſet ſkulle ſvømme i Vand.

Terentia. Nu er det gjort, mit Løfte er givet, ſom ikke kan igjenkaldes.

Pernille. Maatte jeg vel ſpørge Fruen, hvem Brudgommen ſkal være?

Terentia. Det er en brav ung Cavallier, nemlig Capitaine Frantz Fraulieb; jeg veed ikke, om Du kjender ham.

Per-

Pernille. Vist kjender jeg ham, det er en Mand, som passer sig best til Fruens yngste Dotter, Laurentia.

Laurentia. Pernille har, min Tro, Ret derudi.

Terentia. Du skal nok faae en Mand, Du est endnu for ung til at gifte Dig.

Pernille. Og Fruen er for gammel dertil; overlad ham da til den ældste Datter.

Terentia. Nej Tak! jeg beholder ham nok selv, det maa saa være, det er Himmelens Villie.

Pernille. Er det Himmelens Villie, at en gammel Frue, som har voxne Døttre, skal, dem til Præjudice, gifte sig med en ung Sprødebasse? saadan Theologi faaer jeg aldrig i mit Hoved.

Terentia. Han er ung, det er sandt, men derhos besidder Dyd og Forstand som en gammel Mand. Man taler om ham med Berømmelse overalt, saavel udi Staden, som i Armeen, og det er bekjendt, at han allerede har ladet see Tapperhed udi 4 Feldtslag.

Pernille. Er det derfor, at Fruen vil have ham, efterdi han forstaaer sin Kaarde? jeg troer heller, at Hun venter andet Slags Capacitet.

Terentia. Hold kun Din Mund, Pernille! Du bruger den og herudi forgjeves; kommer Du ikke ihu, hvad Du har lovet mig.

Pernille. Jeg har lovet mere, end jeg kan holde.

Terentia. Lad mig tale med mine Døttre alene:

hvad ſige I mine Børn? vil I rebellere mod Eders Moder?

Leonora. Ingenlunde, Mama! vi faaer vel at tie ſtille og ſkikke os derudi.

Terentia. Men hvad mon det være for Larm og Hylen udi Forſtuen? ſpring ud og hør, hvad det er.

Pernille. Det er Madame Kirſten Giftekniv, ſom ſvømmer i Graad.

Terentia. Lad hende komme herind.

Ellevte Scene.

Kirſten. Perſonerne af forrige Scene.

Kirſten. Ach hvilken forſkrækkelig Hendelſe!

Terentia. Hvad er vederfaret?

Kirſten. Hvilken bedrøvelig Hiſtorie!

Terentia. Siig frem, hvad det er; mit hele Legem ſkjelver.

Kirſten. Det er jo Magen til den Hendelſe, ſom ſkede i min Beſtemoers Tid udi Jylland.

Terentia. Hvad er da ſkeet, Madame? Jeg brænder af Begjærlighed efter . .

Kirſten. Saadant tildrog ſig da ved ſamme Lejlighed, ſom dette, ſaa at det er klart, at Himlen har havt Mishag derudi.

Terentia. Plag mig da ikke længer, men ſiig ſtrax frem.

Kir-

Kirsten. Ach jeg elendige Menneske! som har bemænget mig med saadan syndig Handtering, ah ah ah.

Terentia. Hvad Handtering? sig da frem i Pokkers Skind!

Kirsten. Jeg skal da fortælle Historien, saavidt Graad og Suk vil tillade: Vid Madame, at den unge Capitaine . . .

Terentia. Hvad Ulykke er ham hændet?

Kirsten. Jeg siger: den unge Capitaine — Det er alt nok, jeg kan ikke meer ah ah ah ah.

Terentia. Jeg lærer intet deraf.

Kirsten Jeg siger, den unge Capitaine ah ah ah, tøv lidt, lad mig puste: Den unge Capitaine, han var ikke saa snart kommen op paa sin Sahl, førend jeg hørte ham skrige himmelhøjt; da jeg nu spurgte, hvad han skadde, sagde han med en fin Stemme: kjære Madame! sig mig, hvem jeg er; jeg finder, efter en foregaaende Skræk og Smerte, at alting hos mig er forandret, saavel Sind som Legeme. Jeg haver andre Inclinationer, anden Stemme, andre Lemmer, ja anden Sjel. Jeg tænkte da strax, at han var falden udi Raseri, men da jeg og min Søster erindrede os den jydske Historie, og nogle andre, som man har læst udi de troværdigste Aviser, da vi foretoge os at efterforske alting, fandtes der, at han ah, ah, ah, ah!

Terentia. Hvad fandtes der?

Kirſten. At han fra en Capitain var forvandlet til en ung Pige (De ſkriger derpaa Alle tillige.)

Pernille. Ah! en ung Pige, ſiger I?

Kirſten. Ja viſt, til en ung Pige; det er alt bekjendt over det hele Nabolaug. Jacob Skolemeſter ſidder nu hjemme og troſter hende; thi hun er ganſke desperat. (De ſkriger Alle igjen.) Min Søſter iførte hende ſtrax Qvindeklæder, og har lovet at bringe hende hid, for at viſe, at man ikke maa tvivle mere derom.

Pernille. Er der da intet tilbage af forrige Skabning?

Kirſten. Intet uden Anſigtet alene. (De ſkriger Alle igjen.) Skolemeſteren Jacob fortalte os adſkillige Exempler paa ſaadanne Mirakler, ſom mig ſynes, han kaldte Metamorphoſer. Men ſee! der kommer hun grædende udi Pigedragt. (De ſkriger Alle igjen.)

Tolvte Scene.

Elſebet grædende. De Andre.

Kirſten. Ach hvilket Syn! mit Hjerte vil briſte derover. Kom nærmere min Hr. Capitaine! og fortæl Fruen Omſtændigheden herved.

Elſebet. Jeg kjendes ikke ved den Titel. Jeg veed nu, hvortil Skjebnen har fordømt mig. Rok og Teen er nu mine Vaaben.

Kirſten. Hvad ſiger Fruen til denne Hendelſe?

Te-

Terentia. Nu maa jeg troe, hvad mine Øjne seer; jeg kan af Skræk og Bluſel intet tale. Jeg fordømmer alene min Daarlighed og Forfængelighed, beder mine Børn om Forladelſe, og ſøger den øvrige Tid af mit Liv udi eenlig Stand at begræde den Synd, ſom jeg har bedrevet; og hvad Jer angaaer, min kjære Jomfru! ſom denne Uheld har truffet, ſkik Eder herudi med Taalmodighed, og lad Jer nøje med Jer Skjebne, og betænk, at Straffen kunde have været end ſtørre.

Pernille. Ja viſt kunde den have været; thi man har Exempler paa Menneſker, ſom ere forvandlede til Varulve.

Elſebet. Jeg vil ogſaa ſkikke mig derudi, og legge denne Formaning paa Hjertet.

(Hun træder derpaa frem og ſynger.)

I Koner og I Jomfruer!
Med Sorgen holder Maade,
Hvad ſkeet er, ej kan ændres meer,
Graad derfor ej kan baade.
Et Tab for Eder vel er ſkeet,
Hver kan dog faae ſin Mage;
Thi unge Karle man jo veed,
I Topmaal er tilbage.

(Tutti repeterer det Samme.)

Pernille til Afſked.

Et Skuespil fremſtillet er
Alene med Actricer,
Af det og meget andet meer
Man klarligen beviſer,
At mange Ting udi et Land
Foruden Mands-Perſoner,
Udføres og forrettes kan
Af Piger og Matroner.

(Tutti det Samme.)

Over

Over den forvandlede Brudgom.

Skulde Undertegnede været fristet til at udlade noget holbergsk Lystspil, tilstaaer han, dette at være det allereneste, der kunde have bragt ham i denne Fristelse, da det hverken fra Æmnets, Caracterernes, Intriguens eller Dialogens Side har Noget, der berettiger det til at sættes ved Siden af sine øvrige Søskende. Men just fordi det var det allereneste, der syntes at fortjene denne Forkastelses-Dom, tog Undertegnede i Betænkning at tillade sig den, at han ikke ved denne Udelukkelse maaskee skulde blevet antaget for, stiltiende at give en Schiller Ret, naar han i sin Afhandling om den naive og sentimentalske Digtning udraaber: i hvilket Dynd drager Holberg os ikke ned? Hvad vi ved dette Skuespil med Føje kan og bør indrømme, er, at det Æmne er uheldigen valgt; en Omstændighed, som saare naturlig lader sig forklare af, hvad Holberg i sin 447 Epistel selv siger: at han var ombeder at gjøre det saaledes, at derudi skulde ingen Acteurs være; thi disse begjærte eller bestilte Stykker

have

have saare sjelden det Held eller det Huld, som de, Geniet af eget Drift og eget Valg bringer til Verden.

Uagtet dette er det eneste af alle holbergske Stykker, der paa den titomtalte alsiske Fortegnelse ikke findes anført, drager Undertegnede dog ikke paa mindste Maade i Tvivl, at det jo er opført; da baade Holberg umiddelbar, efter at have paa ovenanførte Sted nævnet dette, tilføjet: Man seer saaledes, at jeg har udarbejdet over 30 Skuespil, hvilke alle ere i Brug, og ofte paa Skuepladsen gjentages; ligesom og i tredie Samling af de Oder (?) som ere componerede til den danske Skueplads, udgivet af Carl August Thilo i Sommeren 1753, S. 6 findes Melodi til de tvende Couplets, der slutte dette Skuespil; ikke at tale om, at de, der havde ombedet Holberg at skrive dette Stykke saaledes, ustridig have været Skuespillerne, eller Skuepladsens Bestyrere, som altsaa ikke vel kunde lade et paa deres Begjæring udarbejdet holbergsk Stykke uspillet. Antager man ydermere Efterskriften efter sjette Tome af den gamle Udgave at være Holbergs egen, som synes rimeligt, da hedder det udtrykkelig deri: Den forvandlede Brudgom et Stykke i een Act, hvilket stedse maa spilles tilligemed det foregaaende; thi ligesom det første (Abracadabra) er uden

Ac-

Actricer, saa er det sidste uden Acteurer; og lod sig udentvivl deraf ikke den Rimelighed formode: at dette Stykke er blevet opført tilligemed Abracadabra, og ved sit ringe Held, da man har anseet dem for uadskillelige, maaskee bidraget til, at hint højstcomiske Stykke tillige er blevet henlagt.

Efter at dette var skrevet og i Trykken, har Undertegnede siden af Skuepladsens hæderfulde Veteran og den sidste af Holbergs Samtidige fra den, Hr. Lars Knudsen, faaet ny og tilstrækkelig Hjemmel for sin Paastand, at ogsaa dette Stykke er spilt, skjøndt sjælden.

K. R.

Don Ranudo de Colibrados,

eller

Fattigdom og Hoffærdighed.

Comedie i fem Acter.

Perſonerne:

Don Ranudo de Colibrados, en Grand d'Eſpagne.
Donna Olympia, hans Frue.
Donna Maria, deres Datter, forlibt i Gonzalo.
Eugenia, hendes Søſter, en halvvoxen Frøken.
Gonzalo de las Minas, en ſpanſk Adelsmand, forlibt i Donna Maria.
Iſabella, hans Søſter.
Leonora, Kammerpige hos Donna Maria.
Gusman, Page hos Don Ranudo.
Pedro, Lakej hos Don Ranudo.
En Øvrigheds-Betjent.
En Tolk.
En Notarius.
En Bonde.
En opdigtet Prindſes Svite; hvoriblandt en Hofmar.

For-

Første Act.

Første Scene.

Gonzalo de las Minas. Iſabella.

Gonzalo. Det er vel ſandt, min hjerte Søſter! Jeg ſeer ingen Fordel ved ſaadant Parti; men I ſkal vide, at min Kjærlighed ikke grundes paa Interesſe. Deres Familie er vel ældre og anſeeligere, men vores er derfor ikke mindre adelig. Kan de regne flere ſtore Folk i deres Slægt, ſaa kan vi derimod regne vor Rigdom, og ſætte den imod deres elendige Armod, ſom er ſtørre, end at den kan beſkrives. Men jeg ſiger, min hjerte Søſter! jeg ſigter ikke til nogen Fordel; mit Hjerte er optændt af en pur og ren Kjærlighed til deres Datter, Donna Maria, ſom jeg ikke mindre beklager for hendes Fattigdom, end for hendes urimelige Forældre, ſom ved deres Hofmod er bleven en Fabel over den hele By, og maa derfor den hele ſpanſke Nation ved ſaadant uſkyldigt lide.

Iſabella. Min allerkjæreſte Broder! jeg har intet at ſige derimod; den Fattigdom ſom er hos

hende,

hende, kunde blive tilstrækkelig bødet ved Eders Midler; men hvorfor skal man ydmyge sig for Saadanne? Hvor kan I fatte Kjærlighed til det Hus, I er foragtet af? I burde have den Ambition, at, saasnart I mærkede den ringeste foragtelige Mine, I da havde vendt dem Ryggen, og aldrig tænkt paa saadan Kjærlighed mere.

Gonzalo. Ach min hjerte Søster! I veed maaskee ikke, hvad Kjærlighed er; thi dersom I vidste det, raisonnerede I ej saaledes; min Ambition har ofte i denne Sag ført Strid med min Kjærlighed, men den sidste har altid vundet Sejer over den første.

Isabella. Men naar I seer intet Middel til at lykkes i saadan Eders Ansøgning, bør I da ikke, som et fornüftigt Menneske, slaae saadan Kjærlighed af Sinder?

Gonzalo. Langt fra, at Forældrenes Foragt imod mig kan gjøre min Kjærlighed kold; den heller ophidser mig mere, og er en Olie, som kastes i min Ild.

Isabella. Jeg troer, min hjerte Broder! at I vil agere en Roman; thi saadan Slags Kjærlighed kommer mig gandske poetisk for.

Gonzalo. Al Forhaabning er dog ikke saa rent ude, at der jo er en liden Gnist tilbage; jeg haaber, at, naar deres Armod er kommen til det allerydersie,

ſte, de da, førend de ſkal gandſke omkomme af Mangel, endelig vil ſætte den urimelige Ambition til Side, og beqvemme ſig til at give deres Datter til en brav Mand, der ved ſine Midler kan redde en Familie af yderſte Elendighed.

Iſabella. Jeg mærker nok, Gonzalo! at I ikke ret kjender deres Hofmod, naar I taler ſaaledes; jeg troer, de døe heller, end beqvemme ſig dertil.

Gonzalo. Men Iſabella! I veed maaſkee ikke ikke een Ting.

Iſabella. Hvad er det?

Gonzalo. Jeg er forſikkret om, at lige ſaa ſtor Foragt, Forældrene har til mig, ſaa ſtor Kjærlighed og Godhed har deres Datter Donna Maria for mig; thi hun har for min Faſter nyligen begrædt ſine Forældres Daarlighed, og afmalet deres ſlette Tilſtand med ſtor Bevægelſe.

Iſabella. Ja Gonzalo! det vil altſammen intet hjelpe; Forældrene har alt for nøje Vagt over hende, ſaa det er umuligt at faae hende at ſee, langt mindre at nyde hendes Omgjængelſe, uden deres Minde.

Gonzalo. Ach Iſabella! veed I vel, at forliibte Folk finde de Veje, ſom Ingen tænker paa, og ſee de Midler for at komme til deres Forſæts Fuldbyrdelſe, ſom Ingen ſeer; vil ikke Bønner hjelpe, ſaa ſkal Liſt, og vil ikke Liſt, ſaa ſkal Magt, om det end ſkal koſte mit Liv. Iſa-

Isabella. Ach kjære Gonzalo! jeg har stor Medynk over Eders elendige Tilstand; jeg vil ikke mere straffe Eders Foretagende, thi jeg veed, at, naar Kjærlighed har taget Overhaand, man da mere er at ynke, end at laste. Jeg skal hjelpe Eder tilrette i alt, hvad mig muligt er. Gid jeg ikkun kunde hitte paa nogle gode Raad! Men der seer jeg, at Pedro kommer; gaaer I ikkun til Side, jeg vil forsøge, hvad der er ved at gjøre. (Gonzalo gaaer.)

Anden Scene.

Isabella. Pedro.

Pedro. Hej! saa gaaer det vel. Nu er det altsammen rent borte; her er hverken Skeer, Tallerkener eller Gryder mere i Huset. Jeg har Commission at laane en Gryde i mit Navn; (thi i mit Herskabs Navn faaer jeg ikke een i den hele By; men hvor skal jeg faae den til Laans? Og, om jeg end faaer den til Laans, saa har vi dog intet (det jeg veed) at kaage derudi; thi alting er saa øde, at der er intet tilbage, uden Tituler, Signorier og Højheder, hvilke, om man end kommer dem alle i Gryden, dog ikkun vil give en mager Suppe. De holde dog Ørene stive, besynderlig Fruen; thi jeg er vis paa, at hun heller døde af Hunger, end gav et Bogstav bort af hendes store Navn. Gid jeg aldrig bliver saa sindet! jeg er nu i en ganske anden Extremitet;

tet; thi førend jeg skulde lide Nød, solgte jeg ei alene mit Fædrene-Navn, men endog min Ære, for en Styk von Achten. Højhed er vel en god Ting, men enten man vil bruge den til Middags-Maaltid eller Aftens-Maaltid, saa mætter den lige meget. Jeg har i Sinde, at holde ud her i Huset endnu i otte Dage; imidlertid faaer jeg Mad og Drikke i Byen hos gode Venner, og lader mit Herskab sidde hjemme og stikke deres Tænder, naar de har ædet en Ærtesuppe, og mætte sig, i Steden for Confect, med deres Forfædres Bedrifter. Men see! hvem er her? Underdanigste Tjener, Madame! Gaaer Hun saa alene uden Hofmesterinde?

Isabella. Ja Pedro, jeg er kommen saa vidt til Alders, at jeg kan gouvernere mig selv. Hvorledes lever Dit Herskab?

Pedro. Der er Fremmede hos os til Bords; jeg skal ud i Byen og kjøbe Confect.

Isabella. Hvilke Fremmede er der da?

Pedro. Der er Duc de la Vera Crux, med Fyrstinden Donna Emilia de la Spadas, Hierosme Victor, Abad de St. Jago, Marquez Ferdinando Gonzalo, Philippo de St. Cifuente, med la Marquesa hans Frue, og utallige andre, som jeg er for ringe at tale om.

Isabella. Saa tør jeg da ikke vove at give Visite der i Dag?

Pe-

Pedro. Nej, vi har Ordre Ingen at indlade i Dag, uden de, der kan regne deres Slægt at have været gamle Chriſtne for de Morers Tider i Spanien.

Iſabella. Men hvor kommer det, at de tractere ſaadant i Dag? De plejer dog ikke gjerne at tractere.

Pedro. Det er til en Erindring, formedelſt den Victorie, ſom en af deres Forfædre, Don Ramiro de Colibrados, paa denne Dag erholdt over Kongen af Meſopotamien, ſom han tog fangen til Toledo. Det var ikke godt, at der ſkulde falde mange ſlige Dage ind om Aaret; thi da fik Herſkabet en Ulykke i ſin Pung; jeg tør ſige, at paa ſaadan en Dag ſlippe de ikke med 1000 Styk v. Achten.

Iſabella. Men hvor kommer det, Pedro! at Du paa ſaadan højtidelig Dag gaaer med ſaadant pjaltet og ſønderrevet Liberi?

Pedro. Det er til en Erindring af den Hoved-Banner, ſom højſtbemeldte Ramiro de Colibrados førte. (Han løfter paa Hatten derved.)

Iſabella. Jeg veed jo, at Generalen ſelv ikke førte Fanen udi Slaget.

Pedro. Nej, Madame! jeg har jo ſagt, hans Fændrik. Samme Hoved-Banner blev af Muſquet-Kugler udi Slaget ſaadan tilredet, at den ſaae ud ligeſom mit Liberi.

Iſa-

Iſabella. Men hvorlænge er det ſiden, at Don Ramiro vandt den Sejer?

Pedro. Det er netop 600 Aar i Dag.

Iſabella. Hillemænd! det er jo ikke 300 Aar ſiden, at Kugler og Muſquetter komme først i Brug.

Pedro. Ja, Madame! jeg er alt for ringe til at diſputere med Hende; jeg vil derfor lade det ſtaae ved ſit Værd. Men det kan jeg gjøre min Eed paa, at Standarten blev forbandet ilde tilredt, og at jeg til en Erindring deraf, bærer altid ſaadant Liberi i Dag.

Iſabella. Men mig ſynes, at jeg har ſeet Dig i dette pjaltede Liberi en hel Maaned.

Pedro. Enhver maa jo gaae, ſom hannem lyſter; jeg har ſaa mine Raiſons dertil.

Iſabella. Hvad Raiſons kan der være til, at gaae, udi et højfornemme Herſkabs Erinde, ſaa pjaltet? Folk ſkulde jo falde paa de Tanker, at Huſet var geraadet udi Armod.

Pedro. I Armod? Jo, jo! et Herſkab, ſom kan regne over 1733 gode og rigtige Ahner, ſkulde geraade udi Armod? Om jeg ikkun vil regne 2 Styk von Achten for hver Ahne, ſaa løber det ſig dog til en forbandet Summa.

Iſabella. Jeg holder for, at det er Armod, indtil jeg hører bedre Raiſons.

Pedro. For at føre Hende da af de Tanker, ſkal

jeg give Hende mine Raiſons: Vort Herſkab mærker, at det bliver nu ſaa forbandet gement, at holde et prægtigt Liberi, og at fornemme Folk, nu omſtunder, intet kan have for ſig ſelv, hvorfor de har hittet paa denne Invention; thi, ſaaſnart vi mærke, at gemene Tjenere gaae pjaltet igien, ſaa tager jeg mit ſkrammerede Liberi paa igjen. Madamen har jo mærket ved Hoffet i Madrit, at, naar Borgerfolk ſtadſer allermeſt, ſaa er Hof-Folket allerſletteſt.

Iſabella. Det hender ſig tidt, men de gaae dog aldrig pjaltede.

Pedro. Ja, ja Madame! mit Herſkab veed nok, hvad det gjør; det begynder min Tro aldrig noget, uden at det er vel overlagt tilforn.

Iſabella (ſaate.) Jeg ſkal nok klemme ham ſaa længe, indtil han bekjender. (Højt:) Men Pedro! Du ſagde jo nylig, at Du bar det pjaltede Liberi til en Erindring om den Hoved-Standart, ſom blev ſkudt i Stykker udi det ſtore Slag.

Pedro (ſagte.) Gid Du faae en Ulykke med Dine Spørgsmaal! (Højt:) Jeg kan ikke erindre mig, hvad jeg ſagde, Madame! men det veed jeg, at Herſkabet har Huſet fuld af Guld og Juveler; og, naar ſaa er, ſaa kan jeg ikke gaae ſaaledes af Armod. Tænk engang Madame! de har iblandt andre koſtbare Sager, en Stammebog, ſom er værd mere end en Tønde Guld.

Iſa-

Iſabella. Men maaſkee, om den kom til Auction, kunde den ikke drives høiere op end til 4 ſ, med mindre der maatte findes underlige Liebhabere; men en Jøde gav ikke ſaa meget derfor, det veed jeg.

Pedro. Hvad ſkal man regne Jøder? Jeg veed den, der har givet mange Tuſinde for en Jomfrudom, ſom en Jøde dog ikke havde tilhandlet ſig for en Skjerv. Men for at komme til Materien igjen, da vil jeg ydmygſt bede, at Madamen vil fatte andre Tanker om mit Herſkab; thi jeg kan forſikkre, at det ikkun er onde Menneſker, ſom ſige, at de ere fattige.

Iſabella. Jeg vilde ønſke af mit Hjerte, at det var ſaaledes, ſom Du ſiger; men jeg hører baade Kræmmere og Haandværksfolk klage over Penge, ſom de har at fordre.

Pedro. Ej Madame! Hun ſkjemter ikkun. Jeg veed, Hun forſtaaer ſig bedre paa Verden; Hun veed jo, at det er den høieſte Mode udi alle fornemme Huſe, at lade Folk løbe efter deres Penge. Tro Hun mig, det er ikke af Pengemangel, at Herſkabet lader dem ſaa løbe. Herren og Fruen veed at leve, og lader ſee udi denne Poſt, ſaavelſom i alle andre, at de ere fornemme Folk. Jeg kjender en Kræmmer her i Byen, der gaaer endnu og kræver i et fornemme Hus, for et Stykke Netteldug,

ſom hans Oldefader har crediteret; og kommer maaſkee til at løbe endnu udi 10 Aar; thi Huſet er næſt vores faſt det fornemmeſte udi hele Spanien.

Iſabella. Da bruge vi ikke den Mode i vort Hus; thi min Broder Gonzalo lader ſig aldrig kræve 2 Gange.

Pedro. Det troer jeg nok, Madame! der er og ſtor Forſkjel paa vores Hus og Deres. Det er jo bekjendt, at vor Familie er den ældſte og fornemmeſte udi hele Spanien.

Iſabella. Men jeg holder de rigeſte Familier for de fornemmeſte.

Pedro. Jeg veed ikke, hvad Madamen mener dermed. Hun maa troe mig, at mit Herſkab er ikke fattig; ja Hun kan komme i Fortred over ſlige Ord. Jeg gaaer i et pjaltet Liberi, det er ſandt, men det er ikke formedelſt mit Herſkabs Fattigdom; thi jeg kan viſe Madamen, at, hvor ſlet mine Klæder ere, ſaa bærer jeg dog et Silketørklæde i min Lomme.

(Trækker et gammelt Tørklæde op af Lommen, hvormed følger et tørt Stykke ſkimlet Brød, ſom falder paa Gulvet.)

Iſabella. Ha, ha, ha! der tabte Du et Stykke af Din Rigdom paa Gulvet.

Pedro. Det er et Stykke Chocolade, Madame!

Iſabella (tager det op for ham.) Nej! det er jo grovt ſkimlet Brød. See! er det Chocolade?

Pedro. Nej Madame! det er ſandt, det er ikke

Cho-

Chocolade; det er et Stykke Brød, som jeg tog med mig for en vis Aarsags Skyld; thi hver Gang jeg skal gaae Ærinde til Fyrsten af Mendez, maa jeg tage et Stykke Brød med mig, for at give Porthunden, at han ikke skal bide mig.

Isabella. Du har Ret Pedro; thi rige Folk ere bange for Livet. Ha, ha, ha!

Pedro. Jeg maa tage mig den Dristighed at reprimandere Fruen; det lader ilde for saadan Madame at lee.

Isabella. Jeg takker Dig, min kjære Pedro, for god Advarsel. Ha, ha, ha!

Pedro. Ej, lad saadant være Madame! Fruen kan miste sin Reputation derover, om Nogen fik det at see og at høre.

Isabella. Bi et Øieblik, jeg har noget at sige Dig: hvoraf kommer det, at Du, som har saa stor Forstand, og saa mange Dyder, vil tage Dig en Tjeners Skikkelse paa? Du kunde, min Tro, nok tjene til andet.

Pedro. Jeg har ikke studeret, Madame! ellers takker jeg mine Forældre for god Optugtelse. Naturen har ogsaa været temmelig gavmild imod mig; at jeg gjorde ikke Ret, om jeg sagde andet; men veed Madamen nogen bedre Leilighed for mig?

Isabella. Ja vist; jeg veed ingen bedre til at skrive Almanakker, end Du, og det er en Profession, som man kan leve vel og reputerlig af. Pe-

Pedro. Men jeg har altid hørt, at den, der skal skrive saadant, skal brav kunde lyve.

Isabella. Jeg kjender og Ingen, der er lykkeligere i at inventere, end Du. Havde Du sagt, at Dit Herskab sad hjemme og aad Ærtesuppe, som Sanden er, og at Du, i Steden for at hente Confect, var gaaen ud at betle Dig et Maaltid til, saa havde jeg ikke raadet Dig til den Profession.

Pedro. At tale den rene Sandhed, da vilde jeg gjerne dølge mit Herskabs Nød og Elendighed, saavidt mig muligt er; men nu har dette Stykke Brød røbet os.

Isabella. Nej, Pedro; Dit Liberi er iblandt andet tilstrækkelig nok, at give tilkjende, hvorledes Conjuncturerne ere i Familien.

Pedro. Jeg er bange for, at deres egne Klæder vil gjøre det endnu mere beviseligt. Min Herre gaaer vel endnu i en Fløjels Kjole, men det andet svarer ikke dertil. Fruen klipper af Bagstykker af Klæderne, for at bøde paa Forstykkerne; derfor vender hun i Compagnier ikke gjerne Ryggen til Folk. Naar hun gaaer fra Folk gaaer hun baglængs, dog ikke af Ydmygbed, som en Del gjøre, der gaae fra dem, de have Respect for, men af lutter Storagtighed, at Ingen skal see den Fattigdom, som er afmalet paa Bagen; og naar hun endelig af Fornødenhed maa vende sig om, maa jeg, eller og Kammerpigen tjene til Bagstykker. Isa-

Iſabella. Af al den Nød kunde de i en Haſt blive hjulpen, derſom de vilde ſætte noget af deres urimelige Ambition til Side, og give deres Datter til Gonzalo, ſom bær ſtor Kjærlighed til hende.

Pedro. Jeg veed, de har ofte talt derom med Haanhed; men, maaſkee, nu deres Nød er paa det yderſte, at de bequemmede ſig dertil, derſom Madamen gik ſelv til dem og gjorde Forſlag. Men der kommer Kammerpigen; det er bedſt, at Madamen overlægger den Sag med hende; thi det er en forſlagen Pige.

Tredie Scene.

Leonora. Iſabella. Pedro.

Leonora. Ej, Du fortvivlede Skjelm! Du Brødtyv! Du tog mit Brød, ſom laae paa Skorſtenen.

Pedro. Hvilket Brød?

Leonora. See nu, hvor hellig han kan ſtille ſig an; fort! giv mig mit Brød tilbage; jeg har intet andet at ſpiſe i Dag.

Pedro. Ej Snak: Betænk Dig, hvad Du gjør, førend Du ſkjelder en ærlig Mand for en Brødtyv.

Leonora. Bort; ingen Snak.

Pedro. Jeg kan gjøre min Eed paa, at jeg intet Brød har taget.

Leonora. Kunde Tyven ikkun ſværge ſig fra Galgen, ſaa blev der Ingen hængt. Pedro.

Pedro. Jeg vil ſætte min Ære til Pant derpaa.

Leonora. Hvor mange Ærer har Du vel? Du har jo forſoret Dig ſaa ofte. Hid med mit Brød igjen, Du Tyv!

(Hun trækker Brødet op af Lommen; de brydes ſammen, og de faae hver ſit Stykke; hun bliver Iſabella vaer, ſlaaer ſig for Bryſtet, og vil løbe bort.)

Iſabella. Hør, Leonora! jeg har et Ord at tale med Jer, ſom er magtpaaliggende.

Leonora. Ach! Madame! jeg er færdig at daane af Blusſel.

Iſabella. Er Herſkabet hjemme, Leonora?

Leonora. Ja det er. Jeg ſkulde lave Chocolade til, og den Skjelm Pedro ſtak nogle Chocoladekager i ſin Lomme, ſom jeg nu tog fra hannem.

Iſabella. Det Herſkab er ſandelig lykkelig, der har ſaa tro Tjeneſtefolk, der ſaaledes kan dølge deres Armod. Men, ſom Tilſtanden er faſt den hele By bekjendt, og I nu har røbet Jer ſelv, ſaa gjør det ikke godt at dølge ſaadant meer. (Leonora græder.) Græd ikke, mit Barn! de Godtfolk kan endnu hjelpes. I veed maaſkee vel, at min Broder Gonzalo bærer Kjærlighed til Eders Jomfru.

Leonora. Ach! Madame, jeg veed det nok! men det gjør ikke godt at tale derom. Jeg har hørt min Frue forundre ſig over Gonzalos Driſtighed, at han tør underſtaae ſig at prætendere Alliance med dem. Jomfruen, ſom (ſaavidt jeg kan mærke) er

Gon-

Gonzalo tilbøjelig, lod sig for nogle Dage siden forlyde i hendes Forældres Nærværelse, at Uligheden var ikke saa stor; hvorover hun siden er bleven af Forældrene mistænkt og haardt indelukt.

Isabella. Det er mig usigelig kjært, at jeg hører saadant.

Leonora. Mig derimod usigelig ukjært; thi det er et allerkjæreste Barn; hvis hendes Graad og Taarer ikke havde holdet mig tilbage, havde jeg for længe siden forladt Huset.

Isabella. Nej, jeg mener, det er mig kjært, at hun selv har Godhed for min Broder, thi det giver mig Forhaabning, at mit Anslag kunde lykkes, besynderlig, om I vil staae mig bi, hvilket ikke skal blive ubelønnet.

Leonora. Madamen har at befale over mig derudi; thi, hvis Trædskhed og Intriguer kan hjelpe, da kan jeg gjøre Tjeneste, saavel som en anden. Men det er bedst, at Madamen gjør Forældrene først det Forslag, maaskee den yderste Armod kan have dæmpet noget af den forrige Hofmod. Vil Madamen besøge Herskabet selv om en halv Time, saa skal jeg mage det saaledes, at Hun faaer dem i Tale. (Leonora og Pedro gaae.)

Fjerde Scene.

Iſabella. Gonzalo.

Iſabella. Giver Eder nu tilfreds, og lader mig raade. Om en halv Time' gaaer jeg hen, og beſøger Don Ranudo, og bruger der al min Veltalenhed; hvis det ikke kan hjelpe, faae vi ſee til, om vi kan hitte paa andre Midler. Jeg har alle Huſets Folk paa min Side, ſom har lovet at ſtaae mig bi.

Gonzalo. Ach! min allerkjæreſte Søſter, gid jeg kunde ikkun ſlaae mit Sind til Rolighed ſaa længe; men = = =

Iſabella. Hvilken Elendighed! I faaer vel at have Taalmodighed, lader os gaae ind ſaa længe; men der kommer Tjeneren og Pigen tilbage.

Femte Scene.

Iſabella. Gonzalo. Leonora. Pedro.

Iſabella. Min hjerte Leonora! Her er min Broder Gonzalo, ſom ſætter al ſin Velfærd i Eders Hænder. Lader nu ſee, at I kan udfinde noget til hans Kjærligheds Forfremmelſe.

Gonzalo. Hun maa være forſikkret, Mademoiſelle, at jeg ſkal findes taknemmelig derfor.

Leonora. Monſieur har at befale over min ringe Hjerne.

Pedro.

Pedro. Og over mit hele Hoved.

Gonzalo. Men finder I det for godt, at jeg anmoder Herskabet derom?

Leonora. I Gaar havde det umuligt gaaet an, men maaskee Begjæringen kan ikke blive saa ilde optagen i Dag.

Gonzola. Hvi mere i Dag, end i Gaar?

Leonora. Jo, i Gaar var endnu lidet Proviant tilovers, saa meget, som kunde tjene til Maaltid, og, saa længe det er, har man intet uden et foragteligt Svar at vente. Men i Dag har Herskabet aldeles intet at spise sig med, undtagen deres Forfædres Bedrifter, hvorfor Modet maaskee kan falde.

Pedro. Derfor er ikke heller saa ærlige Rotter og Mus nogensteds, som udi vort Hus; thi jeg vil garandere derfor, at, endskjøndt man vilde lade Spisekammerdøren staae aaben for dem, saa skal de ikke røre det mindste.

Gonzalo. Ach! jeg kan ikke høre det, uden Medynk.

Leonora. Det er endog den eneste Ting, hvormed de skal bøjes. Man maa her bruge samme Midler, som man betjener sig af, til at indtage stærke Fæstninger; thi, naar intet andet vil hjelpe, maa man sulte dem ud.

Pedro. Leonora veed nok, hvorledes Fæstninger ind-

indtages, thi hun har ladet ſig bruge til Felts udi gamle Dage i den nederlandſke Krig.

Gonzola. Nu, nu, Pedro! brug ikke ſaa grovt Skjemt.

Leonora. Man kan ikke ſtort agte, hvad han ſiger: Han ſparer endog ikke Herſkabet ſelv.

Pedro. Det er ſandt. Man maa jo have nogen Frihed i et Hus, hvor man tjener af lutter Generenſitet, uden Koſt og Løn. Jeg ſiger dem, min Tro, mange Sandheder, naar vi ere alene; men, naar der ere Fremmede, ſtaaer jeg dog paa deres Reſpect.

Gonzalo. Men bliver Herren og Fruen dog ikke iblandt vred derover?

Pedro. Ach nej! de udlægger alle Ting til deres Høihed og Ære. Naar de ingen Mad har, ſaa ſige de, at det er deres Faſtedag: det er jo fornemt. Naar de drikke Vand i Steden for Vin, ſaa citere de til Exempel nogle af deres Familie for Syndfloden, ſom alene drak Vand; det er ogſaa fornemt. Naar Herren har ſønderrevne Sko, ſaa hedder det, at det er ſaaledes gjort med Forſæt for Ligtorne: det er ogſaa fornemt. Naar Fruen ikke kan komme til Kirken for Klæder, ſaa hedder det, at der holdes Meſſe i hendes Kabinet: det er og fornemt. Og endelig, naar jeg ikke giver dem Ære for en Skilling, ſaa hedder det, at jeg er Hofnar; det er og fornemt.

Gon-

Gonzalo. Kjære Børn! arbejder da paa, at forfremme min Sag, saa vel som Eders egen Nytte; thi naaer jeg mit Ønske, bliver I alle hjulpen.

Leonora. Herren maa ikke tvivle om min Redebonhed, som allerede har overvundet det meſte, nemlig Jomfruens Hjerte.

Gonzalo. Men hvad hjelper mig det, naar Forældrene fremture i deres Hofmod.

Leonora. Min Herre maa først ved ſin Frue Søſter gjøre dem Propoſition; og naar dette ikke lykkes vil vi finde paa andre Midler. Vi kan ſpille Pudſer uden al Fare; thi hele Byen hader Fruen og Herren for deres Hofmods Skyld; de vilde glæde ſig over, at deres dydige Datter kan blive saa vel forſørget. Gaaer I ikkun bort, og ſlaaer Eder til Rolighed, saa ſkal vi nok ſørge for Reſten.

Sjette Scene.

Leonora. Pedro.

Leonora. Pedro! jeg forlanger intet andet af Dig, udi denne Sag, end Taushed.

Pedro. Jeg kan vel ogſaa hitte paa et godt Raad.

Leonora. Hvad Raad kan Du da give?

Pedro. Du ſkal nok ſee, at man ſtrax kan ryſte gode Raad udaf Ærmene; jeg maa have Tid til at ſpeculere først: jeg tænker ellers paa een Ting.

Leo-

Leonora. Nu, hvad har Du da opfundet?

Pedro. Jeg har intet opfundet; men jeg tænker ikkun paa een Ting, nemlig, at, naar vi først ved Intriguer har forfremmet denne Kjærlighed, om vi da skal begive os i Tjeneste hos Gonzalo?

Leonora. Det er bedst, Du bliver ikkun ved at tænke derpaa, og lader mig raade for Sagen i sig selv Jeg recommenderer Dig alene Taushed, og at Du holder saa gode Miner, at Pagen Gusmann ikke faaer det at vide.

Pedro. Hem! det er underligt, at Fruentimmer vil recommendere Mandfolk Taushed. Veed Du ikke, hvad en vis Philosophus siger om Fruentimmer? Han siger = = = det er min Tro, meget artigt; kunde jeg ikkun komme det ihu?

Leonora. Han siger, at slig en Dosmer, som Du er, bør ikke at bemænge sig med at læse philosophiske Bøger. Hvad han ellers siger om Fruentimmerets Rundtalenhed eller ej, saa er dette vist, at de fleste Hemmeligheder røbes af Mandfolkene ved et Glas Vin, derfor burde (i mine Tanker) Ingen, som var overbevist at have været drukken, betjene noget vigtigt Embede, som udkræver Taushed. Hemmelige Sager burde alene betroes Fruentimmeret, saasom de ere ædruelige.

Pedro. Man betroer dem ogsaa hemmelige Sager. Men der kommer Gusmann; lader os derfor ikke tale mere derom Sy=

Syvende Scene.

Leonora. Pedro. Gusmann.

Gusmann. J faaer en Ulykke, at J staaer her og sladdrer. Herskabet har kaldet paa Jer vel 3de Gange. Naar jeg vil snakke med Dig, Leonora, saa har Du aldrig Tid; men Du kan staae og snakke med denne gemene Lakej hele Timer.

Pedro. Du er forbandet fornem, Gusmann! det kan man see paa Dit Liberi.

Gusmann. Ingen Snak; fort ind.

Anden Act.

Første Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Don Ranudo. Nej, Donna Olympia! han var ikke vor Stammefader. Jeg kan vise af vores Slægt-Regiſter en Colibrados, som var udi Eſtremadura, et halv hundrede Aar, førend de Morer komme i Spanien. Vi ere langt fornemmere Folk end J tænker.

Donna Olympia. Ach, er det muligt, Don Ranudo! viſer mig hannem!

Don

Don Ranudo. See her! denne Antonio de Colibrados, ſom I her ſeer, var meget ældre.

Donna Olympia. Det vilde jeg, i Sandhed, ikke have miſtet for en Million. Jeg har altid bildet mig ind, at jeg havde fornedret mig ved vores Ægteſkab; mit eget Slægt-Regiſter kan jeg paa mine Fingre, ſom mit Ave Maria, fra Juliano de Monte Ricco, indtil min Fader Ranudo Melchior de Monte Ricco.

Don Ranudo. I gjør vel derudi, Donna Olympia! at I ſtedſe har indprentet det udi Eders Sind, thi det er det ſtørſte Klenodie, ſom vi have.

Pedro. Jeg mener, Herre! det er ogſaa det eneſte; thi hvad ſom ellers findes udi Huſet, kan neppe beløbe ſig til en Styk von Achten, om det kom paa Auction.

Don Ranudo. Det vil intet ſige, Pedro! mit Navn og mit Slægt-Regiſter er mig Rigdom nok. Naar jeg læſer udi denne Bog, og ſeer mine Forfædres Bedrifter, kan jeg blive ſaa mæt, ſom jeg havde været til det ſtørſte Gjæſtebud.

Pedro. Ja, jeg kan let begribe, hvorfor Herren og Fruen ikke ſkjøtter om Mad; hvo der har 5 a 6 Sneſe Colibradoſer i Maven, kan ikke faae Rum til noget mere. Jeg har og tidt tænkt, naar jeg har hørt det Knurren i Herrens Mave, at det maatte være diſſe gamle Colibradoſer, thi diſſe gamle Helte

fører end Krig efter deres Død. Derimod, naar det knurrer saa hos mig, saa er det et Tegn til Sult; men det er en anden Sag med min Person, saasom jeg har en gemen tom Mave, hvorfor jeg og maa have Mad, thi jeg kan ellers ikke tjene Herren eller Fruen længere.

Donna Olympia. Det er forskrækkeligt med disse gemene Folk; jeg troer virkelig, at de maa være skabte af anden grov Materie, og maa have en anden Sjel, end vi Fornemme har. Al deres Attraa er ikkun til Bugens Fylde; monne saadanne Folk, min hjerte Don Ranudo! som ere af saa ringe Stand, ogsaa blive salige?

Don Ranudo. Ja, jeg troer nok, at de i visse Maader kan blive salige; men ikke saa fuldkommen, som vi andre; thi, ligesom der er Forskjel imellem ringe Mennesker og Dyr, saa er der og Forskjel imellem høje og ringe Standsfolk. Jeg understaaer mig ikke at nægte dem Salighed, i hvorvel, af deres brutale Meninger, som de har, skulde man ikke kunne spaae dem meget godt.

Pedro. Seer eengang, Herre, hvordan mit Liberi seer ud!

Don Ranudo. Det er dog et fornemme Liberi.

Pedro. Ja, det er ikke alene fornem, men endogsaa durchlauchtigt. Det er mig ellers kjært, at Herren har noget at trøste sig ved i den anden Ver-

den; thi i denne Verden har Herrens Højhed ikke ført andet med ſig, end Sult og Armod.

Donna Olympia. Pedro! Du maa erindre Dig hvad Perſon Du er, og hvad Herſkab Du taler med; mig ſynes, at Du har gandſke forglemt det.

Pedro. Den eneſte Herlighed, naadige Frue, ſom jeg har her i Huſet, det er Frihed at tale, thi jeg nyder jo intet andet; hvis man betager mig ogſaa den Frihed, kan man ſige, at jeg tjener af lutter Genereuſitet. Ville J give mig det, ſom andre Herſkaber give deres Tjenere, vil jeg og bruge ſamme Reſpect, ſom andre Tjenere for deres Herſkab.

Don Ranudo. Ej Donna Olympia! lad ham ikkun bruge ſin Frihed; Kejſere, Konger og Fyrſter taaler jo ſaadan Skjemt af lyſtige Hoveder, ſom de underholde; vi maa og lade ſee derudi, at vi ere fornemme Folk. Tael ikkun Pedro! Du maa gjerne ſige, hvad Du vil, for os ſelv, naar Du ſtaaer paa vores Reſpect i Andres Nærværelſe.

Pedro. Jeg ſiger: Herrens og Fruens Højhed i denne Verde ere Træer, der bære ikkun ſlette Frugter, nemlig: nogle Grene bære Storagtighed, andre Sult og Tørſt; derfor, maaſkee, giver des mere udi det andet Liv.

Don Ranudo. Snak, Pedro! Fornemme Folk ere ikke fattige; de hedde jo riccos hombres, rige Folk.

Pedro.

Pedro. Det er ſandt, at de hedde rige Folk, ligeſom Munkene hedde Guds Tjenere, thi diſſe ſidſte ere lige ſaa gudfrygtige, ſom de førſte ere rige. At hedde rige Folk, det er jo at være titulair rige; og hvo ſom er titulair rig, kan ikke være det virkelig.

Don Ranudo. Hvad tænker I paa, Donna Olympia! I ſtaaer og grunder ſaa meget?

Donna Olympia. Jeg ſtaaer og tænker derpaa, hvoraf det kan komme, at ingen Poeter lod ſig indfinde i Gaar med Vers til vor Navnedag.

Pedro. Ha, ha! jeg hører Fruen kjender ikke vore Poeter ret. Her i Huſet kommer aldrig nogen Poet mere, thi her er ingen Magneter, ſom trækker ſaadant Jern. Om Herſkabet vilde ſkrive udi Orden alle Huſets Tituler, og kline dem over Porten, og Skrædderen, vor Naboe, vilde ſætte en Steg eller Poſtey i ſin Forſtue, ſaa ſkulde man vel ſee, hvilken Magnet var ſtærkeſt. Jeg kjender alle Poeter her i Byen, og hvilken Poet jeg vilde give et Middagsmaaltid, ſkulde gjerne regne mit Slægt-Regiſter fra Kong Salomon, og ſætte Sjæl og Saligheb paa Rim, eller rime ſig Fanden i Vold paa, at jeg var fornemmere, end baade Herren og Fruen.

Donna Olympia. Jeg maa lee af Pedro. Det var en ſlet Cour, Poeten gjorde Pedro, naar han regnede hans Slægt-Regiſter fra Kong Salomon; det var jo, Pedro! at gjøre Dig til en Jøde.

Pedro. Jo, jo! var Kong Salomon en Jøde? Jeg kjender nok Kong Salomon, det maa Fruen vel troe, i hvor ulærd jeg er. Men jeg siger: naar Poeter de gjøre Vers, spørge de ikke gjerne, om den Mand, som de vil rose, er gudfrygtig, dydig, mandhaftig ꝛc.; men, om han kan betale Verset. Saasnart de see da Belønningen, fører Fanden dem strax op paa Spidsen af Apollo eller Helicon, som de kalde det, og der blive de strax fulde af en poetisk Gejst, saa at der gaaer Vers fra dem baade bag og for; men see de ingen Belønning, saa see de og ingen Dyder, og er da ikke et Rim at finde i deres hele Legeme, om man end vilde skjære dem op, og lede efter dem udi deres Kallun: det maa jeg forstaae: thi jeg er selv i visse Maader ogsaa en Poet, saasom jeg kan regne over sex Poeter i min Familie, som alle vare saadanne Slyngler.

Don Ranudo. Derfor er Du just ikke selv en Poet, fordi Du kan regne Poeter i Din Familie.

Pedro. Saa kan jo ogsaa sige: Derfor er Herren og Fruen ikke just fornemme, fordi de kan regne saa mange store Mænd i deres Familie; thi skal den alene kaldes en Poet, som gjør Vers, saa bør og de alene kaldes høje, der gjøre selv store Gjerninger.

Don Ranudo. Nej, Pedro! Det sidste har man formedelst Fødselen.

Pedro.

Pedro. Poesien ligeledes; man siger jo, at Poeter fødes.

Don Ranudo. Ja, det er paa en anden Maade.

Anden Scene.

Leonora. Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Leonora. Her er Isabella, Gonzalos Søster, uden for, som forlanger at faae Herskabet i Tale.

Donna Olympia. Beed hende have Taalmodighed et Øieblik udi den anden Stue, imedens vi lave os til at tage imod hende.

Don Ranudo. Giv mig hid min Fløjels Kjole, Pedro!

Pedro. Den vil parere vel til de hullede Strømper.

Don Ranudo. Er der Hul paa mine Strømper?

Pedro. Nej, ikke over ti.

Don Ranudo. Tag noget Blek, Pedro! og smør paa Hullerne, saa synes det ikke.

Pedro. Jeg er bange, Herre, at et helt Blækhorn fuld vil ikke forslaae dertil, thi der ere saa mange Huller.

Don Ranudo. Kom! gjør som jeg beder Dig.

(Han smører Blæk paa Hullerne.)

Pedro.

Pedro. Skal der ogſaa ſmøres Blæk paa Skoene, thi der er ogſaa ſtore Huller paa dem?

Don Ranudo. Nej, det gaaer ikke an; jeg kan ſige, at det er gjort med Villie, formedelſt Ligtornene.

Pedro. Men der er ingen Bagſtykke paa Kjolen; det kan man jo ikke ſige, at det er gjort med Villie formedelſt Ligtornene.

Don Ranudo. Din Artighed diverterer mig vel undertiden, men undertiden gaaer den meget for vidt; det vil dog intet ſige, naar Du ikkun er ærbødig imod mig i Fremmedes Nærværelſe; gjør Dig ellers ingen Umage for Kjolen, jeg ſkal nok mage det ſaa, at Ingen faaer den bageſte Del at ſee.

Pedro. Men var det ikke bedre, Herre! at vi ſolgte denne halve Fløjels Kjole, og kjøbte en hel Stoffes Kjole derfor?

Don Ranudo. Nej Pedro! det første giver tilkjende, at, om jeg ingen Rigdom har, ſaa har jeg dog et højt Hjerte. Derſom jeg var alene klædt i ſlet Stoff, kunde Folk antage mig for en Borger, eller tænke, jeg havde ſat min Ambition og Højhed til Side; men nu, om jeg bær ingen rig, ſaa bærer jeg dog en fornem Klædning. Er Fruen klar?

Donna Olympia (ligeledes oppudſet, ſvarer.) Ja, jeg er gandſke færdig.

Don Ranudo. Ach, Donna Olympia! hun er galant, og glimrer ſom Eſcurial. Pedro.

Pedro. Ja Herre! men paa den anden Side seer man afmalet vores Hospital.

Olympia. Lad nu Madame Isabella ikkun komme ind.

(Leonora gaaer til Døren for at introducere hende, og Pedro staaer bag Herrens Stol med Briller paa, efter den portugisiske Maade.)

Tredie Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Isabella. Pedro.

(Donna Olympia sidder udi en Lænestol, meget spansk, og stikker sine Tænder. Don Ranudo gjør det samme. De rejser sig lidet op af Stolen, indtil en Stol bliver sat til Isabella, men sætter sig ned før hende. Pedro staaer med en Vifte og kjøler dem.)

Isabella. Jeg beder hundrede Millioner Gange om Forladelse for min Dristighed, at jeg understaaer mig at incommodere naadige Frue med en Visite i Dag.

Olympia. Ingen Incommodation, Madam! Vi ere vante til, at tage imod Visiter fra Morgen indtil Aften. Jeg troer, vi har havt i Dag allerede over otte fornemme Visiter. Kan ikke Don Ranudo erindre sig, hvilke Personer der har været i Dag udi vort Hus?

Don Ranudo. Nej, det er mig ikke muligt; thi Folk søger vort Hus som et Hof: Pedro! kan Du erindre det?

Pedro.

Pedro (snøvler med ſine Briller og læſer af ſin Tegnebog.) Det var Conte Jago de Monte d'Oro, Marquez Ferdinando de Leo Nigro, med Marqueza hans Frue; Don Sebaſtian de Broquel Doro, og Ducaz de Eta Caſa med hans Fyrſtinde, og Marquez Ferdinando Gonzalvo Philippo Carlos Jago Sebaſtiano Manuel de Riſuentez med hans Frue. (Siger ſagte:) Den Sidſte maa have havt mange til Faddere, efterdi han har ſaa mange Navne.

Donna Olympia. Nu hører Madamen, hvilke Viſiter vi har haft alene i Dag. Madamen pardonerer mig ellers, at jeg ſidder og ſtikker mine Tænder; thi vi ſad nu nyligen og aad en Kapun, og dens Kjød incommoderer altid mine Tænder.

Iſabella. Naadige Frue vilde behage at bruge ikkun Hendes Frihed. Jeg er ellers kommen herhid i Dag, ſom en Commiſſionair for en fornem Perſon, der forlanger intet heller, end ſom at være Herren og Fruen recommenderet.

Donna Olympia. Det er min Herre, ſaavel ſom mig, en ſtor Fornøjelſe at kunde tjene Godtfolk. Han vil maaſkee reiſe til Madrit, og udi ſaa Maade forlanger Recommendationsbreve fra os. Men hvad er det for en Perſon?

Iſabella. Det er min Broder Gonzalo, ſom har Kjærlighed til Deres Datter Donna Maria.

Donna Olympia. Madame! Jeg ſaavel ſom

min

min Herre haver ſtor Eſtime baade for Hende og for Hendes Broder, ſaavidt ſom vor Stand det vil tillade; men . . .

Iſabella. Jeg veed nok, hvad Fruen vil ſige. Deres Familie er ældre end ſom vores, og at den Ulighed ej tillader at indgaae ſaadan Alliance; men mon der ikke kunde blive en fuldkommen Ballance, naar vi ligner vores Midler ved Deres?

Donna Olympia. Ach Madame! det er os ganſke ikke om Penge at gjøre. Jeg lider heller yderſte Armod, end at gjøre noget, ſom er vor Familie uanſtændigt. Jeg vil viſe Hende, Madame, vores Slægtregiſter, og ſaa ſkal Hun ſee, at det er en Ting, ſom ikke kan lade ſig gjøre. Jeg erindrer mig min Hr. Faders ſidſte Ord, ſom vare diſſe: Jeg efterlader Dig ingen Midler, min Datter, men Høihed; frygt Gud, hav Reſpect for Helgene, og dø heller ubi Armod en Jomfru, end at Du gjør noget, ſom er Familien uanſtændigt. Paa hvilke Ord han opgav ſin Aand.

Iſabella. Det var en meget gudelig Formaning, at raade paa ſit Yderſte til Hofmod.

Donna Olympia. Det var ingen Hofmod, Madame, men en honet Ambition. Jeg har og fulgt hans Formaning, og har allieret mig med det fornemmeſte Hus i Spanien.

Iſabella. Men eftertænk, velbaarne Frue! hvil-

hvilken Elendighed det er for fornemme Folk, ingen Midler at have til at holde Standen vedlige; thi foruden dette, at man lider Nød, er man og underkaſt Spot og Railleri.

Donna Olympia. Jeg kan forſikkre, Madame, at jeg ikke ſolgte et Bogſtav af mit Stamme-Navn for den bedſte Herregaard udi Spanien.

Don Ranudo. Det var heroiſk talt, Donna Olympia! det burde ſkrives med gyldne Bogſtaver: Jeg ſælger ikke et Bogſtav for den bedſte Herregaard.

(Pedro repeterer det ſamme, og tegner det i ſin Bog.)

Iſabella. Men Deres Datter miſter jo ikke noget af ſin Høihed derfor.

Don Ranudo. Ej Madame! det maa vi bedre forſtaae. Al Verden veed jo, hvilken Forſkjel der er imellem de las Minas og de Colibrados.

Iſabella. Men ſlige Familier forbinde ſig dog ofte tilſammen.

Don Ranudo. Om al Verden gjorde det, ſaa gjør Don Ranudo de Colibrados det ikke.

(Pedro repeterer det igjen, tegner det an.)

Iſabella. Jeg mærker det nok, at der er Nationer, ſom ſkjemte med de Spaniers Hofmod.

Don Ranudo. Siger det ikke Madame! der findes Nationer, hvor ſtore Familier haver endnu ſtørre Ambition. Der er et Slags Folk udi Indien,

dien, ſom man kalder Nairos, hvilke toer deres Hænder, naar de har rørt ved Folk af anden Stand, og lade derfor vare ad, naar de gaaer ud, at Ingen maa komme dem nær.

Iſabella. Det er jo ſmukke polerede Nationer, ſom I citere til Exempel. Jeg mærker nok, at jeg forgjæves anvender min Veltalenhed. Jeg tager ſaadan Afſlag ikke ilde op; men heller bærer Medynk over Deres ſlette Tilſtand og Armod, hvoraf De, ſom jeg ſeer, ved Deres Ambition ikke kan blive rettet.

Donna Olympia. Holder ikkun inde, Madame! med ſlig Bebrejdelſe; derſom Nogen tør forekaſte os ſaadant, den ſkal det viſt meget ilde bekomme. Det er ikkun en Mediſance, Madame; thi man er jo ikke fattig, fordi man ikke altid har rede Penge. Man ſætter undertiden Penge ud paa Rente til det Yderſte, og derudover naar man fattes, da maa ſelv laane. Det er ikkun onde Mennesker, ſom ſige, at vi ere fattige.

Iſabella. Jeg bebrejder Ingen ſin Fattigdom; jeg er kun alene hidkommen for at gjøre dem et raiſonnable Tilbud, efterdi De desværre er udi den Tilſtand.

Donna Olympia. Vi ere nu udi den Tilſtand, at vi ere fornøjede.

Iſabella. Naar De ere fornøjede med Deres Tilſtand, ſaa har jeg intet videre at ſige. Men jeg vil

kun

kun ſelv ſtille Dem til Eftertanke, hvor fornøiede De kan blive, naar Creditorer, ſom jeg er forſikkret om, kommer og gjør Indførſel udi Deres Boe; og om det ikke vil falde Dem ud til desſtørre Haanhed, naar Folk faaer at høre, hvad fordelagtige Tilbud De udi ſaadan Tilſtand har forkaſtet.

Donna Olympia. Hvad Skin Hendes Tale kan have, Madame, og hvor fordelagtig Hendes Tilbud end ſynes at være, ſaa kan hverken jeg eller min Herre verſvaderes dertil.

Don Ranudo (ſmilende.) Nej, Hun maa troe mig, Madame, det er noget, ſom ikke kan lade ſig gjøre.

Iſabella. Det gjør mig da Ondt, at jeg har paataget mig denne Commiſſion.

Donna Olympia. Vi vil love Hende, ingen Fortrydelſe at bære derover. Hun kan undſkyldes, efterdi Hun herudi føjer ſin Broder, og han kan ogſaa undſkyldes, thi Kjærlighed kan drive et Menneſke til det, ſom mere er. Men det er noget, ſom er gandſke ugjørligt.

Iſabella. Saa vil jeg da recommendere mig.

Donna Olympia. Hendes Tjener, Madame! er der ellers noget, hvorudi vi kan være Hende til Tjeneſte, ſaa har Hun at befale Men hvad denne Poſt er angaaende, da vil Hun ſelv befinde,

naar

naar Hun noje eftertænker Tingen, at den ikke kan lade ſig gjøre.

(Hun gaaer ud og de rejſer ſig lidt af Stolen, Leonora følger hende ud.)

Fjerde Scene.

Leonora. Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Leonora. Madame Iſabella lader formelde Hendes underdanigſte Reſpect, og beder, at Herren og Fruen vilde ikke forſmaae denne liden Guld-Børs, ſom hun ſlyede mig.

Donna Olympia. Ej! den Canaille! mener hun, vi ere Staaddere? Flux tilbage med den, og kaſt hende den i Næſen. Det ſkal, min Tro, ikke blive uhævnet, thi det var en Driſtighed uden Lige: En lumpen de Las Minas vil give Almiſſe til Monte Ricco, hvis Oldemoder forſkjød ſaadan Bejler, ſom Don Alphonſo de Ribera.

(Leonora løber ud med Pengene, og kommer ſtrax igjen, hun og Pedro aber dem efter, taler vexelviis ogſaa fnyſende.)

Pedro (ſagte.) Og efterlod ſin Sønnedatter til Arv 2 forſkrækkelige Kiſter; den ene fuld af Hofmod, og den anden fuld af Armod.

Don Ranudo. Vil hun give Almiſſe til en Colibrados, hvis Forfædre har gjort Riget ſaa ſtore Tjeneſter?

Pedro.

Pedro (sagte.) Og hvis Efterkommere ſidder den hele Dag paa en Læneſtol, og ſtikker deres Tænder.

Donna Olympia. Hvis Forfædre gjorde aldrig Præſenter, uden i Guld og Juveler, endogſaa til Staaddere.

Leonora (ſagte.) Og hvis Efterkommere ikke kan gjøre Præſenter uden (ſalv. ven.) af det, ſom intet duer.

Don Ranudo. Hvis Forfædre ere alene blevne ophøjede ved deres Dyd og Tapperhed.

Pedro (ſagte.) Hvis Efterkommere burde ſtødes paa Hovedet ned igjen af Deres Høihed, for deres Udyds og Ørkesløsheds Skyld.

Don Ranudo. Som nedſtiger i en Linie fra den ſtore Don Proſpero de Colibrados, ſom udi det Slag ved Burgos ſlog 400 Mohrer ihjel med ſin egen Haand.

Pedro (ſagte.) Og hvis berømmelige Plante, den ſtore Don Ranudo, hver Dag omkommer flere Kreature med ſine Nægle, nok ſagt.

Donna Olympia. Hvad vilde min Stamfader Don Juliano de Monte Ricco ſige, om han kunde ſtaae op og ſee ſaadant?

Leonora (ſagte.) Han vilde ſige: Tag imod Pengene, din Gjæk, og kjøb noget Tøj derfor til Bagſtykker paa Din Kjole.

Don Ranudo. Hvad vilde Don Antonio de

Coli-

Colibrados da ikke sige, om han stod op af Graven?

Pedro (sagte.) Han vilde sige: Du Nar! sæt Dine Højheds Griller til Side, og gaae hen og arbejd, at Du kan fortjene noget til et Par Sko.

Donna Olympia. Hvad vilde en af mine Forfædre, Donna Adonida, sige? der vægrede sig at imodtage et hundrede Styk von Achten, som udi Henseende til hendes Herres Tjeneste bleve tilbudne hende af Regjeringen.

Leonora (sagte.) Hun vilde sige: Hos mig var det en Dyd, som jeg derforuden havde Rigdom nok: men Du fortjener at sættes udi Daarekisten, i det Du er færdig at døe af Sult, og endda foragter godt Folks Gave.

Don Ranodo. Hvad vilde da Don Gusman de Colibrados sige, som bevenserede alene en Tønde Guld paa 3de Pyramiders Oprettelse?

Pedro. Han vil sige: Er det muligt, at slige Skabhalse kunde komme af vore Lænder, der ved Dovenskab ere bragte udi saadan Stand.

Don Ranudo Dog, hun har maaskee gjort det i Enfoldighed; thi dette Slags Folk ere som Bønder at regne imod os. Dersom man vidste, at hun havde gjort det af Foragt, da skulde jeg vist udrydde deres hele Familie; men nu troer jeg, at det er gjort af pur Enfoldighed, hvorfore jeg ikkun leer deraf. Var det ikke en artig Historie, Pedro! Pe-

Pedro. Jo, min Tro, var hun artig. Jeg kan forſikkre Herren, at hvor fattig og nødlidende jeg end er, ſaa havde jeg forgangen Dag, da jeg af en Hændelſe var bleven begavet med fire Skilling, dog nær underſtaaet mig, at give dem til Herſkabet af Medlidenhed. Men det er alene forunderligt og artigt, at Fruen og Herren fnyſer af Vrede, naar Guds Børn vil række dem Haanden.

Donna Olympia. Don Ranudo! vi kan ikke have denne inſolente Tjener længer i vort Hus; thi hans Skjemt gaaer alt for vidt.

Pedro. Jeg kan forſikkre Fruen, at Hun beviſer mig en ſtor Tjeneſte dermed, om Hun jager mig paa Døren, thi jeg tjener af lutter Høflighed.

Don Ranudo. Hør Donna Olympia! Jeg har ſagt, at vi maa holde et lyſtigt Hoved noget til Gode; udi alt hans Galenſkab er der dog altid noget ſandt. Udi dette har han i ſaavidt Ret, at Fruen bør ſtraffes for ſin Efterladenhed, at Hun ikke ſkikkede Bud til Kræmmeren, og i mit Navn tog ſig noget Tøj ud til en Klædning. Hør, Pedro! mens vi komme det ihu! Du ſkal ſiden løbe hen til Kræmmeren Juan, og udi mit Navn udtage Silketøj til en Klædning for Fruen.

Pedro. Jeg vil gjerne gaae hen; maaſkee Kræmmeren har et andet Sind i Dag, end ſom i Gaar.

Tredie Act.

Første Scene.

Donna Maria. Leonora.

Donna Maria. Ach, Leonora! mine Forældres Daarlighed er ikke at beskrive, og vores Armod er ubeskrivelig; os bydes Velstand, men vi skal tigge af lutter Hofmod. Var det en gemen borgerlig Familie, som tilbød os saadan Alliance, kunde man endda ikke forundre sig derover; men det er et adeligt Hus, en af de rigeste og artigste Personer udi den hele Province, som forlanger mig til Brud.

Leonora. Min allerkjæreste Jomfrue! I synder mod Eder selv, dersom I derudi har den mindste Respect for Eders Forældre: thi jeg finder hos dem ikke en Ambition, men Raseri.

Donna Maria. Ach, kjære Leonora! Jeg elsker Dig for Din Troskab imod mig, ret som min egen Sjel; jeg veed, at Du for længe siden havde forladt os, havde det ikke været for min Skyld. Om jeg nu ikke kan belønne Din Troskab, saa skal Himmelen dog belønne den. Jeg forlader mig udi denne Sag paa Dig, og følger Dine Raad.

(Hun græder.)

Leonora. Græder ikke, Jomfru! vi skal nok hitte paa Raad; ingen Mur er saa stærk, at jeg

jo kan rive den ned, ingen Laas saa fast, at jeg jo har en Nøgel dertil. Følger ikkun blindt hen mine Raad, saa skal alle Ting have gode Veje. Jeg har overlagt en Ting med Gonzalos Søster, Isabella, som jeg troer nok skal lykkes; og hvis det ikke lykkes, saa maa vi gaae lige til og lade os bortføre. Men der kommer Eders Forældre; gaaer I ikkun til Side.

(De gaae.)

Anden Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Don Ranudo. Nu Pedro! hvad sagde Kræmmeren?

Pedro. Han svarede kort og godt: hils Dit bedragerske Herskab, Din Slyngel, og bed dem betale først, hvad de ere skyldige. Kræmmere er ikke at skjemte med, naar man er dem skyldig; thi, naar man kommer i deslige Ærinder, saa falder Kræmmer-Complimenter ikke anderledes.

Don Ranudo. Har Du ingen Vidner paa hans Mund?

Pedro. Det er Ulykken, Herre, at han taler ikke med Munden, men alene med Gebærder, efter den tyrkiske Maade i Constantinopel; thi han gav mig et Drefigen først paa den høire Side, hvilket var lige saa meget, som han vilde sige: Din Slyngel! og derefter og et paa den venstre Side, som jeg kunde udtolke, at det skulde hedde: Hils Dit bedra-

bedragerſke Herſkab; ſiden tog han min Hat fra mig; hvilket jeg udlagde ſaaledes: Betal først, hvad du er ſkyldig. Siden, da jeg løb bort, knyttede han Næven, hvilket jeg forſtod ſaaledes: vil dit Herſkab ikke betale med det Gode, ſkal jeg med Retten nok twinge dem dertil. Jeg kan vel ikke ſelv tale med Gebærder, men kan perfect forſtaae Andre.

Donna Olympia. Her er noget forbandet plump Canaille udi denne By; de have ingen Reſpect for fornemme Folk.

Pedro. Det er ſandt, Frue! de burde holde ſig det for en Ære, at blive bedragen af ſaadant Herſkab.

Don Ranudo. Nu, nu, Pedro! vær noget menagerlig med Dine Expreſſioner. Gak ikkun lidet ud, jeg vil være her med Fruen allene.

Donna Olympia. Lad min lille Datter, Frøken Eugenia, komme hid, ſaa ſkal Du høre, at endſkjøndt hun er et Barn, hvilke nobles Sentimens hun har.

Pedro (ſagte.) Jeg troer nok, at Fruen herudi tager mærkelig Fejl; thi hun er klogere, end Forældrene. (gaaer.)

Tredie Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia.

Donna Olympia. Saa tidt jeg ſeer det Barn, Don Ranudo! glæder jeg mig.

Don Ranudo. Hun ſlægter i alting ſine Forældre paa, og meer end hendes Søſter.

Donna Olympia. Naar jeg ſeer hende, ſeer jeg livagtigen afmalet min Moder Donna Elvire, hvis Fodſpor hun i ſin Højheds Jagttagelſe vil følge.

Don Ranudo. Hun holdt ſin Højhed og ſit Fædrene-Navn for det ſtørſte Klenodie.

Donna Olympia. Det vil og Eugenia gjøre, om jeg ſeer ret. Hendes Søſter derimod har noget Borgerligt udi hendes Miner og Væſen, ſom ſtaaer mig ikke an; mig ſynes ogſaa, at hun familiariſerer ſig iblandt med Folk af ringe Stand. Forgangen Uge ſaae jeg hende tale med en Borger-Kone, ligeſom det kunde være hendes Lige. Jeg ſatte hende ogſaa til Rette derfor.

Don Ranudo. Det ſkulde Hun dog, Madame, ikke have gjort; thi man kan familiariſere ſig med Bønder, Borgere og ſine Tjeneſte-Folk, uden at tabe noget derved; men naar man har med dem at beſtille, ſom paaſtaaer at ville være vore Ligemænd, da maae man ſtaae paa ſin Højhed; thi de førſte anſee Familiaritet, ſom et Naades-Tegn, men de ſidſte ſom en Ret.

Donna Olympia. Det er ſandt nok, men der kommer hun.

Fjerde Scene.

Donna Olympia. Don Ranudo. Eugenia. Pedro.

Donna Olympia. Kom hid, lille Eugenia! Jeg seer udi Dig Din Mormoders Elvires Billede, og jeg haaber, at Du vil følge hendes Fodspor.

Eugenia. Hvad gjorde hun, Mama!

Donna Olympia. Hun havde stedse sin Stand og Høihed for Øine, og skattede den høiere end nogen anden Ting.

Eugenia. Det vil jeg og gjøre; men = = =

Donna Olympia. Hvad vil Du sige med Dit Men?

Eugenia. Intet Mama, men = = =

Donna Olympia. Hvad vil det Men da betyde?

Pedro. Kan Eders Naade ikke gjette sig til, hvad det Men vil betyde? Det er jo det samme, som hun vilde sige: men jeg har faaet saa slet Frokost i Dag.

Donna Olympia. Hvad Frokost har hun da faaet?

Pedro. Det samme, som vi andre; thi vi ere fastende, uden den sorte Kat, som nærer sig af Jagten.

Donna Olympia. I gemene Folk, som gjør Eders Mave til Gud, tænker intet uden paa Mad og Drikke.

Pe=

Pedro. Spørg kun Frøkenen, om hun ikke tænker paa det ſamme.

Donna Olympia. Hør min Dotter! hvad agter Du højere: enten Dit Adelſkab eller Penge?

Eugenia. Jeg agter meſt Pengene.

Donna Olympia. Hvad! agter Du meſt Penge? hvorfor ſætter Du meſt Pris derpaa?

Eugenia. Man kan for Penge tilkjøbe ſig Klæder, Mad og Drikke, men intet for det andet.

Pedro. Derudi har den naadige Frøken Ret. Paa Torvet kan man for 50 Ahner ikke tilkjøbe ſig et Bundt Svovelſtikker.

Donna Olympia. Har jeg givet Dig ſaadan Lærdom min Dotter?

Eugenia. Nej, Mama.

Donna Olympia. Hvi taler Du da ſaaledes?

Eugenia. Fordi Mama har lært mig galt.

Donna Olympia. Har jeg lært Dig galt?

Pedro. Ja, om jeg maa tale frit, ſaa er Fruens Catechismus ikke orthodox.

Donna Olympia. Hold Din Mund! Jeg hører nok, af hvem Barnet er forført. Ach! Himmel! er det muligt, at jeg ſkal høre ſaadant af det Barn, ſom jeg har haft de bedſte Tanker om? Hør Eugenia! der ſiges, at en Perſon af ulige Stand med vort Hus har Øje paa Din Søſter, finder Du Behag derudi?

Eu-

Eugenia. Nej, jeg er vred paa ſamme Perſom, efterdi han ej frier til mig ſelv.

(Hun græder derved.)

Donna Olympia. Ach! jeg gaaer af Sorg fra min Forſtand. Hør! jeg ſkal ſætte Dig udi Kloſter.

Eugenia. Der har jeg ingen Nød.

Donna Olympia. Jeg ſkal gjøre Dig arveløs.

Eugenia. Arveløs? Ha, ha, ha, hi, hi, hi.

Donna Olympia. Leer Du deraf?

Eugenia. Her er jo intet at arve.

Donna Olympia. Gaa fra mine Øjne, Du vanartige Pige!

Eugenia. Arveløs? ha, ha, ha, hi, hi, hi.

(Hun gaaer bort.)

Olympia. See engang, hvor trodſig hun er oven i Kjøbet, og foragter ſine Forældre.

Pedro. Velbaarne Frue! naar Børn og Husfolk ikke faaer, hvad de behøve, agte de ikke Forældre eller Herſkab, af hvad Stand de end ere.

Donna Olympia. De forbandede Husfolk har forført Barnet.

Pedro. Nej viſt ikke, men Naturen gaaer her over Optugtelſen. Hvad ſiger ikke Seneca. —

Donna Olympia. Han ſiger, at ſlige Karle, ſom Du, maa ikke tale ſaa driſtig.

Pedro. Han ſiger jo ogſaa, at Mulier taceat in Eccleſia.

Don

Don Ranudo. Herud Mester Philosophus! og lad os være allene.

Femte Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia.

Don Ranudo. Jeg er gandske forskrækket over vor yngste Datters Opførsel.

Donna Olympia. Hun er bleven forført af Hus-Folkene, og man maa nøje examinere, af hvem det er skeet.

Don Ranudo. Hvad kan ikke Omgjengelse med gemene Folk udvirke? Barnet er jo saa forvendt, at man kjender det ej igjen.

Donna Olympia. Man maa hindre hende videre fra saadan Omgjengelse, saa vil hun snart bringes paa rette Vej igjen og paa sin forrige honette Ambition.

Don Ranudo. Ach, ach! ingen Sorg kan være større end at see sine Børn vanslægte fra Forældrenes Dyd. Men hør, Madame! hvad skal vi have til Mad i Dag?

Donna Olympia. Ja, hvad skal vi have til Mad andet end det samme, vi aad i Gaar, i Overgaars og den anden Dag? Den første Ret bliver Ærter, den anden Ret Ærter, og den tredie Ret ogsaa Ærter.

Don Ranudo. Men vi kan ikke leve længe saa-

ledes; thi jeg finder mine Kræfter allerede saa formindskede, at jeg neppe kan staae paa mine Been.

Donna Olympia. Ach! gid det stod mig an at arbejde, at jeg kunde fortjene noget til Føde; thi Hunger er dog et haardt Sværd.

Don Ranudo. Der sidder en fattig Bonde uden for Døren og æder; han er derudi lykkaligere end vi.

Donna Olympia. Lykkaligere, end vi, kand han ikke være; thi, hvordan end hans Vilkaar er, saa er han dog ikkun en Bonde. Jeg har ellers Medynk over den stakkels Mand, at han skal sidde og æde under aaben Himmel.

Don Ranudo. Men hvilket er værst, at spise under aaben Himmel eller at sulte under Taget.

Donna Olympia. Begge Dele ere onde; thi det første er gement, men mætter dog; det andet er fornemt, men mætter intet.

Don Ranudo. Lader os kalde den stakkels Mand herind, at han kan sidde og æde sin Mad i Ro; thi derude har han baade Solen og Luften, Fluer, Mennesker og Hunde at drages med.

Donna Olympia. Ja lad ham komme ind; jeg har heller en Bonde eller en Borger udi mit Hus, end som en maadelig fornem Mand; thi den første tilskriver mig det, som en christelig Ydmyghed, men den anden vil passere for min Lige-Mand, og holder det for en Ret, at omgaaes med mig.

Sjet-

Sjette Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Bonde.

Don Ranudo. Hør, Du fattige Mand! trin herind med Din Pose.

Bonden. Jeg er for ringe, velbaarne Herre, at gaae ind udi saadant et Hus.

Don Ranudo. Vi ere alle Mennesker; jeg havde Medlidenhed med Dig, da jeg saae Dig sidde og spise under aaben Himmel. Sæt Dig ikkun ned paa denne Stol, der kan Du spise Din Mad i Ro.

Bonden. Tak, velbaarne Herskab.

Don Ranudo. Hvor boer Du?

Bonden. Jeg boer fire Mile herfra.

Don Ranudo. Hvad har Du for denne Gang ført med Dig i Byen?

Bonden. Nogle Sneese Kyllinger, som ere solgte paa Torvet.

Don Ranudo. Dersom Du har nogle fede Kapuner, kan Du bringe dem hid en anden Gang.

Bonden. Vil Herskabet ingen Kyllinger have?

Don Ranudo. Nej, jeg er ikke meget for Kyllinger: den meste Kjødmad, vi spise her i Huset, ere Kapuner og Vildt, ellers spise vi ingen Kjød-Mad.

Bonden. Jeg kan nok see det paa Herskabet; thi baade Herren og Fruen seer saa mager ud.

(De stryge sig begge over Øjnene.)

Don

Don Ranudo. Hvad er Dit Navn, min ærlige Mand?

Bonden. Jeg heder Juan.

Don Ranudo. Boede Din Fader ogsaa paa samme Gaard, som Du boer?

Bonden. Ja.

Don Ranudo. Hvad var hans Navn?

Bonden. Jeg veed, min Troe, ikke.

Don Ranudo. Det er forskrækkeligt ikke at vide sine Forældres Navn. Den største Fornøjelse i Verden er jo at vide sine Forældres Navne, og af hvad Oprindelse man er.

Bonden. Paa Landet hos os holder vi det for den største Fornøjelse, at see Jorden bære Korn og Frugter, som vi kan leve af; at vore Hustruer kan faae Børn hvert Aar; at vore Børn kan snart opvoxe og gaae os til Haande.

Don Ranudo. Det er artigt; og vi høje Stands-Personer holde det for en Byrde at faae mange Børn; thi jo flere Børn, jo flere Udgifter.

Bonden. Hos os derimod heder det: Jo flere Børn, jo flere Indkomster. Jo flere Junkere, jo flere Ædere i Landet. Men jo flere Bønder, jo flere Arbejdere.

Don Ranudo. Det er sandt, Du taler som en Philosophus; hvor gammel var Du, da Du blev gift?

Bon-

Bonden. Jeg var 18 Aar.

Don Ranudo. Det var noget for tidlig. Vi fornemme Folk gifter os ikke nær saa tidlig; vi maa undertiden bie, indtil vi ere 40 til 50 Aar, inden vi kan komme i Stand til at underholde vore Familier ligesaa prægtig, som vore Forfædre.

Bonden. Vi derimod gifte os, saasnart som vi ere i Stand til at kunde forplante Verden; thi Hustruer og Børn ere os til ingen Byrde; thi jo flere Hænder i Huset, jo flere Arbejdere, og jo flere Arbejdere, jo større Velstand.

Don Ranudo. Denne Mand taler viselig, Donna Olympia! Bonde-Standen er derudi lyksalig. Jeg troer ogsaa, at det er Aarsag, at Bønder-Børn ere friskere og stærkere, end fornemme Børn, efterdi de bliver avlede i Forældrenes blomstrende Aar.

Bonden. Om Herren ikke vilde tage det unaadigt op, saa troer jeg ogsaa, det er Aarsag, at ikke saa mange Hanreder ere iblandt Bønder, som iblandt fornemme Folk; thi, naar fornemme Folk gaaer og bier, til de ere 50 Aar, førend de kan komme i Stand at forsørge et Hus, saa kommer de derimod af Stand at forsørge en Kone; uden saa er, at fornemme Fruer kan lade sig nøje med Mad og Drikke alene, hvilket vi holder for utroligt hos os paa Landet.

Don Ranudo. Ha, ha, ha! Det er fornøjeligt

ligt at høre en gemen Bonde saaledes raisonnere. Jeg staaer ellers og seer paa Dig med Forundring, at Du kan æde denne grove Mad med saadan Appetit.

Bonden. Ach! den Ost og Brød smager mig maaske bedre, end den bedste Steg kan smage Herskabet. Al Mad er god, og det kommer ikkun derpaa an, hvorledes vore Maver bliver tilvante.

Don Ranudo. Vi bør forsøge alle Ting i Verden: Lad mig af Curiositæt smage noget af Din Ost, og see, om jeg kan faae den ned.

Donna Olympia. Ach Don Ranudo! det gaaer aldrig an.

Bonden. Vil Herren forsøge det engang?

Don Ranudo. Ja nok, blot af Curiositæt. Ej det smager endda ikke saa ilde.

Bonden. Fruen tager og nok et Stykke med?

Donna Olympia. Det er sandt, den Ost smager vel. Jeg vilde snart have forsøret det.

Don Ranudo. Ha, ha, ha! Jeg maa, min Troe, have et Stykke endnu. Det er noget rart, som jeg aldrig havde tænkt at gjøre, og kan jeg fortælle mine Børne-Børn det. Skjær ikkun et tykt Stykke, Juan! og giv os noget af Dit grove Brød med. (De æde begge brav.)

Donna Olympia. Den første Historie, jeg fortæller, naar jeg kommer til Hove, skal, min Troe, være denne, at jeg har spiset Ost og Brød med en Bonde.

Don

Don Ranudo. Ha, ha, ha! giv os nok et Stykke, Juan! Jeg vil, min Troe, æde saa længe, som det smager mig.

Bonden. Jeg veed ikke, Velbaarne Herre! om min Ost taaler flere Snit denne Gang.

Don Ranudo. Ha, ha, ha! (Han tager Osten og skjærer den halve Del deraf.) Nu skal Du see Juan, at hverken Fruen eller jeg foragter fattig Bondekost.

(Bonden stikker Maden udi sin Pose igjen og klør sig i Hovedet.)

Donna Olympia. Giv mig endnu et Stykke; jeg vil forsøge, om min Dotter Frøkenen kan ogsaa æde saadan grov Kost; ha, ha, ha! det er artigt nok for en Forandring.

Bonden. Det sidste Snit, Herren gjorde, kan den hele Familie ej allene gjøre et Forsøg paa, men endog deraf æde sig mæt.

Don Ranudo. Naar Du kommer igjen til Byen, kan Du frit tale os til.

Bonden. Herskabet skal have Tak. (Siger sagte.) Men Skam faae den, der tager sin Madpose oftere med sig.

Don Ranudo. Naar Du kommer hjem, Juan, saa haaber jeg, at Du bersømmer os for vor Ydmygheds Skyld.

Bonden. Ja vist, besynderlig, om Herren er saa

saa naadig og giver mig noget Vederlag; thi jeg havde, sandt at sige, netop saa meget Mad, som jeg kunde bruge paa Rejsen.

Don Ranudo Hvad skal vi give denne ærlige Mand, Donna Olympia? Jeg laante 2000 Rosenobler ud til en god Ven i Dag, og derfor ikke har et Stykke Guld mere ved Haanden; og at give Foræringer udi Sølv Penge, kan hverken staae mig an eller nogen af det Colibradske Hus.

Bonden Ach Naadige Herskab! jeg vil nok lade mig nøje med Sølv-Mynt

Don Ranudo. Nej Juan! det kand ikke lade sig gjøre. Vi vilde vist nok miste al vor Reputation derover. Vore Belønninger bestaae enten i Guld eller Ære.

Bonden. Men, efterdi Herskabet har intet Guld ved Haanden, og jeg har selv saa megen Ære, som jeg forlanger; saa vil jeg ydmygst bede om et lidet Vederlag udi Sølvmynt, at jeg kunde kjøbe mig noget Mad igjen.

Don Ranudo. Skal vi da give hannem en Snees Styk von Achten, Donna Olympia! dog med Condition, at han ikke siger det til nogen?

Donna Olympia. Ach Herre! det tilstæder jeg aldrig; thi det var en evig Skam for vort Hus.

Bonden. Jeg skal min Troe ikke sige det til Nogen, at jeg fik Sølvmynt.

Don

Don Ranudo. Hør Juan! jeg er vis paa, naar Du kommer hjem, og fortæller de andre Bønder, hvad Dig er vederfaret, at de vil herefter ære Dig.

Bonden. Om Herskabet er ikke ved Penge, saa vil jeg ydmygst bede, at De vilde give mig noget af Deres Mad igjen, som jeg kunde spise af paa Vejen, saa og kunde lade de andre Bønder see til et Bevis, at jeg har været udi Herskabets Hus.

Don Ranudo. Jeg vil give Dig et Aftryk af vores Vaaben, som Du kan føre hjem med Dig til et Bevis, at Du har været udi Herskabets Hus.

Bonden. Bliver jeg da ogsaa en fornem Mand, naar Herren forærer mig dette Vaaben?

Don Ranudo. Ej Snak!

Bonden. Jeg tænkte, at det bestod allene i Vaabenet; thi der er jo mange, der ikke bevise deres Højhed af andet, end af deres Forfædres Vaabener; men eftersom det ikke kan hjelpe mig, saa giver mig noget Mad til at fortære paa Vejen.

Don Ranudo. Naar saa Nogen tvivler derpaa og siger: Hvor kunde det være mueligt, at Don Ranudo de Colibrados, som er descenderet af Antonio Prospero Alfonso, Gonzalvo Hippolito Stephano Mustacho = = =

Bonden. Men naadige Herre!

Don Ranudo. Lopes Melchior, Gusmann The-

Theodosio, Theophrasto, Theodoro Carlos, Phillippo Manuel Balthasar = = =

Bonden. Men naadige Herre!

Don Ranudo. Manuel, Juan Aurelio, Sanctio Ramirez, Don Jago, Juliano Sebastiano, Valentino Stemogeniano, Melchior Lopes.

Bonden. Men, naadige Herre! jeg skulde = = =

Don Ranudo. Casparo Ranudo, Trincalo Ventoso ꝛc. ꝛc. ꝛc.

Bonden. Endnu er jeg lige sulten, naadige Herre!

Don Ranudo viser ham Listen i Stambogen, og siger: ꝛc. ꝛc. ꝛc.

Bonden. Herren maa opregne saa mange Don Julianer og Don Ahner, saa mange Don Qvichotter og Don Sancho Panser, som Han lyster, saa giver det mig = = =

Don Ranudo. Naar saa, Nogen siger, Jeg tvivler derom, og siger: Hvor kunde det være muligt, at saadan en Herre skulde bevise en stakkels Bonde slig Ære; saa gjør Du intet videre, end Du viser ham det Aftryk.

Bonden. Men vil Herskabet i det ringeste ikke give mig lidet Vin udi en Flaske?

Don Ranudo. Hør Donna Olympia! der ligger et Aftryk paa Bordet, som denne gode Mand kan faae til en Erindring, at han haver været her.

Bonden. Maatte jeg ikke kalde paa Lagvayen først, at han fylder mig min Flaske?

Don Ranudo. See her Juan! forvar det nu vel, og see til, at det ikke gaaer i Stykker paa Vejen.

Bonden. Maa jeg springe ud i Kjøkkenet selv, og kalde paa Kjelder-Svenden?

Don Ranudo. Nu vil jeg forklare Dig, Juan, hvad der staaer paa dette Vaaben: Udi det første Skillerum er en blaa Falk.

Bonden (sagte.) Skam faae den, der tager sin Madpose oftere med sig.

Don Ranudo. Udi det andet Skillerum er en Leopard.

Bonden. Jeg kan ikke bie længere; jeg maa gaae.

Don Ranudo. Udi det tredie ere 4 Lillier

Bonden. Jeg var tilfreds, at der stode seksten.

Don Ranudo. Udi det fjerde er et Sverd.

Bonden. Gid Djævelen havde baade Sverd og Lillier.

Don Ranudo. Nu skal jeg sige Dig Udtydningen.

Bonden. Far vel Naadige Herskab! jeg takker for den Ære, De har bevist mig med at æde min Mad op.

Syvende Scene.

Donna Olympia. Don Ranudo.

Don Ranudo. Hvor vil den Bonde bersømme os hjertelig, naar han kommer hjem!

Donna Olympia. Ach ja vist! jeg veed perfect, hvad han vil sige, nemlig: Hvilket Naadigt Herskab var ikke det! Mangen Bonde er mere storagtig end den Velbaarne Herre og Frue.

Don Ranudo. Men der skulde ikke heller mange af vores Stand have gjort det imod en stakkels Bonde, som vi gjorde.

Donna Olympia. Det vil jeg sige, Don Ranudo! vi miste intet af vores Ære derved. Jeg er ikke meget storagtig, derfor kan jeg ikke lide dem, som ville være noget, og er dog intet. Bønder giver sig ud for Bønder, og den Ære, som man gjør dennem, tage de op som en Naade. Men der ere visse Folk, som Monsieur og Madame (I veed det selv) hvilke gjøre sig saadan fornem Air, men Borgeren stikker dog ud iblandt, i hvor meget de søge at skjule den. Det gaaer med dennem, som man fortæller om en vis Lakaj, der vandt saa mange Penge udi et Lotteri, at han selv blev Herre, og opførte sig meget prægtig, men glemte sig eengang selv, saa at han, i Steden for at sætte sig i Kareten, steg bag paa. Saaledes stikker og Borgernykkerne frem

hos de Folk, ſom jeg taler om. Jeg kan ærgre mig ihjel, naar jeg ſeer Madame (nok ſagt) udi ſin Portechaiſe, heldende ſit Hoved paa den venſtre Axel, med en melancholiſk Mine, ligeſom hun var misfornøjet over det, at hendes Mand ikke haver bragt det endnu højere; da dog, naar hun vil eftertænke, at hendes Fru Moder ſolgte Figener offentlig paa Torvet udi Sevilien, burde hun blive gandſke hovedſvimlet og holde ſig faſt med begge Hænder udi Portechaiſen; men hun taler, min Tro, ikke gjerne om hendes Grandmama, ikke heller taler Monſieur gjerne om ſine Forældre. Jeg er færdig at ſprække, min hjerte Don Ranudo! naar jeg tænker paa de Folk.

Don Ranudo. Ej min Hjerte! Hun maa ikke ivre ſig ſaa meget; det er jo ikke Umagen værd.

Donna Olympia. Jeg var tilfreds, de vilde underſtaae ſig at beſøge mig engang, jeg ſkulde, min Tro, lade dem ſtaae udi Forſtuen, en hel Time, det ſiger jeg, og det ſværger jeg paa. Hvad vil det ⁘

Don Ranudo. Ej Gud bedre! faaer Fruen ondt? Hun vil, min Tro, beſvime. Gid jeg havde noget at give hende at lugte til! Nu lugt til dette Stykke Oſt, ſaa maaſkee det gaaer over. Ach hvilket adeligt Hjerte! (Hun kommer ſig igjen.)

Donna Olympia. Jeg ſiger, Don Ranudo! de ſkulde ſtaae en hel Time i Forſtuen, mere æſtimerer

jeg

jeg dem ikke. Jeg agter dem ikke saa meget, som dette Stykke Ost, I har udi Haanden.

(Da hun siger dette, tager hun Osten af hans Haand, og æder den op.)

Ottende Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Pedro.

Pedro. Ach! nu ligger her et Fandens Hus! Her ere Creditorerne ude med Rettens Middel, som vil exequere en Dom, og tage bort alt, hvad de finde i Huset.

Don Ranudo. Hvor ere de?

Pedro. De ere alt indbrudte udi den grønne Stue.

Don Ranudo. Kom og lad os gaae.

Niende Scene.

Rettens Middel. De Forrige.

Betjenteren (gjør en dyb Compliment.) Jeg beder allerunderdanigst om Forladelse, naadige Herskab, at jeg her kommer i saadan driftig Forretning. Jeg er en ringe Tjener, som maa, under mit Embedes Fortabelse, forrette Øvrighedens Befaling.

Don Ranudo. Til hvilken Ende er Han hidskikket?

Betjentereu. Jeg er hidskikket med Ordre at gjøre allerunderdanigst Execution hos dette høje Herskab,

ſkab, og, i Kraft af den Dom, ſom faldt for fjorten Dage ſiden, at tage Alt, hvad jeg finder udi dette høiædle Hus, indtil det høje Herſkabs egne velbyrdige Gangklæder.

Don Ranudo. Jeg haaber dog, at I maa ikke tractere mig paa den Fod ſom en gemen Borger.

Betjenteren. Det burde vel ikke ſaa være; men Lovene, desværre! gjøre ingen Forſkjel imellem Folk udi Gjeldsſager.

Don Ranudo. Betænk Jer vel, hvad I gjør, Monſieur!

Betjenteren. Jeg har betænkt det meget vel; jeg har allerede ved mine Folk bemægtiget mig nogle ſmaae Meubler, ſom jeg har fundet i de andre Værelſer; men, ſom de gandſke ikke ere tilſtrækkelige til at betale dennem med, ſaa maa jeg nu fordriſte mig til at lægge Haand ogſaa paa det høje Herſkabs Gangklæder, hvilket, jeg beder allerunderdanigſt, ikke unaadigt maa optages.

Don Ranudo. Kan Nogen tage ſaadant naadigt op? I ſkal ingen Raiſon kunde give mig til at forſvare ſaadan Gjerning med.

Betjenteren. Tiden tillader ikke denne Gang at give videre Raiſon. Jeg ſkal ellers fare fort med ſtørſte Lemfældighed, og lade Herren, i Henſeende til Hans høje Stand, beholde Underklæderne.

Don

Don Ranudo. Det er en forſkrækkelig Høflighed, det maa jeg bekjende.

Betjenteren. Ja jeg veed nok at give Enhver den Ære, ham tilkommer.

(Trækker Kjortelen af ham, og gjør 3 dybe Complimenter.)

Don Ranudo. Ach Himmel! hvilke Tider vi leve udi!

Betjenteren. Nu maa jeg ligeledes adreſſere mig til Hende, naadige Frue!

Donna Olympia. Det er en halsløs Gjerning at lægge Haand paa ſaadan Dame, ſom jeg er; betænk Jer derfor vel.

Betjenteren. Jeg kræver Himmelen til Vidne, hvor meget det ſmerter mig, at gjøre ſaadan Execution; men jeg er kun et uſkyldigt Inſtrument, ſom Øvrigheden betjener ſig af.

Donna Olympia. Siig kun Magiſtraten, at den vil blive exemplariter ſtraffet derfore.

Betjenteren. Jeg ſkal underdanigſt rapportere den naadige Frues Ord. Men jeg maa tage mig den Frihed, at bemægtige mig Hendes Kjole paa Regnſkab.

(Trækker Kjolen af, og kyſſer paa Frunens Skjørt.)

Donna Olympia. Ach Himmel! jeg dør af Bluſſel.

Don Ranudo (med ſin Tobaksdaaſe i Haanden.) Ej Madame! lader os tractere det med Foragt, for at viſe,

viſe, at vore Hjerter ſvare til vor Fødſel. Monſieur! vi regne Ham det ikke til onde. See der! behager Ham en Priſe Tobak?

Betjenteren. Maatte jeg ſpørge, om det er Herrens Daaſe?

Don Ranudo. Jo, hvad andet?

Betjenteren. Herren maa ikke fortryde paa, at jeg tager den ogſaa paa Regning. (Don Ranudo gaaer og ſynger paa Gulvet.) Jeg ſeer, her er intet andet. Har det høje Herſkab ellers noget at befale?

(Gjør 3 dybe Complimenter og gaaer.)

Pedro. Den Daaſe kunde Herren nok have beholdet.

Don Ranudo. Det vil intet ſige Pedro! lader os gaae ind.

Pedro. Det var en Fandens Karl, han har lært paa en høflig Maade at rive Haar og Hud af Folk. Men jeg ſeer, at han ikke gik rent bort, han vil ind og ſnuge i flere Værelſer; jeg maa hen og ſætte mit ſmaa Tøj til Side.

Fjerde Act.

Første Scene.

Leonora. Isabella.

Leonora. Nu Madame! hvad synes Eders Broder Gonzalo om det Forslag?

Isabella. Det staaer hannem meget vel an. Jeg kan og ikke rettere see, end at det er den sikkerste Vej.

Leonora. Han vil give sig ud for Kongens Søn af Morland, og skal hedde: Caspar Melchjor Balthasar Ariel Theophrastus Bombastus, Prinds af Æthiopien.

Isabella. Det er et prægtigt Navn; jeg troer, at det Ord Bombasto alene vil behage Dit Herskab saa vel, at de giver hannem Donna Maria. Men er det ikke noget underligt, at give sig ud for en æthiopisk Prinds? Mig synes, at det er for dristigt et Paafund, endogsaa udi en Comedie. Man støder sig jo derover i den borgerlige Adelsmand, at en Kjøbmand bindes dette paa Ærmet, at den tyrkiske Keysers Søn var kommen til Paris, for at frie til hans Datter.

Leonora. Nej Madame! saa meget urimelig som Inventionen er i samme Comedie, saa let kan den

den her ſættes udi Værk; thi at bilde en Kjøbmand ind, at den tyrkiſke Keiſers Søn med den ſtore Mufti og anden Geiſtlighed reiſer midt ind udi Kjærnen af Europa, for at gifte ſig med en ubekjendt Borgerdatter i Paris, er hartad ligeſaa driſtigt, ſom dens Invention, ſom gav ſig ud for Ambaſſadeur fra Keiſeren i Maanen, for at handle om Ægteſkab imellem ſamme keiſerl. Majeſt. og Doctorens Datter. Men her kommer en chriſten Prinds fra Africa til Spanien, ſom giver ſig ud for at have antaget den rommerſke Tro, hvortil mange fornemme Herrer udi Æthiopien ere faldne, og derfor vil forene ſig med een af de høieſte Familier i Spanien, ſom de mene at være den Colibradſke Familie; ſaa at der er aldeles intet at ſcrupulere over, uden det, at han er ſort; men det gaaer alene Bruden an. I veed jo, at der er ellers ingen Familie i Spanien, ſom af mit Herſkab jo vrages.

Anden Scene.

Pedro. Iſabella. Leonora.

Pedro. Hej Leonora!

Iſabella. Hvad er der vel paa Færde?

Pedro. Værer ſnart! I ſkal ind og forſegles, ſaavelſom alt andet Boſkab i Huſet.

Leonora. Forſegles! Hvad vil det ſige?

Pedro. Det er: I ſkal ind og lade Jer ſætte

Stem-

Stempel paa; her har været en Allarm i Huſet; der er ikke et Skab, ſom jo er bleven forſeglet af Creditorerne. Alt, hvad løſt var, er bleven borttaget, indtil Herrens og Fruens Gangklæder.

Leonora. Jeg giver dem en god Dag; alle de Klæder, ſom jeg har, ere mine egne, ſom jeg og havde, førend jeg kom her i Huſet.

Pedro. Det vil intet ſige. Jeg brugte det ſamme Argument, men det blev ikke hørt. Rettens Middel toge alle mine ſmaa Sager bort, og trøſtede mig dermed, at jeg kunde ſøge min Regres hos Herſkabet igjen.

Leonora. Det var en dejlig Trøſt.

Pedro. De ſpurgte efter Kammerpigen, men jeg var dog ſaa ærlig, og ſagde, at hun var ikke hjemme, bad dem og, at ville have Taalmodighed en liden Stund, hun kom ſtrax hjem igjen.

Leonora. Nej ſee engang, hvor ærlig han er!

Pedro. De vil, min Tro, ogſaa have fat paa Jere Smaaſager, om jeg ellers kjender Rettens Middel ret.

Leonora. Jeg har, min Tro, ingen i Behold, de maa gjerne tage det, ſom de finde; men hvorledes giver Herren og Fruen ſig tilfreds?

Pedro. De ere endnu lige ſtoragtige, endſkjøndt de ere gandſke nøgne. Jeg veed ikke, at han har noget i det hele Hus, at ſvøbe ſit fattige Legeme udi, andet end en gammel Sørgekappe. Leo-

Leonora. Ach! Taarene ſtaae mig i Øjnene, naar jeg hører ſaadant.

Iſabella. Tier ikkun ſtille, Leonora! det ſkal ſnart blive godt.

Pedro. Hvor vil det blive godt? hvor vil det blive godt?

Iſabella. Du veed jo, hvad vi har overlagt ſammen. Der kommer Gusmann.

Tredie Scene.

Gusmann. Iſabella. Leonora. Pedro.

Gusmann (ſagte.) Jeg giver Jer Fanden, I Gripomenes! ſaa mange ſom I ere: Vil I ſlaae Huden af mig? den nytter Jer dog intet. Vil I tage mine Klæder? de ere jo ikke en Skjærv værde. Vil I tage min Pagetitul fra mig? ſaa gjøre I mig en Tjeneſte; thi ſaa kan jeg komme til at blive Stegvender hos Godtfolk. O! gid I faaer en Ufærd. I Gripomenes! for Jer Medfart imod Herſkabet. Først toge de bort, hvad de fandt i Huſet, og ſiden lagde Haand paa Herſkabet; de toge først Herrens Hat af Hovedet, ſiden Kjolen, ſiden (med Permiſſion) hans Halsdug, ſaa, at han har intet tilbage, uden en Sørgekappe, kort at ſige: der blev intet tilbage udi det hele Hus, hvormed Herren kunde ſkjule ſit nøgne Legeme, uden alene Sørgekappen, ſaa at han ſeer værre ud end en Djevel, men han

er

er lige saa stor derpaa endnu; thi han sagde til mig: Hør Gusmann! Udi al denne Ulykke beholdt jeg dog min Stambog.

Leonora. Hør, Gusmann! hvad Nyt?

Gusmann. Vi faaer Nyt nok herefter, thi det Gamle er altsammen borte; men see, der kommer Fruen.

Isabella. Saa maa jeg da løbe.

Fjerde Scene.

Donna Olympia. Leonora. Pedro. Gusmann.

Donna Olympia. Ach! jeg dør af Forbittrelse. O! en Uforskammenhed uden Lige; jeg skal hævne mig, om det end skulde koste al min Velfærd.

Gusmann (sagte.) Ja, den har været fløjten længe siden.

Donna Olympia. Saa tidt jeg tænker derpaa, saa kaager mit hele adelige Blod i mine Aarer.

Pedro (sagte.) Det maa jo et Steds kaage udi Huset, thi vor Gryde har i lang Tid ikke kaaget.

Donna Olympia. Ach! jeg brister.

Pedro (sagte.) Da er det, min Tro, ikke af for megen Mad.

Donna Olympia. Monne de Folk har glemt, hvem jeg er?

Pedro (sagte.) Nej, dette er Ulykken, at de ikke

har

har glemt os? thi ellers havde vi beholdt det Lidet, som endnu var tilovers.

Donna Olympia. Ach! hvor er mine Folk? at jeg kunde overlægge med dem, hvad Anſtalter jeg ſkal gjøre.

Leonora. Her er vi alleſammen: hvad har Herſkabet at befale?

Donna Olympia. Ach! Leonora! Du har altid været mig en tro Tjenerinde.

Leonora. Jeg har intet gjort, uden hvad min Pligt udfordrer.

Donna Olympia. Ach! Leonora! veed Du hvad Ulykke, hvad Haanhed mig er vederfaret?

Leonora. Alt for vel, desværre.

Donna Olympia. Hvor haſtig kan dog ſaadant ikke rygtes?

Leonora. Hvor ſkulde ikke ſaadant rygtes; thi vi alle i Huſet har jo faaet en Snært af Svøben.

Donna Olympia. Hvilke tro Husfolk! ſom tager Del udi deres Herſkabs Skam.

Leonora. Skammen er ikke ſaa ſtor, ſom Skaden.

Donna Olympia. Saa maa Du ikke vide, hvad os er hændet.

Leonora. Jo, jeg veed nok, at Rettens Betjentere have = =

Donna Olympia. Ej! det er intet, Nej, her

er

er noget andet vederfaret os, som har mere at sige. Saasnart Rettens Betjentere vare borte, kom en Kammerpige, lige ind i mit Gemak, uden at lade sig anmelde, og talede saadanne bespottelige Ord: mit Herskab lader Dem hilse, de har hjertelig Ondt af den Fortræd, som Dennem er hændet, og de beder, at Fruen ikke vilde forsmaae en Silkeklædning, som ikke er brugt over to Gange. Ach! jeg kan ikke fortælle mere af Hævn. (Hun gaaer bort.)

Femte Scene.

Don Ranudo, (svøbt i en sort Kappe.) Leonora. Pedro. (de blive forskrækkede, falder i Knæ, og slaae Kors for sig.)

Don Ranudo. Ej, Børn lille! det er alt for stor Ydmyghed; jeg er jo ingen Helgen. Jeg er vel en fornem Mand, men dog et Menneske, og forlanger derfor ingen Knæfald.

Pedro. Ach! er det Herren?

Don Ranudo. Det kan Du vel see; staae op igjen. Jeg forlanger ingen saadan Dyrkelse af mine Husfolk.

Pedro. Jeg kan sværge paa, at det ikke var af Ydmyghed, men jeg tog Herren an for en Dødning.

Don Ranudo. Ja saa! det kommer af den slette Kappe, jeg har paa: men om jeg hedder Don Ranudo de Colibrados, saa skal det ikke blive uhævnet,

net, hvad mig er vederfaret i Dag, saa at de Creditorer skal udryddes med Hustruer og Børn; hvad mener Du vel, naar saadant kommer ud, om de Folk ikke blive straffede paa Gods og Formue, og den hele By sine Privilegier betagen?

Pedro. Ach, Herre! jeg beder for Byen, at den dog maa blive sparet; thi hvad kan andet Godtfolk dertil?

Don Ranudo. I saadanne Tilfælde, Pedro! bliver den Uskyldige straffet med den Skyldige.

Pedro. Men, om saadan en Mand, som Herren, intercederer for Byen, bliver den nok sparet.

Don Ranudo. Ja, Pedro! naar det kommer saavidt, vil jeg see, hvad jeg kan gjøre.

Pedro. Ach! Herren skal have Tak paa Byens Vegne.

Don Ranudo. Men, hvad var det for et Fruentimmer, som stod her nyligen, og løb bort?

Leonora. Det var Kammerpigen hos den Prinds, som nyligen er kommen hid.

Don Ranudo. Hvad hedder den Herre?

Leonora. Han hedder Melchior Caspar Balthasar Theophrastus Bombastus Ariel David Georgius, Prinds af Æthiopien.

Don Ranudo. Hillemænd! men hvor er I bleven bekjendt med hende?

Leo-

Leonora. Hun kom for at besøge mig, thi hendes Frue, som er samme Herres Moder, og Kejserens Søster, vil ikke have, at hun skal omgaaes med Folk af anden Familie end vores.

Don Ranudo. Det holder jeg af. Jeg mærker at de Folk har Ambition; thi der er, sandt at sige, ellers ikke en Familie i Byen, som man kan omgaaes med.

Leonora. Der er ellers (saavidt jeg kan mærke) ogsaa noget andet under; thi samme Kammerpige lod sig halv forlyde, som at samme Herre var alene hidkommen for at alliere sig med vores, og ægte vores Frøken; han er ikke alene en mægtig, men og en høj kristelig Prinds, thi han er opkaldet efter de hellige tre Konger.

Don Ranudo. Er det muligt, Leonora? Kald paa Fruen, at vi kan lade hende det vide.

Sjette Scene.

Donna Olympia. Don Ranudo.
Leonora. Pedro.

Donna Olympia. Ach Don Ranudo! jeg skammer ved at lade mig see udi denne borgerlige Dragt.

Leonora (sagte.) Det er, min Tro, min gamle Kjole, Fruen har faaet paa.

Don Ranudo. Tier kun stille, Donna Olym-

pia! her er kommen en ſtor Prinds til Byen, ſom vil alliere ſig med vor Familie.

Donna Olympia. Maaſkee det er een af de nye Prindſer.

Don Ranudo. Nej, det er en af de ældſte i Verden, der udſpirer fra Dronningen af Saba, en æthiopiſk Prinds; Leonora veed hans Navn.

Leonora. Han hedder Melchior Caſpar Balthaſar Theophraſtus Bombaſtus Ariel David Georgius.

Donna Olympia. Er det muligt?

Leonora. Jeg troer uden Tvivl, vi faaer Viſiter af ham i Dag. Det eneſte, jeg frygter for, er, at Frøkenen ikke vil have hannem, efterdi han er ſort.

Donna Olympia. Det vil intet ſige, naar han ikkun er høj. O! hvilken Lykke!

Don Ranudo. Men hvorledes ſkal jeg kunde tage imod ſaadan en Herre udi denne Equipage? Hør Pedro! her er kommen en fremmed Prinds til Byen, at begjære min Datter til Ægte, og ſamme Prinds er af Morland.

Pedro. Pfy! vil Herren give ſin Datter bort til en Tater?

Don Ranudo. Det maa ikke hjelpe; hun kommer derved i Høihed. Men hvor ſkal jeg faae Klæder?

Pedro.

Pedro. Tier ikkun ſtille, Herre! jeg ſkal ſkaffe en Kjole udi en Haſt, ſom jeg vil laane udi mit Navn.

Don Ranudo. Ach kjære Pedro! vær dog ſnart.

Pedro. Jeg ſkal være her udi et Øjeblik igjen.

(Han gaaer.)

Don Ranudo. Men bankes der ikke paa Døren?

Donna Olympia. Løb Leonora! og hør til hvem det er.

Leonora. Ach! Prindſens Udtolker er her udenfor, og vil have Herſkabet i Tale.

Don Ranudo. Ach! er det muligt? hvordan ſkal vi bære os ad? I maa ſige, Leonora, at vi ere ikke hjemme.

Donna Olympia. Nej, det gaaer min Tro aldrig an; thi det er farligt at ſtøde ſaadan en Herres Bud for Hovedet; vi maa hitte paa andre Raad.

Don Ranudo. Her er intet andet Raad at hitte paa; jeg kan umulig lade mig ſee udi denne Dragt.

Leonora. Mig rinder noget i Sinde, hvorved vi kan hjelpes; Herren maa lade, ſom han er ſyg, og ſige: at Doctoren har raadet ham, at ſvøbe ſig udi ſaadan en Kappe, hvilket ſkal være kraftigt for en Slags Svaghed.

Don Ranudo. Ej! det gaaer aldrig an.

Leonora. Eller nok et andet Anſlag; Herren

kan lade, ſom han piner ſit Legeme, for at gjøre Poenitentſe, og at han har ſvøbt ſig udi denne Kappe af lutter Devotion.

Don Ranudo. Det gaaer an, Leonora! lad ham ikkun da ſtrax komme ind.

Syvende Scene.

Udtolkeren. Don Ranudo. Donna Olympia. Leonora.

Leonora. Ach Herre! Han maa ikke forundre ſig over den Tilſtand, Han finder mit Herſkab udi. Min Herre, Don Ranudo, ſom han er den fornemmeſte Mand her i Byen, ſaa er han og den gudfrygtigſte. Han har efter Kong Nabuchodonoſors Exempel ydmyget ſig ſaaledes, at han ſeer ſnarere ud ſom et Dyr, end ſom et Menneſke, og har ſat ſig for udi fjorten Dage at plage ſit Legeme for ſine Synders Skyld. Først var han betænkt paa at gaae med blotte Ben, men har fundet, at den Poenitentſe var ikke tilſtrækkelig; hvorudover han endelig har fattet den kongelige Reſolution, at fornedre ſig ſom Sanct Nabuchodonoſor, fra hvilken (ſom jeg troer) han regner ſin Herkomſt; thi hans Familie er faſt den ældſte udi Spanien. Han vilde ogſaa, ſom Nabuchodonoſor, have krøbet paa Hænder og Fødder, men vi have alleſammen med Suk, Graad og Knæfald bedet ham, at lade det blive derved,

men

men det havde ej kundet hjelpe, hvis ikke Erkebiſpen ſelv med det hele Cleresie ved Deputerede havde formanet ham at moderere ſaadan hellig Iver.

Udtolkeren. Ach, Don Ranudo! jeg mærker, at der er ikke alene ſtore Mænd i den Colibradſke Familie, men endogſaa ſtore Helgene.

Don Ranudo. Ach min Ven! langt fra, at jeg giver mig ud for en Helgen; jeg holder mig tvertimod for den groveſte Synder, ſaa at hvis Poenitentſen ſkulde ſvare til mine Misgjerninger, vilde denne Straf ikke være tilſtrækkelig.

Udtolkeren. Juſt denne Bekjendelſe, Don Ranudo, giver en Helgen tilkjende; thi, ſaaſnart en Helgen fatter den Tanke, at Han er en Helgen, bliver Han ikke mere en Helgen. Men hvor er Donna Olympia, Hans Frue?

Don Ranudo. Der ſeer Han hende ſtaae, ſom en gemen Borgerkone, udi ſaadan en Stand, ſom vi have beſluttet at være udi i 14 Dage.

Udtolkeren. Jeg vil ikke diſputere derimod, magſkee en extraordinair Misgjerning er Aarſag til ſaadan extraordinair Poenitentſe.

Don Ranudo. Jeg havde, for tvende Dage ſiden en hæslig ublu Drøm; thi jeg ſyndede virkelig udi Søvne, og derfor har jeg underkaſtet mig denne Poenitenſe.

Udtolkeren. Ach! dette alene fortjener Canoniſation.

ſation. Jeg er ellers kommen hid, for at lade Eders Velbaarenhed vide den højbaarne Prindſes af Abyſſynien, min naadige Herres, Ankomſt til denne Stad; dog dette er ikke mit eneſte og fornemmeſte Ærinde; thi jeg er fornemmelig hidſkikket, for at foreſlaae en Alliance, og at begjære for min Herre Deres kjære Datter, Frøken Maria, til Ægte.

Don Ranudo. Tilbudet er meget anſeeligt; men, maatte jeg ſpørge Hans Excellence, hvorledes Prindſen er kommen paa de Tanker.

Udtolkeren. Aarſagen, ſom har bevæget Hans Durchlauchtighed at paatage ſig ſaadan Reiſe, er denne: Udi Æthiopien eller Abyſſinien er Kejſeren ſaavelſom Undersaatterne Chriſtne, men udi mange Stykker gaaer fra den romerſke Kirkes Lærdom; hvorfor mange portugiſiſke Jeſuiter ere did henſkikkede, for at forene Abyſſinien med det romerſke Sæde. Ved disſes Tale og Prædiken er min naadige Herre ſaaledes bleven bevæget og overbeviſt, at han nu paſſerer for en nidkjær Catholik iblandt Jeſuiterne ſelv, hvilket er hans Morbroder, Kejſeren, bekjendt, ſom derudi lader ham, ſaavelſom alle andre, Samvittigheds Frihed; og har tilſtædet ham efter Begjæring, at oplede ſig en høj adelig Gemahlinde udi Spanien eller Italien; til hvilken Ende han har raadført ſig med mig, Jago de las Cores, hans fornemmeſte Udtolker og en indfødt

Spa-

Spanier, og udspurgt mig om de fornemmeste spanske Familier, hvorudover jeg gav Hans Durchlauchtighed strax Anslag paa det Colibradske Hus, som det første og ældste catholske Hus i Spanien, og conseqventer udi hele Europa, thi udi Abyssinien ere langt ældre Familier; thi hans Durchlauchtighed kan vise sit Slægtregister, Mand efter Mand, fra Dronningen af Saba, og sine christelige Forfædre fra de hellige tre Konger.

Don Ranudo. Saavidt gaaer endelig mit Slægt-Register ikke.

Leonora. Eders Velbaarenhed kan ikke vide det; thi jeg har hørt lærde Folk mumle noget derom, at de Colibradske Stammer ere lige fra een af Noæ Sønner, ved Navn, Sem, Cham og Japhet.

Don Ranudo. Jeg troer det nok; men de Gamle har forsømt at antegne det.

Udtolkeren. Det eneste, som kunde skrække Deres Velbaarenhed fra, at give min naadige Herre Deres Datter, er, at Hans Naade er sort, som alle andre Morer.

Don Ranudo. Det vil intet sige; en Spanier er selv sortladen.

Udtolkeren. Jeg tog det ikke i Betænkning at gifte mig der udi Landet med Helicon Comtra, som nu er Kejserens Erke Vaskerkone, hvilket er et Embede, som udi Abyssinien ikke gives, uden til fornem-

nemme Damer; thi hvert Land, Eders Velbaarenhed! har ſine egne Maneer. Det Underligſte, ſom kommer fremmed for udi Abyſſinien, det er Talen, ſom er ligere en Sang, end en Tale, ſom for Exempel: naar jeg ſiger det Ord Tahunki langt, ſaa betyder det et Bord; Tahunki en Terz højere, ſaa betyder det et Bjerg; Tahunki en Tone højere, ſaa betyder det en Kirke; og Tahunki endnu en Tone højere, ſaa betyder det en Elephant.

Don Ranudo. Hillemænd! det Sprog lærer min Datter aldrig.

Udtolkeren. Inden et Aar vil hun tale det ſom en indfødt Abyſſinier.

Don Ranudo. Jeg er ikkun bange, at min Datter ikke kan fordrage den ſtore Hede, ſom er i Abyſſinien.

Udtolkeren. Ach! der er en gandſke tempereret Luft i det Land, hvor Kejſeren reſiderer; men der er nogle af hans Underſaatter, ſom boer lige under Linien, hvilke ere ſaa hede, at man kan tænde Svovelſtikker an paa dem; og naar de vil kaage deres Mad, ſaa nyſe de ikkun paa Brændet, ſaa har de ſtrax Ild.

Don Ranudo. Det er ſelſomt.

Udtolkeren. Ja, der er meget underligt i Naturen. Men een Ting er at erindre, nemlig, at min Herre vilde blotte ſit Hoved, naar han taler

med

med den abyssiniske Prinds, og bøje sig først for ham; thi det er en Ære, som han paastaaer at nyde af alle fremmede Undersaatter, som ikke ere af kongeligt Blod.

Don Ranudo. Ej! dertil bequemmer jeg mig aldrig; skulde en Colibrados, en Grand d'Espagne, der efter sit Privilegium med bedækket Hoved taler med Kongen af Spanien selv, blotte sit Hoved for en fremmed Prinds?

Leonora (sagte.) Det er jo forbandet; det kalder jeg Spansk. Han er saa fattig, at han ejer hverken Hue eller Hat, og dog vil betænke sig at blotte sit Hoved.

Udtolkeren. Ja, saa mærker jeg nok, at der bliver intet af; thi hans Naade bequemmer sig til ingen Samtale, uden paa de Vilkaar.

Don Ranudo. Det gjør mig Ondt, at see saadant stort Giftermaal spildt; men jeg vil heller døe af Armod, end gjøre noget, som kan præjudicere min Høihed.

Leonora (sagte.) Det kalder jeg Spansk.

Donna Olympia. Om Don Ranudo lod sig overtale dertil, skulde jeg lade mig skille ved hannem fra Bord og Seng.

Don Ranudo. Eders Tale, Donna Olympia! burde skrives med gyldene Bogstaver over vor Forstuedør.

Leo-

Leonora (sagte.) Ja med nogle andre Bogstaver, malet paa et andet vist Sted.

Udtolkeren. Saa mærker jeg da, at Hans Naade med uforrettet Sag maa rejse herfra.

Don Ranudo. Det gjør mig Ondt; men jeg kan ikke bequemme mig dertil, om jeg end kunde rædde mit Liv dermed.

Donna Olympia. Ambition er os indprentet ved Fødselen.

Leonora (sagte.) Det kalder jeg Erke-Spansk.

Don Ranudo. Min Datter skal heller gaae i Kloster.

Leonora (sagte.) Og I begge udi Daarekisten.

Udtolkeren. Jeg maa da forlade Dem, og berette Hans Durchlauchtighed dette Afslag.

(Han gaaer bort.)

Don Ranudo. Hvad synes Dig, Leonora! stod vi ikke paa vores Ære?

Leonora. Jo, jeg synes, at Herskabet staaer paa den og træder den under Fødderne; thi det, som Herskabet kalder Ære og Respect, kan regnes Dem af Andre til evig Spot, Skam og Skjendsel. Denne Hofmod gaaer saa vidt, at den kan give Materie i sin Tid til en Comedie: det artigste er, efterdi Herren ingen Hat har.

Don Ranudo. Hør Leonora! man seer igjennem Fingre med Dig, for Din lange tro Tjeneste.

Leo-

Leonora. Herskabet maa nok tillade mig at tale; thi jeg har fire Aar faaet lidet Mad og ingen Løn.

Ottende Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Leonora. Pedro.

Pedro. Herre! her er en Kjole; men jeg har maattet sætte min Tro og Love til Pant derpaa, at den skal blive baaren tilbage inden tre Dage.

Don Ranudo. Ja, nu er det for silde; Prindsens Udtolker har alt været her, men gik bort med uforrettet Sag, saa at der bliver intet af Partiet.

Donna Olympia. Den kan dog komme tilpas; thi vi kan ikke vide, Prindsen tør afstaae sine Prætensioner, og komme hid igjen. Lad os gaae bort saa længe. (De gaae bort.)

Pedro. Hvad er Aarsagen, Leonora! at Herskabet er bleven anderledes til Sinds?

Leonora. Herren vilde ikke bequemme sig til, at tale med blottet Hoved med Prindsen.

Pedro. Men hvad duer saadant narrisk Forslag til?

Leonora. At komme hannem des fastere til at troe, at det er en Prinds; lad mig ikkun raade, det skal nok gaae for sig. Den falske Prinds kan

altid

altid afstaae sine Prætensioner; men der kommer Herren igjen paaklædt. (De komme tilbage.)

Don Ranudo. Nej, jeg troer ikke, at jeg bequemmer mig dertil, i hvorvel vores Armod er saa stor.

Donna Olympia. Ej! hvad Armod? det er ikkun gemene Folks Snak. Folk af vor Stand kan ikke være arme.

Pedro. Men, om Herskabet døde af Sult, hvad kunde man kalde det, paa et ret godt Sprog?

Donna Olympia. At døe af Sult, er ikke at døe af Armod; men det kaldes heller en heroisk Død, som ædelsindede Folk udvælger sig, førend de vilde fornedre sig.

Pedro. Men jeg er bange, at Herskabet fik saadan Gravskrift: Her under hviler Don Ranudo med hans Frue den Velbaarne, som døde af Sult, for at undgaae Armod. Men see! der kommer Ambassadeuren tilbage.

Niende Scene.

Udtolkeren. Don Ranudo. Donna Olympia. Leonora. Pedro

Udtolkeren. Hans Durchlauchtighed, min naadige Herre, fortryder langt fra ikke Eders Velbaarenheds Paastand; men tvertimod admirerer desmere saadan Ædelhjertighed, og skatterer Eders Vel-

Velbaarenhed langt højere, end ſom tilforn; overladende til deres egen Villie, om De ville beviſe hannem den begjærte Ære eller ej.

Don Ranudo. Efterſom Prindſen ikke paaſtaaer ſaadant ſom en Ret, ſaa vil jeg af fri Villie bequemme mig dertil.

Donna Olympia. Hvad?

Don Ranudo. Ja, Donna Olympia! Vi kan beviſe ſaa ſtor Ære, ſom vi vil, naar den ikke bliver os aftvungen; thi ſaa hedder det ikkun Høflighed, og ingen Skyldighed. Jeg kan viſe det af den ſpanſke Krønike, at en af vore Forfædre, Don Sanctio, tog imod en Soldat med blottet Hoved, der havde omkommet 8 Morer udi det ſtore Feldſlag ved Xeres de la Frontera.

Udtolkeren. Saa vil jeg da ønſke Eders Velbaarenhed til Lykke med det ſtore og mægtige Svogerſkab, og vil inden en Time bringe Hans Durchlauchtighed hid, med hele ſit Følge.

Femte Act.

Første Scene.

Leonora. Gusmann.

Gusmann. Ach, Leonora! hvad vil den forlibte Gonzalo ſige dertil, at hans Kjæreſte ſkal føres til Morland? vel er det mig kjært, at hun kommer i Højhed og Velſtand, af Fængſel, Sult og Armod; men jeg ſaae dog heller, at dette Ægteſkab blev til intet for Gonzalos Skyld.

Leonora. Nej, Gusmann, dette Ægteſkab er bedre.

Gusmann. Jeg mærker nok, at Du er en Vejrhane, og at Du har ſamme Nykker, ſom alle Fruer-Piger.

Leonora. Ej, Snak! naar Frøkenen ſelv er fornøjet dermed.

Gusmann. Ach, Himmel! vil hun begvemme ſig til at tage en Sort?

Leonora. Det er en kriſtelig og dydig Prinds, ſom boer udi et poleret Land. Jeg følger Jomfruen, i hvor hun rejſer.

Gusmann. Jeg følger, min Tro, ogſaa med.

Leonora. Ja, hvad andet?

Gusmann. Saa kommer vi endnu til at tjene

i Brød

i Brød sammen, hvilket er mig kjært; thi jeg elsker Dig, Leonora! saa højt, som en Doctor elsker en Feber. Vilde Du, som jeg, saa skulde vi strax forlove os sammen, og Du skulde blive min Kone; thi det tjener os begge ikke at gaae længere; tilmed er jeg forbunden til at gifte mig snart for en vis Aarsags Skyld.

Leonora. Ej, Du Tølper! Du maa vide, at Du taler med en spansk Jomfru, og, at Du er hverken udi Frankerige eller Tydskland, hvor man siger i Dag: Vil I have mig? og i Morgen alt holder Bryllup; hvor man og omgaaes hinanden saa venlig for Brylluppet, at man intet Nyt har at sige hverandre eller at bestille Bryllups-Natten. Vil Du vinde min Kjærlighed, saa skal Du frie efter Landets Mode; Du skal først et helt Aar gaae og sukke, blive altereret, naar Du seer mig; lade nogle Gange, som Du vil hænge Dig af Kjærlighed, uden at lade Dig mærke, til hvem det er, men alene lade mig gjætte det selv. Siden skal Du og insinuere Dig med Spil og forlibte Viser for mine Kammer-Vinduer, taale, at jeg viser Dig bort med Skjeldsord, og slaaer Vand over Dig; derefter skal Du insinuere Dig med Penge, hos en gammel Kone, som er min Ven, faae hende til at rose Dig, og afmale den elendige Tilstand, Du er bragt udi af Kjærlighed; formane mig af christen Kjærlighed

at

at frelse Dit Liv, ved at gjøre Dig et blidt Anſigt, og at imodtage et og andet Vers, ſom Du har ſkrevet med Dit Blod; ſiden at imodtage Foræringer; ſiden at tale med Dig igjennem Vinduet, og endelig lade Dig ind udi mit Kammer.

Gusmann. Du har Ret, Leonora! det bør ſaa at være, den Tid kan ſnart gaae, thi al denne Omſvøb kan ikke vare over 50 Aar. Der fattes ikkun, at Du ſkulde have raadet mig at hænge mig rent op af Kjærlighed. Nej, Leonora, jeg vil hitte paa et Raad, hvordan vi ſkal kunde komme haſtig ſammen, uden at ſynde imod Landets Mode. Du ſkal lade Din Kammerdør ſtaae aaben en Nat, og lade, ſom Du ſover ſtærkt, ſaa vil jeg ſnige mig ind og beſove Dig. Du ſkal imidlertid raabe om Hjelp, men dog ikke ſaa højt, at Nogen kan høre det; naar jeg da har taget Dig med Vold, ſaa følger det af Fornødenhed, at Du iler med Brylluppet, for at faae Din Ære igjen, ſom jeg paa ſaadan ſkjelmſk og voldſom Maade har berøvet Dig.

Leonora. Hør Gusmann! Hold inde med ſaadan Snak; jeg vil min Tro ellers ſige det til Herſkabet, og Du ſkal blive ſtraffet for Din ublufærdige Mund.

Gusmann. Det var ikkun et Forſlag, Leonora! Du kan ellers gjøre, hvad Dig lyſter. Jeg er endelig ikke ſaa forlegen for at gifte mig.

Leonora. Jeg, min Tro, ikke heller.

Gusmann. Ja, ja, Leonora! vi kommer nok til rette; men der er Donna Maria; jeg kan ikke taale at see paa hende, thi mit Hjerte blöder i mit Liv, naar jeg tænker paa, at hun skal have den sorte Prinds. Jeg gaaer min Vej.

Anden Scene.

Donna Maria. Leonora. Pedro.

Donna Maria. Ach Leonora! den List, Du har opfundet, er uforlignelig; men jeg er saa bange, at det bliver aabenbaret, førend Ægteskabs-Contracten bliver sluttet.

Leonora. Det kan ikke lettelig aabenbares, uden vi röbe os selv; jeg har derfor ikke villet betroe det til Gusmann; thi han er taabelig og kan röbe os.

Donna Maria. Men er det ikke en Bedrövelse, at mine Forældre skal være saa forblindede af Hofmod, at de vil heller döe af Hunger, end at give deres Datter til en brav Herre, der baade har Evne og Hjerte til at række dem Haanden, alene fordi hans Stand er en Grad ringere.

Leonora. Det er en forbandet Hofmod, som regjerer udi dette Land; derfor hedder Spansk iblandt de Fremmede det samme, som Hoffærdig.

Donna Maria. Siig ikke det, Leonora, at det er Landets Mode; vi gjör vor Nation Uret derudi.

Vel er det ſandt, at der findes mange ſlige Folk i Spanien, men derfor maa man ikke gjøre det til den hele Nations Caracter! thi intet er mere ubilligt, end af et eller andet Menneſkes Gjerning at ville gjøre ſig en Idee om en hel Nation. Folk male tit en Nation ilde eller vel af paa ſaadant Fundament: Falde de iblandt genereuſe Folk, den korte Tid de ere i et Land, ſaa hedder det hele Land ſiden hos dem genereux; boer der hoffærdige Folk udi det Naboelav, hvor de ere komne til at logere, ſaa ſkrive de Bøger, naar de ere komne tilbage, om et helt Riges Hofmod. Om mine Forældre, for Exempel, ere ſaa daarlige, at de heller døe af Armod, end at de vil give deres Datter bort til en vis Familie, ſom, de mene, er ikke ſaa ſtor ſom deres, ſkal man derfor tillægge det hele Land ſagdan Lyde? Nej, det er ubilligt; thi de fleſte Menneſker her i Staden fordømme ſaadant, og vil glæde ſig, om vort Anſlag lykkes.

Pedro. Jomfruen har Ret derudi; thi Hun beviſer med ſit eget Exempel, at ikke Alle ere beſmittede med denne Lyde. Men ſee! der er Herſkabet.

Tredie Scene.

Don Ranudo. Donna Olympia. Donna Maria. Eugenia. Leonora. Pedro. Gusmann.

Don Ranudo. Nu min Datter! Himlen har

nu

nu tilſkikket Dig en Ægtefælle, ſom Du kan forbindes med, uden at vanære Familien. Jeg har beſkikket Dig til Din Hosbond og Herre, Theophraſtus Bombaſtus, den ſtore Prinds af Æthiopien.

Pedro. Hillemænd! man kan høre alene af det Ord Bombaſto, hvilken Mand han maa være.

Don Ranudo. Det ſkal ogſaa være en brav dydig Herre, ſom alle de Prindſer af Æthiopien har været.

Pedro (ſagte.) Det vil intet ſige, naar han ikkun er fornem.

Don Ranudo. Iligemaade ſkal han og være kjøn.

Pedro (ſagte.) Det gjør ogſaa intet til Sagen, endſkjøndt han havde hverken Næſe eller Øren, naar han ikkun er Prinds.

Don Ranudo. Han ſkal ogſaa være en rig og mægtig Prinds.

Pedro. Ej! der behøves ingen Midler; thi udi det ene Ord Bombaſto er Rigdom nok.

Donna Maria. Jeg takker mine kjære Forældre for den Omſorg, de har draget for mig; thi mit Forſæt har altid været, heller at gaae udi et Kloſter, end at gifte mig med nogen af ulige Stand.

Donna Olympia. Ach Don Ranudo! vor Datters Ord burde ſkrives med gyldne Bogſtaver, og ſættes udi alle fornemme Huſe: af den Colibrad-

ſke Stamme kan ikke udſpire andet, end ſaadanne Grene.

Leonora. Om Jomfruen havde vildet taget Nogen af ulig Stand, ſaa havde jeg aldrig givet mit Samtykke dertil; thi jeg vilde heller døe end ſee ſaadant.

Don Ranudo. Du ſkal have Tak, Leonora, for Din Nidkjærhed; thi Du har altid ladet ſee, at Du er en tro Pige, ſom har Ærbødighed for ſit Herſkab.

Pedro. Det ſkulde, min Tro, ikke heller have ſkeet, ſaa længe mit Hoved var oppe, at vor Jomfru ſkulde tage en Gonzalo de las Minas til Ægte, omendſkjøndt han havde været rigere, end han er. Jeg kan ſværge paa, at, da jeg hørte, ſaadan Forſlag var gjort af hans Søſter, ivrede jeg mig ſaa meget derover, at jeg endnu ikke har forvundet det. Der har ſat ſig noget i min Ryg, ſom ikke er for den lange Hvile: Au, au, au! det minder mig, ſaa tidt jeg tænker derpaa. Var det ikke uforſkammet, at ſaadan en Karl, ſom han, torde underſtaae ſig, at begjære en Colibradſk Jomfru? Mener han, at mit naadige Herſkab er ſaa kjær efter Penge, at de ſkulde fornedre ſig ſaaledes? Hvad monne den Karl vel bilder ſig ind? Havde jeg ham fat, jeg ſkulde myrde ham paa Stedet. Nej! førend det ſkulde have ſkeet, ſkulde jeg have ſtukket Ild paa

det

det hele Hus, og opbrændt baade Herren, Fruen, Jomfruen og mig selv med.

Donna Olympia. Saadanne Tjenere ere værd saadant Herskab, og saadant Herskab saadanne Tjenere

Don Ranudo. Hans Tale staaer mig an, saasom den føres af en overmaade stor Nidkjærhed, endskjøndt det ellers ingen Meriste var at brænde sit Herskab.

Pedro. Ja Herrens og Fruens Aske, om den kunde tale, skulde takke mig; thi det var en heroisk Død, og alle Folk skulde sige: De levede heroisk og døde heroisk. Reputation er jo det fornemmeste Klenodie i Verden; naar den er borte, hvad kan da Rigdom og Velstand nytte? Nu taler jeg af Hjertens Grund, men naar jeg siger andet, saa skjemter jeg

Don Ranudo. Jeg veed nok, Pedro, at, naar Du har talet anderledes, har Du alene gjort det, for at divertere os.

Pedro. Det er, min Tro, ogsaa sandt; men en Hofnar kan og tale ærbart iblandt; og, naar jeg staaer paa Herrens og Fruens Respect, saa taler jeg altid alvorlig.

Don Ranudo (tager i sin Lomme) See her, Pedro! der har Du en Rosenobel for de Ord, Du talede; dog, det er sandt; jeg troer ikke, at jeg har

saa

ſaa mange Penge hos mig; Du ſkal viſt nok have en Roſenobel tilgode, Pedro, om ikke meer.

Pedro (ſagte.) Herren har maaſkee ingen Buxer paa, ellers havde jeg viſt nok faaet den ſtrax.

Don Ranudo. Hvis Du ikke faaer den, ſaa ſkal Du viſt nok faae noget, ſom er bedre.

Pedro. Hvad er det Herre?

Don Ranudo. Jeg ſkal mage det ſaa, at, naar vor Hiſtorie bliver beſkreven, ſom, jeg nok troer, ſkeer med det førſte af en af vore Clienter, ſaa ſkal Dit Navn med Din Bersmmelſe ogſaa blive indført derudi.

Pedro, Hillemænd! hvad Nød har jeg da? Men ſee! der kommer Prindſen.

Gusmann. Ach! gid jeg kunde tale Æthiopiſk! jeg vilde ſpørge om adſkillige Sager; thi jeg har hørt ſaa meget tale om dette Land, beſynderlig om det røde Hav, og om den ſtore Flod Seine, ſom løber der igjennem og har Guld-Sand.

Don Ranudo. Ej Snak, Du Gjæk! Seine-Floden løber igjennem Paris udi Frankerige.

Gusmann. Herren maa forlade mig; thi jeg har ſeet trykt neden under en Tragoedie i diſſe Ord: Scena er i Morland. Men der er han. Ach Herre! han ſvarer til ſit Navn; thi hans Anſigt har allerede bombarderet mig ſaa, at jeg

neppe

neppe kan ſtaae paa mine Ben; kan det og ſtaae Herren an at gaae ham udi Møde?

Don Ranudo. Ja viſt, men han er og den eneſte Underſaat, jeg kan gjøre det imod.

Pedro. Jeg maa ſætte mine Briller paa.

Gusmann. Og jeg ligeledes. Nu haaber jeg, at Herſkabet ſkaffer os Revange over Rettens Middel, ſom ſaa ſkammeligen udplyndrede os.

Don Ranudo. Det er alt for nedrigt at tænke paa ſaadant.

Gusmann. Imidlertid miſtede jeg det lidet, ſom jeg havde. Jeg ſkal, min Tro, bede Hans æthiopiſke Durchlauchtighed hænge baade Byfogden, Borgemeſter og Raad op, hvis de ikke ſkaffer mig mine Sager tilbage.

Don Ranudo. Du ſkal nok faae Erſtatning for Dine Sager, uden at anmode Prindſen om ſaadant.

Gusmann. Men naadige Herre ...

Leonora. Ej! hold Din Mund, Gusmann! Mener Du, at Æthiopien vil føre Krig med Spanien for Dine Sko og Buxer? Nu er ikke Tid at tale om ſaadanne Bagateller. Men hvad er det for Allarm, jeg hører? See! der kommer, min Tro, Prindſen i fuld Proces.

Fjerde Scene.

Prindſen med Suite. De forrige. Notarius.

(Prindſen kommer ind udi Processſion med ſin hele Svite, ſom ere alle ſorte Morer. Imedens Processſionen varer 3 Gange om Theatret, ſpilles en underlig Muſique. Processſionen ſkeer ſaaledes: 1) gaaer En med et lidet Skrin udi Hænderne, med Præſenter udi. 2) En med en lang Tobakspibe, ſom et Spyd. 3) Prindſen ſelv med en Hofnar med Bjelder, ſom løber om, og gjør adſkillige Grimacer. 4) Andre med Armbøsſe og Pile paa Armene; endeligen ſtaaer de ſtille, og en af de Bevæbnede træder frem til Prindſen, og efter tvende Buk, ſaa at Hovedet ſtødes ned paa Jorden, leverer Prindſen en Armbøsſe med en Pil, ſom han ſkyder paa Ranudo, hvilken bliver forſkrækket, og ſpørger, hvad ſkal det betyde? hvortil ſvares af)

Udtolkeren. Det er ſaa Landets Mode ſaaledes at hilſe Mandsperſoner.

(Derefter træder en Anden frem, og ſkyder en Pil paa Gusmann, ſom falder om af Forſkrækkelſe, og raaber. Hofnaren hjelper ham op igjen og ſiger:)

Costuki, Costuko, Costuka.

Gusmann. Det var Fanden ikke et godt Stykke, det var et Skjelmſtykke at ſkyde paa en uſkyldig Mand.

Gonzalo (ſom er Prindſen.) Laham Tuibu, Scomta posi, la ham hubo, la hom haba.

Udtolkeren. Prindſen ønſker, at Deres Vel-

baa-

baarenhed endnu maa leve saa mange Aar, som der er Mile til Solen, og Sandskorn paa Bunden af det røde Hav.

Gusmann (sagte.) Det Sprog er skjønt at bruge om Vinteren, thi det er saa kort.

Don Ranudo (løfter paa sin Hat.) Jeg takker Hans Durchlauchtighed for hans Ønske, og ønsker ham igjen Himlens Velsignelse.

Udtolkeren (til Prindsen.) Allola.

Gusmann (sagte.) Det er et forbandet Sprog; dermed kan man skrive en hel Krønike paa et Blad.

Gonzalo. Lacotrang hi li li.

Udtolkeren. Prindsen siger, at han har paataget sig denne lange Reise, for at forene sig med et højadeligt Hus af den romerske Religion; begjærer derfor til sin Gemahl Deres Datter, Frøken Maria.

Gusmann. Hillemænd! hvilket mageligt Sprog! Naar hi li li betyder saa meget, saa er jeg vis paa, at en Linie kan gjøre saa lang en spansk Remse, som hele Fasten.

Don Ranudo. Jeg tager med Glæde imod Hans Durchlauchtigheds Tilbud, og overgiver hannem min Datter til Gemahlinde.

Udtolkeren (til Prindsen.) Lalaks.

Gusmann. Hvad monne han vil med Lax?

(Don Ranudo leder sin Datter frem, og overleverer hende Prindsen: beder Notarius at opsætte Ægtes skabs-Contracten; Notarius sætter sig til at skrive.

Imids

Imidlertid liſter Hofnarren ſig til Gusmann, og rykker ham i Haaret frem ad.)

Gusmann. Ach, Hr. Udtolker! hvorfor rykker han mig i Haaret? Jeg har jo ikke gjort hannem noget Ondt.

Udtolkeren. Det er intet, min Ven! Hofnarre udi Abyſſinien tale ikke uden med Gebærder; naar de tale med deres Overmand, bruge de de Slags Gebærder, ſom de kalder Poloki; og naar man taler med ſine Ligemænd, bruger man andre Slags Gebærder, ſom man kalder Hokipo. Denne førſte Gebærde vilde ſige ſaa meget: jeg haaber, at der vil blive godt Venſkab imellem os To.

Gusmann. Fanden komme i ſaadan Venſkab! Betyder det Venſkab at rykke ærlige Folk i Haaret? Hvad monne han da vil gjøre for Gebærder, at tilkjendegive Fiendſkab? (Hofnarren rykker ham i Haaret tilbage.) Au! au! lad mig blive i Ro, din ſorte Hund!

Udtolkeren. Med denne ſidſte Gebærde giver han tilkjende diſſe Ord: gid jeg havde den Lykke, at vi altid kunde være tilſammen.

Gusmann. Det ønſker ikke jeg; gid Fanden være hos ham! det Slags Folk kan tale ſaa længe med en god Ven, indtil han maa ligge paa Valſtedet, og det kalder jeg at dræbe Folk med Snak.

(Narren knytter Næver til Gusmann.)

Gus-

Gusmann. Hvad Djævelen har han nu i Sinde, mens han knytter Næver?

Udtolkeren. Det vil saa meget sige, at han vil fortælle noget om sin Rejse fra Morland.

Gusmann. Ach, Herr Udtolker! siig, at jeg er ikke curieux; thi inden han kommer halv Vejen, saa er der ikke et helt Ben udi mig. (Narren knæpper ham paa Næsen.) Au, au, au!

Udtolkeren. Det vil saa meget sige: Nu begynder jeg at fortælle Rejsen.

Gusmann. Jeg maa og give mig til at tale paa Hokipo.

(Han rykker Narren i Haaret igien; de alternere med slige Gebærder, indtil de komme sammen for Alvor, saa at man maa skille dem ad. Imedens dette Klammeri skeer, vende de andre fornemme Personer sig fra dem, til Notarium, som imidlertid fuldfærdiger Contracten, og flyer den til Underskrivelse.)

Don Ranudo. Lad Prindsen med min Datter først underskrive, siden tegne vi andre til Vitterlighed.

Udtolkeren. Nej, Herre! det er Maneer udi Morland, at Brudgommen og Bruden tegne sidst, og de andre lade Rum aaben til deres Navne.

Don Ranudo. Hvert Land har sin Skik; lader os da undertegne først, eftersom det er saa brugeligt.

(De tegne alle under, omsider tegner ogsaa Gonzalo, som Prinds, med Donna Maria, deres Navne. De raabe alle: Vivant! og Trompeterne blæse. Da dette er skeet, oplæses Contracten.)

Nota-

Notarius (læser.) Imellem os Underſkrevne er med Forældres og Venners Villie ſlutter et evigt Ægteſkab, til hvilket, omendſkjøndt intet naturligen udfordres, uden de Perſoners indbyrdes Samtykke, der har bundet deres Hjerter af velberaad Hu ſammen, ſaa har vi dog ikke vildet overtræde borgerlige Love og andre Ceremonier, men forlanget Vennernes Samtykke, ſom denne Ægteſkabs-Contract med os ſtadfæſtet og underſkrevet haver.

Gonzalo de las Minas.
Maria de Colibrados.

Don Ranudo. Hvad? er det Gonzalo de las Minas?

Gonzalo (tager Maſken af og ſiger:) Ja, ſaaledes er mit Navn.

Don Ranudo. Ej! det er Bedrageri, ſom exemplariter bør ſtraffes.

Donna Olympia. Denne Contract maa ſtrax tilintetgjøres.

Notarius. Det kan ingenlunde ſkee. Et Ægteſkab, ſom efter Loven med almindelig Samtykke og Undertegnelſe er ſtadfæſtet, kan ikke til intet gjøres.

Donna Olympia. Her er jo Svig og Bedrageri under.

Notarius. Det veed vi intet af; vi har ikke gjort andet end det, vi bør at gjøre.

Don

Don Ranudo. Dette Ægteſkab er for ſin Uligheds Skyld gandſke ugyldigt.

Notarius. Vi ſee ingen ſtor Ulighed; thi her er ſluttet Alliance imellem to adelige Familier. Uligheden maa beſtaae derudi, at Gonzalo tager en fattig Jomfru uden Medgift.

Donna Olympia. Min Datter miſter heller ſit Liv, end at hun lever udi Ægteſkab med en Mand af ulige Stand.

Donna Maria. Jeg miſter heller mit Liv, end at jeg lader mig ſkille fra en Perſon, ſom jeg ſaa længe har elſket.

Donna Olympia. Ej Don Ranudo! vi vil ikke mere kjende hende for vores Datter, men gjøre hende arveløs.

Pedro. Her er jo intet at arve, Herre! uden den ſorte Kappe, I havde nylig paa.

Donna Olympia. Ach! jeg hører, at Du Skjelm er og udi Banden med. Hør, Leonora! kald os nogle Folk hid til Hjelp.

Leonora. Det kan jeg ikke gjøre, naadige Frue! thi jeg er af ſamme Bande, og jeg troer, at den hele Stad ſkal glæde ſig over dette Forræderi.

Gusmann. Skam fare efter den Leonora! hvor net havde hun ſmiddet det ſammen. Jeg vidſte min Tro ikke andet, end at det var en mohriſk Prinds.

Don-

Donna Olympia. Ægteſkabet ſkal ikke alene blive tilintetgjort, men I ſkal og alle blive exemplariter ſtraffede for dette Bedrageri.

Gonzalo. Ægteſkabet ſkal ſtaae ved Magt; thi først har jeg Brudens Samtykke, dernæſt Forældrenes Hænder under Contracten.

Don Ranudo. Jeg kræver Jer alle til Vidne, mine Husfolk! hvor det er tilgaaet.

Pedro. Jeg kan vidne dette, at her er ſluttet et Ægteſkab.

Leonora. Og jeg kan vidne, at Frøkenen har længe baaret Kjærlighed for Gonzalo.

Notarius. Børn ſtaae vel under Forældrenes Formynderſkab, og ere dem ſtor Lydighed ſkyldige, ſaa længe Forældre comportere ſig, ſom de bør, og ere ved deres fulde Fornuft; men, naar det ikke er ſaaledes, fradømmer den ſpanſke Lov dem ſaadan Myndighed, efter den Artikel: Si furiosus &c.

Don Ranudo. Ere vi fra Forſtanden? Spørger min Datter og mine Husfolk, om vi har bedrevet noget, ſom kan fradømme os Forſtanden?

Donna Maria. Jeg kan ikke ſee, mine kjære Forældre! hvad Overeensſtemmelſe det har med den ſunde Fornuft, at ville heller ſulte ſig ſelv og ſit Barn ihjel, end indlade ſig i Alliance med ſaadan brav Herre, ſom Gonzalo.

Pedro. Jeg holder ogſaa for, at Herren og Fruen ere ikke rigtige udi Hovedet.

Leo-

Leonora. Jeg kan ikke heller give bedre Vidnesbyrd.

Gusmann. Jeg holder Herren og Fruen for kloge nok; men at sige Sandhed, saa er der dog et halvt Dosin Skruer løse.

Notarius. Her hører I Husfolkets Vidnesbyrd, hvilket dog ikke er nødigt udi denne Sag; thi jeg kan til Overflod lade Eder vide, at den hele Stad er af samme Tanke, og at, hvad som er skeet, er med Øvrighedens Tilladelse.

Donna Olympia. Ach! Don Ranudo! lad os gaae i Kloster.

Leonora. Og vi vil gaae hen, for at holde Bryllup.

Eugenia. Ach! gid jeg kunde sige det samme.

Over Don Ranudo.

Uagtet dette Stykke saa seent er kommet for Lyset, da det først 1745 blev trykt, og det, som det lader, uden tilforn at være foreſtillet, synes det dog at have været blandt Holbergs allerældſte dramatiſke Arbejder, da det i Fortalen til den ældſte Udgave af hans Comedier første Del, nævnes blandt de ti, han havde liggende færdige; at det imidlertid egentlig maa være fra 1733, synes man at have Føje til at formode af den Replik, i første Acts anden Scene, hvor Pedro just opgiver dette Tal, som Antallet paa sit Herſkabs Ahner, da det formodentlig er Aarstallet, Holberg her har ladet Pedro forbytte med Ahnetallet. I øvrigt er det mærkeligt, at ligeſom Holberg hverken gav dette Stykke Plads i sin første Udgave i tre, eller i den følgende i fem Tomer, saaledes omtaler han den heller ikke blandt sine Comedier, hverken i sin første eller anden latinſke Epiſtel, heller ikke i sin 447 danſke Epiſtel, hvor han dog nævner sine sidſte Arbejder; dog finder man den i den 506 Epiſtel nævnet blandt de af ham opfundne Caractercomedier.

Aarsagen til denne Tilsideſættelse, som neppe kan have været Ringeagt for Stykket, da han endog, efter at det var trykt, forsøgede det med ny Scener, maa formo-

modentlig have været temporel eller local; og er det saaledes neppe uden Hensigt, at han i der lykkelige Skibbrud lader den stolte Dame klage over, at det onde Menneske Philemon har understaaet sig at gjøre et skammeligt Vers over hende, kaldet: Fattigdom og Hofsart, hvori hun er betegnet med det opdigtede Navn, Rosimunda, som begynder med samme Bogstav, som Fruens Navn (og som Ranudo) og giver udtrykkelig tilkjende, at Verset alene er sigtet paa hende.

Holbergs sande Yndling og Lærling, Forfatteren af Datum in Blanko, har fortalt Undertegnede, at Oprindelsen til Ranudos Tilnavn skulde være, at en Kok i fjerde Frederiks Tid havde søgt om at blive nobiliteret, og at denne store Konge, der fandt denne Begjæring ligesaa latterlig, som ublu, blot havde til Gjensvar spurgt: hvad Adelsnavn han ønskede? om han maaskee vilde hedde von Kohl und Braten? hvilket da Holberg strax havde grebet, for deraf at danne Navnet Colibrados. At imidlertid bemeldte Koks Indflydelse skulde have været stor nok til, at Holberg af Frygt for den skulde holdt Stykket tilbage, synes neppe at formode. Mere betydeligt torde det være, hvad Undertegnede mindes af vor uforglemmelige Suhm at have hørt, at tvende højadelige Rosimunder i Roskildeklosteret havde afhandlet samme Spørgsmaal, som Don Ranudo og Donna Olympia i anden Acts første Scene, om nemlig Folk af ringe Stand ogsaa kunne blive salige?

og at den ene af dem efter nogen Ventilation skulde endelig afgjort Sagen omtrent, som Don Ranudo med følgende Ord: "Jo jeg troer nok, de i visse Maader kunne blive salige, men i samme Himmel, som vi Folk af Stand, komme de ikke, thi om vor Herre og taalte det, taalte dog Broder Ivar det ikke." Ogsaa synes den dramatiske Journalist ligesom at pege til nogle saadanne Betænkeligheder, naar han siger: at Holberg ventelig har havt sine tilstrækkelige Aarsager, hvorfor han ikke torde gjøre Caractererne gandske danske.

At i øvrigt Stykket henhører blandt hans ældre Arbeider, seer man og deels af, at vi her igien møde Ideer af Gherardis Theatre italien, af hvis Intrigues d'Arlequin Gusmans Pudserlighed om Seinefloden i Morland er taget; og hvis Keiser i Maanen han ligeledes anfører, for at give Molieres adelige Borger, der var ham saa hvas en Torn i Øiet, et Sidehug. De tilsatte Scener, der saa vel paa Titelbladet, som Slutnings Anmeldelsen tales om, ere Eugenias især i tredie Act, som endog saa skiødesløst, formodentlig af Forlæggeren, ere indflikkede, at een Replik staaer to Gange umiddelbar efter hinanden, og at de fire Replikker, som skulde forbinde Eugenias Scene med den følgende, ere gjorte til en Scene for sig selv. Om forresten Stykket ved Eugenias tilsatte Rolle har vundet betydeligt, og om ikke det bedre dar blevet ved Holbergs første Idee, hvorefter Ranudo viser Pedro ud, da han vil være alene

med

med Fruen, og vi nu see, det er for at forelægge hende det vigtige Spørgsmaal: hvad Mad de skal have? og faae til Svar: at den første Ret blev Erter, den anden Erter, og den tredie Erter! er en anden Sag.

Et Yndlingsstykke har vel dette Lystspil neppe nogensinde været, skjøndt det i den alsiske Forteguelses 21 Aar findes 18 Gange; ogsaa er det rimeligt, at jo mere den moriske Prindses Optog og Optøjer ved den nu langt anderledes forvante Spektakelsmag taber af sin tiltrækkende Kraft, jo mindre vil det kunde vente at gjøre Lykke, da, som den dramatiske Journal meget rigtig erindrer, Stykket i sig ikke har mange gode theatralske Situationer, og overhovedet ikke vil holde Tilskueren i det samme Lune, som Læseren, ligesom man og maaskee uden at indlade sig paa at forsvare de daværende Skuespillere mod den Bebrejdelse, Journalisten gjør dem, ikke at have understøttet Hovedrollen, kunde ansee det for en ikke let Gaade, at spille især Don Rannbos Rolle saaledes, at den paa eengang blev naturlig og comisk.

Desmærkeligere er det, at det just er dette Stykke, hvorpaa Hr. von Kotzebues Valg først faldt, da han fattede den Beslutning at bringe et holbergsk Lystspil igjen paa Tydsklands Skuepladse. Er imidlertid end hans Bearbejdelse af dette Stykke ustridig bedre, end de to sidste, ellevte Juni og Jeppe paa Bjerget; da er derimod

Valget saa meget maadeligere; og det synes neppe, som Hr. v. K. vil blive den Mand, der vil bringe sine Landsmænd ud af den Fordom, at Holbergs Stykker ere Possenspiele tilsammen.

Ogsaa paa svensk har man dette Stykke oversat (Westeraas 1780) dog med saadan Frihed, at man har ændret det i flere Omstændigheder. Saavel om denne Oversættelse, som den Kotzebuiske mere paa sit Sted.

Efterat dette er skrevet, har Undertegnede af en af sine paalideligste Consulenter hørt den ovenfor om Frederik den Fierde fortalte Anecdote, egenlig at skulde være indtruffet med Keiser Rudolph (formodenlig den anden); om nu ikke desmindre Frederik den Fierde skulde — efter Wiwets Fortælling — ved lignende Leilighed have adopteret Indfaldet, og Holberg saaledes faaet det fra ham, eller om han, der havde Die for det Latterlige allevegne, hvor han traf det, skulde have taget det fra første Haand, vil vel ikke nu blive let at afgiøre.

K. R.

Phi-

Philosophus

udi

egen Indbildning.

Comedie i fem Acter.

Perſonerne:

Cosmoligoreus, Philoſophus udi egen Indbildning.

Petronius, hans Famulus.

Leonora, en Enkefrue.

Pernille, hendes Kammerpige.

Leander, Leonoræ Vejler.

Jeronimus, Leonoræ Broder.

Første Act.

Første Scene.

Leonora. Pernille.

Pernille. Men er det vist, at han virkelig har anmodet Fruen om Ægteskab.

Leonora. Jeg kan ikke tvivle om, at det jo er hans Alvor; thi en saadan Mand mener vel ikke andet, end han siger og skriver. Jeg har jo hans skriftlige Begjæring. Det, som mest bevæger mig, er dette, at han edeligen bevidner, sig ikke at have mindste Hensende til mine Midler.

Pernille. Saa veed han da, at Fruen er bemidlet?

Leonora. Ja, han maa vel vide det.

Pernille. Det er alt nok for at gjøre ham mistænkt.

Leonora. Han bevidner sin uinteresserede Kjærlighed ved dyre Eeder.

Pernille. Hvad, mener Fruen vel, at en Philosophus agter, hvad han sværger?

Leo-

Leonora. Juſt fordi han er en Philoſophus, reflecterer jeg paa hans blotte Ord mere end paa Andres Eed.

Pernille. Hvorfor forelſker den Slyngel ſig ikke udi mig? Jeg er baade yngere, og, at jeg ej ſkal roſe mig ſelv, kjønnere end Fruen. Men Ulykken er, at han veed, at jeg ingen Penge har; derfor gjør Cupido kun forgjeves Pileſkud for mig.

Leonora. Han ſeer hverken efter Penge eller Skjønhed, men ſiger, at han finder hos ſig ſelv, at det er Himmelens Villie.

Pernille. Ja han ſiger det. Det er en gammel philoſophiſk Streg. Leander, efterdi han er mindre lærd, gaaer lige til Verks; han ſiger rent ud, at Fruens Penge kan komme ham tilpas; men jeg troer dog, at hans Kjærlighed er mindre interesſeret end den andens.

Leonora. Jeg kan ikke lide, at en Perſon, der anmoder mig om Ægteſkab, aabenbare ſiger, at han reflecterer paa mine Midler.

Pernille. Og jeg kan mindre lide, at en Perſon informerer ſig om Midlerne, og ſiden ſiger, at hans Kjærlighed er en himmelſk Indſkydelſe.

Leonora. Den Førſtes Erklæring er aabenbare, og derfor anſtødelig.

Pernille. Den Andens er ſjenſkalkiſk, og derfore mere anſtødelig.

Leo-

Leonora. Man bør Ingen letsligen mistænke, allermindst en Mand, der gjør Profession af Dyd og Philosophi.

Pernille. Just fordi han praler med sin Philosophi og Dyd, just derfor viser Erfarenhed, at man bør have ham mistænkt. Jeg miskjender Ingen; men naar min Debitor, uden at blive adspurgt, sværger paa, at han er en ærlig Mand, siger jeg ham Capitalen op.

Leonora. Du haver vel ikke mange Capitaler at opsige, Pernille?

Pernille. Jeg haver min Jomfrudom; den lader jeg mig ikke affiloutere ved en philosophisk og hykkelsk Snak.

Leonora. Du taler som et Barn; Philosophi og Hykleri ere tvende stridige Ting.

Pernille. Det er vist nok, naar Philosophien er ægte og oprigtig; men ligesom en af sine Knæbelbarter ikke kan vise, at han er god Soldat, saa er en Kaabe og philosophiske Grimacer intet Kjendetegn paa en oprigtig Philosophus.

Leonora. Du beskylder Manden for Falskhed og Hykleri, uden at kjende ham; hvilket er ubilligt.

Pernille. Maaskee, at han ikke kjender sig selv; maaskee han kan bilde sig selv ind, at han er Philosophus, da han dog er intet mindre.

Leonora. Ach hvilken Snak! men hvad vil denne Tjener? An=

Anden Scene.

Petronius. Leonora. Pernille.

Petronius. Jeg har min Herres, Doctor Cosmoligorei, Reſpect at formelde; han lader ſpørge, om det er Fruen belejligt, ſaa vil han have den Ære at opvarte hende.

Pernille. Hedder han og ſaaledes om Vinteren, naar Dagene ere korte.

Petronius. Ja viſt! baade Vinter og Sommer; han er ſtedſe den ſamme, uforanderlig i alle Ting, ret ligeſom man ſeer denne, ſom jeg haver under Armen.

Leonora. Du maa lade være Dine Spotte-Ord, Pernille! (Til Petronium:) Formeld min Hilſen til eders Herre, og ſig, at han ſkal være mig velkommen; men maarte jeg ſpørge: hvortil tjener denne Bylt eller Bold, hvortil et Baand er hæftet.

Petronius. Det ſkal jeg ſige Hende, min kjære Frue! Min Herre er undertiden ſaa henrykt udi dybe philoſophiſke Speculationer, at han ikke giver Agt paa, hvad man ſiger; ſaa at jeg efter hans egen Befaling maa ligeſom vække ham op, og det ſkeer ved at give ham et Slag med Bylten paa den ene Kind.

Leonora. Er det muligt? Kan han ſaaledes fordybe ſig udi Tanker?

Pe-

Petronius. Ja vist! og det er et ufejlbart Tegn paa, at han er en stor og grundig Philosophus. I Gaar sad han til Bords, og udi Tanker spiisede intet; hvorudover jeg maatte 3 Gange vække ham saaledes op, førend hver Ræt toges bort, thi ellers var han gaaen fastende fra Maaltidet.

Pernille. Vil Du ikke laane mig Din Vækker, naar han kommer; thi jeg har en inderlig Lyst at give en Philosopho et Øresigen.

Leonora. Hvis Du bliver ved at spotte, vil det gaae Dig ilde.

Petronius. Det vil intet sige; jeg har profiteret saa meget af min Herres Omgængelse, at jeg kan taale endogsaa det groveste Skjemt. Han selv er herudi saa koldsindig, at ingen Ting kan bringe ham i Bevægelse; hvad som allene ophidser ham, er almindelig Synd, Ondskab og Daarlighed, som gaar i Svang; thi han fører ikke Krig med Mennesker udi sær, men med den hele Verden udi Almindelighed.

Pernille. Hvad vil en saadan Skolefux, en Pedant, føre Krig med hele Verden? det var jo mer, end Alexander Magnus kunde driste sig til. Jeg er kun en liden og ringe Part af Verden, men mener dog, at hvis vi kom i Trefning sammen, jeg skulde altid affeje saadan Glosebog.

Petronius. Det er med Fejl og Laster, som

min

min Herre fører Krig. Han har en Fetter, paa hvilken han daglig exercerer ſig. Den ſamme er henfalden til alle Slags Vellyſter; thi han forſømmer aldrig nogen Comoedie eller Dantze-Aſſemble.

Pernille. Holder da Din Herre Skueſpil og Dantz for Synd?

Petronius. Viſt! der er ingen Daarligheder, ſom han oftere laſter

Pernille. At han laſter Comoedier, det kan jeg meget vel fatte; thi der er faſt ingen Comoedie, hvorudi man jo finder en Pedant, en Hjenſkalk eller Selvklog afmalet. Det er dog ikke de, ſom foreſtille Comoedier, der ſynde, men de, ſom med deres Levnet og Opførſel give Materie dertil.

Petronius. Min Herre er ikke den eneſte, ſom fordømmer Skueſpil.

Pernille. Det veed jeg nok! thi Landet haver god Forraad paa Pedanter; og ingen har mere Aarſag at fordømme Skueſpil end Narre, efterdi de finde ſig afmalede udi alle Scener. Dette er, hvad Comoedie angaaer. Hvad Dands anbelanger, da ſeer jeg ikke, hvad Synd der kan være udi Legemets uſkyldige Bevægelſe.

Petronius. Hør min kjære Mademoiſelle! naar I engang kommer paa et Dandſe-Aſſemblee, da ſtop Jere Øren til, ſaa at I intet kan høre af Muſiken,

ken, saa skal I mærke, at de dandsende Personer vil komme Jer for som affindige Mennesker.

Pernille. Hør min kjære Monsjeur! naar engang Jer Herre staaer i Cathedra, og med Heftighed perorerer, da stop Jere Øren til, saa at I intet kan høre af Ordene, saa skal I mærke, at Jer Herre vil komme Jer for som et forstyrret Menneske.

Leonora. Holdt op med Din daarlige Snak! Du roser Udyd, og fordømmer alt, hvad som er roesværdigt. Gid vi havde mange saadanne Mænd i Landet, som Hans Herre. Hør min Søn! sig til Eders Principal, at han kan komme, naar han lyster. Lader os gaae ind Pernille; jeg maa pynte mig lidt, for at modtage Manden.

Pernille. Skal man pynte sig for en Philosophus? Ej fy! (De gaae ind.)

Tredie Scene.

Cosmoligoreus (i philosophisk Dragt.) Petronius.

Cosmoligoreus. Jeg mødte paa Vejen min Fetters Tjener med nogle Masquer paa Gaden, hvilket er Tegn til, at han vil gaae paa Masquerade denne Aften. Det smerter mig at see og høre disse og andre Verdens Daarligheder, som tage meer og meer til. Alle Prædikener og Formaninger ere forgjæves. Naar jeg samler mine Tanker, og overvejer det ene med det andet, falder jeg ligesom i Forrykkelse.

(Holder med Hovedet.)

Pe-

Petronius. See! der er min Herre. Fruen lod formelde ſin Helſen . .

Cosmoligoreus. Saa jeg veed intet af mig ſelv at ſige; thi hele ſtore Stæder ere nu omſtunder intet andet end ſtore Daarekiſter . .

Petronius. Fruen ſagde, at naar . .

Cosmoligoreus. Hvis vore Forfædre nu ſtode op igjen, de vilde tænke, at . .

Petronius (ſagte.) De vilde tænke: Mon Manden er gal eller døv, der ikke agter, hvad Folk taler. (Højt.) Hør Herre! jeg har forrettet mit Ærende, og Madamen ſagde: — —

Cosmoligoreus. De vilde ſige, at det er mod Verdens Ende.

Petronius. Nej nu maa min Vækker for en Dag. (Han giver ham et dygtig Slag paa Kinden.)

Cosmoligoreus (ryſtende med Hovedet.) See her Petroni! eſt Du der? har Du forrettet Dit Ærende?

Petronius. Ja viſt! men Herren vil ikke høre mig; thi jeg har talet trende Gange forgjæves.

Cosmoligoreus. De Daarligheder, ſom jeg ſeer, bringer mig udi ſaadan Diſtraction, at jeg er ligeſom fra mig ſelv. Men hvad ſvarede Fruen?

Petronius. Hun ſagde, at Herren ſkal være hende velkommen.

Cosmoligoreus. Optime! hvis jeg kan være ſaa lykkelig at forfremme mit Forehavende, ſkal jeg

over-

overtale hende at flytte herfra, og vi skal faste Bopæl paa et andet Sted, hvor Forfængelighed og Synd gaar mindre i Svang.

Petronius. Ach Herre! jeg har hørt tale om en Mand, der udi samme Henseende har sat sig ned paa et fremmed Sted. Da han om Morgenen saae ud af sit Vindue, og blev Fanden vaer siddende paa et Klokke-Taarn, sagde han: Est du Karl ogsaa her? Hvis jeg det havde vidst, kunde jeg ligesaavel have bleven hjemme. Jeg troer, at det gaar ikke bedre til paa andre Steder.

Cosmoligoreus. Det kan maaske nok være; thi den hele Verden = =

(Han falder derpaa i dybe Tanker og stirrer paa Jorden.)

Petronius. See Herre! der kommer Fruen.

(Cosmoligoreus bliver staaende i samme Positur, og Petronius slaaer ham med Posen igjen, hvoraf han vækkes, og gaar Fruen i Møde.)

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Petronius. Leonora. Pernille.

Cosmoligoreus. Jeg har taget mig den Frihed at skrive Fruen til, og uden Underhandlere og Mediateurs at tilkjendegive Hende mit Hjertelav, og det Forsæt, jeg længe har haft, i Henseende til Hendes Person, som er den eneste udi den hele Stad, der har kundet bevæge mig til at forandre min Stand;

Stand; thi jeg kjender hendes Dyder, jeg ved ogſaa, at hun er en Elſker af philoſophiſke Bøgers Læsning; hvorudover en ſaadan Ægtefælle, ſom jeg er, kan komme hende til pas; thi hun haver udi mig et heelt fuldſtændigt Lexicon eller Bibliothek. Er det ikke ſandt Petronius?

Petronius. Mit Vidnesbyrd behøves ikke; thi det er den hele Stad bekjendt. Jeg velſigner den Tid, paa hvilken jeg kom udi Hr. Cosmoligorei Tjeneſte; thi jeg er af hans lærde Taler bleven forvandlet af et Dyr til et Menneſke; og hvis jeg, ſom allene har nydt hans Omgængelſe om Dagen, ſaa meget har kundet profitere, hvad vil da den ikke forfremmes i Philoſophi, der har hans Omgængelſe baade Nat og Dag?

Cosmoligoreus. Mit eeneſte Sigte ved denne min Anſøgning er, at bringe til Fuldkommenhed de Dyder, ſom fremſkinne hos Fruen; og haaber jeg at Hun inden ſtakket Tid, ſkal blive et Mynſter for alle Stadens Fruentimmer.

Leonora. Jeg kan ikke nægte, at det eeneſte, ſom kan bevæge mig til at forandre min Stand, jo er ſaadant; thi jeg er aldrig fornøjet, uden naar jeg er udi lærde og fornuftige Mænds Sælſkab. Men der behøves nogen Tid, førend jeg kan erklære mig tilfulde.

Cosmoligoreus. Intet er billigere, ſaaſom

en

en ſaadan Reſolution er den allervigtigſte, et Menneſke kan tage, og derfore maa ſkee efter velberaad Hu.

Leonora. Min Herre betænke ſig ogſaa paa ſin Side, førend han driver videre herpaa.

Cosmoligoreus. Jeg haver længe og nøje tænkt derpaa: endſkjøndt jeg ikke har haft den Ære af Fruens Omgængelſe, kjender jeg hende dog til Punkt og Prikke.

Pernille (ſagte.) Gid du kun kjendte dig ſelv!

Cosmoligoreus. Thi den Fordeel giver os det philoſophiſke Studium, at vi af en Perſons blotte Aaſyn kan lære mere, end Andre af hele Aars Omgængelſe. Den ſtore Philoſophus Democritus kunde ſee paa ſine Husfolks Anſigt, hvad Ondt og Godt enhver af dem havde gjort om Dagen.

Pernille. Ach Hr Philoſophus! maatte jeg bede, at Han vilde have den Godhed at ſige, hvad jeg har gjort i Dag, og at Han vil giøre Prøven paa mig.

Cosmoligoreus. Jeg haver endnu ikke bragt det ſaa vidt, ſom omtalte ſtore Mand. Ellers kan min Tjener gjøre Prøve paa Hende, om Hun behager. Men jeg vil ikke opholde Fruen længer denne Gang; jeg haaber at tale videre med Hende herom, og ſeer jeg helſt, at det ſkeer udi Eenrum.

Leonora. Min Herre ſkal altid være mig velkommen. (Hun gaaer bort.)

Femte Scene.

Leonora. Pernille. Petronius.

Leonora. Det er en ſtor Fornøjelſe at tale med ſaadan Mand.

Pernille. Fruen og jeg haver ikke eens Smag.

Petronius. Hvad Smag kan Hun, ſom en Tjeneſtepige, have i Philoſophi?

Pernille. Hvad Smag kan vel en ſulten Laquai have, ſom Du eſt?

Petronius. Jeg er ingen ſimpel Laquai; jeg tjener min Herre ſom Famulus.

Pernille. Jeg er heller ingen ſimpel Tjeneſte-Pige; jeg tjener min Frue ſom Famula.

Leonora. Jeg har ſagt Dig, Pernille! at det vil gaae Dig ilde, hvis Du ikke lader det Galſkab. Denne Pige lægger mig ud med alle Folk.

Pernille. Ach Frue! mener Hun, at han, ſom Philoſophiens Famulus, lægger ſaadant paa Hjertet. Han ſiger jo ſelv, at han er Doctorens Famulus eller Rumpen af Philoſophien.

Leonora. Det er underligt med den Pige, hun ſtjeler ſig idelig til at læſe gode Bøger; thi jeg haver ikke en Bog i mit hele Bibliothek, ſom hun jo

veed

veed at gjøre Rede for, men jeg mærker, at hun intet forfremmes ved al hendes Læsning.

Pernille. Hvis jeg intet andet havde lært af Fruens gode Bøger, saa haver jeg lært at gjøre Forskjæl paa en ægte og uægte Philosophi. Men mig synes, at Fruen intet har ført sig til Nytte af Hendes Læsning, saasom Hun endnu ikke veed at skille Skyggen fra Legemet, og dømmer en Philosophus efter hans Grimacer og prægtige Taler.

Petronius. Maatte jeg spørge, hvad Bøger I læser, Mademoiselle?

Pernille. Det sidste som jeg har læset, er det Stykke udi den Danske Helte-Historie, som handler om ægte og uægte Philosophi.

Petronius. Ha ha! det er nogle herlige Skrifter, som Hun læser. Nej! læs mig Aristoteles, Plato, og andre saadanne Karle, saa vil vi siden tales ved.

Leonora. Jeg gider ikke hørt paa Eders Sladder meer. Kom saa ind strax Pernille!

(Gaaer ind.)

Sjette Scene.

Pernille. Petronius.

Pernille. Der behøves ikke saa vidtløftig Læsning for at see, at baade Du og Din Herre ere tvende Narre; thi, naar en, som heder Peer, la-

der ſig kalde Petronius, er det Bevis nok paa, at han er en Abekat.

Petronius. Og naar man taler, ſom Du taler, er det Bevis paa, at den er et Bakkelſe Beeſt.

Pernille. Ha, ha, ha! Hvor er nu Din Philoſophi? Jeg menede, at Philoſophiens Famulus ikke kunde blive vred. Her ſeer jeg, at Du er ligeſaa ſkrøbelig ſom et andet Menneſke, og at Du, ligeſaavel ſom Din Herre, praler allene med Philoſophi, hvoraf I have ikkun det blotte Navn.

Petronius. Det er ſandt, jeg har denne Gang forlsbet mig, ſaa at jeg kjender mig ikke ſelv igjen. Saadant hender mig faſt aldrig. Jeg beder derfor Mademoiſelle, at Hun ſiger det ikke til nogen.

Pernille. Jeg kan ikke vel bare mig for, at ſige til alle, at en Philoſophus udi Vrede har ſkjeldet et Fruentimmer.

Petronius. Jeg haver overilet mig, og kjender mig denne Gang ikke ſelv.

Pernille. Jeg troer, at hverken Du eller Din Herre nogen Tid kjender Eder ſelv; thi hvis I det gjorde, pralede I ikke ſaa meget med Eders Dyder.

Petronius. Jeg er ſaa ſkamfuld, at jeg ikke kan tale meer.

(Han helder med Hovedet, ſtirrer paa Jorden og ſukker.)

Pernille. See! nu falder Han i philoſophiſk Diſtraction. Jeg maa vække Ham ligeſom Han

plej-

plejer at gjøre ved ſin Herre, naar Han er udi ſaadan Tilſtand.

(Hun rykker Poſen fra ham, og giver ham et dygtigt Ore-ſigen dermed.)

Petronius. Ej! da ſkal Du faae en Ulykke.

(Han løber efter hende med knyttede Næver. Pernille ſkriger om Hjelp, og Fruen kommer ud.)

Syvende Scene.

Leonora. Pernille. Petronius.

Leonora. Hvad er paa Færde?

Petronius. Hendes Pige overfalder mig med Slag.

Pernille. Det er ikke ſandt. Jeg ſaae, at han ſtod udi philoſophiſk Henrykkelſe, og derfor vækkede ham med denne Poſe, ſom han bruger i ſaadan Tilfælde med ſin Herre.

Petronius. Ach min kjære Frue! jeg beder, at Hendes Pige maa blive ſtraffet.

Pernille. Og jeg beder, at Fruen foragter ſaavel ham ſom hans Herre, der bryſte ſig af philoſophiſke Dyder, og dog af en ringe Ting ophidſes til Vrede og Hevngjerrighed. See der har Du Din Poſe igjen; det er mig nok, at jeg har viſet Prøve paa Din Philoſophi.

Leonora. Hør Pernille! jeg kommer til at ſkille mig ved Dig i Tide; thi . .

Pernille. Min kjære Frue! jeg er jo høflig mod alle

alle Menneſker; det er allene mod ſaadanne Philoſophuxer jeg fører Krig.

Leonora. Kjære Ven! læg ikke paa Hjertet denne næsviſe Piges Daarlighed, jeg ſkal nok mage det ſaa, at hun herefter lader ſee ſtørre Høflighed.

Petronius. For Fruens Skyld vil jeg gjerne pardonere hende.

Leonora. Og beder for alting, at I intet taler derom til Eders Herre.

Petronius. Hvis jeg taler derom, bliver det til Fruens Berømmelſe.

Leonora. Formeld min Hilſen til Eders Herre, og ſiig, at han ſkal være mig velkommen, ſaa ofte han vil gjøre mig den Ære, at beſøge mig.

(Petronius gaaer bort.)

Ottende Scene.

Leonora. Pernille.

Leonora. Hør Pernille! jeg varer Dig ad een Gang for alle, at Du kommer ikke oftere ſaa igjen.

Pernille. Jeg undrer mig over, at Fruen vil hindre mig udi ſaadant nobelt Foretagende.

Leonora. Er det et nobelt Foretagende at ſlaae godt Folk?

Pernille. Det er jo et prisværdigt Foretagende at gjøre ny Decouverter udi Philoſophien. Hvis jeg havde ſkrevet en heel tyk Bog mod uægte Philoſophi,

hav-

havde jeg ikke kunnet oplyse Tingene bedre. Jeg haver viſet ved denne min Gjerning, hvad Forſkjel der er imellem at bryſte ſig af Dyder og at practiſere dem. Her har jo Fruen Bevis paa, at en Philoſophus er baade vredagtig og hævngjerrig.

Leonora. Han giver ſig ikke ud for en Philoſophus, han er jo kun en Tjener.

Pernille. Jo viſt! nyligen førend han vilde myrde mig, bevidnede han med en philoſophiſk Eed, at han ikke kunde blive vred. Hvis jeg er en ærlig Pige, ſkal jeg ogſaa lægge hans Herres Dyder for Dagen, ſkjønt paa en meer høflig Maade. Hvad taber Fruen derved, at jeg hjelper hende af Drømmen, og at Leonoras Kammer-Pige herefter bliver citeret udi philoſophiſke Skrifter, og at mit Navn kan findes i Bredden af Bøger, ſom handle om falſke Dyder, og om dem, ſom ere Philoſophi alene udi deres egen Indbildning. Jeg haaber, at udi den første moralſke Bog, ſom kommer ud i den Materie, man vil finde paa hvert Blad ſaadan Citation: vid. Pernille.

Leonora. Den idelige Læsning gjør Hovedet kruſet paa Dig. Kom! lader os gaae ind.

Anden Act.

Første Scene.

Leonora. Pernille.

Leonora. Nu kom En og mældte Leander an, ſom vil beſøge mig. Jeg torde ikke undſkylde mig, hvorvel jeg ingen Behag finder udi ſaadanne Junkeres Omgjengelſe.

Pernille. Ak min kjære Frue! Hun lader ſig formeget indtage af det udvortes; med al Leanders Galanteri tør jeg ſige, at der er ligeſaa meget Philoſophi udi hans lille Finger, ſom udi den andens hele Legeme.

Leonora. Jeg troer, Du og Leander beſidde lige meget Philoſophi.

Pernille. Det kan nok være; men med al den liden ringe Doſis vi kan have deraf, ſaa troer jeg dog, at enhver af os har flere philoſophiſke Qvaliteter, end baade Cosmoligoreus og hans Famulus, ja end et heelt Facultet af ſaadanne Philoſopher, ſom de ere.

Leonora. Jeg mærker nok, at Du holder den for Philoſophus, der gaaer med galonerede Klæder, der er overſtænket med Pudder fra Top til Taa.

Pernille. Og jeg mærker, at Fruen holder den for

for Philoſophus, der gaaer i en lang Kaabe, og med et ukjemmet Haar.

Leonora. Den Ene retter ſig efter Verdens Forfængelighed, og vil ikke efterfølge Andres Daarlighed udi Skik og Klædedragt; hvilket giver Philoſophi tilkjende.

Pernille. Den anden retter ſig efter almindelige Moder udi Skik og Klædedragt, hvilket heller giver Philoſophien tilkjende. En Philoſophus bærer, for Exempel, et langt Skjæg, hvilket nu er aflagt blant alle Menneſker, og bruges allene iblant Gedebukke. Hvad er ſaadant andet end Egenſindighed og Affectation? mon det er fornuftigt at optage Moder efter Gedebukke? hvorfor Pokker lade de ſig ogſaa ikke ſætte tvende Horn udi Panden, at man kunde vide, til hvilken Claſſe man ſkulde føre dem.

Leonora. Cosmoligoreus bærer jo intet Skjæg.

Pernille. Nej nu ikke, ſaa længe han gaaer paa Frieri; ſaaſnart han bliver gift, vil han lægge ſig Skjæg til igjen, og maaſkee Horn med. I det ringeſte ſkulde det ſkee, hvis jeg blev hans Huſtru.

Leonora. Hvilken daarlig og vild Snak! men lad os tale alvorligen; mon det er Philoſophiſk, at en ſom frier, ſiger reent ud, at han reflecterer paa Perſonens Midler?

Pernille. Mon det er Philoſophiſk, at en der vir-

virkelig beiler efter Midler, ſiger, at han frier alene af Inclination til Perſonen?

Leonora. Det ene er lige ſaa galt ſom det andet; men det første er mere anſtødeligt.

Pernille. Det første er uforſigtig Ærlighed, og det andet en uærlig Forſigtighed.

Leonora. Hør Pernille! Du fælder Dom uden foregaaende Videnſkab, jeg derimod dømmer efter Ting, ſom jeg ſeer og hører; ſaa at, hvis jeg bedrages, bedrages jeg af mine Sandſer.

Pernille. Hvad ſeer og hører Fruen da?

Leonora. Jeg hører, at Cosmoligoreus ſtedſe prædiker mod Verdens Daarlighed og Forfængelighed.

Pernille. Jeg lærer af Erfarenhed, at Ingen prædiker meer mod Verden, end den, der er en Slave af Verden, og at Ingen tordner meer mod Rang og Titler end en Rangſyg.

Leonora. Hvorpaa grunder Du ſaadan Erfarenhed?

Pernille. Jeg grunder den paa daglige Exempler; hvorudover, ſaa ofte jeg hører en med Hidſighed at tale mod Titler, er jeg forvisſet om, at han gaaer ſelv frugtſommelig dermed.

Leonora. Derudi tager Du virkeligen Fejl i Henſeende til Cosmoligoreus.

Pernille. Jeg mener nej; thi naar jeg nøje betrag-

tragter hans philoſophiſke Mine, ſeer jeg den ſaa kaldede honette Ambition livagtigen afmalet i hans philoſophiſke Pande. Jeg maatte gjerne vide, om han i Daaben har faaet det Navn af Cosmoligoreus.

Leonora. Nej det er vel et Navn, ſom han efter lærde Folks Exempel har taget.

Pernille. Fruen maa heller ſige, efter hofmodige og affecterede Pedanters Exempel. Om jeg lod mig kalde Pernilligorea, hvad vilde da vel Fruen dømme om mig? Hun kunde jo med Billighed intet andet dømme, end at jeg maatte være lige ſaa gal, ſom den ſtore Philoſophus, paa hvilken hun ſætter ſaa ſtor Pris.

Leonora. Det var ikke anſtændigt for en Pige.

Pernille. Saa mærker jeg da, at Fruen holder Narrerier og pedantiſk Hofmod ikke anſtændigt uden for lærde Mænd, og dem ſom gjøre Profeſſion af Philoſophi.

Leonora. Du taler om Philoſophi, uden at vide hvad det er. Hvad kalder Du en Philoſophus?

Pernille. Efter den Idee, ſom jeg mærker, at Fruen har om Philoſophi, da er en Philoſophus en egenſindig og grimacieux Mand, hvis Philoſophi beſtaaer alene i Snak, Gebærder og uſædvanlig Dragt; der har høje Tanker om ſig ſelv, og

for

foragter Andre; der efterforſker unyttige Ting, men befliter ſig ikke paa egen Kundſkab, der kan finde Vej til Maanen, men ikke til ſit eget Hus; med et Ord, der bilder ſig ind at være Philoſophus, da han dog ikkun er en Philoſophi Abe. Jeg derimod og andre uſtuderede Perſoner, beſkriver en Philoſophus ſaaledes, at det er en Mand, ſom i Sæder og Klædedragt ikke diſtingverer ſig fra Andre; der dømmer vel om ſin Næſte, og ringe om ſig ſelv; der ſøger kun efter ſolide Ting, og lader Bagateller fare; kort at ſige: der er, hvad han ikke ſynes at være.

Leonora. Nej Pernille! efter Dine Tanker, ſaa er en Philoſophus en galoneret og forpudret Stratenjunker, og ſaadan En ſom man ſiger, retter ſig efter al Forfængelighed, og gjør alting med.

Pernille. Moder og Klædedragt gjør intet til Sagen, og at rette ſig efter alle andres Levemaade, er et Tegn til Philoſophi. Jeg har læſet om en vis Mand, hvilken, da han kom til en Stad, hvor alle dandſede, dandſede han med. Naar Cosmoligoreus vil have gjort ſig Klæder, foreſkriver han dem efter ſit eget Hoved; men, naar Skræddderen ſpørger Leander, hvorledes han vil have Klæderne gjorte, ſiger han: dermed befatter jeg mig ikke; gjør for mig, ſom I gjør for andre af min Stand. Jeg maatte gjerne vide, hvilket er meſt philoſophiſk.

Leo-

Leonora. Jeg hører nok, hvad Bøger Du læser, jeg skal herefter skye Dig andet at bestille. Men see! der kommer Din Philosophus Leander; han kan plajdere denne Sag for Dig, hvorvel Du selv est saa veltalende og sprænglærd, at Du ingen Secundant behøver.

Anden Scene.

Leonora. Leander. Pernille.

Leonora. Velkommen Monsr. Leander! jeg staaer her og raisonnerer med min Pige om Philosophie.

Leander. Det er noget, som jeg ikke kunde have ventet. Er hun af andre Tanker end Fruen i den Materie?

Leonora. Hun holder Monsieur Leander for en stor Philosophus, og grunder sin Mening derpaa, at han stedse er galoneret og pudret, frequenterer Comedier, Maskerader og andre Lystigheder. Jeg er derudi ikke enig med hende, og Monsieur maa være Dommer imellem os.

Pernille. Fruen tillægger mig en Mening, som jeg ikke haver. Jeg siger ikke, at saadant er Bevis paa Philosophi; jeg siger alene, at En, der øver deslige Ting, kan derfor vel besidde mange philosophiske Qvaliteter.

Leander. Derudi har Pernille ikke megen Uret, thi = =.

Leo=

Leonora. Jeg vidſte nok, at hun udi Monſr. Leander fik en Advocat; men det kan ikke gjelde meget, efterdi han taler i ſin egen Sag.

Leander. Jeg kan gjette mig til, hvad Fruen ydermere vil ſige i Henſeende til min Perſon. Hun cenſurerer min Opførſel, ſom Hun mener at give Forfængelighed tilkjende. Jeg retter min Levemaade og Klædedragt efter Andres af min Stand, for ikke at paſſere for en Singulariſt. Derudi er ingen Forfængelighed. Jeg lader det komme an paa min Skrædder og Perukmager, hvorledes mine Klæder ſkal ſkjæres, og mit Haar ſkal kruſes. Hvis Fruen befalede mig, at det ſkal ſkee anderledes, vil jeg gjerne rette mig dereſter; thi Hendes Affection er mig magtpaaliggende; det andet derimod er mig gandſke indifferent.

Pernille. Saadant kalder jeg Philoſophi. Vil nu Fruen forſøge med hans Rival, om han, for at føje hende, vil afſkaffe ſin lange Kaabe, og ſkille ſig ved ſine Grimacer, for at klæde ſig og leve ſom andre Mennesker, ſaa ſkal hun befinde, at han ſaaledes har forelſket ſig udi ſine egne Moder og Moder, at han ingen Føjelighed derved lader ſee.

Leander. Hvilken af os er da meſt Slave af Moder, enten jeg, ſom følger almindelig Brug og Skik, eller han, ſom ordinerer Klædedragt efter ſit eget Hoved?

Leonora. Hans Ordination giver tilkjende en Simplicitet og Tarvelighed, og viser, at han ikke vil følge den almindelige Forfængelighed.

Leander. Min derimod giver tilkjende, at jeg gaaer Landevejen, og ikke bekymrer mig om at overlægge saadant med Haandværksfolk.

Leonora. Naar et helt Land er nedsjunken udi Forfængelighed, er det lastelig at gaae saadan Landevej.

Pernille. Man kalder ofte af Vildfarelse uskyldig Levemaade og Moder, Forfængelighed, ligesom man af samme Vildfarelse kalder Capriser og Egensindighed Philosophi. Jeg erindrer mig, at alle vore Gejstlige engang prædikede imod Fruentimmerets Fontanger, som de sagde var at efterabe Fanden, der haver Horn i Panden; da dog ingen af dem havde seet Fanden, og derfore ikke kunde vide, hvorledes han var coefferet; ikke at tale om, at det kan være Gud lige meget, enten Folks Huer ere runde eller spidse.

Leander. Der er mange Ting, som Folk anseer og bersømmer som Tegn til Ydmyghed, og som dog giver en Slags Forfængelighed tilkjende. Een, for Exempel, ordinerer paa sin Sotteseng, at han vil begraves paa Kirkegaarden, uden Sangklokker og Parentation; en Anden vil slet ingen Anstalt gjøre, men lader det ankomme paa de Efterlevende,

hvad

hvad de finde for godt. Den førſtes Anſtalt anſees ſom Bevis paa Tarvelighed og Ydmyghed; den ſidſtes derimod er mere philoſophiſk, efterdi han ingen Forcſkrivelſer vil gjøre.

Leonora. Jeg mærker af Eders Tale, at I haver lært at ſætte Farve paa alting. Jeg kan ene ikke imodſtaae tvende ſaa veltalende Perſoner, endſkjøndt jeg har paataget mig at forſvare en klar og retmæssig Sag. Lader os gaae ind udi den daglige Stue, hvor min Broder er, han ſkal bedre kunde igjendrive Eder, end jeg; thi han er en fornuftig Mand, der har vel ſtuderet, og derfore ſnart vil beſtride Eders Vildfarelſer.

Pernille. Jeg haaber, at han vil ikke bifalde Fruen.

Leonora. Det maa komme an paa et Forſøg. Lader os gaae ind; thi det kan hænde ſig, at Cosmoligoreus kommer i det ſamme, imedens Monſieur Leander er her. (De gaaer ind.)

Tredie Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

Cosmoligoreus. Jeg havde ventet større Fuldkommenhed hos Dig, Petroni! efterdi Du ſaa længe har været under min Information. Saadan Hidſighed er en Philoſopho uanſtændig.

Petronius. Derſom Clariſſimus Doctor hav-

de

de ſeet, hvorledes den Pige begegnede mig, vilde Han let undſkylde min Vrede.

Cosmoligoreus Det vil intet ſige. Eſt Candidato Philoſophiæ planè indignum. Vi maa mage det ſaa, at Ingen faaer det at vide; thi Folk kan dømme om Meſteren efter Diſcipelen.

Petronius. Man kan ikke forlange ſaadan Fuldkommenhed af mig, ſom af Hr. Doctor.

Cosmoligoreus. Det er vel ſandt nok. Men Du har herudi ladet ſee alt for ſtor Skrøbelighed; thi at ophidſes af en ung Piges Frekhed, er noget, ſom hos Dig ikke kan pardoneres. Vrede, ſiger Seneca, er ikke andet end en ſtakket Afſindighed: Ira eſt furor brevis.

Petronius. Ach Hr. Doctor! vi ere jo dog alle Mennesker.

Cosmoligoreus. Vi ere ikke Mennesker, men heller umælende Creature, naar vi lade os overvinde af Affecter. Har Du hørt, hvad Diogenes engang ſagde, da han kaldte Mennesker ſammen, for at høre en Tale udi Athenen. Da Almuen kom løbende, drev han dem bort med ſin Kjep, og ſagde: jeg kaldede ikke efter Eder, men efter Mennesker.

Petronius. Man holder jo den for Coujon, der tager mod Ørefigen, og ikke ſlaaer fra ſig igjen.

Cosmoligoreus. Man kalder den en Coujon, ſkjøndt den er virkeligen en Coujon, ſom hevner ſig;

thi han lader ſig conjonere af ſine Affecter At lide Spot med Taalmodighed er ſtørſte Bevis paa Tapperhed.

Petronius. Men kan Hr. Doctor ſtedſe ſelv ſaadant practiſere?

Cosmoligoreus. Ja mere end det. Thi jeg har, uden at roſe mig ſelv, gjort ſaadan Fremgang udi Philoſophie, at ingen Affect kan virke mere hos mig; Vrede, Jalouſi, Begjærlighed efter Penge, Begjærlighed efter Ære, og andet deslige, ere ringe og afmægtige Fiender hos mig.

Petronius. Men, om jeg maatte tale ſaa driſtig; hvoraf kan det dog komme, at Hr. Doctor ſeer ſaa ſkjevt paa ſin Rival Leander?

Cosmoligoreus. Det rejſer ſig alene af en philoſophiſk Nidkjærhed; thi det ſmerter mig, om en Dame af ſaa god Natur ſkulde blive fordærvet udi en ſaadan forfængelig Perſons Hænder; mit Forſæt er alene at forbinde mig med hende udi Ægteſkab, for at underviſe hende i Philoſophie.

Petronius. Efterſom Hr. Doctor har intet andet Sigte, da ſaaſom her i Staden ere mange Matroner og fattige Jomfruer, ſom ingen andre Bejlere have, er det da ikke bedre at informere dem, for dermed at lade ſee en uinteresſeret Nidkjærhed?

Cosmoligoreus. Jeg troer vel ikke, at Du har mig miſtænkt, for at være interesſeret?

Je-

Petronius. Jeg ikke, ej heller andre, ſom kjender Ham; men ſaadant kunde give Anledning til Andre at miſtænke. Mit Raad ſkulde derfor være, at Hr. Doctor heller gjorde det, ſom jeg ſiger.

Cosmoligoreus. Du vedſt ikke, hvad Du ſiger: Du ſeer ikke dybt nok endnu ind udi Philoſophien. Jeg kjender mig ſelv, og veed, at jeg er fri for ſaadan og andre Skrøbeligheder.

Petronius. Ikke desmindre findes dog enten onde eller uſkjønſomme Menneſker, der tillægger Herren baade Pengegjærrighed og Ærgjærrighed. Jeg geraader en og anden Gang i Klammeri formedelſt ſaadan Snak, og haver jeg undertiden haft Vanſkelighed at bevæbne mig mod deres Argumenter; men jeg har dog ſom en god Philoſophus ſtedſe blevet ved min Mening og beholdt det ſidſte Ord; ja naar man er kommen mig alt for nær, har jeg ſpurgt, hvad det kommer dem ved, og, om min Herre, endſkjøndt han elſkede lidt Penge og verdslig Ære, ikke kunde være lige god Philoſophus derfor?

Cosmoligoreus. Det var et ſlet Forſvar; thi Penge og Ærgjærrighed kan ingenlunde beſtaae med den ægte Philoſophi.

Petronius. Vi talede alene om Philoſophi udi Almindelighed, uden at binde os til at tviſte om den ægte eller uægte Philoſophi udi Særdeleshed.

Cosmoligoreus. Jeg veed ikke, enten det er

af Enfoldighed eller Ondſkab, at Du fører ſaadan Tale.

Petronius. Hvis jeg taler galt, ſaa er det alene af Enfoldighed, eller rettere for at høre Herrens Svar, og for at profitere deraf, naar jeg ſkal diſputere med Andre.

Cosmoligoreus. Hvis Du gjør det i den Henſeende, ſaa er det godt nok; men hvorledes kan noget Menneſke miſtænke mig.

Petronius. Ej! det er den Sladder og ugrundet Snak, de fører. De holder det for en Vanitet, at Herren i Steden for Cosmus Holgerſen, lader ſig kalde Cosmoligoreus, og at jeg i Steden for Peer hedder Petronius.

Cosmoligoreus. Det er ikke værd at beſvare; thi = = hvad ſige de videre?

Petronius. Intet uden ſaadan Sladder, thi = = men jeg har ellers en liden Knude, ſom jeg ydmygſt vil bede Hr. Doctor at løſe for mig.

Cosmoligoreus. Siig kun frit frem.

Petronius. Jeg gjør det i Sandhed alene for at underviſes.

Cosmoligoreus. Siig frem, ſiig frem da.

Petronius. Ligeſom jeg gjør aldrig nogen Indvending uden for at lære.

Cosmoligoreus. Siig frem da, og hold mig ikke længere op.

Pe-

Petronius. Jeg er saa bange, at Herren skulde tænke, at = =

Cosmoligoreus. Men Du est ikke bange, for at bryde mig med unødig Snak = = sig frem, sig frem da!

Petronius. Ja jeg vil gjerne sige: men = =

Cosmoligoreus. Hvis jeg ikke var Philosophus, var det mig ikke muligt at skikke mig med Koldsindighed herudi. Siig frem, hvad Du vil sige.

Petronius. Efterdi Herren giver mig Lov at tale, saa vil jeg ydmygst bede om Oplysning udi noget, som jeg undertiden har skrupuleret over.

Cosmoligoreus. Hvad er det?

Petronius. Jeg vilde gjerne vide, hvorfor Herren har taget Doctor-Graden.

Cosmoligoreus. Det er jo let at begribe; det har jeg gjort efter andre lærde Mænds Exempel.

Petronius. Men saa sige og vore Borgere her i Staden, naar man spørger dem, hvorfor de søge om Rang, nemlig, at de gjøre det efter andre brave Medborgeres Exempel.

Cosmoligoreus. Det er en gandske anden Sag, og som kommer her ikke ved, thi = = =

Petronius. Men har ikke en Doctor Rang over en Magister?

Cosmoligoreus. Hvad andet? Doctor-Graden er jo Supremus Philosophiæ Gradus. Pe-

Petronius. Naar ſaa er, er jo det ene af ſamme Beſkaffenhed ſom det andet.

Cosmoligoreus. Nej Petroni! det er gandſke noget andet; thi = = man har Vanſkelighed ved at forklare det for ſaadanne gemene Folk.

Petronius. Jeg kan nok ſlutte, hvad Herren vil ſige: en Doctor-Grad koſter ikke ſaa meget, ſom en anden Æres Titel, hvilken en Borger tilkjøber ſig; men det er dog en Rang, og hvis det er en Rang; ſaa ſynes mig ej, at det er anſtændigt for den, ſom gjør Profeſſion af at foragte al verdslig Høihed.

Cosmoligoreus. Det er ingen verdslig Høihed.

Petronius. Det vil jeg gjerne tilſtaae; men enten jeg ſøger en geiſtlig eller verdslig Høihed, ſaa er det dog en Rang, ſom giver tilkjende en Slags Begjærlighed til at have Fortrin og Sæde for Andre.

Cosmoligoreus. Ej Snak! al verdslig Høihed confereres af Regentere; men den høie Øvrighed diſponerer ikke over academiſke Grader; Ergo er det noget andet.

Petronius. Det er dog ſom man ſiger: Aliter non aliud; det ſkeer ikke paa ſamme Maade, ſkjøndt det dog er det ſamme.

Cosmoligoreus. Hør Petroni! Du bær Dig ad ſom en Tingſtud; og hvis jeg ikke var en Philoſophus, vilde jeg ſige, at Du taler ſom en Slyngel.

Pe-

Petronius. Ej Herre! det Ord Slyngel giver Vrede tilkjende. Seneca ſiger jo: = =

Cosmoligoreus. Jeg veed nok, hvad Seneca ſiger. Hvis Seneca hørte Dig, ſaaledes at tale, vilde han ſige, at Du havde fortjent et Par Øreſigen.

Petronius. De Tanker har jeg ikke om Seneca.

Cosmoligoreus. Det er ingen Vrede, jeg lader ſee, det er kun en Fortrydelſe.

Petronius. Hvad Forſkiel er der imellem Vrede og Fortrydelſe? Hr. Doctor pardonerer mig min Driſtighed. Han har ſelv givet mig Lov at ſpørge, for at underviſes.

Cosmoligoreus (ſagte.) Gid Du faae en Ulykke, Din Canallie! (Høit.) Lader os ikke tale mere her om. Men der ſeer jeg den Stratenjunker Leander komme fra Fru Leonora; nu gjelder det paa at holde Contenance, og at lade ſee Prøver paa en philoſophiſk Koldſindighed.

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Petronius. Leander.

Petronius (ſagte.) Mig lyſter at vide, hvorledes Samtalen imellem diſſe tvende Rivaler vil løbe af; thi mig ſynes, at jeg ſeer Tegn hos min Herre baade til Jalouſi og Vrede, og at Philoſophien beſtaaer ikkun i blot Snak.

Cos-

Cosmoligoreus. Hans Tjener, min Herre! jeg mærker, at Alle ſtorme til dette Hus.

Leander. Ja jeg nægter ikke, at jeg jo, ligeſom Hr Doctor og andre, agter her at forſøge Lykken, og arbejder paa at vinde denne gode Frues Affection.

Cosmoligoreus. Han maa heller ſige, at vinde hendes Penge. Det er bedrøveligt at fornemme, at faſt Ingen bejler meer efter Inclination, og at Ægteſkab er bleven Kjøbmandſkab.

Leander. Med ſaadan Tale ſlaaer Hr. Doctor to Fluer med een Smekke, ſaavel ſig ſelv ſom mig; thi jeg troer ikke, at der er anden Forſkjel imellem os, end at jeg ſiger rent ud, hvad Han mener.

Cosmoligoreus. Hvad mener jeg da?

Leander. Han mener vel det ſamme, ſom jeg, men taler ej det ſamme; thi jeg taler ſom et enfoldigt ærligt Menneſke, og Han taler ſom en Philoſophus.

Cosmoligoreus. Er da en Philoſophus ikke et ærligt Menneſke?

Leander. Han er meer end et Menneſke.

Cosmoligoreus. Jeg haaber, at I omſonſt ſejler paa diſſe Farvande.

Leander. Det maa komme an paa Lykken. Hvis Hr. Doctor naaer ſit Ønſke, vil jeg være fornøjet med min Skjæbne, og være med een af de første for

at

at gratulere Ham; og haaber jeg, at Han, som har naaet ſtørre Fuldkommenhed, gjør det ſamme i lige Tilfælde mod mig.

Cosmoligoreus. Det lader jeg vel blive; tvertimod det ſkulde ſmerte mig, at en ſaa dydig Dame faldt i Hans Hænder.

Leander. Og jeg ſkulde med Taalmodighed ſee, en ſaa dydig Dames Penge at falde udi Hr. Doctors Hænder?

Cosmoligoreus. Jeg ſeer aldeles ikke efter hendes Penge; mit Forſæt er alene at forbinde mig udi Ægteſkab med hende, for at underviſe hende udi Philoſophi, hvorudi hun allerede har gjort nogen Fremgang.

Leander. Hvis Hr. Doctor ikke har andet Forſæt, kan vi nok komme til Rette ſammen. Hvis jeg kan naae mit Ønſke, vil jeg tilſtede Hr. Doctor dagligen at komme i vort Hus, for at informere baade hende og mig; ja jeg vil ſkriftligen reverſere mig dertil.

Cosmoligoreus. Det er kun Gjækkeri, Monſieur! hold kun inde med ſaadan Skjemt.

Leander. Jeg mente, at en Philoſophus kunde taale Skjemt. Men dette, ſom jeg ſiger, er rent Alvor; thi, ſaaſom Han foragter Penge, og alene anholder om Fruens Venſkab, ſaa kan ingen Tviſtighed være imellem os, naar han overlader mig

Pen-

Pengene, og jeg igjen tilſtæder, at hun bliver hans Diſcipel udi Philoſophien.

(Cosmoligoreus bliver ſtille og hænger med Hovedet.)

Petronius (ſagte.) Det var en forbandet Syllogiſmus af denne gallonerede Perſon. Min Herre faer nu hen i den anden Verden; jeg er nu bange for, at jeg maa applicere ham min Vækker igjen, eller i det ringeſte være hans Secundant. Hør Monſieur Leander! jeg maa herudi tage min Herres Partie; Eders Propoſition kan ikke være antagelig. Ægteſkab maa være rent; man lider derudi ikke Participanter og Actier, ſom i andre Societeter; hvo ſom haver det hele Legeme, maa have den hele Sjel med. Det vilde ikke være Monſieur Leander tjenligt at indgaae ſaa'an Pagt med min Herre; thi man har hundrede Exempler paa, at naar tvende Bejlere forene ſig ſaaledes ſammen, bliver en af dem Hanreder.

Leander. Jeg mærker, at Du ikke ſtoler formeget paa Din Herres Kydſkhed?

Petronius. Min Herre, ſom en ſtor Philoſophus, er Kydſkheden ſelv; men = =

Cosmoligoreus. Hold Din Mund Petroni! Du taler ſom en Daare; Du hører jo, at den Propoſition, ſom han gjør, er alene paa Spot, og derfor ikke maa beſvares med Alvorlighed. Det er ikke værd at tale med ſaadan en Karl.

Leander. Og jeg holder mig det for en Ære, at tale med saadan lærd Mand.

Cosmoligoreus. Hør Monsieur! jeg siger, at hvis Han fremturer udi Hans Forsæt, saa faaer Han en lang Næse.

Leander. Og jeg spaaer, at om Hr. Doctor udi sit Ansøgende ikke faaer en lang Næse, saa vil Han med Tiden faae lange Horn.

Cosmoligoreus. Det er at tale en brav og kydsk Dame alt for nær.

Leander. Jeg haver intet andet end gode Tanker om Fruen; min Mening er alene, at hvis saadant skede, burde man ikke forundre sig derover.

Cosmoligoreus. Hør Monsieur! jeg skal inden kort Tid mage det saa, at Han ikke skal have sin Gang her oftere.

Leander. Jeg har i Sinde at besøge Fruen end een Gang i Dag, og haaber at blive velkommen.

Cosmoligoreus. Det skal uden Tvivl blive den sidste Gang.

Leander, Vil I da forbyde mig det? dertil skal I blive for stakket, Monsieur!

Cosmoligoreus. Tal med Respect til saadan Mand. Jeg er ingen Monsieur: jeg er legitime promotus Philosophiæ Doctor.

Petronius (sagte.) Hillemænd! nu mærker jeg

for

for Alvor, hvi man tar Doctor-Grøden, jeg vil ſige Doctor-Graden.

Leander. Jeg ſeer af Eders Klæder, at I maa være Philoſophus, men jeg mærker ingen Philoſophi af Eders Opførſel.

Cosmoligoreus. Og jeg mærker af Eders Klæder, at I er en Stratenjunker.

Leander. Og jeg, at I er en Øjenſkalk og Pedant.

Cosmoligoreus. Adieu! Jean de France.

Leander. Adieu Thomas Diaphorius!

(Leander gaaer bort.)

Femte Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

Cosmoligoreus. Hvad ſynes Dig om denne næsviſe Karl, Petroni?

Petronius. Mig ſynes, han kunde have Aarſag til at blive vred; og jeg var bange, at han vilde have givet Doctoren et Liv fuld af Hug; thi ſaadan ung Cavalleer er ikke at ſkjemte med.

Cosmoligoreus. Jeg er ikke bange for Folk udi røde og gallonerede Klæder; thi de fleſte af dem ere ikke nær ſaa tappre, ſom de ſynes at være. Jeg er Mand for ſaadan Karl tam in marte, qvam in arte.

Petronius. Min Herre! hvad Overeensſtemmelſe har ſaadant med den Koldſindighed, ſom Han profiterer.

Cos-

Cosmoligoreus. Mener Du da, at han gjorde mig vred?

Petronius. Jeg begriber da ikke, hvad Vrede er: thi at bruge Skjeldsord er største Bevis paa Vrede. Eftertænker Hr. Doctor, hvad Seneca siger, og hvad I selv stedse lærer. En saadan Opførsel er en Philosopho gandske uanstændig. Herren seer Andres Skrøbeligheder, men ikke sine egne; Han lastede en Overilelse nyligen hos mig, da jeg dog ikkun er Philosophiens Famulus.

Cosmoligoreus. Det er sandt nok, og naar jeg ret tænker mig om, havde det været bedre ugjort. Men hvis Overilelse er en Skrøbelighed, saa er det og den eneste Fejl jeg haver; thi jeg kan ellers skikke mig udi alle andre Ting.

Petronius. Jeg troer det samme, naar han ikke bliver fristet.

Cosmoligoreus. Kom, lader os gaae hjem; jeg skal ellers nok mage det saa, at denne Karl skal holde sin Næse herfra.

Petronius (sagte.) Ach lykkelig er den Mand, som er saaledes forfremmet i Philosophie; thi man kan sige: at, hvis han ikke havde saa stærke Dosis af Jalousi, Hævngjærrighed og Vrede, saa var han en Mand uden Lyder.

Tredie Act.

Første Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

Cosmoligoreus. Mig ſyntes, at det var Leander, ſom gik forbi; jeg vilde nødig møde ham her paa ny. Du maa ſkaffe mig at vide, om han er her eller ej, item om Fruen er alene, og det er hende belejligt.

Petronius. Ej Herre! hvorfor vil I ſkye Leander? I maa tractere Tingen med Koldſindighed, for ikke at ſpilde den Credit, ſom I ved Eders Philoſophi har erhvervet hos Fruen.

Cosmoligoreus. Du har Ret derudi; og tillader jeg Dig gjerne at gjøre ſaadan og andre Erindringer, naar Fornødenheden det udfordrer. Jeg tilſtaaer gjerne, at jeg forløb mig udi denne Samtale, jeg havde med Leander, og at min Opførſel var ikke philoſophiſk, og ſaadan ſom den plejer; men jeg haaber, at ſaadant aldrig oftere ſkal ſkee, og at hverken han eller nogen anden ſkal opirre mig til Vrede.

Petronius. Hr. Doctor maa ikke ſtole formeget derpaa, men vel examinere ſig ſelv.

Cosmoligoreus. Det vil jeg ogſaa gjerne. Til

For-

Forſøg maa Du agere Leander; Du maa bruge al Grovhed og udøſe alle Skjeldsord mod mig, for at ſee, om jeg med Taalmodighed kan ſlikke mig derudi. Jeg haaber at ſkulle holde Stand, og at lade ſee Prøve paa en fuldkommen og ægte Philoſophi, og viſe, at det, forhen ſkede, var ikke andet end en uſædvanlig Raptus, ſom oftere ikke kan overkomme mig.

Petronius. Vil da Hr. Doctor foreſkrive mig, hvorvidt jeg ſkal gaae med ſaadan Grovhed?

Cosmoligoreus. Du maa gaae ſaa vidt, ſom Du kan, paa det at Prøven kan blive tilſtrækkelig.

Petronius. Men jeg undſeer mig dog at bruge Grovhed og Skjeldsord, mod ſaadan Mand og mod min egen Principal.

Cosmoligoreus. Du hører jo, at jeg giver Dig ſelv Forlov, og at det er kun en Prøve. Volenti non fit injuria.

Petronius. Kan jeg da ikke gaae for vidt?

Cosmoligoreus. Nej viſt ikke! tracteer mig med al den Grovhed, Du kan optænke.

Petronius (ſætter ſig udi en vred og ſtolt Poſitur.) Hør lille Monſieur! eſt Du legitime promotus Doctor?

Cosmoligoreus. Ja jeg veed ikke rettere, min Herre!

Petronius. Du maa være Fanden; Du eſt jo

en

en Pedant, det ſeer jeg, og uværdig at føre det Navn af Philoſoph. — Ach Herre! tag det ikke ugunſtig op; jeg er bange, at jeg allerede er gaaen for vidt.

Cosmoligoreus. Aldeles ikke! bliv kun ved.

Petronius (med ſin vrede Mine igjen, og Hatten igjen paa Hovedet.) Tør Du vel underſtaae Dig at ligne Dig med en Cavalleer, ſaadan ſom jeg er?

Cosmoligoreus. Enhver kan være god for ſig, velbaarne Herre!

Petronius. Og bejle til ſaadan anſeelig Dame, ſom Fru Eleonora?

Cosmoligoreus. Det ſtaaer Enhver frit for at bejle. Og det ſtaaer til hende at udvælge den, ſom hende lyſter.

Petronius. Veed Du ikke at gjøre Forſkjel imellem Kong Salomon og Jørgen Hattemager?

Cosmoligoreus. Det ſtaaer til hende at ſætte Pris paa enhver af os.

Petronius. Hvad Pris kan man ſætte paa en Hjenſkalk, ſom giver ſig ud for at beſidde alle philoſophiſke Qvaliteter, og dog regjeres af Pengegjærrighed, Vrede, Jalouſi og alle hæslige Paſſioner.

Cosmoligoreus (ſagte.) Dette er vel ufordøjeligt. O Sancte Socrates ora pro nobis.

Petronius. Nu er jeg bange, at jeg er gaaen for vidt: det er vel bedſt at holde op i Tide.

Cos-

Cosmoligoreus. Bliv kun ved, Petroni! Prøven er endnu ikke gjort. Jeg skal nok holde videre Stand.

Petronius (med sin vrede Mine igien.) Hvad Pris figer jeg, kan man sætte paa saadan Karl?

Cosmoligoreus. Hvilken Pris han lyster.

Petronius. Paa en Pedant.

Cosmoligoreus. Placide, placide mi Domine!

Petronius. Paa en Hundsvot.

Cosmoligoreus. Placide, placide.

Petronius. Paa en Slyngel.

Cosmoligoreus. Placide mi Domine.

Petronius (med knyttede Næver.) Hvis mine Hænder ikke vare for gode til at røre saadan Skurk.

Cosmoligoreus. Han moderere dog sin Iver.

Petronius. Saa skulde Du strax faae en Næseskyver.

Cosmoligoreus (efter nogen Taushed.) O Sancte Pythagora! ora pro nobis. Dette gaaer for vidt: nu kan jeg ikke tvinge mine Affecter længere. Thi = = O tota Philosophorum cohors ora pro nobis. Staae Karl Cosmoligoree! jeg maa tvinge mine Affecter; jeg kan tvinge dem, de ere alt tvungne. Veni, vidi, vici. Bliv kun ved, Petroni!

Petronius (med Hatten under Armen) Ach gunstige Herre! jeg skjælver og bæver, naar jeg tænker derpaa. Men det er Herrens egen Befaling.

Cosmoligoreus. Perge, perge! bliv ved, bliv ved!

Petronius (med ſin bittre Mine igjen.) Du mener vel, at Din Perſon er ſaa hellig, at man ikke torde røre derved.

Cosmoligoreus. Jeg holder Eders Velbaarenhed ikke capable til ſaadan Gjerning.

Petronius. Da holder jeg mig ſelv capable dertil.

(Han giver ham et dygtig Ørefigen, hvorpaa Cosmoligoreus taber ſin Philoſophie, tager ham i Haaret, ſlaaer ham ned i Gulvet, og træder paa ham. Petronius rejſer ſig op, og tager Flugten. Cosmoligoreus forfølger ham, og han ſkriger himmelhøjt.)

Anden Scene.

Pernille. Jeronimus.

Pernille. Hvad mon det var for Skraal, ligeſom En blev myrdet.

Jeronimus. Det maa have været Klammeri, hvorpaa denne Gade er temmelig frugtbar.

Pernille. Men jeg ſeer Ingen.

Jeronimus. De maa alt være borte. Men lad os fuldføre den Tale, ſom vi havde derinde, angaaende min Søſter. Jeg mærker, at hun bliver ſtivt udi ſin Mening, ſaa at det vil blive vanſkeligt at bringe hende paa de rette Tanker.

Pernille. Alle Menneſker kan ſee, at denne

Cos-

Cosmoligoreus er ikke mindre end en ægte Philoſophus; men Fruen er alene ſtok-ſtenblind herudi. Hun troer fuldkommelig, at han bær en ren Affection til hendes Perſon, uden at have ringeſte Henſeende til hendes Velſtand og Midler. Ach! det er at beklage, at Øjnene ikke engang kan aabnes paa Menneſker efter ſaa mange Exempler. Saaſnart jeg ſaae den Mand, og hørte ham tale, mærkede jeg ſtrax, at det var en Bedrager og Øjenſkalk.

Jeronimus. Derudi kan jeg dog ikke bifalde Dig, Pernille!

Pernille. Saa er da Hr. Jeronimus af Tanker med Hans Søſter?

Jeronimus. Nej! jeg bifalder ej heller hende.

Pernille. Hvad Tanker haver Han da om Manden?

Jeronimus. Jeg troer, at han bedrager ſig ſelv, og at han er Philoſophus udi ſin egen Indbildning.

Pernille. Hvoraf kan det komme?

Jeronimus. Det kan komme af den urette Idee, ſom de faae om Philoſophi udi de philoſophiſke Skoler, hvor de lære at kjende alting foruden ſig ſelv. De fleſte, ſom komme ud af ſaadanne Skoler, mene, at det er nok, at de iføre ſig ærbare philoſophiſke Klæder, at de ideligen declamere mod Fejl, endogſaa deres egne, ſom de aleneſte ſee hos

Andre, men ikke hos ſig ſelv. Man ſeer jo dagligen Exempler herpaa udi ſaa kaldte igjenfødte og qvintesſentierede Chriſtne; mange af dem ere vel Øjenſkalke; men der ere ogſaa mange, der virkeligen bilde ſig ind, at de ere Helgene. De anſee de hæsligſte Fejl, ſom ſtore Dyder; Miſanthropi kaldes hos dem Verdens Foragt; Hævngjærrighed og Forfølgelſe hedder Nidkjærhed; Melancholie og den ſorte Galde hedder Devotion og Buskamp, ſaa at de bryſte ſig af deres egne Fejl, hvilke de af Vildfarelſe og Mangel paa egen Kundſkab anſee ſom Himmeldyder, og derudover enten foragte eller ynke alle andre Menneſker, da dog Ingen burde mere ynkes og foragtes end de ſelv. Hvis man gjorde ret Prøve med ſaadanne Folk, vilde man finde, hvorledes deres Dyder vilde holde Stik, og Øjnene vilde aabnes paa dem ſelv, ſaa at de vilde klarligen ſee, at deres Hellighed beſtod udi pur Indbildning.

Pernille. Hvad Prøve kunde man da bedſt gjøre?

Jeronimus. Prøven kunde blandt andet være denne, nemlig, at naar Miſſionairer ſkulde ſkikkes enten til Oſtindien eller St. Croix, at tilbyde dem ſaadanne Poſter, efterdi intet burde være dem behageligere, ſaaſom de derved finde Lejlighed til at viſe Prøver paa deres Nidkjærhed.

Pernille. Hillemænd! det vilde blive en ſtor Friſtelſe for dem.

Je-

Jeronimus. Ja man vilde uden Tvivl i saadan Fald see mange at tabe deres martyriske Iver, at skjule sig bag Buskene, og sige, som der staaer i Ordsproget: Vi ere ingen Christne, men Hollændere. Saadanne og andre fine Prøver kunde gjøres saavel paa dem, som paa indbildte Philosopher, for at vise, at deres Christendom eller Philosophi var ikke ægte, men bestod alene udi Indbildning.

Pernille. Jeg bifalder alt, hvad Monsr. Jeronimus herudi siger: og rinder mig i Sinde et Middel, hvorved vor Philosophus Cosmoligoreus kunde lære at kjende sig selv, og hans uægte Philosophi kunde lægges for Dagen, saa at baade han selv kunde cureres, og Fru Eleonora kunde tilligemed bringes paa andre Tanker.

Jeronimus. Hvorudi bestaaer da Din Invention?

Pernille. Det kan jeg ikke saa strax sige; jeg maa ogsaa pønse lidt mere paa min Intrigue, hvorudi Monsieur Jeronimus maa være mig lidt behjelpelig.

Jeronimus. Jeg vil gjerne herudi gaae Dig til Haande.

Pernille. Monsr. Jeronimus skal alene have at bestille med dette. Han skal søge Lejlighed at tale med Cosmoligoreus udi Enrom, stille sig an, som Han er hans Ven, og i Fortrolighed give ham til-

tilkjende, at der kan være Haab om Succes udi hans Anſøgning, og at intet holder hans Søſter tilbage uden en liden Ambition, hvormed hun dog ikke lader ſig mærke, og at det derfore er fornødent, at Cosmoligoreus i Tide ſøger om en Rang.

Jeronimus. Det vil vel blive vanſkeligt at bringe ham dertil, ſaaſom der er intet, hvorimod han dagligen meer prædiker end ſaadan Forfængelighed.

Pernille. Vil kun Monſieur Jeronimus herved bane mig Vej, ſaa ſkal jeg nok komme til mit Maal.

Jeronimus. Det kan jeg nok gjøre; jeg vil ſtrax ſøge Lejlighed at tale med ham. Lad os nu gaae ind igjen.

Tredie Scene.

Petronius alene.

Her var det paa Stedet, hvor Slaget ſtod, og hvor min Principal lod ſee Prøve paa ſin Philoſophi. Vel er ſandt, at jeg kunde have ſpart det Øreſigen, ſom jeg gav ham; men jeg kan derhos ſige, at efterſom en ret Prøve ſkulde gjøres, maatte jeg lade det komme an derpaa. Nu haver jeg Troen udi Hænderne, og mærker, at det er farligere at pirre mod en Philoſophus, end mod en Bindehund. Hvis han havde givet mig et Øreſigen igjen, ſaa

havde

havde det kundet gaae lige op, og jeg kunde siges, maaskee, at have fortjent det. Men dette var ikke Vrede, men Raseri; hvilket jeg siden har foreſtillet ham med ſaadan Eftertryk, at han med Taarene i Øjnene har bedet mig om Forladelſe, og formaaet mig til Taushed, at jeg ikke ſkulde røbe ham, det har jeg lovet; jeg ſkal ogſaa tie dermed, ſaavidt mig muligt er. Men jeg ſeer Fruens Broder at ſtaae ved Døren; jeg maa forrette mit Ærinde, og anmelde min Herre.

Fjerde Scene.

Petronius. Jeronimus.

Petronius. Hans Tjener, Hr. Jeronimus! min Herre lod formelde ſin Reſpect: Han vilde fornemme, om det var Fruen belejligt, ſaa vilde han have den Ære at opvarte hende.

Jeronimus. I faaer at tale med hende ſelv; hun er nu hjemme.

Petronius. Hvis Hr. Jeronimus vilde have den Godhed, at melde hende det, ſkede mig en Villighed; thi jeg er, ſandt at ſige, lidt bange for hendes Kammerpige.

Jeronimus. Hvi ſaa?

Petronius. Det ſynes ſom hun er en Hader af Philoſophien; thi hun drev nyligen Spot med mig.

Je=

Jeronimus. Ej det maa en Philoſophus ikke agte. Ellers ſkal jeg befrie Eder fra den Frygt; jeg ſkal kalde hende ind af den anden Dør, og holde hende med Snak ſaa længe, ſom I er derinde. Gak I kun ind af denne Dør.

(Jeronimus kalder paa Pernille. Petronius gaaer ind igjennem den anden Dør.)

Femte Scene.

Jeronimus. Pernille.

Jeronimus. Nu kan jeg ſtrax faae Lejlighed at tale med vor Philoſopho; thi hans Famulus var nu juſt her for at melde ham an.

Pernille. Jeg ſaae ham ikke.

Jeronimus. Det kan nok være; thi jeg viſede ham ind igjennem den anden Dør.

Pernille. Hvad var Aarſag dertil?

Jeronimus. Han ſagde, at han ikke ſkjøttede om at tale med Dig, ſaaſom han ikke kan lide forlibte Fruentimmer.

Pernille. Af vor ſidſte Samtale kunde han ingen Tegn mærke til Forlibelſe.

Jeronimus. Jo mænd! han ſagde, at Du tog ham om Halſen og vilde kyſſe ham.

Pernille. Fy for en Ulykke! han er jo Philoſophiens Famulus. At kyſſe Philoſophiens Famu-

lus

lus er jo det ſamme, ſom at kysſe Philoſophiens — nok ſagt.

(Udi Begyndelſen af denne Samtale liſter Petronius ſig uformærkt tilbage, for at give ſin Herre Svar.)

Jeronimus. Ha, ha, ha! det var et artigt Indfald, Pernille! Jeg ſagde ellers kun dette for Skjemt; thi jeg veed nok, at Eders Samtale var ikke mindre end kjærlig. Men der ſeer jeg Cosmoligoreus komme; nu vil jeg give mig i Snak med ham, og bane Vejen til det omtalte. Gak Du til Side.

Sjette Scene.

Cosmoligoreus. Jeronimus.

Cosmoligoreus. Hans Tjener Hr. Jeronimus! jeg har ladet mig anmelde hos Hans Søſter, jeg haaber, ikke at komme i ubelejlig Tid.

Jeronimus. Nej viſt ikke! jeg troer nok, at Han bliver velkommen.

Cosmoligoreus. Hr. Jeronimus veed mit Ærinde.

Jeronimus. Ja jeg veed det nok, og jeg kan ſige, at Hans Perſon er ikke min Søſter ubehagelig. At hun er noget tvivlraadig, og ikke ſtrax kan reſolvere ſig, dertil kan være viſſe mig ubekjendte Aarſager.

Cosmoligoreus. Kan Hr. Jeronimus ikke nogenledes tilgjætte ſig ſaadanne Aarſager? Je-

Jeronimus. Jeg kan ikke vide, om det kan reiſe ſig af et Fruentimmers Skrøbelighed. Man veed, at Hr. Doctors Medbejler er en Rangsperſon; jeg ſkulde ikke troe, at min Søſter reflecterede paa ſaadant, efterdi jeg aldrig har mærket nogen Slags Forfængelighed hos hende. Men, efterdi Hr. Doctors Perſon ſtaaer hende an, og hun dog bliver hængende udi hendes Tvivlraadighed, er jeg falden paa de Tanker.

Cosmoligoreus. Jeg kan aldrig bilde mig ſaadant ind.

Jeronimus. Det er vanſkeligt for mig ſaadant at troe; men jeg kan, formedelſt Mangel paa bedre Oplysning, ikke finde nærmere Aarſag.

Cosmoligoreus. Hvad raader Hr. Jeronimus mig da herudi?

Jeronimus. Kunde Hr. Doctor ikke gjøre Anſøgning om en anſtændig Caracter; ſaadant var jo ham, ſom en bekjendt meriteret Perſon, let at erholde.

Cosmoligoreus. Ach min Herre! jeg vilde heller døe end gribe til ſaadant Middel. Hvad vilde vel Folk i ſaa Maade dømme om mig?

Jeronimus. Jeg raader Hr. Doctor hverken fra eller til herudi. Det er og kun en pur Præſumtion, ſom jeg haver om min Søſter.

Cosmoligoreus. Jeg vil ogſaa haabe, at hun

hun

ikke inclinerer til saadan Slags Forfængelighed. Jeg for min Part har fattet Inclination til hende, alene efterdi jeg har hørt og mærket, at hun besidder visse philosophiske Qvaliteter, som jeg ved min Lærdom har i Sinde videre at bringe til Fuldkommenhed, om jeg kunde naae mit Maal og Sigte.

Jeronimus. Det er og i den Henseende, at hun har Egard for Deres Person. Men ellers kunde Hr. Doctor ikke med Billighed eftertales, om Han efter andre brave Mænds Exempler anholdt om en anstændig Caracter.

Cosmoligoreus. Et godt Navn og Rygte er en anstændig Caracter; hvo som søger anden Slags Distinction, giver tilkjende, at han ikke kan distingveres ved egne Meriter.

Jeronimus. Men maa det ikke være behageligt for en brav Mand, at Regjeringen i Henseende til hans Meriter distingverer ham med en Caracter?

Cosmoligoreus. Det tilstaaer jeg gjerne; men naar han nyder en Rang efter egen Ansøgning, taber den al sin Glands. Saaledes er det med de fleste Folk, hvilke ved uafladelig Ansøgning og ublu Raaben incommodere Regjeringen, og søge om at blive kaldne det, som de ikke ere.

Jeronimus. Jeg overlader alt dette til min Hr. Doctors egen Godtbefindende. Ellers kan jeg conteſtere, at min Søster aldrig haver ladet sig

mærke

mærke med ſaadant; men at det er alene min egen Præſumtion, ſom maaſkee kan være ildegrundet. Hr. Doctor maa ellers være forſikkret om min Velvillighed i at befordre Hans Forehavende.

Cosmoligoreus. Jeg er og forſikkret derom, og takker for Hans gode Villie.

Syvende Scene.

Cosmoligoreus alene.

Denne Samtale har bragt mit Sind udi nogen Uroligheд. Fruen har maaſkee ladet ſig mærke noget dermed, ſkjøndt han foregiver, at det grunder ſig alene paa hans egen Præſumtion. Hvad er herved at gjøre? Her ſtaaer jeg ſom Hercules ved tvende Veje, og er udi Tvivlraadighed, hvilken Vej jeg ſkal tage. Kjærlighed til et Fruentimmer byder mig at tage den ene og Philoſophien at tage den anden Vej. Hvis ieg adlyder Philoſophien, ſtaaer jeg i Fare for at miſte dette Bytte, ſom jeg faſt haver udi Hænder, og hvis jeg alene ſeer efter Byttet, ſynder jeg imod en fundamental Artikel, giver Philoſophien et Øreſigen, opofrer en ægte for en uægte Ære, og viſer for hele Verden, at jeg er og har været en falſk Lærer. Nej Cosmoligoree! Du maa holde Stand mod Friſtelſer, du maa lade ſee, at du eſt Philoſophus, ikke alene udi Ord men endog udi Gjerninger, og at dit Levnet ſvarer til din Lærdom.

dom. Du maa ſee til, at Philoſophien ved dig ikke kommer i Foragt; videas, ne Philosophia quid damni patiatur. Men mon jeg ikke gaaer for vidt? Mon Philoſophien byder at hade ſig ſelv? Det kan vel ikke være; ſaadan Morale er alt for ſtærk. Vi maa ikke ſaaledes raffinere paa Dyder, at vi renoncere paa at være Mennesker. Intet Bud er ſaa ſtært, at det jo haver ſine Exceptioner; Fornsdenhed, ſom man ſiger, bryder alle Love. Jeg maa derfore denne Gang = = (Han bliver noget taus.) Men Himmel! hvad gjør Du Cosmoligoree legitimè create Doctor? Betænk dig, førend du gaaer videre frem og falder udi Snaren. Tænk, at jo ſtørre Friſtelſen er, jo ſtørre er Prøven; jo farligere Farvandene ere, hvorudover du ſejler, jo mere Ære er det for dig, naar du kommer i Havnen. Stat derfor ſtille, vend om igjen, og begiv dig paa den anden Vej, ſom fører dig paa den rette Sti, og viſer dig den rette Ærens-Krone. Luk Øjen til for den bedragelige Lokkemad, vend Ryggen til ſmigrende Sirener; Lincks umkehrt dich. Men Himmel! (Bliver noget ſtille igjen.) Magneten, ſom drager mit Hjertes Jern, tillader mig ikke at gaae tilbage. Video meliora, probóque, deteriora ſequor.

(Han falder derpaa udi Extaſi.)

Dt=

Ottende Scene.

Petronius. Cosmoligoreus.

Petronius. Mig længes at vide, hvorledes det vil lykkes for min Herre, og om han faaer endelig Svar fra Fruen. Det er noget eget med diſſe Fruentimmer; man kan ikke vide, enten de vil eller de ikke vil. Landets Mode tillader dem ej heller at erklære ſig ſtrax. Det er i mine Tanker en ildegrundet Mode at ſige Nej med Munden, naar Hjertet ſiger Ja. Men der ſtaaer jo min Herre; mon han kan ſaa haſtig have forrettet ſit Ærinde? Hør Herre! har I allerede talet med Fruen, eller har I endnu ingen Audience faaet?

Cosmoligoreus (udi Extaſi ſagte.) Video meliora probóque, deteriora ſequor. Jeg ſeer og approberer det Gode, men følger det Onde.

Petronius. Har Herren ſaa ſnart forrettet ſit Ærinde? Han vil ikke ſvare mig. (Cosmoligoreus bliver ſtedſe udi ſin Henrykkelſe.) Jeg er bange, at Hr. Doctor har faaet en Kurv; thi = = (Cosmoligoreus bliver ved.) (Petronius rykkende ham i Kaaben.) Ej! lad mig da faae et Svar. (Cosmoligoreus bliver ved ſom før.) Nu maa jeg af Nødvendighed bruge min Vækker igjen.

(Han ſlaaer ham med Poſen paa Kinden.)

Cosmoligoreus (ryſtende med Hovedet.) Deteriora ſequor.

Pe-

Petronius. Jeg mærker nok; at her vil nok et Slag til. (Slaaer paa den anden Kind.)

Cosmoligoreus. Wer da?

Petronius. Freund.

Cosmoligoreus. Ej Petroni! eſt Du der?

Petronius. Seer Herren mig nu allerførſt? Jeg har talet Ham 4 Gange til, og vækket ham een Gang forgjæves.

Cosmoligoreus. Jeg ſtod henrykt udi dybe Tanker.

Petronius. Jeg er bange, at Hr. Doctor har faaet en Kurv.

Cosmoligoreus. Jeg har endnu ikke talet med Fruen. Hendes Broder, ſom kom mig i Møde, ſagde mig noget, ſom har ſat mit Sind i Uroligheb.

Petronius. Var det Ondt eller Godt?

Cosmoligoreus. Det var hverken Ondt eller Godt.

Petronius. Saa mærker jeg, at en Philoſophus ogſaa kan allarmeres af indifferente Ting.

Cosmoligoreus. Det er ej heller gandſke indifferent.

Petronius. Det er hverken Ondt eller Godt, og dog er ikke indifferent? Hvorledes ſkal man forſtaae det?

Cosmoligoreus. Det er alene en Mistanke, ſom maaſkee kan være ilde grundet.

Pe-

Petronius. Kan en Philoſophus og plages med en ugrundet Mistanke? Naar jeg lægger alle mine Anmærkninger ſammen, ſaa ſynes mig, at Philoſophien faaer et Øreſigen efter det andet; thi først = =

Cosmoligoreus. Hold kun inde med Dine Anmærkninger.

Petronius. Jeg vil kun kortelig opregne dem. Først ſiger jeg = =

Cosmoligoreus. Jeg vil ikke høre Din Snak.

Petronius. Det er ej heller nogen philoſophiſk Qvalitet at ſtoppe ſine Øren mod Sandhed.

Cosmoligoreus. Jeg mærker, at Du endnu bær Fortrydelſe over ſidſte Medhandling. Jeg lod ſee temmelig Prøver paa Koldſindighed; men Du gik omſiider for vidt.

Petronius. Det er viſt nok; jeg kunde nok ladet det blive med de Trudſeler af Næſeſtyver.

Cosmoligoreus. Det er ſandt nok.

Petronius. Thi at true ſaadan brav en Mand med Næſeſtyver er noget, ſom = =

Cosmoligoreus. Det er jo nok, at Du har ſagt det eengang; det er ikke fornødent at repetere ſaadanne Sager.

Petronius. Men det var Herrens egen Skyld, at Han ikke foreſkrev mig, hvorvidt jeg ſkulde gaae; thi ellers havde jeg ingenlunde truet med Næſeſtyver.

Cos=

Cosmoligoreus. Ej! hold engang op dermed!

Petronius. Men det bestod dog alene i Trudsler; thi jeg erindrer ikke, at jeg gav Herren Næsestyver. Men det forbandede Ørefigen, som jeg gav, det var min Ulykke.

Cosmoligoreus. Den kjedsommelige Snak, som Du fører, kunde blive Din Ulykke, hvis jeg ikke ::

Petronius. Eftersom Herren ikke kan taale at høre det, vil jeg ikke meer tale, hverken om Næsestyver eller Ørefigen.

Cosmoligoreus (sagte.) Jeg troer virkelig, at der er nogen Malice hos denne Karl.

Petronius Men jeg fik Aarsagen ikke at vide, hvorfor Hr. Doctor ikke har talet med Fruen.

Cosmoligoreus. Det gjøres ej fornødent at sige Dig Aarsagen.

Petronius. Vil da Herren ikke tale med hende? Hun er hjemme.

Cosmoligoreus. Nej, ikke denne Gang; jeg vil heller komme igjen om en halv Time; thi jeg har imidlertid noget at overlægge med mig selv.

Petronius. Skal jeg da lade Fruen vide, at Herren behøver en halv Time?

Cosmoligoreus. Nej, det gjøres ikke nødigt. Kom, lader os gaae hjem saa længe. Jeg maa være lidt for mig selv; og hvis Nogen kommer, og spørger efter mig, maa Du sige, at jeg er ude.

Fjerde Act.

Første Scene.

Jeronimus. Leander. Pernille.

Pernille. Monſieur Jeronimus har banet Vejen gandſke godt for mig; jeg ſkal nok fuldføre Reſten.

Jeronimus. Jeg kan ikke begribe, hvad der vil blive af.

Pernille. Jeg derimod begriber det gandſke godt; jeg har ſtuderet en halv Time paa den Rolle, ſom jeg ſkal ſpille, ſaa at jeg tvivler ikke om god Succes.

Leander. Men havde det ikke været bedre at betjene ſig af en Mandsperſon til at ſpille ſaadan Rolle.

Pernille. Det kunde være godt nok; men hvor finder man Mandsperſoner, der har ſaadant Hoved og Capacitet, ſom jeg har?

Jeronimus. Anſigtet alene vil røbe Dig.

Pernille. Jeg har alt overvejet den Vanſkelighed. Har I ellers anden Indvending at gjøre?

Jeronimus. Nej aldeles ikke.

Pernille. Saa holder Eders Mund. I veed jo vel, at de ſtørſte Intriguer i Verden ere ſpillede

af

af Fruentimmer. Naturen har begavet Jer med Styrke, men os andre med Forſtand. Det er min ringeſte Konſt at narre ſaadan Karl.

Leander. Vi vil gjerne give Dig Æren, og tilſtaae, at Din Capacitæt er ſtørre end vor, hvis Du kan føre Din Intrigue vel ud.

Jeronimus. Men om han vil tale Latin med Dig, ſaa ſtaaer Du der i en Maade.

Pernille. Saa ſiger jeg, at jeg taler ikke uden Grædſk; det, har jeg hørt, at han ej forſtaaer, og, ſaavidt jeg har kundet erfare, ſaa trykker Latinen ham ej heller meget. Men ſyntes det Hr. Jeronimus, at vor Philoſophus blev noget tankefuld af den Tale, ſom I havde tilſammen?

Jeronimus. Jeg kunde ej rettere ſee, end at han gik meget forvirret bort.

Pernille. Saa mærker jeg, at I har ſpillet Jer Rolle vel.

Jeronimus. Ja hvad andet? Du kan deraf ſee, at Mandfolk har ogſaa Hoveder.

Pernille. Det er ingen Bevis paa Hoved. Jeg ſeer deraf alene, at I har exequeret det, ſom jeg har opſpundet; og det er alt, hvad man kan forlange af ſtakkels Mandfolk; vi ſtøbe Kuglerne, og I kan ſkyde dem; vi concipere, og I ſom Copiiſter, renſkrive. I faaer dog Skyld for de ſtørſte Subtiliteter, ſkjøndt det meſte er Fruentimmer-Arbejde.

Jeronimus. Jeg vil ikke diſputere mere derom, Pernille! Tiden tillader os ej heller at føre lang Snak; thi, inden vi vide et Ord deraf, have vi Cosmoligoreus paa Halſen; thi han har engang allerede meldt ſig an.

Pernille. Jeg vil ſtrax ud, for at iføre mig mit Harniſk, det er at ſige, min philoſophiſke Dragt; og, naar jeg har iført mig den, er jeg i alle Maader en lige ſaa god Philoſophus, ſom han; thi den hele Viisdom beſtaaer i Kaaben.

(Hun gaaer ind.)

Anden Scene.

Jeronimus. Leander.

Leander. Denne Pernille er en forſlagen Pige. Jeg er dog bange, at hun bliver røbet, i Fald Cosmoligoreus bringer hende paa philoſophiſke Materier, ſom hun ikke forſtaaer.

Jeronimus. Det kan dog hende ſig, at hun ikke ſaa let bliver røbet; thi hun har, for et Fruentimmer, temmelig god Læsning af moraliſke Bøger, og jeg har mærket, at hun forſtaaer ogſaa mange philoſophiſke Termini.

Leander. Hvorledes kan hun formedelſt Husholdning faae Stunder til Læsning?

Jeronimus. Min Søſters Husholdning er ikke meget ſtor; hun holder ogſaa denne Pige, meſt for

at

at have Selſkab af hende; thi de læſe begge om Dagen, og om Aftenen fortælle de hinanden, hvad de have læſet. Men der ſeer jeg hende komme. Gid Du faae Skam! Hun ſeer ud, ſom der kunde være Ariſtoteles ſelv. See engang, hvilken Hat og Kaabe, hun har faaet, og hvilken philoſophiſk Mine hun har!

Tredie Scene.

Pernille. Leander. Jeronimus.

Pernille. Hvo ſom ſiger, at jeg er ikke en ſtor Philoſophus, forſtaaer ſig ikke ret paa Philoſophi; thi jeg har jo Ordenens rette Dragt, Miner, Gang, Grimacer, og alt, hvad ſom udfordres af vore Tiders ſtore Philoſopher.

Leander. Der fattes kun alene Lærdommen, ſom er det fornemſte.

Pernille. Ej Snak! der behøves ikke ſaa megen Lærdom, ſom man bilder ſig ind. Hvad jeg har anført, er det fornemſte. Mon jeg ikke kan være lige ſaa god Philoſophus, ſom Criſpin udi Comedien var Doctor Medicinæ, ſkjønt han intet havde lært, uden at tale de Ord: Medicus ſum; item at ſige til alle Patienter: Tag Piller ind. Der er ingen anden Forſkjel imellem mig og Cosmoligoreus, uden denne, at hans Doctorhat er ham paaſat af en Decano, men at min er paaſat af mig ſelv.

Lean-

Leander. Det gaaer vel ikke an; thi ingen kan creere eller ſkabe ſig ſelv.

Pernille. Jeg mener, at Enhver kan baade ſkabe og vanſkabe ſig ſelv. Naar jeg har lykkeligen ſpillet min Rolle, haaber jeg, at I to i det ringeſte ikke diſputerer mig Doctor-Graden.

Jeronimus. Nej viſt ikke! Du ſkal i ſaa Maader være gandſke forvisſet om Doctor-Grøden. Men lad os ſætte Galſkab til Side; thi, førend vi veed et Ord deraf, har vi Doctoren paa Halſen.

Pernille. Han maa komme, naar han lyſter; thi han ſkal finde mig bevæbnet fra Top til Taa.

Jeronimus Vi andre maa da ikke være tilſtede.

Pernille. Leander i det ringeſte ikke: men det kan ikke ſkade, om Monſieur Jeronimus bliver her.

Jeronimus. Det er nok bedſt, at vi gaaer begge til Side; ſkjøndt jeg ikke kan nægte, at jeg jo har ſtor Lyſt at anſee dette Skueſpil.

Pernille. I kan gaae lidt til Side, og poſtere Jer nær ved et Sted, hvor I kan høre alting, uden at blive ſeet.

Leander. Det er ſandt nok. Lad os gaae lidet Korn tilbage.

Pernille. Fort, fort! der kommer han, — min Tro, gandſke alene, uden at være gelejdet af ſin Famulo. Han maatte gjerne komme med, jeg

kan

kan affeige dem begge to. Det er dog bedre, at han kommer ene, ſaaſom han ikke kjender mig.

(Pernille giver ſig en grundig Mine, ſpadſerende frem og tilbage.)

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Pernille i philoſophiſk Dragt

Cosmoligoreus. Jeg vil dog paa en ſubtil Maade friſte Fruen, for at mærke, om det, ſom hendes Broder talede om, er vel eller ilde grundet.

Pernille (ſagte.) Jeg ſkal nok ſkaffe Dig noget andet at tænke paa.

Cosmoligoreus. Men der ſeer jeg en Philoſophus ſtaaende udi dybe Tanker; hvor mon han ſkriver ſig fra? Thi jeg kjender ham ikke.

Pernille. See! der ſeer jeg En af mine Ordens-Brødre.

Cosmoligoreus. Salve Domine Frater! Jeg troer nok, han er fremmed her paa Stedet.

Pernille. Hans Tjener. Ja, jeg er baade fremmed og ikke fremmed. Jeg er født her i Landet; men jeg har i mange Aar ſtuderet min Philoſophi udi Prag.

Cosmoligoreus. Maatte jeg tage mig den Frihed at ſpørge om min Herres Navn.

Pernille. Saa vidt ſom jeg er et Menneſke, kaldes jeg Chriſten Paulſen, men ſaa vidt ſom jeg er

en

en Philoſophus, er jeg bekjendt ved det Navn Chriſtopolitanus de Praga.

Cosmoligoreus. Mig ſynes, at jeg har hørt det Navn tilforn.

Pernille. Mit Navn er bekjendt udi alle Ekker og Vraaer over det hele hellige rommerſke Rige. Men maatte jeg ſpørge om min Herres Navn?

Cosmoligoreus. Mit philoſophiſke eller academiſke Navn er Doctor Cosmoligoreus til Tjeneſte.

Pernille. Ach! det Navn er mig gandſke bekjendt. Hans Dsbenavn er jo Cosmus Holgerſen?

Cosmoligoreus. Ja, det er gandſke ret; jeg hører, at min Herre kjender mig.

Pernille. Det er mig en ſtor Glæde at finde Ham her udi god Sundhed. (De omfavne hinanden.)

Cosmoligoreus. Hvor længe har da min Herre opholdet ſig i Prag?

Pernille. Udi 24 Aar; og dog har jeg ikke forglemt mit Moders-Maal, ſom Han nok hører.

Cosmoligoreus. Jeg hører det med Forundring, og forundrer mig endnu mere over Hans Skikkelſe; thi Han ſeer ud, ſom Han neppe var 24 Aar gammel.

Pernille. Ha, ha, ha! 24 Aar gammel, og jeg er ikke langt fra 50 Aar.

Cosmoligoreus. Min Herre maa forlade mig, at jeg ſaadant ikke kan troe.

Per-

Pernille. Naar jeg ſiger Ham min Levemaade, ſom er indrettet efter den ny pragiſke Philoſophi, vil Han let begribe, hvi Alderen ikke kan bide paa mig. Alting, Mad, Drikke, Søvn, Arbejde, Divertisſement, ꝛc. er ligeſom vejet udi Lod og Quintin. Enhver, ſom vil underkaſte ſig en ſaadan reguleret og philoſophiſk Diæt, kan komme til at bære ſin Alder ligeſom jeg.

Cosmoligoreus. Vilde min Herre ubeſværget forklare mig ſaadant.

Pernille. Jeg har et gandſke accurat Uhrværk, ſom er gjort af den ſtore Meſter Condolmeriano. Naar min Pige mærker, at Klokken er 6 Minuter og 3 Secunder over 7 om Morgenen, kommer hun og vækker mig.

Cosmoligoreus. Hillemænd! det er nøje udregnet.

Pernille. Saaledes er alting. Saaſnart jeg har drukket mine 5 Kopper Thee, ſpadſerer jeg 156 Gange frem og tilbage paa mit Gulv; derpaa ſætter jeg mig ned at ſtudere, indtil min Kammerpige kommer ind med Middagsmaalrid! og da veed jeg, at Klokken præciſe er 11 Minuter og 6 Secunder over 12; thi det er juſt den Tid, ſom den ſtore pragiſke Doctor Hermaphroditianus har foreſkrevet. Mit Middagsmaaltid gaaer aldrig over 6 Retter.

Cos-

Cosmoligoreus. Mig ſynes, at 6 Retter er vel ſtærkt for en Philoſophus.

Pernille. Anordningen er ſaadan: ſaaſnart jeg har ſpiſet tager jeg min Middagsſøvn, og derpaa ſtuderer, indtil min Kammer-Pige, præciſe til et viſt Klokkeſlet, kommer ind med en ſtoppet Tobaks-pibe.

Cosmoligoreus. Men hvor kommer det, at min Herre lader ſig opvarte af en Pige?

Pernille. Man har adſkillige Tjeneſter af en Pige, ſom man ikke kan have af en Tjener. Der er ellers en anden Hovedaarſag, hvorfor jeg bruger Piger til daglig Opvartning. Man er gemenligen mere øm mod dem, naar de forſee ſig, end imod Tjenere, og det er en Philoſopho anſtændigt og magtpaaliggende for Sundheden, at man ikke overiles af Vrede.

Cosmoligoreus. Jeg troer, min Herre har Ret derudi; thi min Famulus bringer mig en og anden Gang ud af min philoſophiſke Contenance.

Pernille. Saadant maa man for Alting forebygge; thi Vrede og Affecter vanhelde en Philoſophus, og fordærver Sind og Legeme. Det er ved ſaadan Præcaution jeg har tilvejebragt mig en beſtandig Sundhed; thi jeg har udi 20 Aar faſt aldrig været vred eller overilet af nogen Affect. Naar jeg har udſmøget min Pibe, ſpadſerer jeg igjen

156 Gange frem og tilbage over Gulvet, hvorpaa, hvis jeg ingen Viſiter faaer, jeg ſætter mig ned til at ſtudere igjen, indtil Pigen kommer ind med Aftensmaaltid, ſom beſtaaer kun af 3 Retter; thi den ſtore Medicus ſiger, at man maa ſpiſe maadelig om Aftenen. Derpaa tager jeg igjen nogen Bevægelſe, indtil Pigen omſider kommer ind, for at afklæde mig; og ſaa gaaer hun bort, undtagen naar det er de tvende Nætter om Ugen, ſom jeg beholder hende hos mig.

Cosmoligoreus. Hillemænd! tvende Nætter om Ugen?

Pernille. Ja! det er Tirsdag og Torsdag Nat; thi derudi lever jeg ogſaa efter philoſophiſke Regler.

Cosmoligoreus. Er det philoſophiſke Regler at ligge hos ſin Pige?

Pernille. Ja viſt! det er den 14de Artikel af min philoſophiſke Diæt eller Levemaade, ſom ellers er forfattet udi 62 Artikler; ſom jeg alle nøje iagttager.

Cosmoligoreus. Men det er jo ſyndigt?

Pernille. Aldeles ikke min Herre! naar Intentionen derved er redelig, og Sjælen er reen. Hvis det er en Synd, ſaa er det alene Legemet, ſom ſynder; hvilket egentligen ikke kan kaldes Synd. Man maa ellers gjøre Forſkjel imellem Venſkab og Begjærlighed; hvad jeg herudi gjør, rejſer ſig alene

af

af oprigtig Venſkab, ſom er en Hoveddyd, og ikke formeget kan recommanderes et Menneſke.

Cosmoligoreus. Den Philoſophi begriber jeg ikke.

Pernille. Det kommer deraf, at man her i Landet endnu hænger ved den gamle Philoſophi, ſom allerede er forkaſtet over det hele hellige rommerſke Rige. Det er med Morale beſkaffet, ſom med de fleſte andre Videnſkaber, at de hvert hundrede Aar faae en ny Skikkelſe. Det er ikke at beſkrive, hvor meget man paa en kort Tid udi Prag har raffineret paa det moralſke Studium. Man hænger endnu paa viſſe Steder udi de gamle Pedanterier, og ſcrupulerer over Bagateller og indifferente Ting, hvorved ſolide Studeringer og Videnſkaber blive forſømte. Det var at ønſke, at man her lod aarligen nogle philoſophiſke Studentere reiſe, for at forfremmes udi det rette Morale, ſom nu udi de meſt polerede Lande florerer, og ſom alle honette Folk nuomſtunder følge.

Cosmoligoreus. Men Hr. Doctor!

Pernille. Min Herre tager ikke ilde op, at jeg erindrer Ham om noget; jeg ſiger det ikke af Storagtighed; — Han maaſkee veed ikke, at jeg er Hof-Rath udi Prag, og at man nævner mig med den Titel.

Cosmoligoreus. Jeg beder om Forladelſe:

Hr.

Hr Hofrath excuſerer min Uvidenhed. Men ſtrider ikke ſaadan forfængelig Rang imod den ægte Philoſophi?

Pernille. Det kan ſtride imod den uægte Philoſophi, men ikke mod det nys antagne og af honette Folk approberede Morale; thi det er en honet Ambition, ſom udi ſig ſelv heller fortjener Ros end Laſt.

Cosmoligoreus. Men er det Philoſophiſk at ſøge Gang og Sæde over Andre?

Pernille. Saadant ſtrider ikke imod den rette Philoſophi; naar Anſøgningen ſkeer paa den rette Maade, ſaaledes, at Almuen derved ikke forarges.

Cosmoligoreus. Hvorledes kan det vel ſkee?

Pernille. Det ſkeer paa adſkillige Maader, blandt andre denne: en Mand, for Exempel, ſiger, at han ſelv intet agter Rang og Titel, men at han ingen Ro haver for ſin Huſtru, ſom ideligen plager ham; ſaa det er alene for hendes Skyld, og for at have Fred udi Huſet, at han mod ſin Villie ſøger om en Titel. Saaledes haver jeg gjort, og derved befriet mig for al Eftertale hos Almuen; jeg ſiger Almuen; thi det er ikke nødigt at betjene ſig af ſaadan Undſkyldning blandt fornemme Folk, ſom veed, hvad en honet Ambition er, og at den ikke ſtrider mod Philoſophien. Men der ſeer jeg en Tjener; vi maa afbryde vor Tale.

Cos-

Cosmoligoreus. Det er ikke uden min Famulus; han maa gjerne høre, hvad der tales, for at profitere deraf.

Femte Scene.

Petronius. De Andre.

Petronius. Der seer jeg jo en ung Philoſophus, ſom taler med min Herre. Den Karl maa tidlig være bleven Doctor.

Pernille. Lad Eders Famulus gaae til Side, medens vi tale ſammen.

Petronius. Hvis det ikke var en Doctor, saa vilde jeg ſværge paa, at det var Leonoras Pernille! thi de ere hinanden saa lige, ſom de kunde være ſtøbte i een Form.

Cosmoligoreus. Hør, Petroni! gak til Side, saa længe jeg taler med denne Herre.

Petronius. Jo meer jeg beſkuer ham, jo meer han ligner hende.

Pernille. Lad ham gaae reent bort; thi jeg har andet af Vigtighed at tale om.

Cosmoligoreus. Gak kun hjem til Dine Forretninger, Petroni, til jeg kalder paa Dig.

Petronius. Ak Herre! jeg har og Lyſt at tale med denne Fremmede; han ligner En af mine Kjendinger.

Pernille. Gaa bort, naar Jer Herre befaler Jer.

Jer. (Sagte.) Gid Du faae en Ulykke med Dine Kjendinger! (høit) hvad har Saul at gjøre blandt Propheter?

Cosmoligoreus. Gak strax bort, som jeg siger. Qvid Saul inter Prophetas?

Petronius (sagte.) De siger: hvad har Saul at gjøre blandt Propheter? Jeg kunde jo svare med en vis Dame: han ledte efter sin Herres Æsler. Ha, ha, ha! Maalet er ogsaa, gid jeg faae Skam! Pernilles. Ha, ha, ha. (Gaaer bort.)

Sjette Scene.

Cosmoligoreus. Pernille.

Cosmoligoreus. Jeg staaer, og grunder paa det, som min Herre siger mig om den Slags Ambition; thi jeg er just udi den Tilstand, som behøver gode Raad. Jeg trænger til en Titel og Rang for en vis Aarsag Skyld, men jeg har ikke dristet mig til at gjøre Ansøgning derom, saasom menige Mand her i Landet holder saadant for at være en Philosopho uanstændigt.

Pernille. Jeg siger Ham, at man her i Landet hænger ved det gamle forslidte Morale, som nu er ikke meer i Brug; og at en saadan Ambition aldeles ikke strider imod Philosophien.

Cosmoligoreus. Man vil dog ikke underkaste sig Almuens Eftertale, som forarges over saadant.

Per-

Pernille. Hvorledes kan Almuen forarges over det, ſom den ej faaer at vide. Jeg har jo ſagt, at Anſøgningen kan ſkee under en honet Prætext. Hør min Herre! er Han gift?

Cosmoligoreus. Nej jeg er endnu ikke gift.

Pernille. Er Han forlovet?

Cosmoligoreus. Ja halvvejs; thi jeg har fæſtet mit Hjerte til en Enke, ſom her boer. Jeg har anmodet hende om Ægteſkab; men endnu intet fuldkomment Svar har faaet; nogle mene, at jeg kunde facilitere Tingen, ved at erhverve mig en Æres-Titel.

Pernille. Ej min Herre! der haver Han jo den allerbedſte Prætext og Leilighed. Han kan udi Anſøgningen, efter Landets Mode, præludere om den liden Attraa, Han ſelv haver efter Rang og Titel, og ſkyde Skylden paa Enken, foregivende, at hun, ſom et ſkrøbeligt Fruentimmer, anmoder Ham om at gjøre ſaadan Anſøgning, og at det er alene for at føje hende, ſaadant ſkeer.

Cosmoligoreus. Men jeg er bange, at hun faaer ſaadant at vide; thi jeg kan forvisſe ikke ſige, om hun ſelv er for Rang. Det er alene en Præſumtion, ſom jeg har gjort mig.

Pernille. Vil Han kun levere mig ſin ſkriftlige Anſøgning; jeg ſkal gaae gandſke behændigen dermed til Værks; og ſom jeg her haver allerede ſtore

Ven-

Venner paa de rette Steder, ſkal jeg mage det ſaaledes, at han inden faa Dage ſkal naae ſit Maal; imidlertid, naar han taler med Enkefruen, kan han lade, ſom at man mod hans Villie vil paatrykke ham en Rang, og ſige, at han med Hænder og Fødder vil ſtræbe derimod, for at viſe Prøve paa ſin Philoſophie. Naar ſaaledes gaaes til Værks, erholder han ſit Sigte, og uden den grove Almues Eftertale.

Cosmoligoreus kyſſende paa hans Haand. Ach, min Herre! det var en lykſalig Tid, paa hvilken jeg traf min Herre, han har lettet en ſtor Sten fra mit Hjerte; thi jeg var forhen ganſke tvivlraadig. Paa den ene Side ſtod mig for Øinene Folks Eftertale, og paa den anden Side frygtede jeg for Hinder udi mit Frieri; men nu er Knuden løſet, og jeg reder mig med Reputation ud af Sagen.

Pernille. Jeg vil ſtrax følge min Herre til Hans Hus, og der dictere Ham, hvorledes Anſøgningen philoſophice ſkal opſættes.

Cosmoligoreus. Men hvormed kan jeg forſkylde ſaadan Velgjerning?

Pernille. Ej tal ikke derom; jeg tjener Folk med Fornøjelſe. Jeg holder det ogſaa for en Pligt at forplante her udi Landet den nye Philoſophi, og at udrødde det gamle Pedanteri; thi, ſandt at ſige, det er mit fornemſte Ærende her udi Landet.

Cosmoligorius. Vil da min Herre ubeſværget følge mig?

Pernille. Ja gjerne.

Syvende Scene.

Jeronimus. Leander.

Jeronimus. Ha, ha, ha! det er en forſlagen Pige. Jeg mærker, at hun vil have hans ſkriftlige Anſøgning i Hænde, for at overbeviſe hendes Frue, at han er kun en Philoſophus af Navn.

Leander. Og at han er en Hykler og Hjenſkalk.

Jeronimus. Det dog ikke ſaa meget, ſom for at viſe, at han er allene udi egen Indbildning Philoſophus, thi det kan være, at han ſelv bilder ſig ind at være det, han virkeligen ikke er; ligeſom man ſeer mange, der udi philoſophiſke Skoler og Collegier oplæres udi Vildfarelſer, og faae en falſk Jder om Philoſophie, ſaa de bilde ſig ind, at den beſtaaer udi Kaabe, Skjæg, Egenſindighed, eller udi pur Theori; ſkjønt de rette Læremeſtere bør ikke ſaa meget beſlitte ſig paa at gjøre deres Diſciple lærde, ſom at gjøre dem gode og dydige. Nu er han kommen under anden Information, ſom er end mere gal, end den han har faaet udi ſin Skolegang.

Leander. Monſr. Jeronimus mener den pragiſke Philoſophie? Ha, ha, ha! Saa tidt jeg tænker

der-

derpaa, maa jeg forundre mig over denne Piges Capacitet. Jeg var allene bange for, at hun outrerede Tingen for meget.

Jeronimus. Jeg ikke; thi naar man først har indprentet nogen høje Tanker om sin Person og Lærdom, kan man siden let faae ham til at troe, hvad man vil, helst naar det flatterer Ens egen Tilbøjelighed. Thi ingen Lærdom kunde komme Cosmoli-goreo meer til Pas, end den som indeholdes udi det pragiske Morale, hvorudi Rangsyge gjøres til en honette Ambition og til en philosophisk Dyd.

Leander. Men hvad skal man sige om den 14de Artikel, som tillader en Mand at ligge hos sin Pige 2 Nætter om Ugen, uden at bedrive Synd?

Jeronimus. Hun førte dette ganske vel ud: først ved at foregive, at saadant skede efter den store pragiske Doctors Præscription: dernæst, ved at vise, at saadant kan skee uden Synd, naar Intentionen er god, og Sjelen er reen. Thi hvor urimelig saadan Lærdom end er, saa seer man dog, at den antages af alle Fanaticis.

Leander. Pigen er stemplet, og fortjener at doctoreres. Jeg ansaae med Forundring, hvorledes hun reddede sig ud af den Fristelse, som Tjeneren bragte hende udi.

Jeronimus. Ja det samme var den artigste

Scene. Jeg haaber, at hun vil lykkeligen fuldende Tingen, ſom hun har ſaa vel begyndt.

Leander. Hvad mon hun videre vil gjøre?

Jeronimus. Det vil hun ikke ſige: jeg tør ej heller gjøre mig ſaa driſtig at ſpørge den ſtore pragiſke Doctor derom; vil derfore lade det øvrige komme an paa hende allene. Jeg ſkal ellers give Monſr. Leander videre Undervisning derom, og advare Ham, naar Tid er at lade ſig indfinde.

Leander. Adieu Hr. Jeronimus! jeg recommenderer mit Anliggende paa det beſte.

Jeronimus. Han maa ikke tvivle om min Velvillighed. Adieu!

Femte Act.

Første Scene.

Pernille (i philoſophiſk Dragt.) Cosmoligoreus.

Pernille. Jeg mener, Hr. Collega! at Anſøgningen ſaaledes kan paſſere.

Cosmoligoreus. Ja viſt! jeg er kun allene bange, at Fruen, ſom jeg ſkyder Skylden paa, kan faae Indholden at vide, og at jeg derved kan forderve min Sag.

Pernille. Hun kan i det ringeſte ikke faae det ſaa ſnart at vide. Naar Han førſt erholder, hvad Han

Han søger, og bliver gift med Fruen, jævner Alting sig selv, og hun, for at menagere sin Husbonde, tager efter andre Fruers Exempel gjerne Skylden paa sig. Det er os kun om at gjøre, at have Prætext til Ansøgningen, ikke fordi den i sig selv er forfængelig eller stridig mod den rette Philosophi, men efterdi Hr. Collega selv ideligen har prædiket derimod for Mangel af Kundskab om det rette og grundige Morale.

Cosmoligores. Det er sandt: jeg og alle mine Ordens-Brødre have anseet denne Søgen efter Rang og Titler som en stor Forfængelighed.

Pernille. Det kommer deraf, at Han og Hans Ordens-Brødre have haft slet Skolegang: men jeg haaber, at de inden kort Tid skal blive bedre oplyste; thi jeg har i Sinde her at lade et Skift komme for Lyset, hvorudi jeg skal forklare de fornemste Artikler af den Pragiske Philosophi, saa at Øjnene skal aabnes først paa dem og siden paa den hele Almue, saa at enhver herefter skal vide at gjøre Forskjel imellem forfængelig Ærgjerrighed og ønet Ambition.

Cosmoligoreus. Hr. Hoff-Rath gjør mig og det hele Land en vigtig Tieneste dermed. Jeg længes efter at see det Skrift.

Pernille. Han skal snart faae det at see. Og skal Han deraf tydeligen lære, at Han og Andre hid-

hidindtil have kun været Philoſophi i deres egen Indbildning. Vil Han nu kun overlevere mig Anſøgningen, ſom jeg ſtrax ſkal befordre paa den bedſte Maade. Imidlertid kan Han forrette ſit Ærende hos Fruen, og foregive, at man imod Hans Villie vil paatrykke Ham en Titel, for at høre, hvad hun dertil vil ſige.

Cosmoligoreus. Det vil jeg og gjøre: Adieu ſaa længe!

Anden Scene.

Cosmoligoreus (alene.)

Alt hvad denne gode Hof-Rath lærer, ſynes i Førſtningen at være falſkt; men, naar man med Skjønſomhed betragter det, ſaa er det en ſund Philoſophi, renſet fra gamle Præjudicier og Pedanterier. Man maa ogſaa troe, at en ſaadan anſelig Mand har nøje overvejet Alting, ſaa at man derfore paa hans Autoritet kan ſikkert grunde ſine Meninger. Nu kommer jeg til at begive mig i Skole paa ny igjen, og at gaae op ligeſom fra Sinke-Lectien, ſaaſom jeg mærker, at den Philoſophi, ſom jeg hidindtil har gjort Profeſſion af, gaar ud af Moden. Man maa ret glæde ſig ved at ſee Videnſkaber ſaaledes dagligen at tiltage, og er det en Philoſophi Pligt at tilſideſætte alle gamle Menin-

ger,

ger, saa ofte han hører anden Lærdom, som er bedre grundet. Men jeg maa forrette mit Ærende.

(Han banker paa.)

Tredie Scene.

Pernille (udi sine egne Klæder.) Cosmoligoreus.

Pernille. Vil min Herre tale med nogen?

Cosmoligoreus. Jeg studser ved at see Hende, min kjære Mademoiselle; thi just i dette Øieblik forlod jeg en lærd Mand, som ligner Hende [paa et Haar.

Pernille. Det er mig kjært, at jeg ligner en lærd Mand; ellers er det ikke underligt, at blandt saa mange tusende Ansigter et kan være et andet ligt. Har min Hr. Doctor ikke seet vor Kokkepige?

Cosmoligoreus. Nej, ikke det jeg veed.

Pernille. Hun ligner min Tro Doctorens Famulus saa livagtig, som de kunde være støbte i een Form, sær udi Ryggen og bag til.

Cosmoligoreus. Ja vi ere hinanden alle lige i den Ende, ha, ha, ha! men maatte jeg spørge, om Hendes Frue er hjemme. Hvis saa er, og det falder hende belejligt, vil jeg have den Ære at opvarte hende.

Pernille. Fruen er til Tjeneste; Hun er ved Haanden, og strax vil komme ud.

Fier=

Fjerde Scene.

Cosmoligoreus. Leonora.

Cosmoligoreus. Jeg beder om Forladelſe, at jeg tvende Gange i Dag har incommoderet Fruen med min Beſøgelſe. Jeg fik den første Gang, formedelſt Andres Nærværelſe, ikke Lejlighed ret at tale om mit Anliggende, ſom jeg ſkriftligen har givet tilkjende. Jeg lever i den Forſikkring, at Fruen lader ſig ikke forlede af misundelige Mennesker til at bortkaſte de gode Tanker, ſom Hun eengang har fattet om min ringe Perſon, og at jeg denne Gang faar et troſteligt Svar, hvorved mit Sind kan ſættes i Rolighed. Jeg vidner for Himmelen, at jeg alene har forelſket mig i Fruens Dyder og philoſophiſke Qvaliteter.

Leonora. Jeg har aldeles intet tabt af de gode Tanker, ſom jeg har baaret til Hans Perſon; men at give ſaa haſtigen fuldkommen Reſolution, er ikke anſtændigt. Alt, hvad jeg kan ſige denne Gang, er dette, at jeg haver ſtor Æſtime for Hr. Doctor, og at Han derfor ikke maa bortkaſte Haab om at ſuccedere udi Hans Anſøgning. Men . . .

Cosmoligoreus. Ach! det Ord Men er et Tordenſlag for mig; jeg er bange, at Fruen ſcrupulerer over min Stand, og at Hun tager i Betænkning at indgaae et ulige Ægteſkab.

Leonora. Hvo har bragt Ham paa de Tanker?

Cosmoligoreus. Nogle have villet bilde mig saadant ind: og saasom de samme ere saa vel Fruens som mine egne Venner, saa have de hemmeligen og mod min Villie og mit Videnskab søgt at erhverve mig en Æres-Titel, hvilken jeg dog aldrig modtager.

Leonora. Det skulde jeg ogsaa troe; men er Hr. Doctor ellers forvisset om, at saadant er i Gjerde?

Cosmoligoreus. Ja desvær! men jeg skal med Hænder og Fødder sætte mig derimod; thi jeg tabte derved alle de høje Tanker, som Folk har haft om min Person.

Leonora. Hvis en Titel bliver Ham uafvidende confereret, kan Han intet tabe derved; thi saadant tilkjendegiver ingen Begjerlighed efter Ære, men er alene et Naades-Tegn, som viser, at Regjeringen reflecterer paa Hans Meriter.

Cosmoligoreus. Jeg mærker nok, min kjære Frue! at, hvis saadant skede, vilde det ikke være Hende imod.

Leonora. Det vilde være mig hverken med eller imod; jeg er ganske indifferent udi slige Sager. Jeg kan gratulere dem, som den høje Øvrighed bevær med en Rang af egen Motiv; efterdi det er et Naades-Tegn: jeg laster derimod dem, som hotle-

om

om ſaadant, efterdi derved røbes deres Hofmod og forfængelige Ærgjerrighed.

Cosmoligoreus. Paa hvad Maade ſaadant end ſkeer, ſaa er det ingen Zirath udi en Philoſophi Liv.

Leonora. Naar det ſkeer paa den første Maade, er det ej heller nogen Vanheld.

Cosmoligoreus. Ej min kjære Frue! Hun har derudi ikke lige Principia med mig. En Philoſophus zires af intet andet end af ſine egne Dyder og indvortes Valeur. Men der ſeer jeg Folk at komme ud; maa jeg træde lidt ind med Fruen, at vi kan tale ſammen udi Enrum.

Leonora. Ja gjerne; vil Han da ubeſværget træde ind med mig.

Cosmoligoreus. Jeg haaber, at jeg ſaavel herudi, ſom udi andre Ting ſkal bringe Fruen paa bedre og mere philoſophiſke Tanker; thi mit Sigte er alene at bringe Hendes naturlige Dyder til ſtørre Fuldkommenhed.

Leonora. Jeg ſkal lade mig finde ganſke lærvillig. (De gaar ind.)

Femte Scene.

Pernille. Jeronimus. Leander.

Pernille. Jeg ſeer, at de ere alt borte: ret nu ſkal Comedien ſpilles.

Le-

Leander. Er Fruen ikke underrettet om denne Intrigue?

Pernille. Nej, det er ſikkerſt ikke at underrette Hende derom; Hun kunde maaſke ellers ſætte ſig derimod, ſaaſom Hun er medlidende og øm over at proſtituere Nogen.

Jeronimus. Skal vi være tilſtede, naar dette Skuespil gaar for ſig?

Pernille. Ja, hvad andet? I har kun at iagttage dette: Monſieur Jeronimus kommer først herud, naar vor Philoſophus tager Afſked med Fruen; men Monſieur Leander bier, indtil Han hører, at der bliver Allarm.

Jeronimus. Hvad Allarm kan her vel blive?

Pernille. Mener I vel, at det kan gaae af uden Allarm, naar Anſøgningen, ſom jeg overleverer, offentligen udi hans Paahør bliver oplæſt? Man vil derover ſee hans Philoſophi udi fuld Fyr og Flamme. Gjører I kun alene, hvad jeg ſiger; jeg ſkal nok udføre Reſten.

Jeronimus. Mangen virkelig Hof-Rath fortjener ikke den Titel bedre end Du.

Pernille. Derudi har I maaſke ikke ſtor Uret. Men der ſeer jeg Pedantens Tjener! han kommer nok for at lede efter ſin Herre. Han har ſin Vækker med ſig, hvilket dog nu ikke gjøres nødigt; thi

hans

hans Herre ſkal, naar Legen gaar for ſig, nok blive opvakt af Søvne. Lader os gaae til Side ſaa længe.

Sjette Scene.

Petronius (alene.)

Min Herre bliver noget længe borte. Jeg maa tale med ham, ſkjønt jeg haver ikke megen Lyſt at komme her. Det er en forbandet Pige denne Pernille; hun har kun liden Reſpect for Philoſophien. Men jeg troer nok, at Doctoren recommenderer hende ſaaledes hos Fruen, at hun herefter holder ſig i Skindet. Min Herre er vel en ſtor Philoſophus, ſaa længe man lader ham være i Ro, men det tjener ikke at pirre meget ved ham; det kan jeg og min Ryg vidne. Men der ſeer jeg, at han kommer ud tilligemed Fruen. Jeg vil holde mig her lidt tilſide.

Syvende Scene

Leonora. Cosmoligoreus. Petronius. Pernille (i philoſophiſk Dragt.)

Leonora. Jeg fatter det altſammen Hr. Doctor, og tager mod Hans gode Lærdom. Hav et par Dage Taalmodighed, ſaa ſkal Han faae min endelige Reſolution.

Cosmoligoreus. Jeg faar at oppebie den Tid;

re-

recommenderer mig imidlertid. Men der seer jeg den pragiske Doctor komme; han vil nok tale med mig.

Leonora. Er det en pragisk Doctor?

Cosmoligoreus. Ja, han er baade practisk og pragisk; det er en stor Mand, som jeg nyligen er kommen i Kundskab med. Hans Tjener Hr. Hof-Rath! her seer Han den dydige Frue, som jeg har beskreven.

Leonora (sagte) Det Ansigt er mig bekjendt; mig synes, at han ligner min Pernille.

Cosmoligoreus (tagende Pernille til Side) Har Hr. Hof-Rath efterkommet sit gode Løfte?

Pernille. Nej, men nu er jeg paa Veien. Det skal ikke blive forsømt. Jeg maa ved denne Lejlighed hilse paa Fruen. Hendes Tjener min dydige Frue! jeg haaber at komme meer i Bekjendskab med Hende, og det ved Lejlighed af denne min gode Ven, især om han lykkes i sit Forehavende, hvorom jeg ikke kan tvivle; thi, om Fruen vil forandre sin Stand, kan Hun aldrig gjøre bedre Valg; jeg vil ikke rose ham, fordi han er min Ven og Ordens-Broder; men jeg kan sige dette, at han er Dyden selv.

Cosmoligoreus (sagte.) Han taler som en oprigtig Ven og en ærlig Mand.

Leonora. Har Han allerede aabenbaret min Herre sit Anliggende? Per-

Pernille. Ja viſt! der er ingen Hemmelighed imellem os to; jeg tjener Ham med Fornøjelſe, og gjør mig i Dag Umage med at befordre Hans Anſøgning.

Cosmoligoreus (ſagte.) Hvad Pokker er dette? Jeg troer ikke, at = =

Leonora. Hvad er Hans Anſøgning?

Pernille. Fruen veed jo vel, at Han ſøger om en Rang.

Leonora. Det er meer, end jeg veed eller kan troe.

Cosmoligoreus (ſagte til Pernille.) Hvad Djævelen vil dette ſige, Hr. Hof-Rath? Vil Han her proſtituere mig?

Pernille. Ej Hr. Collega! lad mig kun raade; jeg ſkal ſaaledes føre min Tale, at Han ſkal takke mig. Hør min kjære Frue! jeg mærker, at Hun er noget myſterieuſe; det er en Ting, ſom er imellem os, og kommer ikke videre. Hr. Cosmoligoreus er og forſikkret om, at Fruen ikke fortryder derpaa, at han i Anſøgningen har betjent ſig af Hendes Navn.

Leonora. Af mit Navn? Hvad vil det ſige?

Cosmoligoreus (trækkende ham til Side.) Jeg er jo ſkammeligen forraadt.

Pernille. Hav dog Taalmodighed, og hør Enden, ſaa ſkal Han takke mig. (Til Leonora.) Det vil ſige ſaa me-

meget, at efterdi han, som en Philoſophus, holder det uanſtændigt at ſøge om Rang, ſaa har han taget ſig den Frihed at ſkyde Skylden paa Fruen, forhaabende, at, om ſaadant kom Hende for Øren, Hun ingen Fortrydelſe vilde bære derover, ſaaſom man pardonerer et Fruentimmer ſaadan Skrøbelighed; thi hvad ſom hos Mands-Perſoner laſtes ſom Ærgjerrighed, og kaldes Rangſyge, heder hos Fruentimmer en honet Ambition.

Cosmoligoreus (ſagte.) Gid du faae en Ulykke for mig, ſom du ſaa forhaaner!

Leonora. Hvad hører jeg? Skal jeg være Hans Skjul og Dække? Jeg ſkal ſtrax offentligen give det tilkjende, ſaa at Alle ſkal faae at vide, at han er en Løgner og Bedrager.

Pernille. Ej min ſmukke Frue! vær dog ikke ſaa haſtig. Betænk = =

Leonora. Jeg ſkal betænke ham ſaaledes, at han aldrig ſkal bedrage Nogen videre.

Cosmoligoreus. Tro ham ikke, Velbaarne Frue! han farer med Uſandfærdighed, det er en Bedrager.

Pernille. Efterſom jeg ſkjeldes for en Bedrager, ſaa maa jeg, for at redde min Ære, fremviſe Hans egenhændige Skrift.

Cosmoligoreus. Tro ham ikke! det kan være no-

noget, ſom han kan have ſkrevet i mit Navn, for at forſpilde min Credit.

Pernille. Der vil vel findes Nogen, ſom kjender hans Haand.

Leonora. Min Broder kjender uden Tvivl Haanden. Hør Monfrere! kom ſtrax herud!

Cosmoligoreus. O! infandum & inexpiabile ſcelus!

Pernille. Hør Monſjeur! kjender Han Haanden i dette Skrift?

Jeronimus. Ja viſt, det er Doctor Cosmoligorei egen Haand.

Cosmoligoreus tramper paa Gulvet, og truer; hvorpaa Leander efter Aftale kommer ud.

Pernille. Vil Han oplæſe Skriftet tydeligen?

Jeronimus (læſer.) Gunſtige Øvrighed! Jeg har fæſtet mine Tanker til en Enke-Frue, ved Navn Leonora, og anmodet hende om Ægteſkab. Samme Enke-Frue har dertil ikke fundet ſig uvillig; men, ſaaſom hun er plaget med Rang-Syge, har hun ikke villet gjøre mig Ægteſkabs-Løfte, uden med de Vilkaar, at jeg først erhverver mig en anſtændig Caracter. Jeg har med grædende Taare foreſtillet hende, at ſaadan Anſøgning var mig haardere end Døden, ſaaſom den ganſke vilde ødelægge min Reputation; men jeg haver med Graad og Bøn hidindtil intet kunnet udvirke. Hvorudover, ſaaſom

min

min Kjærlighed er saa stor, at jeg ingenlunde kan renoncere derpaa, saa nødes jeg at bide udi et surt Eble og at fornægte mig selv. Min ydmygste Ansøgning er derfore, at = =

(Medens dette læses, spadserer Cosmoligoreus frem og tilbage med store Ophævelser, og Petronius staaer og stirrer paa Jorden.)

Leonora. Det er nok; det er en Løgner og Eretyv.

(Hun tager Memorialen, river den istykker, og kaster Cosmoligoreus Stykkerne i Ansigtet, gaaende derpaa ind.)

Jeronimus. Det var en hæslig Streg af en Philosophus.

Pernille. Ja, det maa Han nok sige; at tillægge en brav Dame sin egen Fejl.

Cosmoligoreus. Ach! jeg kan ikke meer; jeg sjunker ned udi Jorden.

Jeronimus. Hvad har I vel at sige til Eders Forsvar?

Cosmoligoreus. Jeg haver dette at sige, at jeg er falden udi en Forræders Hænder.

Pernille. Den er ingen Forræder, som lægger falske Dyder for Dagen.

Cosmoligoreus. Du har lagt for Dagen, at Du er en Spitzbube, og ingen pragisk Doctor.

Pernille. Det er skammeligt at høre saadant.

Cosmoligoreus. Nej, det er skammeligt at gjøre saadant.

Pernille. Hvad ſkammeligt har jeg gjort? Gjerningen er jo Eders.

Cosmoligoreus. Det er Din Gjerning, ſom Du har forledet mig til.

Pernille. Kan en ſtor Philoſophus ſaa let tages ved Næſen?

Cosmoligoreus. Ingen kan tage ſig vare for en liſtig Gaudieb.

Pernille. Nej, dette gaaer for vidt, jeg maa have Satisfaction.

Cosmoligoreus. Du ſkal bekomme Satisfaction i Galgen.

Jeronimus. Det er den ſkjønneſte philoſophiſke Diſputation, ſom kan blive holden.

Petronius. Det ſynes mig ogſaa.

Pernille. Hør Du! ſom eſt hans Famulus eller Diſcipel, kan Du ikke hjelpe Din Herre? Kom hid og reſpondeer under ham; Du hører jo, at han allerede er ſat i Bænken.

Cosmoligoreus. Jeg agter ikke at diſputere med en Misdæder paa den ſædvanlige Maade; en Stok, Pidſk og knyttet Næve maa her alene bruges.

Pernille. Jeg er bered til alting. Kom an, afkaſt Din Kaabe, ſaa ſkal jeg og afkaſte min.

Cosmoligoreus. See! der ligger min Kaabe.

Pernille. See! der ligger ogſaa min.

(Derpaa bryde ſamtligen udi høj Latter, naar de ſee Pernille i hendes Pigeklæder.)

Cos-

Cosmoligoreus. O stupendam Metamorphosin!

Petronius. Ach Himmel! det er jo Leonores Kammerpige, som har spillet Gjæk med min Herre.

Pernille. Ja det er ongefær saaledes. I maa fortælle denne Historie til enhver og lægge dertil: Pernille fecit.

(Cosmoligoreus falder i Extraſi, og hænger med Hovedet.)

Petronius. Herre! det er Fruens Kammerpige, som har narret Ham. (Cosmoligoreus bliver ved at grunde.) Jeg ſiger, at det er Fru Leonores Kammerpige, den ſamme, ſom i Formiddag talede ſaa beſpottelige Ord mod den hellige Philoſophi (Cosmoligoreus bliver ved.) Ej luk dog Øjnene op! See, hvorledes vi ere bedragne. (Cosmoligoreus bliver ved.) Nej, nu maa jeg af Nødvendighed bruge min Vækker. (Giver ham et dygtigt Slag paa Kinden.)

Cosmoligoreus. Ej! ſaa ſkal Du faae en Ulykke, og alle de Andre. Jeg ſkal myrde Eder ſaa mange ſom I ere.

(Han tager en Stol og forfølger dem; Leander, Jeronimus og Pernille tager Flugten, og Petronius bliver ſtaaende et Stykke fra Skjelvende.)

Ottende Scene.

Cosmoligoreus. Petronius.

(De ſtaae længe ſtiltiende, med nedſlagne Hoveder.)

Cosmoligoreus. Petroni!

Petronius. Herre!

Cosmoligoreus. Jeg haver forløbet mig. Jeg beder Dig om Forladelſe.

Petronius. Jeg pardonerer gjerne Hr. Doctor; men vil Han vel pardonere Andre, der ſaaledes har drevet Spot med Ham?

Cosmoligoreus. Ja viſt, jeg er bleven et ganſke andet Menneſke. Nu begynder jeg allerførſt at kjende mig ſelv, og at mærke, at min Philoſophi har været ilde grundet, og at jeg alene har været Philoſophus udi egen Indbildning.

Petronius. Vil Herren lade den Spot blive uhævnet, ſaa bekjender jeg, at Hans Philoſophi gaaer for vidt.

Cosmoligoreus. Jeg vil ikke alene lade den blive uhevnet, men takke den Pige, ſom har aabnet mine Øine, og paa eengang har lært mig mere, end ſom jeg al min Tid har lært udi Skoler og philoſophiſke Collegier.

Petronius. Dette begriber jeg ikke; thi denne Spot har ſaaledes oprørt mit philoſophiſke Kallun, at jeg er færdig at ſætte Ild paa Huſet.

Cosmoligoreus. Hos mig derimod har den gjort langt anden Virkning; thi jeg anſeer denne Pige ſom en Medicus, der ved Remedier ſkjøndt noget ſkarpe, har cureret mig. Jeg mærker at den Philoſophi, ſom gemeenligen læres udi vore Skoler, beſtaaer udi pure Ord: vi lære at tale om Dyder;

men

men vi lære ikke at practiſere dem. Vi lære at kjende Dyrs, Træers og Planters Egenſkab, uden at blive underviſede udi egen Kundſkab; ja vi lære at ſee Skjeven udi Andres, men kan ikke ſee Bjelken udi vore egne Øine; ſaa at vi komme ud af Skolerne lærdere, men ikke bedre og dydigere. Vore Læremeſtere bedrage os ved deres udvortes Anſeelſe, ved deres Skjegge, Klædedragt og philoſophiſke Grimacer; de bilde os ind, at Philoſophi beſtaaer derudi, item ſtedſe at declamere mod Verden, og at igjennemhegle de Laſter, ſom vi ſelv øve. Vi ſøge ikke at udlede Sandhed, men ſtræbe kun blindt at følge vore Læremeſteres Meninger. Det gaaer os, ſom gemeenligen udi Selſkab, naar En gisper, ſaa gispe alle Andre tilligemed ham. Vi følge blindt deres Lærdom, om hvilken vi have eengang fattet høje Tanker; og de vildfarende Principia, ſom vi udi Ungdommen have faaet, hænge ſtedſe ved os, ſaa at vi forſvare dem med ſtørſte Haardnakkenhed.

Petronius. Jeg mærker, at det er ſandt; thi Enhver forſvarer ſin Sects Lærdom.

Cosmoligoreus. Visſeligen! thi han befliter ſig kun paa at forklare og forſtaae ſin Læremeſters Mening, uden at erhverve egen Mening. Det gaaer til udi Philoſophi, ſom udi Religions-Sager; Hvo der er opdragen udi en Mahomedanſk Skole, holder Mahomeds Lærdom alene for Sandhed; og

hvo

hvo der er opklækket udi en Synagoge, ſætter ſit Liv til for den jødiſke Tro. Thi den Ærbødighed man har fattet for ſin Lærer, foraarſager, at man hverken vil eller kan finde Sandhed.

Petronius. Paa den Maade har jeg og været en Philoſophus udi egen Indbildning?

Cosmoligoreus. Ja hvad andet! thi ligeſom jeg blindt har fulgt mine Læremeſteres Fodſpor, ſaa haver Du fulgt min Lærdom. Om jeg havde holdt det for en Dyd at lyve og ſkuffe, ſaa havde Du troet det ſamme. Denne Hændelſe i Dag har aabnet mine Øjne, og givet mig Anledning til at examinere flere Vildfarelſer. Jeg troer nu, at en Philoſophi Qvalitet beſtaaer ikke i at føre et ſtridigt Levnet mod Andres, men at føre et bedre Levnet end Andre. Og vil jeg derfore herefter ikke affondre mig mere fra ſimple Borgere, hverken udi Levemaade eller Klædedragt. See! der ligger min philoſophiſke Kaabe, ſom jeg træder under Fødder.

Petronius. See! der ligger og min philoſophiſke Kaabe, ſom jeg træder under Fødder.

Cosmoligoreus. Du maa herefter ikke meer kalde mig Cosmoligoreus, men Cosmus Holgerſen.

Petronius. Herren maa ej heller meer kalde mig Petronius, men ſlet og ret Peer.

Cosmoligoreus. Ja vore philoſophiſke Navne maa forvandles til menneſkelige.

Pe-

Petronius. Hvis Ovidius nu ſtod op igjen, vilde han finde rig Materie til Forvandlinger, han vilde udi en Time finde to Philoſophos forvandlede til Menneſker, og en pragiſk Doctor til en Stuepige.

Over Philoſophus udi egen Indbildning.

Med dette Skuespil begynder det ſidſte Bind af vor Digters Skuespil, og hvorvel man ikke kan nægte, at ſelve Bindet ſtaaer langt under ethvert af de foregaaende, er der dog ſikkerlig intet af de deri indeholdne Stykker, ſom jo endnu bærer Holbergs umiskjendelige Stempel. Nærværende Stykke ſynes hos ham ſelv ikke at have ſtaaet i ringe Credit, da han ſaavel i ſin 447, ſom 506 Epiſtel nævner det mellem de Stykker der ere af hans egne Opfindelſer, og ſiger han det førſtnævnte Sted udtrykkelig: Det — foreſtiller en Caracter, ſom Ingen tilforn ſaavidt mig bekjendt er udi Skuespil har udført — og ſigter paa dem, ſom indbilde ſig, at Philoſophie beſtaaer alene udi Theori, Skjæg og Kaabe, eller ſom mene, at de beſidde alle philoſophiſke Egenſkaber, men ſom, naar Prøve ſkal gjøres, blive røbede, og lære at kjende ſig ſelv." Ogſaa gjentages i Stykkeliſten ved Bindets Slutning den Ros, at denne Caracter ikke tilforn er udført i noget Skuespil.

Uden at indlade os paa, hvorvidt ikke i det mindſte Stygotius, og blot med nogen anden tilfældig Skattering, Montanus og ſelv Roſiflengius, torde høre til ſamme Familie, ville vi kun anmærke, at de i det mindſte i Autors øvrige Skrifter ikke vare gaaede ramfri, da

fra

fra Peer Paars og Oratio in laudem Metaphyſices af og indtil Indledningen til Socratis og Epaminondæ Levnetsbeſkrivelſer og til Niels Klim, han neppe havde ladet nogen Lejlighed gaae forbi til at have dem i Erindring; og kan man fremfor Alting anſee nysnævnte Indledning ſom en alvorlig og udførlig Udførelſe af *), hvad han her i Satirens Hulſpeil vilde fremſtille; ligeſom man og ſaavel af Klagen over Peder Paars, ſom bemeldte Tales og et paafølgende Progams Suppreſſion, nokſom ſeer, at disſe Philoſopher ikke have undladt, efter bedſte Evne, og paa deres Viis at gjøre ham Gjengjeld.

Mærkeligt er det forreſten, at igjen i dette Skuespil Holberg ligeſom søger Lejlighed at expectorere ſig om den anſtændige og uanſtændige Rangſyge, og torde man maaſkee ſelv heri finde et Bevis, at han i denne Henſeende ikke havde nogen alt for god Samvittighed ſelv.

Skjøndt det imidlertid er at tvivle paa, om et ſaadant Skuespil, der dog kun kunde have en meget partiel Interesse, endog om det var fra Holbergs kraftfuldeſte Tid, vilde kundet faae nogen ſynderlig vis comica, er det dog ikke at nægte, at det jo har mange baade enkelte Indfald og hele Scener, der endnu i vor Tid ere fuldkommen træffende; hvilket f. Ex. ſaavel er Tilfældet med adſkillige af dem, der foregaae mellem Cosmoligoreus og hans Famulus, hvis blot den vel burlesque Vækker var borte, ſom iſær med Pernille, ſom den pragiſke Doctor; og er blandt andet Cosmoligorei Glæde i anden Scene femte Act, over de nye Moder i Philoſophien, et Ord, ſom vel desværre vil blive til ſin Tid, ſaalænge Gellerts Hat vedbliver at være Philoſophiens Sindbil-

lede

*) See og Pernilles Citation deraf 1 Act 5 Scene.

lede ɔ: ſaalænge Stilladſen vedbliver at være vigtigere end Bygningen.

I ſin Nyhed er dette Stykke blevet opført 5 Gange, og ſynes, efter en ny Rollebeſætning, der i den titanførte alsiſke Fortegnelſe findes tilføjet, at have været beſtemt til at prøve ſit Held endnu eengang i de Aar, da Thalias Caroline beſiælede den holbergſke Pernille med ſit Liv og ſin Ynde; imidlertid er det neppe ſiden kommet paa Skuepladſen, og vil vel neppe heller nogenſinde mere komme derpaa.

B. R.

Republiqven,

eller

det gemene Beſte.

Comedie i tre Acter.

Perſonerne:

Republiqven.

Leonora, hendes Dotter.

Pernille, Pigen.

Henrich, Tjeneren.

Leander, Leonoræ Bejler.

Skriveren.

Arv.

Novatianus. }
Leerbeutel. } Projectmagere.
Bremenfeldt. }
Ohngeldt. }

For-

Første Act.

Første Scene.

Leerbeutel. Novatianus.

Novatianus. God Morgen, Hr. Leerbeutel! hvad er Hans Ærende her saa tidligen?

Leerbeutel. Det skal jeg sige Ham, som min gode Ven, forhaabende at det bliver hos Ham selv. Her kan en fattig Karl komme til Brød og gjøre sin Lykke.

Novatianus. Hvi saa?

Leerbeutel. Har Han ikke hørt tale om den Resolution, som Frue Respublica har taget, endeligen at bortgifte sin eneste Dotter, som saa mange brave Mænd hidindtil forgjeves have gjort Ansøgning om.

Novatianus. Hvad Forhaabning kan Monsieur Leerbeutel derom gjøre sig?

Leerbeutel. Jeg kan have saa god Forhaabning, som Nogen her i Staden; thi det er bekjendtgjort at Fruen seer hverken efter Ungdom, Kjønhed eller Midler; men søger efter en Svigersøn, som har Kundskab udi Stats- og Husholdnings-Sager, og der ved Capacitet og Hurtighed kan understøtte hen-

de

de udi hendes Alderdom, give hende nyt Liv og nye Kræfter, og bringe hendes Hus udi en florerende Tilstand.

Novatianus. Er da Monsieur Leerbeutel en saa stor Politicus?

Leerbeutel. Jeg skulde ikke rose mig selv, men jeg troer ikke, at der er nogen her i Landet, der haver enten bedre Villie eller Evne til at tjene Publico. Jeg har allerede i Dag paa en halv Times-Tid gjort og udstuderet 7 Projecter, som alle ere af stor Vigtighed. Jeg har et af dem hos mig, som er det fornemste, og som jeg vil vise Ham, som min gode Ven, for at høre Hans Betænkning derover.

Novatianus. Jeg skal med Flid læse det igjennem, og sige Ham min Mening.

Leerbeutel. Det maa blive liggende hos Ham en Times-Tid. Jeg vil imidlertid liste mig herind for at tale med Republiqvens Tjener, som kan bane mig Vejen til hans Herskab.

Novatianus. Monsieur finder ham nu ikke; thi jeg saae ham i dette Øieblik udi en anden Gade.

Leerbeutel. Saa vil jeg da komme igjen om en halv Time, imidlertid er Han saa god at igjennemlæse nøje Forslaget.

Novatianus. Det skal skee. Adieu saa længe.

Anden Scene.

Novatianus alene.

Ha, ha, ha! Jeg er juſt i ſamme Ærende, ſom han, og derfore bildte ham ind, at Tjeneren var ude; hvis der er noget Godt i Forſlaget, giver jeg det ind i eget Navn. Enhver er Tyv i ſin Næring. Vil han beſkylde mig for Falſkhed og ſige, at han har betroet mig Forſlaget, ſaa er mit Nej ſaa got ſom hans Ja. Jeg er ellers ikke den første, ſom i ſaa Maade pløjer med Andres Kalv. Men jeg maa ſee til i Tide, at jeg faaer fat paa Tjeneren.

(Han kiger ind ad Døren, og vinker ad ham.)

Tredie Scene.

Henrich. Novatianus.

Henrich. Vil han tale med nogen her i Huſet?

Novatianus Hans Tjener, Monſieur von Henrich! tag min Driſtighed ikke ilde op; jeg trænger til Hans Venſkab, og haaber, at, ſaaſom jeg altid har baaret ſtor Affection til Ham, at Han nægter mig ikke ſin Tjeneſte udi et vigtigt Anliggende.

Henrich. Jeg har ſlet ingen Prøver havt paa Hans Affection, er ej heller iſtand til at beviſe Ham nogen Tjeneſte. Det er knapt, at jeg kjender Ham af Anſigtet.

Novatianus. Hvis Han ingen Prøver haver ſeet paa min Affection, ſaa ſkal Han faae dem at ſee.

Jeg

Jeg beder ydmygst, at Han ikke vil forsmaae et Par Ducater.

Henrich. Hvorfor skulde jeg tage imod Hans Ducater?

Novatianus. Det er ikke i anden Henseende end til at vise Prøve paa den Affection, som jeg bær til Hans Person.

Henrich. Hvis det er ikke i anden Henseende, saa skal Han have Tak. Er Hans Navn ikke Novatianus?

Novatianus. Jo, til Tieneste. Jeg hører, at Han dog veed mit Navn.

Henrich. Hvorfor skulde jeg ikke vide Hans Navn? jeg har jo kiendt Ham længe, og veed, at Han er en honet Cavalleer. (De omfavne hinanden.) Men hvad er Hans Forlangende? det skulde være mig en Fornøjelse, om jeg kunde være Ham til nogen Tieneste.

Novatianus. Ja vist kan Han tiene mig; thi jeg veed, at Han staaer sig vel hos Hans Frue Republiqven. Jeg er hidkommen for at tilbyde Republiqven min ringe Tieneste, og til den Ende har udstuderet adskillige Ting, som ere til hendes Tarv og Nytte. Man skulde vel tænke, at nogen Egennytte var derunder, eftersom de fleste ved Forslag sigte gemeenligen til egen Interesse; men jeg er ikke af de

Slags

Slags Folk; thi jeg kan helligen vidne, at jeg intet haver for Øjen, uden Republiqvens Beste.

Henrich. Jeg er ganske forsikkret derom; men hvad er det, hvormed jeg kan være Ham til Tjeneste?

Novatianus. Et godt Ord kan gjøre meget. Jeg har forfattet adskillige nyttige Forslag, hvoraf jeg haver dette, som Han seer, reenskrevet, som jeg ydmygst beder Monsieur von Henrich vil recommendere til Hans Frue Republiqven.

Henrich. Hør min Herre! Republiqven giver Audience Klokken 2 i Eftermiddag, da kan Han lade sig indfinde; imidlertid skal jeg bane Vejen ved at recommendere paa det kraftigste Hans Person.

(Novatianus kysser ham, og gaaer bort.)

Fjerde Scene.

Henrich. Bremenfeldt.

Henrich. Jeg er vis paa at vi faae en stor Hob Projectmagere paa Halsen; men, hvis de Alle forstaae deres Politica saavelsom denne, saa taber jeg intet derved. Men der seer jeg en Anden komme, jeg troer nok, at han er af samme Surdej. Det kommer mig for, som det er Bremenfeldt. Jo det er, min Tro, ham selv udi egen Person. Jeg vil holde mig lidt til Side, for at see, hvor han vil lande.

Bremenfeldt. Nu kan man gjøre sin Lykke, og

nu kommer mine politiſke Videnſkaber mig til Pas. Jeg har allerede denne Morgen igjennemløbet 3 Capitler i den politiſke Stokfiſk, og derudover faaet 5 gode Projecter i Hovedet, hvorved jeg haaber at recommendere mig hos Republiqven, og derudover blive ſaa nær den lovede Belønning, ſom nogen Anden.

Henrich (ſagte.) Han taler ikke om, hvorledes han vil recommendere ſig hos mig, hvilket viſer, at han er kun en ſlet Politicus.

Bremenfeldt. Det er mig ſagt, at Republiqven nu ſkal have ſin Bolig her. Men der ſeer jeg en Tjener; hør Monſieur! hvad heder denne Gade?

Henrich. Den heder ſlet intet. I kan jo ſee, at det er et Torv. Men hvad leder Han efter?

Bremenfeldt. Jeg leder efter Republiqvens Bolig.

Henrich. Saa er I paa rette Vej; thi her er Huſet, hvor hun boer.

Bremenfeldt. Hører Han til Huſet, med Permiſſion at ſpørge?

Henrich. Med Permiſſion at ſvare: jeg hører ikke ſaa meget til Huſet, ſom Huſet hører til mig; thi jeg er her Fuldmægtig.

Bremenfeldt. Hans Tjener Hr. Fuldmægtig! kunde Han ikke ſkaffe mig Audience hos Republiqven? thi jeg haver adſkillige vigtige Forſlag at inſinuere, ſom vil komme hende til ſtor Nytte. Hen-

Henrich. Er det intet andet?

Bremenfeldt. Min Hr. Fuldmægtig! jeg forlanger kun Audience, og indfinder mig paa Republiqvens Invitation.

Henrich. Har I da slet intet andet?

Bremenfeldt. Nej, jeg begjerer kun Audience.

Henrich. Dermed bemænger jeg mig ikke. Nu om Formiddagen gives ingen Audience. Vil I passe paa om Eftermiddagen, saa er det den rette Tid.

Bremenfeldt. Hvad Klokkeslet, om jeg maatte saa spørge?

Henrich. Jeg haver ikke Stunder at tale mere med Jer, om jeg maatte saa svare. Adieu!

Bremenfeldt (gaaer bort.) Denne Karl er kort for Hoveder.

Henrich. Denne Karl haver et Kjødhoved; thi En, der ikke veed bedre at insinuere sig hos Republiqvens Tjener, har ilde studeret sine Politica, og med sine Forslag kan ikke vinde uden Bagslag. Men der seer jeg Hr. Leerbeutel komme; han graver uden Tvivl i sin Lomme efter en Ducat. Det er en ret Statsmand. Man kan see den sunde Politic afmalet i hans Pande.

Femte Scene.

Henrich. Leerbeutel.

Leerbeutel. Nu mener jeg nok, at Henrich er kommen hjem igjen. Mig fortryder at have overleveret mit Skrift til Novatianus. Man har Exempel paa at En og anden udcopiere Andres Forslag, og give dem ud for deres egne. Men der seer jeg Manden, som jeg leder efter. Serviteur Hr. Henrich! jeg blev saa glad over den Intimation, jeg saae udi Aviserne af Republiqven, at jeg lovede, det første jeg saae hendes Tjener, at forære ham 3 Ducater. Lad mig nu fuldbyrde mit Løfte, og forsmaa ikke en ringe Gave.

Henrich. Ej Hr. Leerbeutel! jeg har jo ingen Tjeneste beviset Ham.

Leerbeutel. Jeg sværger paa, at Han skal have dem.

Henrich. Jeg vil da ikke gjøre Ham meensvoren; ønsker ellers at kunde gjøre Ham nogen Tjeneste.

Leerbeutel. Den Tjeneste, Han kan bevise mig, er at recommendere mig hos Republiqven, og at skaffe mig Audience; thi jeg haver adskillige nyttige Ting at forestille hende. Jeg tvivler ikke om, at adskillige Andre lade sig ogsaa indfinde; thi Staden vrimler af Projectmagere, hvoraf de fleste ikkun fremkomme med ildegrundede Forslag, som sigte alene

til

til deres egen Nytte, hvorvel de bruge Republiqvens Tarv til Prætext. Jeg derimod kan forsikkre, at jeg haver ikke mindste Hensende til Belønning, men Publici Velfærd er alene Tønder til min Iver.

Henrich. Jeg er og forsikkret derom. Monsieur haver ellers Ret derudi, at Adskillige ville lade sig indfinde. Her har allerede været 2de; den første var Novatianus, som havde et skriftligt Forslag, som han vilde levere mig til Befordring.

Leerbeutel. Hillemænd! hvad hører jeg? havde han allerede et skriftligt Forslag?

Henrich. Ja, men jeg tog ikke derimod. Jeg bad ham, at overlevere det selv i Eftermiddag.

Leerbeutel. Ach! den Forræder!

Henrich. Hvi saa?

Leerbeutel. Det var mit Forslag, som jeg leverede ham til at igjennemsee, for at høre hans Betænkning derover. Ach Hr. Henrich! hav den Godhed at give Republiqven saadant tilkjende.

Henrich. Hvad kan det hjelpe, naar ingen Beviis er?

Leerbeutel. Jeg byder mig til at gjøre min Eed derpaa.

Henrich. Men om han, som en Politicus, tilbyder sin Benægtelses-Eed, saa bliver man jo lige klog. Folk agter, desværre! nu omstunder ikke at sværge.

Leer-

Leerbeutel. Ach Hr. Henrich! hjelp mig til rette herudi.

Henrich. Hverken jeg eller Nogen kan herudi hjelpe; det er en Ting, ſom maa afgjøres mellem dem ſelv. Men jeg veed jo, at Monſieur har flere Projecter. Det kan jo ikke komme Ham, ſom en habil Mand, an paa et Forſlag meer eller mindre.

Leerbeutel. Det er vel ſandt; men dette Forſlag var det beſte, og ſom har koſtet mig megen Hovedbryden.

Henrich. Det er galt nok. Jeg veed nu intet bedre Raad, end at Han ſkriver det paa ny igjen, og da kommer det an paa, hvo der først indkommer med ſit Skrift. Ellers er i mine Tanker beſt, at Han erkyndiger ſig ret om Tingen, og hører, om han med det gode vil levere Skriftet tilbage.

Leerbeutel. Det vil jeg gjøre. Adieu ſaa længe. Jeg recommenderer Ham min Perſon.

(Han gaaer.)

Henrich. Jeg vil være gandſke neutral udi denne Sag og opføre mig upartiſk, ſom en ærlig Mand ſømmer og anſtaaer; thi jeg har faaet Penge af dem begge. Men der ſeer jeg Republiqven komme med Jomfruen og Pernille.

Sjette Scene.

Republiqven. Leonora. Pernille. Henrich.

Republiqven. Hør min Dotter! Du maa være betænkt paa at forandre Din Stand. Du maa, efter unge Jomfruers Exempel, ikke see hverken efter Kjønhed eller Ungdom, ej heller efter Midler, men efter Forstand og Videnskab. Jeg bliver nu gammel, og store Byrder ligge paa mine Skuldre; jeg maa derfor have en Svigerſøn, som kan underſtøtte mit Hus, bøde paa det forfaldne, ja bringe alting udi bedre Stand. — Du ſvarer intet dertil?

Pernille. Den ſtakkels Jomfru kan ikke andet end blive taus over ſaadant Forſlag. Jeg vil ſvare paa hendes Vegne, at naar Fruen vil give ſin Dotter bort, maa hun ſee til, at der bliver et kjærligt og eenigt Ægteſkab, hvilket ikke kan ventes, uden at Perſonen er ſaadan En, ſom hendes Hjertelaug kan falde til.

Republiqven. Hendes Hjertelaug bør fæſtes til den, ſom hendes Moder anſeer ſom en Støtte for ſit Hus og ſin Haandtering.

Pernille. Efterſom Fruen holder ſaadan Perſon ſaa nødig, er det da ikke beſt at Hun tager ham ſelv, og lader Jomfruen faae ſin Ligemand og ſaadan En, ſom hun kan lide.

Republiqven. Jeg er for gammel til at gifte mig, Pernille!

Per-

Pernille. Og hun er for ung og for god at gifte ſig med en forruſten Projectmager.

Republiqven. Det kan hende ſig, at hun kan faae den, der baade kan underſtøtte mit Hus, og ſom tilligemed kan ſtaae hende an.

Pernille. Det kan hende ſig, det kan og ikke hende ſig; ſaaſom Fruen fornemmeligen ſigter til at faae til Svigerſøn den, ſom Hun holder for den ſtørſte Politicus, ſaa ſtaaer en ung Jomfru ſtor Fare for at faae en Mand, ſom hun ikke kan være fornøjet med.

Republiqven. Det maa komme an paa en Prøve, hvem jeg finder beſt og bequemmeſt.

Pernille. Jeg har aldrig hørt, at Kundſkab i Statsſager holdes for Prøve til Bequemhed udi Ægteſkab; der vil, min Tro, andre Prøver til; er det ikke ſandt, Jomfru?

Republiqven. Hold inde med ſaadan daarlig Snak, Pernille! min Dotter finder ſig nok derudi.

Pernille. Hør min kjære Jomfru! om den politiſke Kandeſtøber kom og friede til Hende, vil Hun ſige ham Ja?

Leonora. Jeg haaber, at min Frue-Moder ikke vil give mig bort til en gammel Nar.

Pernille. Om en Socrates da med Abeanſigt, eller en ſkrutrygget Æſopus lod ſig anmelde?

Leonora. Da ſvarede jeg det Samme dertil.

Per-

Pernille. Nu hører jo Fruen, hvorledes Jomfruen kan og vil finde ſig i ſaadant. Jeg er kun en fattige Pige; men om Herman von Bremen eller den Politiſke Stokfiſk friede efter mig, viſede jeg dem paa en høflig Maade Fanden i Vold, og gav dem Aſſignation paa en gammel forruſten Fiſker-Kjerling.

Republiqven. Hør Mademoiſelle! jeg giver Dig vel Frihed til at tale, men jeg mærker, at Du gjør Misbrug deraf, og ſøger kun at ſtyrke min Dotter udi Ulydighed.

Pernille. Man har jo Frihed at tale udi Republiqver; alle Republiqver gjøre jo Profeſſion af at høre Sandheden. Men det ſynes, at ſaadant beſtaaer alene i en pur Sigelſe og udi et pur Navn; thi Erfarenhed viſer, at man ved Sandhed ſtyrter ſig i Fortred allevegne i Verden.

Republiqven. Enten det er ſaa eller ſaa, ſaa bliver jeg uryggeligen ved mit Forſæt, og Du min Dotter maa ſkikke Dig derudi.

Leonora. Men min kjære Moder!

Republiqven. Ingen Snak. Hvad jeg har ſagt, maa ſtaae faſt. Her handles om en Svigerſøn af ſaadanne Qvaliteter, ſom jeg har beſkrevet.

Pernille. Alle ville give ſig ud for at have ſlige Qvaliteter; Alle ville og foregive, at de ſigte alene ved deres Forſlag til Republiqvens Tarv; ſkjønt Hjulet,

ſom

ſom driver dem, er alene Jomfruen, ſom er Republiqvens eneſte Arving.

Republiqven. Jeg kan nok vide at gjøre Forſkjel mellem daarlige Projectmagere og duelige Raadgivere.

Pernille. Det er ikke ſaa let, ſom Fruen mener. Erfarenhed viſer, at man ofte bliver bedragen. Hun ſkal ſee, at Projectmagere i Hobetal vil ſtrømme hid.

Henrich. Her har allerede været 3 denne Morgen; den Ene ſeer meer politiſk ud end den Anden. Jeg har bedet dem at komme igjen ved Audience-Timen.

Republiqven. Det er got nok. Jeg maa gaae ind ſaa længe. (Hun og Henrich gaae ind.)

Syvende Scene.

Leonora. Pernille.

Leonora. Nu ere gode Raad dyre, min kjære Pernille!

Pernille. Jeg veed ikke bedre Raad at give, end at Leander giver ſig ud for en Politicus, og tilbyder ſin Tjeneſte udi Statsſager.

Leonora. Du kjender ham da ikke ret. Han er en ærlig Perſon, der aldrig giver ſig ud for det, ſom han ikke forſtaaer.

Pernille. Paa den Maade kommer Jomfruen at gaae til Brudeſeng med den politiſke Kandeſtøber.

Leo-

Leonora. Hvad ſkal jeg gjøre?

Pernille. Er det Spørgsmaal, hvad Hun ſkal gjøre?

Leonora. Jeg bequemmer mig aldrig dertil. Jeg haver derforuden forbundet mig til Leander, ſom jeg ikke forlader.

Pernille. Hvor er han nu? det var at ønſke, at han var tilſtede, at vi kunde raadſlaae lidt med ham.

Leonora. Jeg troer nok, at han kommer i dette Øieblik; thi jeg har havt Bud til ham.

Pernille. Han maa komme i Formiddag; thi bier han til Eftermiddag, ſaa gives ingen Lejlighed at tale med ham, efterdi Huſet vil vrimle af Projectmagere.

Leonora. Han kommer viſt nok i Formiddag, og da haver han i Sinde at begjære mig offentligen af min Moder.

Pernille. Jeg er bange at han faaer kun ſlet Svar, hvis han ikke agerer ſaadan Perſon, ſom jeg har ſagt.

Leonora. En ſaadan modeſt Perſon, ſom han er, kan ikke bane ſig Vej til Lykke ved Løgn og Praleri.

Pernille. Jeg veed ikke, om det kunde lægges ham til Laſt, naar det ſkede udi ſaadan Nødsfald ſom dette; man maa i det ringeſte gjøre et Forſøg,

om

om han kan bequemme ſig dertil. Men der ſeer jeg En kommer; jeg troer, at det er Leander.

Leonora. Ja, det er Leander. Jeg vidſte nok, at han ikke blev borte.

Ottende Scene.

Leonora. Pernille. Leander.

Leonora. Ach min kjære Leander! det ſeer ſlet ud for os nu omſtunder.

Leander. Conjuncturerne er ſlemme; jeg er ſelv bange. Dog vil jeg ikke lade Modet falde.

Leonora. Hvad Haab kan Han vel gjøre ſig udi denne Tilſtand?

Leander. Det kan hende ſig, at mine egne Rivaler kan beforbre min Sag.

Leonora. Hvorledes ſkulde det kunde ſkee?

Leander. Det kan ſkee, at de ved urimelige og ugrundede Forſlag heller forvirre end beſtyrke Republiqven, ſaa at hun derover vil ſee, hvor ſkadelige ſlige Folk ere, og at de have ikke uden egen Intereſſe for Øjne. Jeg grunder mine Tanker herudi paa Erfarenhed.

Pernille. Stol ikke for meget derpaa, Monſieur Leander! Det ſikkerſte er at Jomfruen fremturer udi ſin Beſtandighed, og at Monſieur Leander jo før, jo heller, taler med Republiqven og aabenbarer hende ſine Tanker. Det kan hende ſig, at Hans Perſon kan ſtaae hende an.

Le-

Leander. Det maa komme an paa et Forſøg. Min Perſon er hende ikke ubekjendt; hun kjender og min hele Familie. Det ſtaaer kun paa, at jeg nu ſtrax kan faae Audience.

Pernille. Det ſkal jeg nok udvirke, hvor knap Tiden end er. Jomfruen maa ikke være tilſtede; der maa Ingen være, uden Republiqven og Monſieur Leander tilligemed mig, ſom kan lidt underſtøtte hans Sag. Det maa ikke hjelpe, om jeg faaer lidt Utak. Bliv kun her lidt Monſieur! og Jomfru, kom I ind med mig!

Niende Scene.

Leander. Republiqven. Pernille.

Leander. Jeg ſtoler meeſt paa Jomfruens Beſtandighed og den Forvirrelſe, de mange Raadgivere og Projectmagere vil bringe Republiqven udi; thi dette mit Ærende vil kun lidet udvirke. Dog maa jeg gjøre et Forſøg paa det, at jeg ikke ſkal beſkyldes for at have forſømt noget. Men der ſeer jeg Republiqven at komme med Pernille. — Ydmygſte Tjener, min kjære Frue! Jeg beder om Forladelſe, hvis jeg kommer i ubelejlig Tid.

Republiqven. Tiden er noget knap for mig; Han er ellers velkommen. Men hvad er Hans Forlangende?

Leander. Jeg er kommen for at anholde om

Hendes

Hendes kjære Dotter, som jeg for lang Tid siden har fattet Kjærlighed til.

Republiqven. Det er ganske fremmed for mig. Men har Han udforsket hendes eget Hjertelaug?

Leander. Ja vist, det er en afgjort Sag imellem os indbyrdes, saa at der mangler intet, uden Republiqvens Samtykke.

Republiqven. Jeg kan aldeles ikke give mit Samtykke dertil, og det formedelst de Aarsager, som jeg har sagt min Dotter selv.

Leander. Hvad har da Fruen at sige paa min Person? Hun kjender jo mig selv og min hele Familie.

Republiqven. Just fordi jeg kjender Ham, just derfor kan jeg ikke give mit Samtykke. Han er vel en ganske brav Karl, men ikke saadan En, som jeg i denne min Tilstand behøver til Svigerson; thi jeg maa nu ikke see hverken efter Ungdom, Kjønhed, Stand eller Midler, men efter En, der haver Videnskab udi Oeconomien og Statssager.

Leander. Min kjære Frue! Alting staaer jo vel til udi Hendes Hus, og alle Hendes Sager. Naar man er frisk, behøves ingen Medicamenter; thi de bringe i saa Maade mere Skade end Nytte med sig. Fruen er jo bekjendt Mandens Gravskrift som var dette: Jeg var af god Helbred, men for at faae en bedre, brugte jeg dagligen Medicamenter, hvoraf jeg døde.

Per-

Pernille. Jeg troer, at det vil ogſaa gaae ligeledes til her.

Republiqven. Hold Du kun Din Mund, og lad os tale alene. — Jeg har vel overlagt dette, og befinder, at dette Forſæt, ſom jeg har taget, er gandſke fornsdent.

Leander. Fruen vil ſee, at Hendes Sager vil kun derover forvirres.

Republiqven. Jeg forundrer mig ikke over, at Monſieur fører ſaadan Tale; thi Han har ſit eget Anliggende for Øjnene, og ingen Henſeende har til mit Bedſte.

Leander. Mener vel Fruen, at nogen af alle de Raadgivere og villige Aander, ſom vil lade ſig indfinde, jo have fornemmeligen deres egen Interesſe for Øjnene?

Pernille. Det ſkulde jeg ogſaa tænke; thi der er aldrig nogen Projectmager, ſom ſeer jo efter egen Fordel, ſkjønt alle bruge Republiqvens Bedſte til Prætext.

Republiqven. Det er meget, at man ikke kan ſtoppe Munden til paa den Pige!

Leander. Min kjære Frue! Pigen har Kjærlighed til Hende og Hendes Dotter; det er ſaadan Affection, ſom driver hende til at Tale.

Republiqven. Og jeg har Omſorg for min og mit Huſes Velſtand, hvilket driver mig til at laſte hendes Tale.

Per-

Pernille. Fruen lader kun see lidet Omsorg for Hendes Dotter, som dog er det beste Klenodie, Hun haver.

Republiqven. Naar det gaaer hendes Modet Republiqven vel, saa gaaer det og hende saavelsom alle Husfolkene vel.

Pernille. Ordsproget lyder vel saa, men Erfarenhed viser dog, at det holder ikke altid Stik. Hvorledes kan det gaae Hendes Dotter vel, naar hun skal skilles ved den, som hun har fæstet sit Hjerte til, og bindes til En, som hun ej kan lide?

Leander. Intet kan være fornuftigere talet, jeg haaber at Fruen lægger det paa Hjertet.

Republiqven. Har Monsieur ellers noget andet at foredrage?

Leander. Nej, aldeles ikke; mit Ærende var alene at anholde om Fruens Dotter.

Republiqven. Saa haver jeg da intet meer at tale med Ham, thi Han har hørt min Resolution, og de Aarsager, som jeg har anført.

Leander. Jeg har hørt Hendes Resolution, men ingen grundige Aarsager dertil.

Republiqven. Forlad mig Monsieur, jeg har ikke Stunder at opholde mig her længere.

(Hun gaaer bort.)

Tiende Scene.

Leander. Pernille Leonora.

Pernille. Jomfru! kom ud og hør Dommen.

Leonora. Ak jeg kan see paa Eders Ansigter, at Dommen er haard.

Leander. Ja det er vist nok; men jeg appellerer.

Leonora. Til hvem vil eller kan Han appellere?

Pernille. Jeg appellerer til Hendes Bestandighed.

Leonora. Ak jeg er bange, at den ikke vil meget hjelpe os.

Leander. Det kan nok hjelpe, naar Hun fører sig ret op.

Leonora. Hvad skal jeg da gjøre? giv mig gode Raad.

Pernille. Jomfruen skal gjøre ligesom Polichinello udi Comedien. Da Døden engang kom og tiltalede ham i Sang saaledes: Polichinello! Ich sage dir, du must sterben; svarede han i samme Tone: Tod! Ich sage dir, das laß ich wohl bleiben. Hvorpaa Døden med uforrettet Sag gik bort, for ikke at gjøre ham meensvoren. Hendes Moder kan intet udrette, naar Jomfruen lader see en retskaffen Bestandighed.

Leonora. Intet skal staae tilbage paa min Side.

Leander. Jeg siger da, at jeg lader ikke Modet

falde, og at jeg grunder mit Haab endeel paa Jomfruens Beſtandighed, endeel og paa den Forvirrelſe, ſom Republiqven af Projectmagere og intereſſerede Raadgivere vil bringes udi, ſaa at Hun vil fatte Afſky for deslige Menneſker.

Pernille. Man faaer da ſlaae ſig til Rolighed og ſee Tiden lidt an. Men der ſeer jeg Henrich.

Ellevte Scene.

Henrich. Pernille. Leander. Leonora.

Henrich. Ha, ha, ha! Hun gaar, ſom Hun var ſmurt. Jeg maa tælle mine Ducater: 1, 2, 3 indtil 25. Hvad vil der ikke vanke i Eftermiddag, naar Audience-Tiden kommer. Ha, ha, ha.!

Pernille. Hvad Pokker er det, ſom han har at beſtille? lader os holde os ganſke ſtille, og give Agt paa hans videre Oprøger.

Henrich. Alle diſſe Ducater fik jeg i en Haandevending udi Vin-Huſet paa Torvet, alle Stuer og Kamre vrimlede der af politiſke Folk og ſtore Statsmænd. Maa man ikke glæde ſig ved at ſee Staden bragt udi ſaadan Activitet? Jeg glæder mig derved paa Republiqvens og end mere paa mine egne Vegne; thi hvis dette varer længe, bliver jeg en rig Karl, ſaa at Pernille ikke vil vrage mig herefter, men ſlikke ſine Fingre.

Per-

Pernille (sagte.) Du skal nok see at der bliver intet af, og at Fingrene skal blive uslikkede.

Henrich. En kaldte mig Hr. Henrich, en anden von Henrich, den tredie Hr. Fuldmægtig; alle gjorde mig Caresser, og bevidnede deres Affection, hvilken de fleste og i Gjerningen strax lode see ved at forgylde mine Hænder. Hvorledes kan ikke et heit Folk i en Hast forandres, og af Dyr blive ikke alene til Mennesker, men til store Stats-Mænd, naar det ved Belønninger bliver opmuntret. Jeg hører med Forundring politiske Discurser af gemene Haandverks-Folk; Jens Grovsmed selv, som jeg hidindtil har anseet som et umælende Best, taler om Republiqvens Tarv med saadanne Omstændigheder, som han kunde være født udi en Raadstue, og Herman Kandestøber vidste at omstøbe Staden udi adskillige Former, ligesom det kunde have været et Fad eller Madspand. Men der seer jeg En komme! mig synes at det er Sr. Ohngeldt; han er vel ogsaa bleven en Projectmager eller Statsmand.

Tolvte Scene.

Ohngeldt. Henrich. Personerne af forrige Scene.

Ohngeldt. Skyldigste Tjener, Monsieur Hr. Henrich!

Henrich. Hans Tjener igjen, Monſieur Hr. Ohngeldt! vil Han tale med mig?

Ohngeldt. Jeg har et Skrift, ſom jeg ydmygſt vil have inſinueret til Republiqven.

Henrich. Fly mig det.

Ohngeldt. See der er det, det er kort og tydeligt, om Han behager at læſe det igjennem.

Henrich. Er der ellers intet andet, ſom følger dermed.

Ohngeldt. Atteſter om min Capacitet følge ikke med, men de ſkal komme ſiden.

Henrich. Hvad har jeg med Atteſterne at beſtille? Jeg ſpørger om der intet andet følger med.

Ohngeldt. Nej intet andet; vil Han kun behage at gjennemløbe Forſlaget, ſaa ſkal Han finde at der intet andet behøves.

Henrich (mumlende haſtig paa Papiret.) Dette Forſlag er hverken hugget eller ſtukket; ſaadan Narre-Raad tør jeg ikke frembringe.

Ohngeldt. Hvori beſtaar da dets Fejl.

Henrich. Det er jo fuldt af ſkjeve Linier, og paa mange Steder fattes Comma og Punctum. Der er jo ej heller nogen Orthographie. Veed I ikke, at man nu allevegne bruger k i Steden for ch.

Ohngeldt. Naar Materien er god, ſaa mener jeg - -

Henrich. Jeg agter ikke Eders Mening; jeg

ſiger,

ſiger, at Forſlaget duer ikke, det er noget, ſom jeg forſtaaer bedre end J.

Ohngeldt Han maa dog give mig Raiſon derfor.

Henrich ſlaaende ham Papiret for Munden. See der har Du Raiſon.

(Ohngeldt tar Papiret op og gaaer bort.)

Henrich. Den Karl enten vilde ikke eller kunde ikke forſtaae min Mening.

Trettende Scene.

Pernille. Leander. Leonora. Henrich.

Pernille. Ha ha ha! Han ſpiller en artig Rulle.

Henrich. Hvem er der? Er J godt Folk her ſamlede? Jeg troer vel ikke, at J har hørt ———

Pernille. Jo viſt, vi have baade hørt og ſeet Prøver paa Din Capacitet.

Henrich. Jeg maa jo betjene mig af Tiden, og bruge Leiligheden naar den gives.

Pernille. Derudi har Du Ret, Henrich!

Henrich. Den hele Stad vrimler af Stats-mænd, og man kan ikke ſpytte paa Gaden, uden man maa ſpytte paa en Politicus.

Leander. Ach Himmel! hvorledes kan Galſkab ſaa haſtig tage Overhaand.

Henrich. Om det er Galſkab eller Viisdom, kan jeg ikke ſige; hvis det er Galſkab, ſaa ønſker jeg, at Staden ikke ſaa haſtig maa komme til ſin For-

ſtand

ſtand igjen; thi ſaa længe ſom dette varer, vil min Plov gaae.

Leander. Jeg misunder Dig ikke Din Fordel, laſter ej heller Dit Ønſke; thi jeg haaber at dette vil befordre vor Tarv.

Pernille. Det er beſt at vi nu ſkilles ad, ſaaſom det er Maaltids-Tid.

Leander. Det er og beſt; imidlertid vil jeg haabe, at dette falder bedre ud end vi foreſtille os.

Pernille. Kom ſaa ind, Henrich! for at ſpiſe.

Henrich. Det lader jeg vel blive; jeg vil i Dag ſpiſe hos Meſter Jacob, der faar jeg et godt Maaltid for mine Penge, og hvis han ogſaa er bleven Politicus, kan jeg i det ringeſte komme til at ſpiſe frit. Adieu ſaa længe! gak Du kuns ind og ſpis Dine Erter; i Dag ſmager mig intet uden Capuner. Men der ſeer jeg Arv.

Fjortende Scene.

Arv. Henrich.

Arv bukkende ſig for En uden for. Grammarcis Moſſiös!

Henrich. Hvem mon det er, ſom Han gjør diſſe Complimenter for?

Arv. Grammarcis Moſſiös! Jeg tjener Ham i, hvad jeg kan.

Henrich. Hvad Pokker mon dette er?

Arv vendende sig om. Hi hi hi, ha ha ha.

Henrich. Arv! hvad gaaer ad Dig?

Arv. Hi hi hi Henrich! est Du der! hvad kan denne Sølv-Penge være værd. Jeg kjender ikke denne Mynt, det er en Mand paa en Hest, og et Kors paa den anden Side.

Henrich. Lad see! det er en halv Specie-Daler. Hvor har Du faaet den?

Arv. Er det en Speceri-Daler, saa maa det være fra en Urtekræmmer.

Henrich. Ej Du Nar! det heder ikke Speceri-Daler, men Specie-Daler, det er det samme, som en vigtig eller rar Daler.

Arv. Hvad Forskjel er der mellem en Speci-Daler og en slet Daler?

Henrich. Der er ligesaa stor Forskjel, som mellem en fornemme Lakej, og en gemen slyngelsk Gaards-Karl.

Arv. Du taler som en Slyngel. Jeg mener at jeg er i alle Maader ligesaa god som Du.

Henrich. Nej Tak. Der ere mange Nummer imellem; thi Rang-Ordenen i hvert Hus er saaledes: udi den sidste og underste Classe er Port-Hunden, udi den anden Gaards-Karlen, udi den tredie Kokke-Pigen, udi den fjerde Kudsken, udi den femte Stuepigen, og udi den sjette Lakejen. Men lad os tale Alvor; hvorledes er Du kommen til den Sølv-Penge.

Arv.

Arv. Dertil er jeg kommen meget let. En Mand ſpurgte mig, om jeg ikke var i Republiqvens Tjeneſte? Og da jeg ſagde ja, ſtak han mig denne Daler udi Næven, og bad, at jeg vilde være hans Ven.

Henrich. Hvorledes kunde han trænge til Dit Venſkab?

Arv. Det veed jeg mare ikke; Han ſagde alene, at Han vilde ſøge at blive kjendt her udi Huſet, og viſede mig nogle Breve, ſom han vilde overlevere, hvilke han kaldte Forſlag eller Bagſlag.

Henrich ſagte. Jeg mærker, at denne Knegt vil participere med mig i Handelen, det maa jeg ſøge at forekomme.

Arv. Fly mig min Daler igien.

Henrich. Daleren confiſquerer jeg paa Republiqvens Vegne. Alt hvad jeg kan gjøre Dig til Villie, er at tie dermed; thi hvis Fruen faaer at vide, at Du lader Dig beſtikke, miſter Du Din Tjeneſte, En Tjener maa have rene Hænder, Arv!

Arv. Jeg toer mig mare hver Morgen, og mener, at have ligeſaa rene Hænder ſom Du.

Henrich. Det kan nok være Arv! men det er ikke ſaadan Renhed, ſom jeg mener. At have rene Hænder, det er, ikke at lade ſig beſtikke, og ikke at modtage Skjenk og Gave for Villighed og Tjeneſter, ſom Du ingen kan beviſe.

Arv.

Arv. Jeg mener, at jeg kan gjøre Folk ſamme Tjeneſte, ſom Du.

Henrich. Det kan nok være; men derfor tager jeg mod ingen Gaver, lover ej heller Nogen Tjeneſte, ſom jeg ikke kan udviſe; thi ſaadant er ikke andet end Svig og Bedrageri, hvormed man ſynder baade mod Himmelen og ſit Herſkab.

Arv. Skulde man ſynde mod Himmerig og ſit Herſkab ved at tage mod en Specerie-Daler, ſom en ærlig Mand af Høflighed giver; jeg troer ikke, at mange Tjenere tage ſaadant i Betænkning.

Henrich. Desværre Arv! at man tager det ikke i Betænkning; thi de fleſte Tjenere have ingen Samvittighed.

Arv. Der udfordres jo ingen Samvittighed af en Tjener, langt mindre af en Gaardskarl. Naar han gjør ſit Herſkabs Tjeneſte, og forretter, hvad ham befales, ſaa har han fortjent ſin Koſt og Løn.

Henrich. Der udfordres Troſkab, og under Troſkab forſtaaes, at en Tjener ikke tager mod Skjenk og Gave for at recommendere Nogen.

Arv. Gid den faae Skam, der tænker at recommendere Nogen!

Henrich. Saa er det jo aabenbar Tyveri, at Du tager mod Penge for ſlet intet?

Arv. Efterdi det er et Tyveri, ſaa giv mig da Daleren tilbage, at jeg kan give den Manden igjen.

Hen-

Henrik. Nej Arv! det duer heller ikke; det var en Uhøflighed. Jeg vil forvare den i en Sparebøsse, for at give den og andre, som ved saadan Leilighed kan indkomme, til Fattige. Hvis Du skulde faae flere saadanne Penge, saa bring dem strax til mig, at de kan anvendes til saadant helligt Brug: saa haver Du Din Samvitrighed fri. At stjæle en Hud er Tyveri, men at stjæle den for at give et Par Sko deraf til de Fattige, er en Almisse.

Arv. Derimod har jeg intet at sige: Men jeg haver selv en Sparebøsse.

Henrich. Det kan nok være, men den er vel ikke saa tet og sikker, som den jeg haver; gak kun nu bort uden videre Snak, og tak mig, at jeg ikke røber Dig.

Arv sagte. Gid Du faae Skam for min Speci-Daler; hvis jeg faaer flere, skal jeg alene vise dem til Pernille, som ikke holder det for en Synd at lade sig bestikke. (Gaaer bort.)

Henrich. Adieu Arv! kom min Lærdom vel ihu. Ha, ha, ha: det gik godt nok. Jeg bliver vel Mester af Handelen alene.

Anden Act.

Første Scene.

Henrich alene.

Nu er Audience-Timen, thi jeg seer at Klokken er to. Jeg maa strax tage Skriverbordet ind, thi Republiqven med Skriveren vil være her i dette Øieblik. Mig synes at der rører sig noget udi Gangen: jeg maa see om der er allerede Nogen kommen. Hillemend! Gangen er alt fuld af Statsmænd, og den ene seer meer politisk ud end den anden. Jeg havde tænkt at det var et stort Arbejde at gjøre Forslag til Republiqvens Opkomst; men det maa dog ikke være saa vanskeligt, som jeg har troet, efterdi de kan vore op saa hastig som Padehatte. Det slaaer vel ikke Fejl, at blandt saadan Mængde jo adskillige galne Forslag vil komme ind: men vi maa udlede Hveden blant Klinten og ikke antage uden dem, som ere gode. Jeg har selv ikke Hoved til at gjøre Projecter, men jeg har dog Skjønsomhed at skille det Onde fra det Gode: det er Ulykken, at Republiqven ikke vil spørge mig til Raads, efterdi jeg er kun en simpel Lake; man tænker at høj Stand og høj Forstand er det samme, hvorvel Erfarenhed viser, at Verden haver saadant Forraad af

Høj

Højædle og Velbaarne Toſſer, at man deraf kan oprette det femte Monarkie. Der ſeer jeg Republiqven at komme med Skriveren: jeg vil min Tro ikke laane ham mine Fingre i Dag, thi han faaer nok at ſkrive.

Anden Scene.

Republiqven. Skriveren. Henrich.

Republiqven. Har Nogen allerede ladet ſig indfinde?

Henrich. Ja her er allerede et Forſpand af 4 Stykker i Forſtuen.

Republiqven. Lad enhver efter anden levere deres Papirer ind.

Henrich gaaer ud og kommer tilbage. Her er et Forſlag fra en Hvidtøls-Brygger.

Republiqven. Læs det kun op Hr. Skriver!

Skriveren ſættende ſine Briller paa og ſnøvler. Intet i Verden er ſaa vanſkeligt, intet ſynes ſaa ugjørligt, at man jo med Flid og Vindſkibelighed kan overkomme det. Adſkillige brave Mænds Forſlag, ſom i Begyndelſen har været beleede og foragtede, ere dog med Succes ſatte udi Værk, og ere udfaldne til det menneſkelige Kjøns Nytte og Opfinderens Ære. Vi have et ſtort Exempel udi Chriſtophoro Columbo, hvilken da han ved det Portugiſiſke og Spanſke Hof længe forgjeves ***

Re-

Republiqven. Spring over Christophorus Columbus.

Skriveren mumlende nogle Linier. Min Inventi-on, som har kostet mig stor Møje og Hovedbryden, er denne: jeg har mærket at adskillige Liqveurs ved Fermentation og stridige Ingrediencer ere saaledes blevne forvandlede, at de gandske have tabt deres forrige Natur; jeg haver efter adskillige Forsøg gjort Prøven først paa sødt Vand, men forgjeves, men siden paa salt Vand, og ved Middel af et Pulver udvirket, at det ikke alene er bleven sødt, men endogsaa at det har faaet en hvid Farve tilligemed en Fedme; med et Ord at sige: det er bleven til en oprigtig sød Flode. For at efterforske, om Synet, Smagen og andre Sandser ikke bedrage mig, haver jeg ladet det kjerne, og med Fornøjelse fundet, at det, som anden naturlig Melk og Flode er bleven til det beste Smør. Dette forunderlige Pulver vil jeg ydmygst offerere Republiqven, og til Bevis paa at Konsten er probat, har jeg bragt en Qvantitet af saadant Smør med mig.

Skriveren. Det maa jeg bekjende at være en herlig Invention, helst nu da Smørret er saa dyrt.

Republiqven. Lad Smørret komme herind.

(Henrich gaaer ud, og kommer ind igjen med en Æske.)

Skriveren. Fik Du Smørret Henrich?

Hen-

Henrich. Jo vist, jeg har allerede haft, mine Fingre derudi. Det er oprigtigt ævret Smør.

Skriveren. Jeg maa ogsaa smage det. Ej! der er intet at sige paa det Smør.

Henrich. Maa Smørmageren selv komme herind?

Republiqven. Det gjøres ej nødigt; Skriveren kan kun protocollere No 1 tilligemed hans Navn og Adresse, paa det at man kan vide hvor han siden er at finde; thi Prøven maa gjøres førend man fæster Troe dertil. Lad os nu faae noget meer.

(Henrich gaaende ud og kommer tilbage, medens Skriveren skriver.)

Henrich. Her er et andet Skrift, om Skriveren behager at læse det op.

Skriveren. Saasom min største Fornøjelse fra Barnsben har været at tjene Publico, og at vise mig at være en god Patriot, saa har jeg anvendet alle mine ledige Timer i mange Aar paa at udstudere Ting, som kan være til Republiqvens Tarv og Beste. Og saasom Naturen har begavet mig med en særdeles Skarpsindighed, haaber jeg, at den største Del af de nyttige Ting, som jeg Tid efter anden har udfundet, skal ved upartisk Examen findes at være velgrundet. Af 21 prægtige Forslag frembringer jeg kun denne Gang et eneste, som jeg ydmygst underkaster Republiqvens Examen, forsikkrende at det ikke skeer i Hensende til mindste egen Interesse, men

men allene af en patriotisk Drift. Min Invention er denne: man mærker paa adskillige Steder, sær her i Westphalen, en stor Ulighed paa Jorde og Agre; hvilket foraarsager, at endskjønt tvende Jorde dyrkes med lige Flid, saa tilvejebringer dog ofte den ene en tredobbelt Høst mod den anden. Dette kan ikke komme af andet end af Jordens Obstruction eller Forstoppelse = =

Henrich. Ha, ha, ha! Dette Forslag kommer nok af Hjernens Forstoppelse.

Skriveren. Hold Du kun Din Mund og lad mig læse. (Han læser videre snovlende.) Hvorved foraarsages at dens indvortes Saft, som tilvejebringer Frugtbarhed, ikke kan circulere, men maa forblive paa visse Steder og Districter, hvilke ligesom berøve al Kraft og Føde fra de andre. For at rette og hæve saadan stor Uheld, holder jeg for nødigt at gjøre visse Aabninger eller at sætte visse Clysterer paa hvert Eenemærke, hvorved Forstoppelsen kan løsnes, og Jordens Saft kan komme til at cirkulere. Paa disse Tanker er jeg falden, efterdi jeg, som uværdig Chirurgus her i Staden, har mærket og experimenteret, det haver saadan en Beskaffenhed med Menneskers Legemer, hvoraf nogle Lemmer, formedelst Mangel af Circulation, ligesom fortørres. At jeg endnu ingen Begyndelse har gjort med det store og vigtige Verk, foraarsager min Uformuenhed; thi det kan

ikke

ikke ſkee uden temmelig Bekoſtninger, ſom overgaae mine Kræfter. Jeg haver derfor addreſſeret mig til Republiqven, ſom ene er i Stand ſaadant at i Værk ſætte: lever ogſaa udi det Haab, at Forſlaget finder Bifald, ſaaſom jeg aldeles ikke tvivler om ønſkelig Succes. Jeg forlanger derfor aldeles ingen Belønning, ſaaſom det er mig nok at jeg kan ſee det almindelige Beſte at promoveres. Forbliver ſtedſe Republiqvens ſkyldigſte Tjener og uafladelige Forbedere.

Theodorus Vielgeſchrej,
uværdig Stads = Chirurgus.

Republiqven. Hvad ſynes Skriveren om dette Forſlag?

Skriveren. Forſlaget er prægtigt; det ſtaaer kun om det vil holde Stik.

Henrich. Jeg kan intet ſige derom andet end dette, at paa Vielgeſchrej følger i Ordſproget wenig Wolle.

Republiqven. Det maa komme an paa et Forſøg; Protocolleer No. 2. Lad os nu faae flere.

Henrich (ud og ind igien) Her er det 3die Skrift.

Republiqven. Hvad er det for en?

Henrich. Jeg kjender ikke Perſonen: det maa nok være en Forvalter paa Landet; thi han er udi Støvler og haver et ſølvbeſlagen Gehæng over Kjolen.

Republiqven. Lad os høre Skriftets Indhold.

Skri=

Skriveren. I de Tider, som vi nu leve udi, er fornødent nøje at examinere et Forslag; thi alle Lande vrimle nu omstunder af unyttige og skadelige Projectmagere, hvilke have intet uden egen Interesse for Øjne, skjønt alle foregive, at de sigte alene til Republiqvens Beste. Alle, som kjende mig, vide, at jeg er ikke af det Slags Folk, holdende mig for en særdeles honnet Homme, som ved mit Arbejde for Publico aldrig søger nogen egen Fordel. Det er i den Henseende, jeg nu har udstuderet noget, som vil blive heel nyttigt for Republiqven. Jeg har udfundet et sikkert Middel, hvorved en Ko kan føde 4 til 5 Kälve paa eengang. Jeg vil denne Gang ikke frembringe flere Projecter, hvorvel jeg udi mit Hoved har henved 30, som alle ere af stor Vigtighed. Jeg vil nu alene gjøre mit Capacitet beviislig ved at lade see Prøve paa det første. Forbliver imidlertid Republiqvens beredvilligste Tjener.

Cornelius Agricola.

Skriveren. Dette Forslag kommer vel tilpas udi denne almindelige Qvægsyge.

Henrich. Jeg troer dog, at det er lettere for ham at føde 30 Projecter, end for Koen at føde 5 Kalve paa eengang.

Skriveren. Spørg ham, om han gjør Kalvene selv.

Henrich (sagte.) Jeg troer, Skriveren er gal.

Skal jeg spørge Manden, om han gjør Kalvene selv? disse lærde Folk ere taabelige, som Bester.

Republiqven. Spørg ham, ved hvad Middel saadant kan skee.

Henrich (ud og ind.) Han flyede mig dette forseglede Pulver, som Koen skal indtage en Time, efterat den har tyret. Men mig synes, at det er noget vanskeligt at faae at vide, naar hun har tyret, saasom Koen siger det ikke selv.

Skriveren. Det kand dog skee ved Vogterens eller Hyrdens Oppasning.

Republiqven. Protocoller No 3, og forvar Pulveret vel. Er der endnu flere?

Henrich. Ja vist. Nu vil jeg hente No. 4.

Henrich (ud og ind.) Her er et nyt Forslag, som er uden Tvivl af en meget lærd Mand.

Republiqven. Hvoraf veedst Du, at det er en lærd Mand?

Henrich. Jeg slutter det deraf, at han har lange Negle og et ukjemt Haar.

Republiqven. Læs kun op.

Skriveren. Saasom Krig og Tvistighed er den største Vanheld hos Mennesker, og den største Ulykke, hvormed det menneskelige Kjøn er plaget: Saa kan intet lægges til større Merite, end saadan Uheldś Ophævelse og en almindelig Freds Befordring. Adskillige brave Mænd have umaget sig at udfinde Mid-

ler,

ler, hvorved saadan Herlighed kunde erholdes; men alle de Midler, som hidindtil have været foreslagne, ere befundne at være utilstrækkelige. Den liden Succes, som Andre have havt udi saadant ædelt Foretagende, har dog ikke betaget mig Modet, tvertimod den har heller været Tønder til min naturlige Nidkjerhed for Menneskers Beste, saasom jeg har forestillet mig, at jo større Knuderne ere jo mere Ære indlægges ved deres lykkelige Løsning. Det Middel, som jeg har udfundet at befordre en almindelig Fred, og som jeg ydmygst underkaster Republiqvens Skjønsomhed og Kjendelse, er dette, at man paa eengang aftakker alle Krigs-Raad; thi naar ingen saadanne Betjentere ere, som salareres for at give Raad udi Krigs-Sager, vilde alle Regjeringer derover blive raadvilde og holde Fred med hinanden. Tingen er i mine uforgribelige Tanker probat; thi hvor ingen Tønder er, der kan ingen Ild komme. Jeg forbliver saavel Republiqvens, som det hele menneskelige Kjøns oprigtige Ven og Tiener.

Franciscus Irenopolitanus,
Philosophiæ & Artium Magister.

Republiqven. Dette Forslag er helt selsomt.

Skriveren. Mig synes det samme. Det er ikke allene unyttigt, men endogsaa skadeligt; thi = =

Henrich. Jeg kan nok slutte, hvad Skriveren vil sige med sit Thi: Saasom hans Broder er Krigs-

Raad, og han derfor har ſin Intereſſe derved at Forſlaget bliver forkaſtet.

Skriveren. Enhver, ſom kjender mig, kand vidne, at jeg er en upartiſk Dommer.

Henrich. Men en partiſk Skriver.

Republiqven. Jeg vil intet Klammeri her have. Skriveren har derudi Ret at Forſlaget er ſelſomt; Det behøves ikke at protocolleres, men maa lægges til Side.

Henrich ſagte. Skam faae Monſieur Skriver for det Raad, han gav; thi af denne Mand har jeg faaet 3 Ducater for at recommendere ham.

Republiqven. Lad os faae mere.

Henrich Henrich ud og ind. Her er nok en dito.

Republiqven. Lad os høre Indholdet deraf.

Skriveren. Saaſom intet er mere nyttigt og prisværdigt, end ſom Inventionen af de Ting, hvorved Menneſkers ſaavelſom Beſters Arbejde og Byrde lettes, ſaa har jeg tilſideſat alle unyttige Curioſitæter, og beflittet mig alene paa at udarbejde ſaadanne Ting, ſom hjelpe og lette Menneſker udi deres daglige og fornødne Handteringer. Mit Arbejde er ikke bleven forgieves; thi jeg har forfærdiget en Vogn af ſaadan Machine, uden at trækkes af Heſte. Hvad Arbeide og hvad Bekoſtning kan derved ikke ſpares, naar for Exempel en Bonde, der maa føde og underholde 4 til 6 Vognheſte, for at bringe ſine

Vare

Vahre til Kjøbſtæderne, kand allene ved en Dreng, ſom følger med Vognen for at ſtyre den, ſaadant forrette!

Skriveren. Hvis dette Forſlag er probat, ſaa er det ypperligt.

Republiqven. Mig ſynes det ſamme.

Henrich. Jeg tvivler ikke derom; thi Perſonen er en Uhrmager. Man har jo Exempel paa, at Fugle og Duer ere gjorte af Træ, ſom have kunnet flyve. Jeg tvivler ej om dennes Capacitæt; thi det er en Nyrnberger. Man veed, at de kan gjøre Alting, indtil brogede Føl.

Republiqven. Protocolleer No. 4 med Perſonens Navn og Boepæl.

Henrich (ud og ind, medens Skriveren ſkriver.) Her er et Skrift af en Doctor med hosfølgende 3 Recepter.

Republiqven. Læs kun Skriftet op.

Skriveren. Den ſtore Affection, jeg ſtedſe har baaret til Republiqven, har foraarſaget, at jeg har gjort dens Conſervation til mit fornemſte Studium. Til Bevis derpaa overleverer jeg her 3de Recepter udi 3 differente Flaſker, hvoraf den ene, ſom er tegnet med No. 1, indeholder en Tinctur, hvoraf dagligen udi Vin eller Vand maa indtages 50. Draaber. Virkningen af ſamme Tinctur er denne: At alle Sygdomme ikke allene derved bortdrives, men end

ogſaa

ogſaa forekommes. Udi den anden Flaſke, tegnet med No. 2, er en Eſſenſe, hvoaf dagligen indtages 6; Draaber. Virkningen deraf er denne: At Ihukommelſen og andre Sindets Kræfter deraf ſaaledes beſtyrkes, at man bliver ligeſom ung igjen. Den tredie Flaſke, tegnet med No. 3, indeholder en Tinctur, hvoraf indtages 45 Draaber dagligen. Deres Kraft er denne: At Lemmerne deraf bliver ſmidige, Huden ſkjer, og alle Rynker borttages. Med diſſe 3 Recepter kan man alternere; man kan ogſaa indtage dem paa engang. Jeg haaber ved diſſe Recepter, ſom ere arcane, og Ingen, uden mig, bekjendte, at fortjene Tak og at indlægge Ære, hvorvel det er mig ej derom at gjøre; thi det er mig nok, alene at ved mit Middel Republiqvens Liv og Sundhed kan conſerveres. Jeg forbliver ſtedſe Republiqvens ydmygſte Tjener og uafladelige Forbeder.

Theophraſtus Pancratius,
Medicinæ legitime creatus Doctor.

Skriveren. Det er ſtore Ting, ſom denne Mand lover.

Henrich (ſagte) Hvis Recepterne havde ſaadan Virkning, ſkal jeg ved Leilighed ſtjæle mig nogle Draaber til; thi min Ihukommelſe ſlaaer mig allerede Feil. Jeg har, for Exempel, allerede forglemt, hvilke af diſſe Sollicitantere have givet mig Penge for Recommendation.

Re-

Republiqven. Jeg skal gjøre et Forsøg med alle disse Recepter paa engang. Hvis de have den Kraft, som han foregiver, da vil han erholde Prisen og blive min Svigerson. Men Tiden løber; hvis der ere flere, saa lad dem komme frem.

Henrich (ud og ind) Hillemænd! hvis Skriveren skal numerere alle disse Papirer, vil han faae en Ulykke i sine Fingre.

Republiqen. Hvad er det? Hvi bringer du ikke Skriftet frem?

Henrich. Det er for tung Byrde for mig; med mindre Skriveren maa komme mig til Hj lp; thi Projecterne ere saa mange, at Projectmageren Herman von Bremen har maattet leje 2 Arbejds-Karle at føre dem paa en Baare.

Skriveren. Det er best, at de komme selv ind med Baaren

Henrich. Kommer ind I tobenede Heste med eders Læs.

Republiqven. Hillemænd! dette kan gjøre mit Hoved kruset.

Skriveren. Her et intet Rum paa Bordet til saa mange Papirer.

Henrich. Man kan jo kaste dem under Bordet til videre.

Republiqven. Ja, det faaer man at gjøre.

Hen-

Henrich. Maaſkee de ere og ſaaledes dannede, at de aldrig komme paa Bordet.

Republiqven. Hvad er det for Klammeri udi Forſtuen?

Skriveren. Hillemænd! Jeg troer, at de vil myrde hinanden.

Republiqven. Spring ud Henrich! og hør, hvad det er.

Henrich (gaaer ud, og kommer ind igjen paa Hovedet.) Jeg tænkte nok, at paa diſſe Forſlag vilde følge Bagſlag. En leverede mig et Forſlag, hvilket ſtrax en anden vilde rive mig af Hænderne, ſigende, at den, der leverede det, har ſtjaalet det fra ham. Jeg ſagde: Hav Reſpect for Republiqvens Tjener. Han agtede det ikke; men blev ved at bruge Magten. Den anden kom mig til Hjelp, men han var ſtærkere end vi begge; thi han ſlog ſin Contrapart paa Jorden, og gav mig et Bagſlag udi Ryggen, hvoraf jeg faldt næſegrus, ſom I ſeer. Der er Forſlaget, ſom jeg her frembringer. Bagſlaget beholder jeg ſelv.

Republiqven. Læs kun ſagte igjennem, og ſig mig, hvorom det handler.

Skriveren (mumlende haſtig paa Papiret) Ej! det er noget forſlidt Tøj. Det handler om Guldmageri.

Republiqven. Kjender du Perſonerne?

Hen-

Henrich. Ja vist, den som leverede mig Forslaget, heder Novatianus, og den anden, som sagde sig at være bestjaalen, heder Leerbeutel.

Republiqven. Det er best at man lægger Skriftet under Bordet blant Herman von Bremens Manuscripter.

Henrich. Det fortjener ei heller andet.

Republiqven. Mon der ere endnu flere?

Henrich. Jeg troer nok; den hele Stad er i en Hast forvandlet til et Collegium politicum; Men jeg drister mig efter det sidste Slag ikke at gaae ofterе i det Ærende. Beder derfore, at Skriveren ydermere maa saadant forrette.

Skriveren. Du skal have Tak for din Commission. Jeg er alene øvet i Pennen, og kand bruge mine Fingre bedre end mine Næver.

Republiqven. Jeg mener, det er best at vise de Andre bort, saasom man paa engang har nok udi de Projecter, som allerede ere indgivne.

Skriveren. Jeg er ogsaa af samme Tanker; thi man maa søge at hemme saadant, at det ikke gaaer for vidt.

Henrich. Der behøves en lang Tid til at examinere von Bremens Forslag allene.

Skriveren. Det gjøres vel ikke Behov at læse nogen af dem; thi=

Henrich. Man kunde dog løbe et Par af dem igjen=

igjennem; thi blandt saa mange maa endelig være et, som er godt.

Republiqven. Lader os da høre et Par af dem, som ligge øverst.

Skriveren læser med Brillerne Saasom man hører Folk dagligen at klage over Gadernes Urenhed, men altid forgjeves, efterdi de Betjente, som Omsorg er overdragen til deres Renholdelse, ikke med Iver af Øvrigheden blive tilholdne saadant at efterleve, saa haver jeg efter megen Hovedbryden udfundet et sikkert Middel, hvorved den Uheld kan hæves, og det ved en eneste Anordning, som er denne, nemlig: at Magistratens Fruer og Døttre stedse skulde være forbundne at gjøre Visiter til Fods udi Tøfler og perlefarvede Silke-Strømper. Naar saadan Anordning skede, og den samme blev nøje haandhævet, ville vore Gader, som nu omstunder alle, indtil gemene Skriverkarle : : :

Henrich. Ha ha ha! gemene Skriverkarle!

Republiqven. Læs kun videre.

Skriveren. Ej Frue! det er jo et Skandskrift mod mine Ordens-Brødre.

Republiqven Henrich! læs Du da det øvrige.

Henrich tagende Brillerne af Skriverens Næse og sætter paa sin, mumler og snøvler hastig, indtil han kommer til det sidste. Naar saadan Anordning skede, og den samme blev nøje haandhævet, ville vore Gader, som

nu

nu omſtunder alle, indtil gemene Skriverkarle og lumpne Lakejer, krympede ſig ved at betræde, blive ſaa rene : : : :

Skriveren. Ha ha ha! lumpne Lakejer! læs kun videre.

Henrich. Ej! det er jo et Skandſkrift mod mine Ordens-Brødre.

Republiqven. Læg det da tilſide, og læs et andet.

Skriveren læſer igjen. Saaſom den Profit, man fordum har erhvervet ved Handel og Vandel, meer og meer aftager, efterdi orientalſke og langt bortliggende Nationer, ſætte tredobbelt Pris paa deres Vahre, ſom man ved Hiemkomſten maa ſælge for en maadelig Pris, hvorved foraarſages, at man ofte neppe kan ſtoppe Bekoſtningerne, ſom gjøres paa lange Rejſer; ſaa er i mine Tanker højligen fornødent at arbejde paa ny Landſkabers Efterſøgning. Paa den øverſte Jordens Skorpe er ſaadant ikke at vente, efterdi Hollænderne allerede har forekommet alle andre. Man kunde derfore gjøre Forſøg med underjordiſke Rejſer, hvortil den bevømmelige Niels Klim, den underjordiſke Columbus, har banet Vejen. Rejſen er vel vanſkelig og ſynes latterlig; men den gode Columbus blev af alle beleet, da han paatog ſig at oplede Veſtindien. En Rejſe, ſom engang er gjort, kan jo gjøres oftere. Jeg har obſerveret her udi Veſtphalen en ſtor Aabning udi Jorden, ſom ſynes

nes at invitere til en underjordiſk Reiſe. Stedet finder jeg dog ikke for godt at tilkiendegive; thi saasnart Hullet blev bekiendt, vilde Hollænderne strax have sin Næse derudi og sætte sig i Possession af Handelen med Mezendorer, Martinianer, Potuaner og Andre. Om Handelen skulde lykkes, forlanger jeg intet andet end at den hele underjordiske Verden maatte bære mit Navn og kaldes Bremenfeldia. Jeg forbliver Republiqvens underdanige Tiener.

Herman von Bremenfeldt.

Fordum Borgemester, og nu Politikus udi den Neder-Sachsiske Kreds.

Republiqven. Det er nok denne Gang. Lad os gaae ind. (Gaar.)

Tredie Scene.

Henrich. Skriveren.

Henrich. Jeg mærker, Hr. Skriver! at her vil blive nok at bestille for os begge hereftter.

Skriveren. Og allermest for mig. Intet Arbejde er besværligere end det, som er til ingen Nytte.

Henrich. Mener Han da, at alle disse Raad og Anslag er Casteller i Luften?

Skriveren. Ja, hvad andet?

Henrich. Af den Tanke er jeg dog ikke om alle; thi jeg kiender de fleste af disse Projectmagere, og kan sige dette, at nogle af dem ere ganske fornuftige og retsindige Mænd.

Skri-

Skriveren. Jeg havde dog Mie ved at bare mig for Latter, da jeg oplæste Projecterne.

Henrich. Man maa dog intet forkaste uden foregaaende Examen. Mangt et Forslag, som har syntes at være meſt daarligt, er dog befundet, at have tilvejebragt ſtor Nytte.

Skriveren. Denne Forſvars-Tale kommer mig noget mistænkt for; det ſynes ligeſom Du maa have nogen Intereſſe i at = = =

Henrich. Jeg? Nej, om Nogen har rene Hænder, saa er det Henrich. Men banker det ikke paa Døren? Jeg maa ſee, hvo det er. Løber, og kommer ind igjen. Man ſkal nok ſee, at her kommer flere Projecter i Dag; thi jeg ſeer paa mit Verk, at Klokken er endnu ikke 5. Fruen gik noget for tidlig bort. Til en Perſon udi Gangen. Her faaer ingen Audience meer i Dag. Det maa Han og tilkjendegive for andre: thi Republiqven er alt gaaen til Side. Til Skriveren. Her er nok et Project, ſom En trykkede mig paa. Vi kan lægge det hos de andre til videre.

Skriveren. Man kan ſagte læſe det; thi Tiden er endnu ikke forløben.

Henrich. Og jeg kan ſagtens taale at høre det. Perſonen ſom leverede det, havde et godt og ærligt Anſigt, ſaa jeg troer nok, at Skriftet er værd at læſes.

Skri-

Skriveren læser. Saaſom jeg har mærket, at Huſe her i Staden laborere af alt for mange Domeſtiqver, og at det ſamme er Aarſagen til Familiers Armod; da holder jeg intet mere tjenligt, end at afſkaffe de fleſte Tjenere, hvilke ere ikke andet end Dagdrivere og unyttige Hus-Meubler.

Henrich. Læs ikke meer, Hr. Skriver! man ſeer, at Forfatteren heraf er en ſtor Slyngel; thi = = =

Skriveren Det er ikke ſaa langt, jeg kan ſnart læſe det igjennem. (Læſer videre:) Ere ikke andet end Dagdrivere og unyttige Husmeubler; og hvis man endeligen vil beholde dem, da at formindſke deres Løn, ſaa at en Tjener herefter lader ſig nøje med den halve Del af den Løn, ſom han hidindtil har havt; thi ſlige Dagdrivere maa fødes, men ikke gjødes; og holder jeg for . .

Henrich Nok, nok Hr. Skriver! Nu ſtaaer jeg fra min forrige Mening, og holder for, at diſſe Projectmagere ere alle Ertz-Bedragere.

Skriveren. Mig ſynes dog, at dette Forſlag er det fornuftigſte af alle.

Henrich. Og mig, at det er det daarligſte; ſkiønt man kan ſige om alle i Almindelighed, at de burde kaſtes paa Ilden.

Skriveren. Ej Henrich! jeg mærker, at denne din Nidkjerhed rejſer ſig af egen Intereſſe. Forſlaget er, min Troe, ikke ilde grundet; thi jeg har

hørt

hørt adſkillige fornuftige Patrioter at være af ſamme Tanker. Jeg maae læſe videre. (Han mumler haſtig og ſnøvler, indtil han kommer til det, hvor han ſlap.) = = = Thi ſlige Dagdrivere maa fødes, men ikke giødes; og holder jeg for, at det ſamme bør iagttages med Skriverkarle; thi de fleſte af diſſe Karle tjene til intet andet, end = = Hvad Pokker er dette? Du talede i Begyndelſen ſom en ærlig Mand, men ender ſom en Skjelm.

Henrich. Og jeg ſiger, at han begyndte ſom en Skjelm, og ender ſom en ærlig Mand. Naar Enden er god, ſaa er alting godt.

Skriveren. Jeg vil ikke læſe meer, hvad den Skabhals har ſkrevet.

Henrich. Det er ikke ſaa langt; Han kan ſnart læſe det igjennem.

Skriveren. En Skielm, der læſer, og ligeſaa den, ſom begjerer.

Henrich. Jeg mærker, at Hr. Skrivers Nidkjerhed rejſer ſig af egen Intereſſe. Det ſidſte udi Forſlaget er, min Tro! ikke ilde grundet; thi jeg har hørt adſkillige fornuftige Patrioter at være af ſamme Tanker. Lad mig da læſe det øvrige.

Skriveren. Ingen Læsning meer!

Henrich (river ham det af Haanden, mumler haſtig og ſnøvler, indtil han kommer til det ſidſte.) = = Thi de fleſte af diſſe Skriverkarle tjene til intet andet end =

Skri-

Skriveren. De tjene til at give din Næseviis et par Øresigen. (Han river Papiret af Henrichs Haand igjen.)

Henrich. Han kan saaledes rive Papiret i Stykker, og derved sætte os begge i Ansvar!

Skriveren. Jeg agter ikke at lade Skriftet komme for Fruens Øine.

Henrich. Tør Han vel supprimere en Memorial, som er indgiven til Republiquen?

Skriveren. Ej Henrich! jeg er ikke den eneste Tjener, der gjør saadant.

Henrich. Jeg troer det nok, raader ogsaa, Alvor at tale, til, at det ikke kommer for Lyset! thi endskiøndt Skriftet kan være nyttigt for Staten, saa er det dog ikke nyttigt hverken for Skriveren eller Tjeneren. Jeg er færdig til at opofre mit Liv og Blod for Republiquen, men at give min halve Løn bort, det maatte en Skjelm gjøre.

(Skriveren gaaer bort.)

Fjerde Scene.

Henrich. Pernille.

Henrich. Jeg maa have Pernille til at hjelpe mig med at feje disse Kandestøber-Projecter bort. Hej Pernille! herud!

Pernille. Du commanderer saa stærkt; jeg mærker nok, at du har faaet en Skilling mere, end du kan æde op.

Hen-

Henrich. Mine Penge ere ikke flere end jeg jo kan tælle dem.

Pernille. Jeg tvivler ikke paa, at du jo deler den halve Part med mig.

Henrich. Jeg vil give dig mit halve Hjerte.

Pernille. Jeg tager heller en eneste af dine Ducater end dit hele Hjerte.

Henrich. Fy! fy! det er en Skam at være saa pengegjerrig.

Pernille. Jeg mener, at jeg haver retmæssige Pretensioner paa de halve Penge. Hvad mener du vel, at Republiquen reflecterer paa dine Recommendationer? Vedst du ikke, at de fleste Ting drives ved Fruentimmer i Verden? Du maa være forsikkret om, at alle de, som have givet dig Penge for at recommendere deres Personer, have ikke andet betegnet dermed, end at du, som tjener, skulde betjene dig af Pigen, som haver mest Gehør udi Huset.

Henrich. Jeg vil gjerne betjene mig af dig udi andre Ting, men ikke udi Statssager; thi derudi spørger jeg Ingen til Raads.

Pernille. Jeg troer nok, at du er en stor Statsmand!

Henrich. I det ringeste har jeg ladet see Prøver derpaa ved denne Lejlighed; thi dette hele Væsen vil Ingen blive til Nytte, uden mig alene; thi Republiquen vil kun blive forvirret af disse mange

underlige Forſlag, og Skriveren vil faae en Ulykke i ſine Fingre, naar han ſkal regiſtrere alle de Projecter, ſom ligge under Bordet.

Pernille. Har her da været ſaa mange Projectmagere i Dag?

Henrich. Nej ikke ſaa mange; thi alle de Forſlag, ſom ligge under Bordet, ere af en eneſte Mands Hjerne.

Pernille. Han maa da have en Fandens ſtor Hjerne.

Henrich. Ja den maa i det ringeſte være noget ſtørre end Skriverbordet, thi der var ikke Rum til dem paa Bordet, derfor maatte vi lægge dem paa Gulvet.

Pernille. Jeg mener, man kunde have lagt dem paa Gulvet tilſammen.

Henrich. Nej Tak! Her ligger nogle paa Bordet, ſom ere af ſtor Vigtighed og Nytte; der er blandt andet Recepter udi diſſe tre ſmaa Flaſker, hvoraf den ene kan være dig til ſtor Gavn, hvis du ſtjæler dig en Doſis af 50 Draaber deraf.

Pernille. Hvad kunde den være mig til Gavn?

Henrich Jo viſt, den haver den Kraft, at den kan ſkaffe dig din Ære tilbage.

Pernille. Ej du Slyngel! hvem har berøvet mig min Ære?

Henrich Det veed jeg ikke, Pernille! Jeg ſiger kun, at Recepten har ſaadan Kraft. Per-

Pernille. Og jeg har en Recept, ſom curerer for Kaadmundighed; den beſtaaer i et Par Örefigen.

Henrich. Du taler noget driſtig til en Mand, ſom gaaer med 25 Specieducater i ſin Lomme. Men Galſkab til Side! jeg kaldte paa dig efter Ordre, at du ſkulde være mig behjelpelig med at tage Bordet ind, og føre alle diſſe Sager bort. Du maa ſee til, at de tre Flaſker fornemmeligen blive vel forvarede; thi Republiquen agter at bruge noget af dem i Dag.

Pernille. Men alvorlig at tale, hvortil kan de nytte?

Henrich. Spørg mig ikke derom, Pernille! mit Hoved er ganſke kruſet af de mange underlige Forſlag, ſom have været oplæſte i Dag.

Pernille. Jeg er bange for, at Ingen vil lide mere derved end Republiquen ſelv.

Henrich. Jeg ligeledes: det ſeer jeg allerede, at den hele Stad er bleven ligeſom forvandlet til en ſtor Daarekiſte.

Pernille. Det gaaer ikke anderledes til, naar man giver Projectmagere Tøjlen.

Henrich. Tiden vil lære, hvad videre deraf vil blive.

Pernille. De Projecter, ſom ligge under Bordet, ere i mine Tanker de beſte; thi der er Papir for et Par Mark i det ringeſte.

Henrich. Due de ikke til andet, saa kan de tjene dig i Kiokkenet til at stege Lax paa. Men lader os gjøre rent, og bære Sagerne ind.

Tredie Act.

Første Scene.

Leander. Leonora. Pernille.

Leander. Jeg troer nok, at jeg bliver en sand Spaamand; thi mig synes, at Republiquen var gandske ude af Humeur, da jeg forlod hende.

Leonora. Mig synes og det samme; thi hvorvel hun vilde ikke lade sig mærke med nogen Misfornøjelse, kunde hun dog ikke berge sig saa vel, at jeg jo blev en Forvirrelse vaer udi Sindet.

Pernille. Hvad det ikke er, saa vil det blive; især naar det, som hun har indtaget af de tre Flasker, begynder at operere.

Leander. Tog hun da ind paa engang alle tre Doses?

Pernille. Ja vist, det var efter Projectmagerens Raad. Men hvorledes begegnede hun Monsjeur Leander denne Gang?

Leander. Med Koldsindighed, dog ikke udi den Grad som tilforn; thi det syntes undertiden, at

Hun

hun vilde lade see Venlighed mod mig, hvis hendes Interesse vilde tillade hende saadant.

Leonora. Hun vil nok inden kort Tid lære at kjende, hvorudi hendes sande Interesse bestaaer.

Pernille. Ja jeg haaber, at hun vil blive en Dødsfiende af de Projectmagere, som hun tilforn har sat saa stor Pris paa.

Leonora. Har du seet nogle af de indgivne Projecter?

Pernille. Nej, men jeg har hørt af Henrich, at mange af dem skal være ravgalne. Jeg kan og mærke det paa Skriveren; thi han seer ganske forvirret ud. Han gaaer smilende frem og tilbage med sin Tobakspibe udi Munden, og jeg saae ham engang tage en Pris Sand af Sandbøssen i Steden for af Tobaksdaasen. Et eneste galt Project kan gjøre en ærlig Mands Hoved kruset, hvad maa da ikke saa mange gjøre, som komme ind paa engang?

Leander. Er da allerede saa mange indkomne?

Pernille. Herman von Bremens Projecter kan alene gjøre et maadeligt Vognlæs.

Leander. Herman von Bremen? det er jo den, som man kalder den politiske Kandestøber?

Pernille. Ja den selv samme. Den Karl kan ligesaa hastig gjøre et politisk Forslag, som jeg kan kaage et Æg.

Leander. Jeg gad nok seet et af dem.

Per-

Pernille. Monſjeur kan gjerne faae dem alle at ſee; thi jeg har forvaret dem under Retterbænken i Kjøkkenet udi tvende ſtore Bylter. Henrich ſelv, hvor taabelig han er, moqverer ſig derover; thi han ſagde, at de kan komme mig til Nytte i Kjøkkenet, for at ſtege Lax eller Fleſk paa.

Leander. Hvor taabelig han er, ſaa har han dog vidſt at føre ſig denne Handel til Nytte.

Pernille. Det er viſt nok; thi han gaaer med 25 Ducater udi Lommen, ſom jeg nok vilde affilourere ham. Men jeg maa lidt ind og ſee, hvorledes det er med Republiqven, og hvorledes hun befinder ſig efter de indtagne Doſes.

Anden Scene.

Leander. Leonora.

Leonora. Min kjere Leander! kunde Han ogſaa ikke hitte paa at gjøre et Statsproject, for at inſinuere ſig og at befordre vor Kjærlighed?

Leander. Jeg kunde maaſke ligeſaa vel hitte paa noget ſom en anden, men juſt den Kjærlighed, ſom jeg bærer til Jomfruen, foraarſager, at jeg ikke kan overtale mig til at bedrage Hendes Moder.

Leonora. Mener Han, at alle diſſe Projectmagere ere Bedragere?

Leander. Den ſtørſte Del deraf; thi endſkiøndt de Alle vidne, at de alene ſigte til det almindelige Beſte,

Beſte, ſaa er dog egen Nytte Hjulet, hvorved de drives; deſlige Folk ere liſtige Bedragere. Nogle andre ere taabelige Bedragere; thi de bedrage ſig ſelv tillige med andre: blandt de ſidſte kan jeg regne ſaadanne ſom Herman von Bremen, hvilke ere Statsmænd udi deres egen Indbildning, og af lutter Taabelighed fatte høje Tanker om ſig ſelv, holdende alting for dem at være let og mueligt, ſaaſom de ikke ſee en Ting længere end til Barken.

Leonora. Det er dog ſælſomt, at man efter ſaa mange Exempler ikke lærer at tage ſig vare for ſlige Folk.

Leander. Exempler gjelde ikke altid, min kjære Jomfru! man ſeer jo, endſkiøndt alle de, for Exempel, ſom have givet ſig ud for at være Guldmagere, ere befundne at være Bedragere, ſaa gives dog ſtedſe de, ſom bedrage og lade ſig bedrage paa ny. Men der kommer Henrich; han er jo ganſke vred.

Tredie Scene.

Leonora. Leander. Henrich. Siden Novatianus og Leerbeutel

Henrich. Jeg vil ikke have med Jeres Sager at beſtille, I forbandede Karle! Jeg vil ikke være Jer Dommer, jeg kan ej heller være det; thi den Enes Ja er ſaa godt ſom den Andens Nej.

Leo-

Leonora. Hvad fattes Dig Henrich?

Henrich. Det er tvende Perſoner, ſom gjorde Allarm her for en Time ſiden. Nu kommer de igjen. Begge beraabe ſig paa et Project, ſom er indgivet. Begge give ſig ud for Forfattere deraf. Den ene ſiger, at den anden har fraſtjaalet ham det. Men ſee! der kommer de, og undſee ſig ikke ved at gaae lige ind.

Novatianus. Det er jo et ſkammeligt Stykke, at ville gjøre en anden Mands Arbejde til ſit eget.

Leerbeutel. Det ſkal ingen ærlig Mand ſige mig paa. Jeg trænger ikke til Andres Hjelp. Jeg kan hitte paa mere end det.

Novatianus. Jeg troer det nok; Du kan hitte paa Skjelmſtykker.

Leerbeutel. Jeg kræver til Vidne, at han har ſkjeldet mig ud for en Skjelm.

Henrich. Ej Messieus! hav Reſpect for Republiqvens Hus; hvis I vil ſlaaes, ſaa maa I gaae ud paa Gaden.

Novatianus. Hvad jeg har ſagt paa ham, vil jeg med Eed bekræfte.

Leerbeutel. Hvad han har ſagt paa mig, vil jeg beviſe med Eed, at det er Løgn.

Henrich. Ej! ſaa gaaer det jo lige op. I tillades at ſværge paa, at han har gjort et Bedrageri; og ham tillades at ſværge paa, at Eders Beſkyldning er falſk.

No-

Novatianus. En Bedrager maa ikke tillades at ſværge.

Leerbeutel. Du eſt ſelv en Bedrager.

(De faae hinanden udi Haaret, Henrich gaaer imellem, og bliver barſket af dem begge, til han falder paa Gulvet. De løbe ud.)

Fjerde Scene.

Leonora. Leander. Henrich.

Henrich. Vier kun I Tingſtude! I ſkal faae en Ulykke for at have handlet ſaaledes med Republiqvens Tjener.

Leander. Hvis Du ved denne Lejlighed har faaet nogle Penge, ſaa har Du ogſaa faaet nogle Vare. Men hvilken af dem, mener Du, har Ret?

Henrich. Nu er jeg ſaa forſlagen, at jeg ikke har Hoved til at dømme udi Sager; det kan jeg alene ſige, at ingen af dem havde Ret til at ſlaae mig. Men jeg undrer mig over, at Monſieur Leander ſtod ſaa ſtille, uden at hjelpe mig.

Leander. Jeg er gandſke uden for Sagen; men det er andet med Dig, ſom eengang har paataget Dig at være Projectmagernes Advocat.

Henrich. Vil Ingen tage min Sag an, ſaa ſkal jeg nok hevne mig ſelv.

Leander. Det vil jeg ikke raade Dig. Man kan ved ſaadan Lejlighed faae at vide, at Du har

taget

taget Penge af Sollicitanterne. Det er derfor beſt, at Du ſtiltiende beholder Huggene med Pengene.

Henrich. Jeg faaer da at ſikke mig derudi, beder ogſaa, at Monſieur ej heller lader ſig mærke dermed.

Leander. Jeg ſkal intet tale derom.

Henrich. Jomfruen er og ſaa god at tie, om det er Hende, ſom et Fruentimmer, muligt.

Leonora. Jeg kan nok tie ſaavelſom en Anden.

Henrich. Men der ſeer jeg Pernille. Jeg maa gaae min Vej. (Han gaaer.)

Femte Scene.

Pernille. Leonora. Leander.

Pernille. Mig ſyntes at her var Klammeri; men jeg ſeer, at alting er ſtille.

Leonora. Her er alting godt; men hvorledes ſtaaer det til inde?

Pernille. Jeg kan endnu ikke ſig noget derom. Republiqven har indtaget 3 Doſes at ſvede paa; hvorledes hun vil befinde ſig derefter, maa Tiden lære. Jeg vilde ikke laane hende min Mave; thi ſkulde jeg nødes til at indtage ſaa mange politiſke Doſes paa eengang, gjorde jeg først mit Teſtamente.

Leonora. Ligger hun paa Sengen?

Pernille. Ja, og nyeligen, førend jeg gik ud, var hun falden udi en Slummer, hvorudover, da

jeg

jeg hørde den Allarm her udenfor, trinede jeg ud af Stuen, for at advare Folk, at de ſkulle være ſtille. Men hvad var her at beſtille? thi jeg troer ikke, at Monſieur Leander var kommen i Klammeri med Jomfruen.

Leonora. Der var Tviſtighed imellem to Projectmagere. Den Ene beſkyldte den Anden at have ſtjaalet ſit Project. Henrich paatog ſig at forlige Sagen, og blev rigeligen betalt for ſin Umage.

Pernille. Jeg mærker, at han bruger alle Konſter, for at fortjene Penge.

Leonora. Viſt, han lader ſig rigeligen betale, nu med Penge, nu med Vare. Det er beſt at Du løber ind igjen, for at ſee til min Moder; thi man maa ikke lade hende være alene.

Pernille. Det er ſandt nok; thi mig ſyntes, at hun drog Aanden noget ſtærkere end hun plejer. Mig ſynes og, at hun kalder mig; jeg maa ſtrax ind.

(Kommer ſtrax igjen ud med Republiqven.)

Sjette Scene.

Leander. Leonora. Republiqven. Pernille.

Republiqven (underſtøttet af Pernille.) Ach, ach! jeg er i en elendig Tilſtand.

Leander. Hvorledes er det min kjære Frue?

Republiqven. Ach gid de Projectmagere faae en Ufærd!

Pernille. Alle vil ride paa den ſtakkels Republiqve.

Re-

Republiqven. Ach, ach! jeg kan ikke mere.

Leander. Hvorledes befinder Fruen ſig da?

Republiqven. Ach min kjære Monſieur Leander! gid jeg havde fulgt Hans Raad og bortviiſt alle de Projectmagere, ſom ſigte kun til at forvirre alting, for at befordre deres egen Intereſſe.

Leander. Nu maa vi alene tale om, hvorledes Republiqven kan hjelpes til Rette igjen.

Republiqven. Ach! der er ingen Redning for mig. Mit Hoved er gandſke kruſet, og mit Hjerte ſidder mig op i min Hals af Qvalme og Beængſtelſe. En ſaadan Forvirrelſe har diſſe Doſes bragt udi min Mave.

Leander. Man maa bruge Raad i Tide.

Republiqven. Ingen Lægedom kan hjelpe mig; havde jeg kun ſaa lang Tid, at jeg kunde gjøre mit Teſtamente.

Leander. Fruen maa ikke ſaaledes fortvivle; maaſkee at jeg ved et ringe Middel kan hjelpe Hende til Rette igjen.

Republiqven. Der vil meget til. Der vil meget til.

Leander. Ikke ſaa meget; Maven vil renſes, og det Surdej, ſom Projecterne have foraarſaget, maa til Dørs.

Republiqven. Er jeg nu iſtand til at tage nogen Vomitiv ind?

Le-

Leander. Jeg har et lidet Inſtrument eller Machine, hvorved ſaadant uden Beſværlighed kan gjøres.

Republiqven. Ach! jeg er ſaa bange, at . . .

Leander. Vil kun Fruen have Tillid til mig. Jeg giver mig ikke ud uden for det, ſom jeg kan præſtere. Lader os ſtrax gaae ind.

Republiqven. Ach, ach! det bliver jo værre og værre.

Leander. Hun ſlaae ſig lidt til Taalmodighed!

Republiqven. I maa ledſage mig; thi jeg kan ikke ſtaae paa mine Ben.

(Pernille og Leander tage hende under Armen, og Leander gaaer alene ind med hende.)

Syvende Scene.

Pernille. Leonora.

Leonora. Ach Pernille! jeg tænkte nok, at det vilde ſaa gaae til. Ach! det er en Ynk at ſee.

Pernille. Giv Jer tilfreds, Jomfru! hvis Fruen forvinder denne Svaghed, ſaa vil Jer Kjærlighed, og den Forbindelſe, I har gjort med Monſieur Leander, derved beſtyrkes.

Leonora. Men der ſynes ingen Redning at være for hende.

Pernille. Jeg mener jo; hvis Monſieur Leander kan ved den Machine, ſom nedſjunkes udi Halſen,

ſen, faae Projecterne til Dørs, førend de rodfæſte ſig og komme udi Blodet, kan alting blive godt.

Leonora. Mener Du det Pernille?

Pernille. Jeg baade mener og veed det. Man kan jo ved ſaadant hindre, at end Rottekrud eller andet Gift, ſom er indtaget, ingen Skade kan gjøre.

Leonora. Men jeg er bange, at diſſe Projecter ere giftigere end Rottekrud.

Pernille. De ere vel ikke et Haar bedre; men naar man faaer dem ud af Maven, maa de raſe ſaa meget ſom dem lyſter. Jeg for min Part anſeer denne Hendelſe ſom den eneſte Redning for Familien.

Leonora. Ach! gid man ved dette Middel kunde bringe min Moder til Rette igjen! thi endſkjøndt hun har været mig imod i denne Forbindelſe med Leander, ſaa elſker jeg dog hende meer end noget Barn kan elſke ſin Moder.

Pernille. Hun bliver nok cureret; thi Projecterne maa ved betimeligt Vomitiv herud, om end alle Herman von Bremens Forſlag vare komne i Maven. Sindet, ſom I hører, er allerede cureret, i det at hun har fattet Afſky for Projectmagere, ſom hun tilforn havde ſat ſtor Pris paa. Men der kommer Henrich. Han ſeer gandſke forſtyrret ud.

Dt=

Ottende Scene.

Henrich. Pernille. Leonora.

Henrich. Ach, ach! det var forſkrækkeligt at ſee.

Pernille. Hvad er det Henrich?

Henrich. Tal ikke til mig; jeg er færdig at beſvime.

Pernille. Hvad er det da?

Henrich. Monſieur Leander lod nedſjunke en liden Blykugle udi Republiqvens Hals; ſtrax derpaa begyndte hun at brække ſig, og det med ſaadan Heftighed, at baade jeg og han tænkte, at hun ſkulde døe imellem vore Hænder.

Leonora. Kom der da meget fra hende?

Henrich. Ja viſt, jeg har aldrig ſeet ſaa heftig en Bryden paa eengang.

Leonora. Hvorledes ſeer det ud?

Henrich. Det ſeer ſaa buntet, ſaa politiſk og ſaa djævleblendt ud, at ethvert enfoldigt Menneſke maa grues ved at anſee det.

Leonora. Vel nok er det, at det er kommet ud. Det kan raſe i Vandbekkenet ſaa meget ſom det vil. Men i hvad Tilſtand var min Moder, da Du gik ud?

Henrich. Hun har fundet ſtor Lettelſe for Hjertet; men haver ſtærk Hovedpine.

Pernille. Den vil ſnart ſtilles; thi det kan ikke være andet, end at ſaa ſtærk Brækken jo maa foraarſage Hovedpine.

Hen-

Henrich. Monſieur Leander, ſom i alting nu agerer Doctor, gav hende Hovedvand at lugte til, og tillige bandt en Serviette ſtærk om hendes Hoved.

Leonora. Jeg havde ikke tænkt, at han kunde agere ſaavel Doctor.

Henrich. Jo viſt; men der kommer baade Patienten og Doctoren.

Niende Scene.

Republiqven. Leander. Henrich. Pernille. Leonora.

Republiqven (med en Serviette om Hovedet.) Min kjære Monſieur! jeg kan ikke nok udſige, hvilken Obligation jeg har for Ham; Han har virkelig redet mit Liv; thi jeg begynder igjen at reſpirere, og Hovedpinen ſagtes meer og meer.

Leander. Det er mig ikke en liden Glæde at have contribueret til Fruens Sundhed igjen.

Republiqven. Han haver cureret ikke alene mit Legeme, men endog mit Sind, i det han har bragt mig af Vildfarelſe, og indprentet mig de rette Tanker, ſom jeg bør have om Projectmagere, hvilke gemenligen ikke ſigte til andet, end til Egennytte, og bygge Caſteller i Luften, hvorved Republiqven forvirres.

Henrich. Mig ſynes, at der er Nogen udi Gangen. Jeg maa ſee ud, hvem det er.

Re-

Republiqven. Hvis det er Nogen, ſom vil tale med mig, ſaa er det nu ikke belejligt.

Henrich. Det er Herman von Bremen, ſom forlanger at tale med Republiqven.

Pernille. Ach lad ham komme ind, jeg har ſtor Lyſt til at narre ham: jeg vil med Fruens Permiſſion give mig ud for Republiqven.

Tiende Scene.

Meſter Herman. Perſonerne af forrige Scene.

Herman. Jeg veed ikke, hvilken af de tvende Damer er Republiqven.

Pernille. Det er jeg, kjender Han ikke Republiqven bedre, min gode Meſter Herman?

Herman. Man kalder mig Meſter Herman, efterdi jeg udi min Ungdom har øvet en Profeſſion.

Pernille. Jeg veed det nok, men denne Meſter- eller Magiſter-Grad er en Plet, ſom man aldrig kan aftoe.

Herman. Her udi Weſtphalen øver jeg mig alene udi politiſke Sager.

Pernille. Jeg veed det nok. I Hamborg ſtøbte Han fordum Fade og Tallerkener, men her omſtøber Han Riger og Republiqver.

Herman. Man ſkal derfore ikke regne hvad jeg har været, men hvad jeg nu omſtunder er.

Pernille. Det er ret nok; jeg vil derfor give Ham al den Ære, ſom Han fortjener.

Herman. Folk raadføre ſig her med mig udi Statsſager, og jeg kan ſige, uden at roſe mig, at de befinde ſig ikke ilde ved mine Raad; thi jeg ſeer dybt ind udi Sagerne.

Pernille. Man kan ſee paa Hans Anſigt, at Han er en ſtor Statsmand. Men hvad er Hans Ærende?

Herman. Jeg er kommen, for at høre, om Republiqven har examineret nogle af de Projecter, ſom jeg har indgivet.

Pernille (ſagte til Henrich) Slaa Porten udi Laas, at han ej kan komme ud. (høit) Ja nogle af dem ere examinerte og befundne excellente.

Herman. Det er mig kjært. Jeg haaber, at de alle ſkal ſtaae deres Prøve: man ſkal deraf kunne ſee, at En kan være en duelig Statsminiſter, uden at have lært Latin eller Græſk.

Pernille Intet er viſſere. Det kommer alt an paa Naturens Gaver.

Herman. Hvad ſynes Republiqven om det førſte Project, ſom er tegnet No. 1?

Pernille. Jeg kan ikke erindre, hvilket var det førſte: Henrich, ſpring ind og hent os de to ſtore Papir-Bylter.

Henrich. Hvor ligge de?

Per-

Pernille. De ligge under Retterbænken i Kjøkkenet.

Herman. Under Retterbænken udi Kjøkkenet! hvad vil det sige?

Pernille. Det vil saa meget sige, at de fortjene ikke at forvares udi andet Archiv.

Herman. Jeg mærker, at Fruen vil drive Spot med mig. Det er ikke smukt.

Pernille. Det er end mindre smukt, at en Kandestøber vil give sig ud for en Statsmand.

Herman. Jeg sværger ved Richelieu, Mazarin, Alberoni ꝛc. at jeg lader mig ikke narre.

Pernille. Og jeg sværger ved Ulspejl, Harlequin, Polichinello ꝛc. at I skal narres. Kom hid Henrich med Bylterne. Han skal bære dem hjem paa sin egen Ryg. Monsieur Leander maa komme os til Hjelp, om han vil gjøre Modstand.

Herman. Gevalt, Gevalt!

Henrich. Hold Din politiske Mund, eller Du faaer saa mange Hug, som Dit Liv kan taale.

(Henrich hænger ham om Halsen begge Bylter paa Ryggen.)

Herman. Ach ach! det skal ikke blive uhævnet.

Pernille. Giv ham nu et godt Bagslag, Henrich! til Afsked for alle de Forslag, som han har givet os.

(Henrich sætter ham Foden for Ryggen)

Herman. Au, au, au!

(Han gaaer ud med nedslaget Hoved, og tæller til 20.)

Ellevte Scene.

Republiqven. Leander. Leonora.
Pernille. Henrich.

Republiqven. Det var noget plumpt, Pernille!

Pernille. Nej. Nu kan han fortælle det til Andre af hans Conſorter, ſaa have vi dem ikke meer paa Halſen.

Republiqven. Jeg mærker at det er et Bedrageri.

Leander. Man kan ikke holde dem alle for Bedragere, thi Mange bilde ſig ſelv ind at være det, ſom de ikke ere, og viſe de høje Tanker, de fatte om ſig ſelv, juſt af Uvidenhed; thi jo mere uſkjønſom En er, jo lettere kommer alting ham for: Skarpſindige Folk derimod, ſom ſee dybt ind udi Sagerne, og mærke de Knuder, ſom derudi ligge ſkjulte, driſte ſig ikke at røre derved. Heraf kommer det, at man gemeenligen finder ſtørſt Activitet hos de førſte, ſaaſom de af Uvidenhed holde alting gjørligt. De ſidſte derimod paſſere for uduelige og frygtſomme, og derfore ofte anſees med Foragt, da dog deres Frygtſomhed og liden Reſolution grunder ſig paa deres Indſigt udi Sagerne, og er Bevis paa deres Skjønſomhed.

Republiqven. Han taler ſom en fornuftig Mand. Jeg vil herefter tage mig vare for Projectmagere.

Leander. Fruen maa dog ſee til, at Hun gaaer

en

en Middelvej herudi, saa at Hun ikke henfalder til Extremiteter; thi det kan være ligesaa skadeligt at forkaste alle Projecter, som at antage dem alle: man maa udlede Hveden blandt Klinten. Hvis man plat forkaster alle Forslag, drister sig Ingen at gjøre dem, hvorved mangt et nyttigt Project kan blive qvalt udi Fødselen, og gamle Vildfarelser og Fejl, som behøve Reformation, fæste Rødder: alene maa man intet sætte i Værk, førend det er noje examineret; thi det daarligste Project kan ofte have den beste Apparance.

Republiqven. Jeg vil og skal i dette, som i andet, efterfølge Hans Raad, og saasom Han har cureret mig, saa vil jeg og være Hans Doctorinde, og curere Ham, ved at rydde af Vejen de Stene, som have forhindret Ham at komme til sit Maal, det er til Besiddelse af min eneste Dotter og Arving, som Han bærer Kjærlighed til. — Kom hid Leonora og giv ham Din Haand. — Nu haaber jeg, at I ere fornøjede, ligesom jeg paa min Side er ikke desmindre. Lader os nu gaae ind og gjøre Anstalter til Eders Bryllup.

(Leander og Leonora kysse paa hendes Hænder og takke.)

Henrich (saae.) Jeg derimod er ikke saavel fornøjet; thi mit Regiment er til Ende, og min Næring, som flød af Byens Galskab, er forsvunden, saa at jeg af en Agent eller Factor er forvandlet til en slet og ret Lakej igjen.

Tolvte Scene.

Arv. Personerne af forrige Scene.

Arv (faldende paa Knæ for Republiqven.) Ach naadige Frue! jeg beder om Ret.

Republiqven. Hvad Uret er Dig vederfaret?

Arv. Henrich har taget en Sølvpenge fra mig.

Henrich. Saadant tilstaaer jeg, og mener derudi at have gjort som en tro Tjener; thi saasom han dermed har ladet sig bestikke af en Projectmager, saa har jeg confisqveret den paa Republiqvens Vegne.

Republiqven. Derudi har Du gjort vel, Henrich!

Arv (grædende.) Ach! skal jeg da miste min Sølvpenge?

Republiqven. Du skal ikke alene miste den, men ogsaa Din Tjeneste.

Henrich. Han har ikke bedre fortjent, naadige Frue!

Pernille (til Henrich.) Du fortvivlede Skjelm! tør Du, som est mest skyldig, gjøre Dig til Anklager?

Henrich (til Pernille.) Hør Pernille! der har Du den halve Del af Ducaterne: hvem er jeg nu?

Pernille. Du est en tro og ærlig Tjener: (til Republiqven) hverken jeg eller Henrich drister os til at bede for Gaardskarlen; thi en Tjener bør have rene Hænder. Er det ikke sandt Henrich?

Hen-

Henrich. Visselig. Jeg har skikket mig saa udi Republiqvens Tjeneste, at jeg kan dse med en god Samvittighed.

Pernille. Jeg min Tro ligesaa.

Republiqven. Jeg vil haabe det samme. Kom lad os gaae ind.

(De gaae ind, og Arv følger med grædende.)

Leander (til Spectatores.)

Jeg vil tie med denne Historie for Pernilles Skyld. Man seer ellers heraf Sanden at være, som Ordsproget lyder, at man lader de smaa Tyve hænge, og de store gaae frie.

Over Republiqven.

Det er unægtelig Skade, at Holberg ikke i en lykkeligere Periode af ſit Liv lagde Haand paa dette ham ſaa værdige Værk, at ſkrive en egen Comedie blot for at drive Spot med Projectmagere; rimeligviis vilde han da have truffet en lykkeligere Form dertil, end denne ſkjæve allegoriſke, ſom, endog den ækle Opløsning uanſeet, i ſaa mange Henſeender vanhælder dette paa comiſke og ſatyriſke Ideer i øvrigt ſaa frugtbare Æmne. Ogſaa ſynes han ſelv at have havt nogen Forkjærlighed for dette Stykke, hvorom han i ſin 447 Epiſtel ſiger: "derudi ſkjemtes med Projectmagere, ſom gjøre egennyttige Forſlag, hvilke de beſmykke med Statens Nytte; de ſamme give ſig ud for Statsmedici, for at curere de Svagheder, hvoraf et Societet laborerer, men det gaaer dem ligeſom Quakſalvere, hvis Medicin er værre end Sygdommen. Dette Skueſpil er mere for Øinene end for Ørerne." Maaſke vilde det heller ikke være gandſke uden Grund at formode, at den korte Slutningsſætning ſkal indeholde en Slags Selvtrøſt over dette Skueſpils maadelige Lykke, da det, uagtet Hovedrollen deri var i den af alle Kjen-

dere

dere saa beundrede Mad. Linkwitzes Hænder, i Følge den alsiske Fortegnelse ikke oplevede uden to Foreſtillinger, og neppe nogensinde vil igjen komme paa noget Theater.

Da Undertegnede juſt i disſe Dage i ſin lærde og ſmagfulde Ven Herr Rector Niſſens Bidrag til hans grædske poetiſke Anthologies Fortolkning, har fundet den Yttring, at Philocleon i Ariſtophans Bremſer kan anſees, ſom Originalen for Holbergs Herman von Bremenfeld, og da dette ved hans Lyſtſpil af dette Navn ikke kan have været Tilfældet, da han i ſin tredie latinſke Epiſtel erklærer ſig den Tid kun at have gjennemlæſt tvende af Ariſtophans Comodier, Skyerne, ſom han i ſin Rasmus Montanus og flere Steder ſaa vel har nyttet, og Plutus, hvorefter han ſelv udarbeidede et Skuespil; og da ſamme Perſon atter forekommer i dette Lyſtſpil, og Holberg i ſin 212 danſke Epiſtel (udgivet 1750) kortelig recenſerer Ariſtophans betydeligſte Stykker, ſom han altſaa maa have læſt efter, at han ſkrev ovennævnde latinſke Brev, ſaa, hvorvel Bremſerne i nysnævnte Epiſtel ikke omtales, troede Undertegnede dog at burde ſammenligne Philocleon deri med Meſter Herman; men ſaa umiskjendelig, ſom man deri gjenfinder Originalen til Perrin Dandin i Racines Plaideurs, ſom Forfatteren og ſelv vedgaaer at være en Efterligning af Bremſerne, og ſaa meget der end kunde friſte til, at udlede Ewalds Harlequin

Pa=

Patriot fra ſamme Stamme, er han ikke iſtand til at gjenkjende de Herman von bremenſke Familietræk deri.

Ligeſom man i øvrigt i Holbergs ældre Skueſpil beſtandig gjenfinder Caracter og Ideer af hans Peder Paars, ſaaledes bære disſe ſenere ſtærke Spor af deres nøje Slægtſkab med hans Niels Klim, og ſynes ikke ſjelden at være Affødninger af denne, ſaaledes kan man neppe læſe dette Skueſpil uden at erindres om, hvad der i hiin ſatyriſke Roman ſiges mod Projectmagere, og deres Henſigter. En herlig Original til disſe Narre, ſom Holberg neppe har tabt af Minde, ſkjøndt han vel ikke ſaa umiddelbar har havt den for Øje, er den høiſt pudſeerlige Ormin i Molieres Fortrædelige, et Skueſpil, ſom i ſamme Tidspunkt, ſkjøndt kun to Gange blev givet paa den danſke Skueplads.

K. K.

Sganarels Reise

til

det philosophiske Land,

Comedie i een Act.

Perſonerne.

Sganarel.

Leander.

en gispende Philoſoph.

en heraklitiſk Philoſoph.

en democritiſk Philoſoph.

den ſubtile Doctor.

en Aſtrologus.

en ſkeptiſk Philoſoph.

Lucie.
Margarethe. } trende Philoſophhuſtruer.
Agatha.

Poliphemus.

en Doctor Medicinæ.

Første Scene.

Sganarel (alene, med oprakte Hænder.)

Himmelen ſkee Lov, at vi endeligen efter ſaa megen Beſværlighed ere komne til den forlangte Stad, hvor vi agte at fæſte Bolig. Hvad kan være behageligere, end at boe iblandt lutter Philoſopher, hvor vi faae intet uden Visdom at høre. Jeg er træt og udmattet af Rejſen; men naar jeg ſtiller mig for Øjne, at det forønſkede Maal er lykkeligen naaet, ſynes mig, at jeg faaer nye Kræfter igjen. Min Herre Leander, ſom med Rejſetøjet er udenfor Porten, har ſkikket mig hid for i Vejen, at betinge Herberge. Men jeg ſeer her ingen Folk; det er ſaa ſtille, ſom det kunde være Nat. Saadant holder jeg for Bevis paa god Skik og Orden. Jeg maa derfor banke paa første Port, for at faae Nogen i Tale.

(Han banker paa.)

Anden Scene.

Sganarel. En Philoſophus (med et langt Skjæg.)

Sganarel. Der ſeer jeg En komme. Visdommen ſtaaer afmalet i hans Pande. — Hr. Magiſter tager ikke ugunſtig op, at jeg ſpørger Ham, om

Han

Han intet Herberge veed for tvende fremmede Perſoner. (Philoſophen ſvarer intet, men gisper alene.) Hr. Doctor! gav Han maaſke ikke Agt paa mit Spørsmaal? (Philoſophen tier, og gisper igjen.) Jeg ſpurgte, om Han ikke veed et godt Herberge for tvende rejſende Perſoner. (Philoſophen gispende 3die Gang, ſeende paa Solen, ſiger.)

Philoſophen. Efter Solen maa Klokken være 9.

Sganarel. Jeg ſpørger hverken om Klokken eller Solen; jeg ſpørger om et Herberge. (Philoſophen gisper fierde Gang, og gaaer ud, Sganarel gisper efter ham.) Hvis denne Karl ſkal være en viis Mand, ſaa er han ikke til nogen Nytte, ſaaſom han taler ikke, men gisper Visdommen ud; men jeg maa ſee til, at jeg faaer fat paa en Anden, ſom taler lidt meer, og gisper lidt mindre (Han banker paa en anden Dør.)

Tredie Scene

Sganarel. En heraklitiſk Philoſophus.

Philoſophen. Har Han noget at tale med mig?

Sganarel. Jeg er en fremmed Perſon, ſom tilligemed en fremmed Herre er kommen til denne Stad, efter en beſværlig og møjſom Rejſe. Vi have med Taalmodighed udſtaaet alle de Ulejligheder, ſom Rejſen har ført med ſig, i Haab at . . . (Philoſophen hyler og græder.) De Taarer, ſom Herr Doctor fælder, ere Prøver paa Hans Ædelhjertighed

hed og Medlidenhed, men nu er alting forglemt, efterdi = = (Philoſophen hyler igjen) Jeg ſiger, at Alting er forglemt. Nu forlanger jeg alene, at Hr. Doctor vil beviſe os denne Tjeneſte, at ſkaffe os et godt Herberge for Betaling. (Philoſophen hyler igjen.) (Sagte) denne Mand er jo ligeſaa gal, ſom den Første.

Philoſophen. Hvad mener I ved den Første?

Sganarel. Den første Mand, ſom jeg her anmodede om det Samme, ſvarede mig noget hen i Taaget, ſaa at jeg blev gandſke forvirret derover.

Philoſophen (hyler igjen, og Sganarel efteraber ham.) I ſiger, at I blev gandſke forvirret derover?

Sganarel. Ja viſt; kunde jeg vel andet, naar = = (Philoſophen hyler igjen, og Sganarel ſteder ham for Rumpen, og de hyle begge tillige.) Nu kan Du have Aarſag til at hyle. Hvilke forbandede Grimacer disſe Philoſophi have! Men der ſeer jeg en Anden gaae over Gaden. Han ſeer glad og tækkelig ud. Af ham vil jeg nok faae Oplysning om dette Kogleri.

Fjerde Scene.

Sganarel. En democritiſk Philoſophus.

Sganarel. Maa jeg tale et Ord med Hans Højærværdighed?

Philoſophen. Ja gjerne, ſaa længe ſom Han lyſter.

Sganarel (ſagte.) Denne Mand er gandſke maneerlig. (høit.) Jeg har her havt ſærdeles Hændelſer.

Phi-

Philosophen. Hvi saa?

Sganarel. Jeg har talet her med tvende Philosopher. Jeg spurgte den Første, om han ikke vidste noget Herberge, men i Stedet for at svare paa mit Spørsmaal, gispede han, og omsider sagde, at Klokken var 9; mon den Mand kan være rigtig i Hovedet?

Philosophen. Ha ha hi hi ha ha ha = = =

Sganarel. Ja, Hr. Magister har nok Aarsag at lee deraf; jeg kan selv ikke bare mig for Latter, naar jeg tænker derpaa (De lee begge tillige.)

Philosophen. Men hvad Svar fik I af den Anden?

Sganarel. Den Anden hylede ved hvert Spørsmaal, og græd, som han var pidsket.

Philosophen. Ha ha ha hi hi ha ha = = = =

Sganarel. Mig synes, han var nok saa gal, som den Første. (De lee atter stærkt tillige.) Hvad kan man vel dømme om saadanne Mennesker?

Philosophen. Ha ha ha hi hi ha ha = = Jeg seer ellers paa Jeres Dragt og Skikkelse, at I er en Fremmed.

Sganarel. Ja, Hr. Magister. Jeg er fra et langt bortliggende Land.

Philosophen. Et langt bortliggende Land? ha ha hi ha = = =

Sganarel. Det er jo ikke noget at lee af.

Philoſophen. Hvad er Jeres Ærinde her?

Sganarel. Det er for at omgaaes med lærde Mænd, og at underviſes i Visdom. (Philoſophen leer igien.) Ej min Herre! hold dog Maade med denne Latter, og lad os tale lidt alvorlig ſammen.

Philoſophen. Alvorlig ſammen, ſiger I? ha ha hi = = =

Sganarel. Hvad Djævelen er dog dette? hold engang op at lee, og ſig mig, hvor et godt Herberge er at bekomme.

Philoſophen. Et godt Herberge, ſiger I?

(Han gaaer leende bort.)

Sganarel. Ej, ſaa lee Din Hals itu, dit Beeſt! Den ene Philoſoph er jo galere end den Anden. Jeg er ſaa forvirret over diſſe Hændelſer, at jeg veed ikke, enten jeg ſover eller vaager; ſkal dette være Viisdommens Stad, ſaa maatte jeg gjerne vide, hvad man kan kalde en Daarekiſte. Lad mig nu ſamle det ene med det andet, for at kunne berette min Herre Alting omſtændeligen.

Femte Scene.

Sganarel. Den ſubtile Doctor.

(Imedens Sganarel ſtaaer og grunder, kommer en ny Philoſoph ſtærkt gaaende og løber ham omkuld)

Sganarel. Hvad for en Ulykke vil dette ſige? hvi handler I ſaaledes med mig? hvad Ondt har jeg gjort?

Philoſophen (reiſer ham op efter Benene) Ej, ej, jeg tager Benene iſtedet for Armene. Jeg beder tuſinde Gange om Forladelſe. Forſeelſen reiſer ſig deraf, at jeg har for ſkarpt Syn.

Sganarel. Mig ſynes, at det heller maa reiſe ſig der af, at J er ſtarblind.

Philoſophen. Min Herre, det ſkarpe Syn, ſom Naturen har begavet mig med, foraarſager, at jeg intet kan ſee, ſom er nær ved mig.

Sganarel. Hvis Naturen ikke havde anden Gave at give Jer, maatte J ønſke, at hun havde beholdet ſin Gave ſelv.

Philoſophen. Nej min Herre. Jeg kan derimod ſee, hvad Andre ikke ſeer; mit ſkarpe Syn gaaer indtil Indvoldene af en Ting, og fæſter ſig paa Kjernen deraf, ſom er ſkjult for Andre.

Sganarel. Det gaaer over min Forſtand.

Philoſophen. Det er dog ſaa, min Herre! derfor fører jeg Navn af den ſubtile Doctor. Men jeg ſeer, at Han er en fremmed Perſon; hvad er Hans Ærinde her? hvis jeg kan gaae Ham til Haande udi noget, ſkal det være mig en Fornøjelſe.

Sganarel. Jeg takker ſkyldigſt. Jeg vil kun for det første ſpørge, om man her kan faae et godt Herberge for tvende Perſoner?

Philoſophen. Saadanne gemene og grove Ting be-

bekymrer jeg mig ej om; men vil J vide noget in Philoſophia occulta, ſaa er jeg til Tjeneſte.

Sganarel. Nej, nej! jeg ſpørger kun om = =

Philoſophen. Som for Exempel, om Magnetens Kraft, om Sjælens Beſkaffenhed, om Blodets Circulation, om Myrers og Mygs Egenſkab, om andre Inſecters indvortes Dannelſe, om = = =

Sganarel. Nej nej, i Djevels Skind! Jeg ſpørger kun om = = =

Philoſophen. Eller J vil vide noget om Dyrenes Sjæle, om de ere Machiner eller levende Kreature, om Nominales eller Reales bør kaldes orthodoxi Philoſophi?

(Medens han saa taler, render Sganarel ham omkuld, og undskylder sig saaa med sit skarpe Syn. Den subtile Philosophus rejser sig strax igjen, slaaer Sganarel ned paa Jorden, giver ham brav Hug, og forlader ham liggende.)

Sjette Scene.

Sganarel. En Aſtrologus

(med en Kikkert, som observerer.)

Sganarel. Ach ach! er der Ingen, ſom kan rejſe mig op? Ach hjelp en ſtakkels forſlagen Mand, ſom kan ikke rejſe ſig ſelv.

Aſtrologus (ſeende ſig om.) Hvo er, ſom raaber? der ligger jo en halvdød Mand. Hvad ſkader Jer, min Ven?

Sganarel. Hjelp mig op igjen, min Herre!

Jeg er falden udi onde Menneſkers Hænder, ſom have ſlaaet mig ſaaledes, at mine Lemmer ere knuſede.

Aſtrologus. Det gjør mig hjertelig ondt; jeg er pligtig til at hjelpe min Næſte; jeg beder alene om lidt Taalmodighed, indtil jeg faaer efterſeet udi min Aſtrologiſke Bog, om man udi denne Maaned, og paa denne Dag udi Maaneden, maa foretage ſig noget af Vigtighed. (han blader i Bogen.) Nej, min Herre! det gaaer ikke an paa denne Tid. Jeg ſeer, at det er den 14de Dag udi den Maaned Morian, paa hvilken man efter aſtrologiſke Regler intet vigtigt maa foretage ſig. Vil min Herre have Taalmodighed, til Solen gaaer ned, ſaa kan jeg hjelpe Ham, uden at overtræde aſtrologiſke Regler.

Sganarel. Saadanne Regler kan ingen uden Fanden have dicteret. Kan det vel være nogen Tid forbudet at hjelpe ſin Næſte?

Aſtrologus. Visſeligen baade er og kan det være.

Sganarel. Ach jeg elendige Menneſke! ulykſalig var den Dag, da vi beſluttede at komme til denne By.

Aſtrologus. Siig ikke det min Herre! I er kommen udi den Stad, hvor de ni Viisdoms-Gudinder have fæſtet Sæde.

Sganarel. I maa heller ſige ni Helvedes-Gudinder eller ni Ulykker; thi = =

Aſtrologus. Overiil Jer ikke! ſtyr Jere Affecter,

ter, og hav Taalmodighed til mod Aften, da skal jeg med al Fornøjelse gaae Jer til Haande. Adieu saa længe. (gaar.)

Syvende Scene.

Sganarel. En skeptisk Philosophus.

Sganarel. Ach, ach! er der dog ingen medliden Sjæl udi den hele Stad?

Philosophen. Jeg hører En at raabe. Der seer jeg en stakkels Mand, som er kommen til Skade.

(Han reiser ham op.)

Sganarel. Tusind Tak Hr. Doctor! det er mig dog kjært, at jeg finder et ærligt eller et klogt Menneske udi denne høilærde Stad.

Philosophen. Hvad skader Jer min Ven?

Sganarel. Jeg er saaledes bleven slagen og medhandlet af En af jeres Ordens-Brødre, som kaldte sig en subtil Philosoph; men paa mig lod han kun see liden Subtilitet.

Philosophen. Men er I vis derpaa?

Sganarel. Skulde jeg ikke være vis paa det, som nyeligen er skeet?

Philosophen. Jeres Syn kan have bedraget Jer.

Sganarel. Saa har dog ikke Følelsen bedraget mig; det kan mine forslagne Lemmer bekræfte.

Philosophen. Følelsen, som er en af de fem Sandser, kan bedrage ligesaa vel som Synet.

Sga-

Sganarel. Det er jo en forbandet forkert Snak. I ſaae jo ſelv, at jeg laae paa Gaden og raabte om Hjelp.

Philoſophen. Det kommer mig vel ſaa for; men ==

Sganarel. Gid I faae en Ulykke med Jer Men! I hjalp mig jo ſelv op igjen?

Philoſophen. Det kan maaſke være.

Sganarel. Saa kan jeg jo tage min Takſigelſe tilbage igjen.

Philoſophen. Maaſkee.

Sganarel. Maaſkee, maaſkee! Hør min gode Maaſkee! Om En handlede ſaaledes med Jer, hvad vilde I da ſige?

Philoſophen. Jeg vilde ikke ſandet ſige, end at det ſyntes ſaa at være. (Sganarel giver ham 3 gode Rap) Au, au! er det ikke uforſkammet at handle ſaaledes med en Philoſopho?

Sganarel. Maaſkee.

Philoſophen. Og ſaaledes at belønne Velgjerninger.

Sganarel. Maaſkee, maaſkee.

Philoſophen. Ach, ach! min arme Ryg!

Sganarel. Følelſen er en af de fem Sandſer, ſom kan bedrage, ſaavelſom Synet.

Philoſophen. Jeg maa ſtrax hjem at ſmøre min Ryg.

Sga-

Sganarel. Gak til Bloksbjerg og smør Din lærde Hjerne! den behøver heller Smørelse end Ryggen. Hvis jeg ikke ventede hvert Øieblik min Principal Leander,. tog jeg strax Flugten herfra, for ikke at underkastes flere fortrædelige Hendelser. Gid han vilde skynde sig! Men der seer jeg, han kommer; han skal faae Alting ligesaa friskt, som jeg har faaet det.

Ottende Scene.

Leander. Sganarel.

Leander. Nu, hvor gaar det Sganarel? har Du faaet opspurgt et got Herberge? (Sganarel svarer intet, men gisper.) Hører Du ikke, hvad jeg spørger? (Han gisper paa ny.) Jeg troer, at Du est bleven baade blind og maalløs. (Han gisper igjen.) Staa ikke her, og driv Spot med mig. Kan Du ikke svare til mit Spørgsmaal?

Sganarel. Hvad er det, som Monsieur vil vide?

Leander. Jeg spørger, om Du har opspurgt noget Herberge?

Sganarel (seende paa Himmelen, gisper og svarer:) Jeg seer, at efter Solen Kl. maa være 9.

Leander. Hvad Pokker er dog dette? Jeg troer at Karlen er forhexet; kjender Du mig ikke meer? (Sganarel hyler og græder.) Siig mig dog, hvor Du har været, og hvad Dig er vederfaret. (Han hyler igjen.)

Ej!

Ej! hvilken ulykſalig Hendelſe er ikke denne! (Han hyler igjen.) Kjender Du ikke mig, ſom er Din Principal?

Sganarel. Min Principal? Ha, ha, hi, hi, ha!

Leander. Jeg mærker, at han har faaet Skade paa Forſtanden.

Sganarel. Ha, ha, hi, ha!

Leander. Mon Stadens Luft ſkulde kunne føre ſaadant med ſig?

Sganarel. Ha ha = = = Nej min Herre! mig fattes intet paa Forſtanden; men jeg kan intet viſt Svar give paa Spørgsmaalet.

Leander. Kan Du ikke ſige Ja eller Nej.

Sganarel. Maaſkee.

Leander. Hvad vil Du ſige med Dit Maaſke?

Sganarel. Intet af noget Betydende.

Leander. Vil Du drive Spot med mig, ſaa ſkal det gaae Dig ilde.

Sganarel. Jeg driver aldeles ingen Spot med Monſieur.

Leander. Er det ikke at drive Spot, naar Du ſvarer hen i Taaget til hvert Spørgsmaal?

Sganarel. Herren ſynes kun ſaa; thi man kan ikke forlade ſig paa Sandſerne, ſom alle ere bedragelige.

Leander løfter paa ſin Stok. Nej, nu gaaer det for vidt.

Sga-

Sganarel. Det gaar ogsaa for vidt. Nu vil jeg tale lidt alvorligen, og sige dette, at det var en ulyksalig Tid og Time, vi besluttede at gjøre denne Rejse. Alle disse Complimenter, som jeg har gjort min Herre, ere de samme, som mig ere gjorte af alle de Philosopher, som jeg har talt med, og hvilke jeg giver Ham ligesaa varme, som jeg selv har faaet dem. Staden er fuld af sprænglærde Stoknarre.

Leander. Jeg mente, at Lærdom og Visdom fulgte sammen.

Sganarel. Jeg, min Tro, ligeledes.

Leander. Jeg har ikke andet hørt.

Sganarel. Men jeg har anderledes følet.

Leander. Hvoraf kan dog vel saadant rejse sig?

Sganarel. Alting er skadeligt, naar man gjør for meget deraf. Et Glas Viin opmuntrer Sindet; men drikker man for meget deraf, saa bliver Hjernen philosophisk og forstyrret. Vinden driver Skibet frem; men blæser den for stærkt, kuldsejler man. Ingen Mad er sundere end Melgrød; men overlader man Maven med formeget deraf, kan man æde sig en Feber paa Halsen. Saaledes kan det være beskaffet med disse Philosophi, hvilke for megen Lærdom har gjort rasende.

Leander. Paa den Maade havde det været bedre at blive hjemme.

Sganarel. Jeg mener det samme; men der seer

jeg

jeg nogle Qvinder. De ſynes ganſke menneſkelige og tamme.

Leander. Vi maa holde os lidt til Side, for at ſee, hvorledes de bære ſig ad.

Niende Scene.

Tre Qvinder. Sganarel. Leander.

Første Qvinde. Ach Søſter! mig længes inderligen efter at ſee den fremmede Perſon, ſom nyligen ſkal være hidkommen.

Anden Qvinde. Jeg, min Tro, ikke mindre. Jeg har hørt, at det ſkal være en meget dejlig Perſon.

Tredie Qvinde. Jeg er allerede ſlagen af Kjærlighed, førend jeg har faaet ham at ſee.

Første Qvinde. Min Stupige, ſom har ſeet ham, ſiger, at han er den anden Paris.

Anden Qvinde. Er han Paris, ſaa vil jeg nok være Helene. Men ſee, der ſtaar et helt Par. Det maa være de ſamme, ſom vi løbe gal efter.

Første Qvinde. Det er uden Tvivl de ſamme. De ſee anderledes ud, end vore ſkimlede og forruſtede Philoſopher.

Anden Qvinde. Det maa Du vel ſige, Søſter. See engang, hvilket net og kruſet Haar den Ene har.

Første Qvinde. See, hvilken Taille!

An-

Anden Qvinde. See, hvilke nette Been den Anden haver! mine Tænder løbe alt i Vand. Vi maa strax give os i Snak med dem.

Tredie Qvinde. Velkommen hid til Staden, I gode Mænd! hvad er Jer Ærinde?

Sganarel. Førend vi svare hertil, maa vi først vide, om I ere Philosopher eller Mennesker.

Anden Qvinde. Jo vist ere vi Mennesker. Det maa vi jo endelig vide. Søster! De mene, at vi ere ikke Mennesker.

Første Qvinde. Vi ere ikke allene Mennesker, men endogsaa tamme og tjenstagtige Mennesker, helst mod Fremmede.

Anden Qvinde. Det maa Du vel sige to Gange, Søster. Ha, ha = = = Hvilket underligt Spørgsmaal: Om vi ere Mennesker?

Sganarel. Godt Saa maa jeg da sige Jer dette, at vi ere hidkomne, for at opspørge et godt Herberge. Vi have til den Ende raadført os med nogle Philosopher; men den Ene svarede hen i Taaget, den Anden begegnede mig med Graad, den Tredie med Latter, og den Fjerde vilde see paa Himmelen, hvad Svar han skulde give.

Tredie Qvinde. Kiære Venner! agter saadant ej; Deres Studeringer gjør dem rasende. Det maa vi, desværre! dagligen finde, som ere Deres Hustruer.

Lean-

Leander. Ere I Deres Huſtruer?

Tredie Qvinde. Ja, vi have Navn deraf; men = = (De ſukke alle og græde.)

Leander. Hvad vil det ſige, at I have allene det blotte Navn?

Tredie Qvinde. De fordybe ſig ſaaledes i Studeringer, at de forſømme de meeſt magtpaaliggende Ting. De forglemme det fornemſte, ſom er Ægteſkabs-Pligt. Er det ikke ſandt, Søſter?

Førſte Qvinde. Jo, alt for ſandt.

(De græde alle tre bitterligen.)

Leander. Hvad mener I ved Ægteſkabs Pligt?

Anden Qvinde. Siig Du det Søſter, ſom har været længſt gift.

Førſte Qvinde. Lad Margrethe ſige det.

Tredie Qvinde. Lad Lucie ſige det.

Leander. Jeg kan ej ſlutte, hvad I mener, kjære Børn!

Førſte Qvinde. Hvis en og anden ærlig fremmed Rejſende ikke iblandt gik os lidt til Haande, maatte vi forgaae. Er det ikke ſandt Søſter?

Anden Qvinde. Jo, alt for ſandt.

(De græde veemodigen igjen.

Leander. Men tillade Jeres Mænd, at I frit omgaaes med Fremmede?

Tredie Qvinde. Vore Mænd? Dem kan vi endeligen narre, lige ſaa meget, ſom os lyſter.

Lean-

Leander. Hvis saa er, saa skal I gode Madamer nok blive hjulpne.

Tredie Qvinde. Jeg siger tusinde Tak.

Sganarel. Hr. Principal! Nu faar jeg ret Lyst til at blive her. Det staar nu kun paa at faae et godt Herberge.

Tredie Qvinde. Vil de gode Herrer tage til Takke udi vores Huus, saa er det til Tjeneste.

Sganarel. Men Hendes Mand er jo ogsaa en Philosophus.

Tredie Qvinde. Ja, men ikke saadan en, som I omtaler. Han er Doctor udi Læge-Konsten. De slags Folk studere kun maadelig; thi deres Praxis tillade dem ikke at læse ret meget. Jeg er forsikkret om, at I blive vel imodtagne af min Mand; kommer kun ind med mig, saa skal den Sag snart blive afgjort. (Hun leder dem ind.)

Tiende Scene.

De to andre Qvinder (alene.)

Første Qvinde. Hjerte Søster! var det ikke to behagelige Personer? hvilken af dem syntes Dig bedst om?

Anden Qvinde. De stode mig begge an; allerhelst den, som havde det krusede Haar. Det var, mit Tro, en Lekkerbidsken.

Første Qvinde. Mig synes nok saa godt om den Anden. An-

Anden Qvinde. De ſyntes at være komne fra langt bortliggende Lande, det kunde man ſee paa deres Anſigt og Gebærder.

Første Qvinde. Men hvad mon deres Ærende kan være?

Anden Qvinde. Deres Ærende kan ikke være andet, end andre fremmede Folks, ſom tænke her at finde Viisdom, ſaaſom Staden vrimler af Philoſopher, og deruover kaldes Viisdommens Stad.

Første Qvinde. Da finde de ikke her, hvad de lede efter.

Anden Qvinde. Derudi har Søſter Ret; eet er at være lærd, et andet at være klog. Hvad duer Lærdom til, naar den vanſkaber Folk?

Første Qvinde. Min Mand er ſaa henrykt udi Studeringer, at han tit ſidder til Bords, uden at æde, ſaa at han ſtaaer faſtende op fra Bordet, indbildende ſig, at han er mæt.

Anden Qvinde. Min Mand har ikke mindre Grimacer.

Første Qvinde. At vore Doctore udi Lægekonſten ere lidt manerligere, end de Andre, kommer vel deraf, at de ſtudere ikke ſaa meget, og at de ere mere blandt Folk.

Anden Qvinde. Det er ſandt nok; endeel af dem har dog ogſaa ſlemme Nøkker. Mig længes derfor at vide, hvordanne de Fremmede vil blive for-

nøjede

fornøjede med denne Doctor. Men jeg seer dem at komme ud igjen. Jeg frygter derfor, at de har kun faaet slet Audience. Men vi maa hen at fortælle vore Naboerſker, hvad vi har seet. (de gaae.)

Ellevte Scene.

Leander. Sganarel.

Leander. Denne Mand er meget maneerlig og høflig. Han bød os ikke alene sit Hus til, men endogsaa uden Betaling.

Sganarel. Nu begynder jeg at komme mig lidt igjen; thi jeg mærker, at man og kan finde nogle lærde Folk uden Grimacer.

Leander. De Andre af hans Medbrødre vare og alle civiliserede Mænd.

Sganarel. Jeg troer, at de ere alle Doctore udi Lægekonſten.

Leander. Ja vist. Vor tilkommende Vert sagde mig, at det var det hele medicinſke Facultet, som var samlet i hans Hus, og var det derfor, at han ikke kunde tale med os længer denne Gang. Men der er een Ting, som jeg grubler over. Jeg kan ikke begribe, hvad det skulde betyde, at de beſkuede os saa nøje, og at de hviſkede derhos saa meget sammen.

Sganarel. Det kan vel ikke betyde andet, end at vor Skikkelſe og Dragt er fremmed og usædvanlig for dem.

Lean-

Leander. Det kan vel ogſaa være, men ===

Sganarel. Ej Herre, I grubler over ſlet intet. Jeg for min Part er vel fornøjet med, at vi har faaet ſaa godt Herberge. Men jeg ſeer, at Qvinderne ere alt borte.

Leander. Jeg kan tænke, at de ere henne at fortælle og tilkjendegive vor Ankomſt for deres Naboerſker.

Sganarel. Saa vidt jeg begriber, kan en Fremmed her gjøre ſin Lykke blandt diſſe Doctorinder; thi de ere alle meget tamme. Men der kommer vor Vertinde med en Flaſke Viin.

Tolvte Scene.

Den tredie Qvinde. Leander. Sganarel.

Tredie Qvinde. I gode Herrer! lader Tiden ikke være dem for lang. Saaſnart min Mand bliver færdig med Facultetet, og hans Medkolleger gaae bort, vil han have den Ære at tale videre med Dem. Imidlertid har han befalet mig at holde dem med Selſkab.

(Hun ſkjenker et Glas, ſom hun giver Leander, og derpaa ſukker hun og græder.)

Leander. Hvad ligger Hende paa Hjerte, Madame, efterdi Hun ſukker ſaa dybt?

Sganarel ſagte. Jeg er vis paa, at hun fremkommer med en Elſkovs-Erklæring.

(Hun ſkjænker et andet Glas i for Sganarel, ſukker og græder ligeledes.)

Lean-

Leander. Min hjerte Madam! hun maae tilkjendegive, hvad der har bragt Hende udi den Bedrøvelse. (Hun ſukker og græder igjen. Forklar os da Aarſagen. Jeg brænder af Begjerlighed efter at vide ſaadant.

Tredie Qvinde. I gode Herrer! I ere komne udi et honet Huus.

Leander. Derom er jeg forſikkret.

Tredie Qvinde. Min Husbond paſſerer for en af de oprigtigſte og tjenſtagtigſte Mænd udi Staden.

Leander. Man tvivler ikke derom, Madam!

Tredie Qvinde. Men ſaaſom han tilligemed ſparer hverken Omkoſtning eller Umage, naar han veer ſig derved at kunne erhverve nøjere Kundſkab i Medicinen, og at forbedre Konſten, ſaa har han, da han ſaae de gode Herrer, og betragtede deres rare Skabning, ikke udaf mindſte Ondſkab, men allene for at give Medicinen noget Lys, beſluttet at lade dem begge anatomere.

Sganarel. Hvad vil det ſige: anatomere?

Leander. Det vil ſige, Sganarel, at lade din Mave opſkjære.

Sganarel. Hvad? at lade min Mave opſkjære?

Tredie Qvinde. Jeg kan forſikkre, at det ſkeer ikke af nogen Ondſkab; thi han har ſtor Godhed for ſine Lemmede.

Sganarel. Han maa have Djævelen, og ikke

Godhed, naar Han vil ſkjære Maven op paa en ærlig Karl! Vi have vel rejſt, Hr. Principal!

Leander. Men, er det Hendes Alvor, Madam, eller ſkjemter Hun med os?

Tredie Qvinde. Det er ganſke faſt beſluttet. Jeg var færdig at daane, da jeg hørte det.

Leander. Men kan Hun ikke ved Forbøn afvende ſaadan Ulykke?

Tredie Qvinde. Nei, Tingen er beſluttet efter de fleſte Stemmer udi Facultetet. Man veed, at Docterne aldrig ſtaae fra deres Mening, helſt naar en Ting er beſluttet af et helt Facultet.

Sganarel (grædende.) Er her da ingen Byfoged, ſom man kan appellere til?

Tredie Qvinde. Byfogden ſelv er Stads-Phyſikus, hvilken aldrig forhindrer Doctores udi et Foretagende, ſom ſigter til at oplyſe Anatomien.

Sganarel. Vi har vel rejſt, Herre!

Leander (paa Knæ.) Ach, Madam! tænk paa Midler at redde os uſkyldige Menneſker.

Sganarel (ogſaa paa Knæ.) Ach, Madam! forbarmer Jer over mig. Jeg har kun en eneſte Mave, ſom jeg umueligen kan undvære.

Tredie Qvinde. Hører, kjære Venner! hvis I vil tage mig og mine Søſtre, ſom ere gifte med tvende Philoſopher, med Jer, og føre os bort til Jer Fædreneland, vil vi give os paa Flugten ſammen.

men. Staaer kun op og forbliver her, indtil jeg bringer dem hid; thi de ere ligesaa kjede af deres Mænd, som jeg er af min.

Sganarel. Bliv da ikke længe borte, Madam!

(Hun gaaer.)

Trettende Scene.

Leander. Sganarel.

Sganarel. Det var et Fandens Indfald, da vi toge os for at fæste Bolig i denne philosophiske Stad.

Leander. Man lærer heraf, at det er ikke Alt Guld, som glimrer. Jeg tvivler ikke paa, at Staden jo vrimler af lærde Mænd; men man mærker ikke, at deres Levnet svarer til deres Lærdom; thi mange læse alene for at blive lærdere, men ej for at blive klogere.

Sganarel. Herren maa sige, at de læse alene for at blive galne. Saadan Stad burde oprykkes med Rod, og alle dens Beboere ødelægges.

Leander. Du maa heller sige aarelades, eller sættes i Daarekisten; thi det er just ikke af Ondskab, men af for megen Lærdom, de ere rasende.

Sganarel. Er det ikke Ondskab at ville skjære Maven op paa godt Folk? Mig synes, at jeg føler allerede Kniven i min Mave.

Leander. Jeg bekjender, at saadanne Folk burde

udryddes, men de andre fortjene alene at belees. Jeg mærker ellers, at disſe Philoſophi maa være delte udi adſkillige Secter. Den, ſom græd, maa følge Heracliti, den, ſom loe, Democriti Sect, og den, ſom tvivlede om alting, maa være en Scepticus.

Sganarel. Hvem af disſe kan man holde for at være meſt gal?

Leander. De ere alle lige galne, ſkjøndt hver paa ſin Maade. Qvinderne maae vi derimod priſe.

Sganarel. Ja viſt, iſær om de vil holde deres Løfte.

Leander. Jeg lever udi det Haab; thi jeg mærker, at de leve ikke fornøjede med disſe Philoſophi.

Sganarel. Gid de vilde komme noget ſnart! thi hvert Øjeblik er mig ſaa langt ſom en Dag.

Leander. Taalmodighed, Sganarel! Vi have intet andet at forlade os paa, end deres Hjelp. Qvindeliſt er ſtor, og der behøves ikke megen Kunſt til at narre Mænd, ſom gaae hen i Taaget.

Sganarel. Hvis jeg lykkelig kommer ud af denne Fare, ſkal jeg beflitte mig paa at forfølge alle Philoſopher.

Leander. Ikke alle, men dem alene, ſom gjøre Misbrug af Philoſophien; thi ligeſom nogle vanſkabes af dens Misbrug, ſaa forbedres og poleres andre af dens rette Brug. Men der ſeer jeg, de gode Qvinder komme.

Fjor-

Fjortende Scene.

Leander. Sganarel. De tre Qvinder (med ſmaa Skrine under Armene) Polyphemus.

Tredie Qvinde. Tiden er maaſkee faldet Dem lang, I gode Venner!

Leander. Vi have talt hvert Minut.

Sganarel. Og jeg hvert Øieblik.

Tredie Qvinde. Nu ſtole vi paa Jeres Løfter, at I ikke forlade os, naar I komme i Sikkerhed.

Leander. Vi ſkal derfor lade ſee Taknemmelighed, ſaa længe ſom vi leve.

Tredie Qvinde. Diſſe Skrine, ſom ere fulde af Guld og koſtbare Stene, ſkal vi føre med os.

Sganarel. Nu har jeg min Aande igjen, og føler ingen Smerte i Tarmene mere.

Leander. Men I gode Fruer! jeg frygter, at Jere Mænd vil ſtrax efterſætte os, og at det ſidſte kan blive værre end det første.

Tredie Qvinde (viſende paa Polyphemus.) Vi har i Ledtog med os denne forſlagne Perſon, ſom ſtedſe gaaer os tilhaande, naar vi vil narre diſſe Philoſopher.

Polyphemus. Jeg ſkal nok ved en Invention hindre, at I ikke blive efterſatte.

Leander. Men, Kjære! hvori beſtaaer den Invention?

Poly-

Polyphemus. Det kan jeg ikke ſige. Forlader Jer kun paa mig, og ſlaaer al Bekymring af Hovedet. Skjuler Jer her først ved Hjørnet, indtil Stormen er forbi. (De ſkjule ſig i en Krog.)

Femtende Scene.

Doctoren med tre Philoſopher, (ſom komme ind een efter anden.)

Doctoren (i fuldt Løb.) Hvad for en Ulykke er dette? Jeg ſeer ikke de Fremmede meer, ej heller min Huſtrue; og mit Skrin er opbrudt. Hej! Hej! hvor er I henne? Alle mine Lemmer zittre og bæve. Min Huſtrue maa have aabenbaret dem Facultetets Forſæt, og maa have taget Flugten med dem. Ach Himmel! hvilken ulykſalig Hændelſe! Jeg kan ſige, at jeg aldrig har havt ſtørre Begjerlighed til at anatomere nogen, end diſſe tvende Perſoner, beſynderlig den med Kaaben; thi det kom mig for, at hans indvortes Skabning vilde erhverve ſtort Lys udi Anatomien.

Første Philoſoph (i fuldt Løb.) A, a, a! jeg er om en Hals. Mit Penge-Skrin er borte, og min Huſtrue er ingenſteds at finde.

Anden Philoſoph (ligeledes.) Hej! hej! hjelper alle, ſom hjelpe kan! Mit Skab er brudt, og mit Liggendeſæ, ſom var mig kjærere end mit Liv, er borte. Ach, jeg elendige Mand! hvis jeg ikke faaer min Skat igjen, hænger jeg mig af Sorg.

Tre-

Tredie Philoſoph (kommer løbende ind.) Hej, hej, hej! holder paa Tyven! jeg er beſtjaalen. Alle mine Leddiker ere aabne, og den, hvori Guld og Klenodier laae forvaret, er borte. Hvor er min Huſtrue? Her er ingen Tid at bortgive. Jeg maa løbe i fuld Galop til Stadsporten. (Han render de andre omkuld. De reiſe ſig op igjen, ſlaae Hænderne ſammen, huje og ſkrige:) Hvad fattes jer, kjære Brødre?

Doctoren. Tvende fremmede Gavtyve, ſom nyeligen vare komne i mit Huus, ere bortløbne med min Huſtrue og mine Penge.

Tredie Philoſoph. Det er gaaet mig ligeledes.

Doctoren. Det er ikke den første Gang vore Huſtruer have ſkuffet os. Vi maae ſtrax kalde paa Byens Folk, for at efterſætte dem.

Sextende Scene.

Polyphemus. De Forrige.

Polyphemus (kommer ind, nedkaſtende ſig næſegrus.)

Doctoren. Det er jo vor gode Ven, Polyphemus! Hvad Ulykke mon ham er vederfaret? Han er maaſkee ogſaa beſtjaalen. Hør, Polyphemus! hvad ſkader Dig?

Polyphemus. Ach, hvilken Hændelſe, hvilket Syn!

Doctoren. Stat op! Kjender Du os ikke?

Polyphemus. Ach! hvilket forunderligt Syn, ſom

ſom ſaaledes har fordunklet mine Øjne, at jeg ikke kan ſkille noget.

Doctoren. Siig os da, hvad Du har ſeet.

Polyphemus. For et Øjeblik ſiden, da jeg gik ud paa Marken, ſaae jeg tvende Perſoner i uſædvanlige Klæder, havende tre Matroner med ſig. De ſamme vinkede ad mig, og, da jeg kom dem nær, ſagde den ene: gak ſtrax ind i Staden, og forkynd, hvad Du har ſeet; jeg er Jupiter, og denne Perſon er Mercurius. Vi have paataget os menneſkelig Skikkelſe, og ere nedſtegne af Himmelen, for at bortføre diſſe tre dydige Matroner, og at ſætte dem blandt Gudindernes Tal, ſaaſom jeg har holdet dem for gode at leve længere blandt ſyndige Mennesker. Videre ſagde han: forehold deres Mænd, at de have ſyndet mod Himmelen ved de haarde Ord, ſom de have ladet falde mod den øverſte blandt Guderne, og at ſaadan Synd maa ſaaledes forſones, at de ſtrax forføje ſig hver hjem til ſit Hus, at de der udi tre Dage faſte og bede, og at de ſiden Jupiter og Mercurio til Ære ſtifte en aarlig Feſt, ſom ſkal føre Navn af Bortførelſens-Feſt. Da han dette havde udtalet, begyndte alle at ſkinne ſom Solen, og fore op igjennem Luften.

Alle Philoſophi (løfte Hænderne op og raabe:) O, magnum miraculum!

Polyphemus. Jeg kan endnu ſee et Skimt af dem.

dem. See engang op imod Himmelen paa den høire Side, hvor jeg peger.

En Philoſoph (grædende.) Viſt nok er det; jeg ſeer ogſaa et Glimt deraf. Kjære Brødre! lader os ſtrax gaae hjem, for at efterleve Himmelens Befaling. (De falde paa Knæ og ſynge:)

Førſte Philoſoph. O felices animæ! vivæ in cœlum raptæ.

Tutti. Orate pro nobis.

Anden Philoſoph. Qvas dignatus Jupiter reddere immortales.

Tutti. Orate pro nobis.

Tredie Philoſoph. O novæ cœlicolæ! Lucia, Margaretha cum dilecta Agatha.

Tutti. Orate pro nobis.

(De reiſe ſig derpaa og gaae bort.)

Syttende Scene.

Polyphemus. Leander. Sganarel. De tre Qvinder.

Polyphemus. Kommer nu frem igjen! I mærker af dette Puds, at man kan narre diſſe ſprænglærde og i Studeringer henrykte Karle ligeſaa meget ſom man vil.

Leander. Naar denne Sag bliver oplyſt, vil der blive ſtor Allarm; thi det kan dog ikke længe døl-ges.

Poly-

Polyphemus. Naar vi alle ere komne i Sikkerhed, maa alting gjerne aabenbares. Da vil den enes Latter nok ſagtes, den anden vil faae ret Aarſag at græde, og den tredie vil ikke nægte Sandſerne meer.

(De takke ham alle og derpaa ſynge efterfølgende Viſe.)

Første Qvinde.

Farvel, du philoſophiſk Land!
Jeg Ryggen til dig vender,
Paa andet Sted en bedre Mand
Jeg falder nok i Hænder,
Hvor findes Folk, ſkiøndt mindre lærd,
Men ej deslige Haſer,
Hvor Koner er i mere Værd,
Ej plejes med Grimacer.

Anden Qvinde.

Democritus vil meer ej lee,
Men heller fælde Taare,
Saa tit, ſom denne Hændelſe
Han Sindet ſtiller fore;
Med Føje Heraklitus vil
Herefter ſtedſe græde;
Thi dette ſtore Skueſpil
Vil Skjæg og Kinder væde.

Tredie Qvinde.

Den klare Sandhed Pyrrho ſør
Ej kunde ſee med Brille;
Sig neppe nu fordriſte tør
Med Tvivlsmaal Folk at drille.

Vor

Vor Stoicus og ikke her
Sin Lærdom vil forfægte,
Ej mod Affecter tale meer,
Og Passioner nægte.
Med mine Søstre ganske vist
Jeg skulde og formene,
At Stjerne-Kigren denne List
Kan og til Lærdom tjene;
Thi om paa Himlen han er klog,
Sig af sin Visdom bryster,
Saa her paa Jorden er han dog
En Nar, en Stymper, Kryster.

Leander.

Her et Exempel vise kan,
Og haver lagt for Dagen,
At Skjæg og Kaabe hos en Mand
Gjør meget lidt til Sagen.

Sganarel.

Jeg med Jer andre stemmer i
Og vil min Sorg begrave,
Og takker Himlen ti Gang ti,
At jeg beholdt min Mave.

Over Sganarels Reiſe til det philoſophiſke Land.

Hvad ved det foregaaende Stykke anmærkedes om de fleſte af de ſeenere Holbergſke Skueſpils Familielighed med hans Niels Klim, gjælder om intet Stykke i den Grad, ſom om dette, hvortil han ſelv i ſit 447 Brev tilſtaaer at have taget Æmnet af bemeldte Roman, hvor Klim, ligeſom her Sganarel og hans Herre, kommer paa ſin Reiſe om Den Nazar til Philoſophernes Land, og har lignende Eventyrer, iſær det ſidſte, hvor han ved Qvindehjelp udreddes af Medicinernes Kløer. Er den hele Idee i Klim ſjensynlig en Efterlignelſe af Swifts Beſøg ved Academiet i Lagado, da er det ligeſaa unægteligt, at Holberg, i de tilſatte Scener her i Skueſpillet, har havt Moliere og vel tildeels ſit kjære italienſke Theater for Øine; i det mindſte findes Scenen med den ſceptiſke Philoſoph, ſom lettelig torde være den moerſomſte i Lyſtſpillet, ſaa temmelig bogſtavelig i Molieres tvungne Giftermaal, og er det derfor des ſynderligere, at Holberg har givet ſin Tjener det ſamme Navn, ſom den Ol-

ding,

ding, der hos Moliere har den lignende Scene. En anden end pudsigere Skiødesløshed er, at i Følge Holbergs næstsidste Scene de tre Koner have fire Mænd, Doctoren, og de tre Philosopher.

Skjøndt dette Lystspil sikkerlig ikke hører blandt Holbergs bedre, og skjøndt det Comiske, deri skulde findes, maatte i al Fald være af det haandfaste Slags, som det var at ønske, Skuepladsen vilde lade Fjæleboderne blive i uforkrænket Besiddelse af, har det dog oplevet flere Forestillinger ikke blot end Republiken, men endog — hvad det offentlige Theater angaaer — end det højst comiske Abracadabra, da det i Følge tit anførte alsiske Fortegnelse, er forestilt fem Gange. Med temmelig Rimelighed er det imidlertid at forudsætte, at det ikke lettelig nogensinde mere vil komme paa nogen Skueplads; ikke maaskee saameget, fordi det vel neppe kan gjøre Paastand paa et Sted mellem de kydske Comedier, som Holberg i sin allerældste Fortale ene paatog sig at forsvare; da tvertimod Fortællingen i Niels Klim mod Sædvane her er ærbarere end Skuespillet; som vel fornemmelig fordi de philosophiske Secter og deres Grimacer, med hvilke Holberg efter sin Erklæring her skjemter, ere, som paa Titelbladet siges, af de Gamle, der ere de nuværende

Tilſkuere ubekiendte og uinteresſante; ligeſom heller ikke Carricaturerne ſelv enten ved deres Tegning eller Gruppering ere ſaa interesſante, at de vare istand til derved at more, endog uden Hensyn til de Originaler, de vare ſkildrede efter.

Hermed ſluttes da det ſidſte Bind af de Holbergſke Skuespil, da Artaxerxes, ſom et overſat Syngeſpil, ingen Adkomſt har til et Sted mellem disſe. At de — Abracadabra og Don Ranudo fraregnede — ſkulde være af lige Værdie med deres yngre Sødſkende, hans kraftfulde Manddoms Foſtre, vil vel ikke Nogen paaſtaae, end mindre, at den finere Smag, hvoraf denne ſidſte Tidspunkt gjorde ſig til, og ſom fornemmelig viſte ſig i at vrage eller miskiende ham, ſkulde have havt nogen fordeelagtig Indflydelſe paa hans comiſke Penſel. Men neppe er der heller, ſelv maaſkee den forvandlede Brudgom ikke undtagen, eet eneſte af dem, om hvilke man jo kan omvende Hagedorns Ord i hans bekiendte Epigram:

Wer nicht beym Holberg lacht
Kan beym Goldoni weinen.
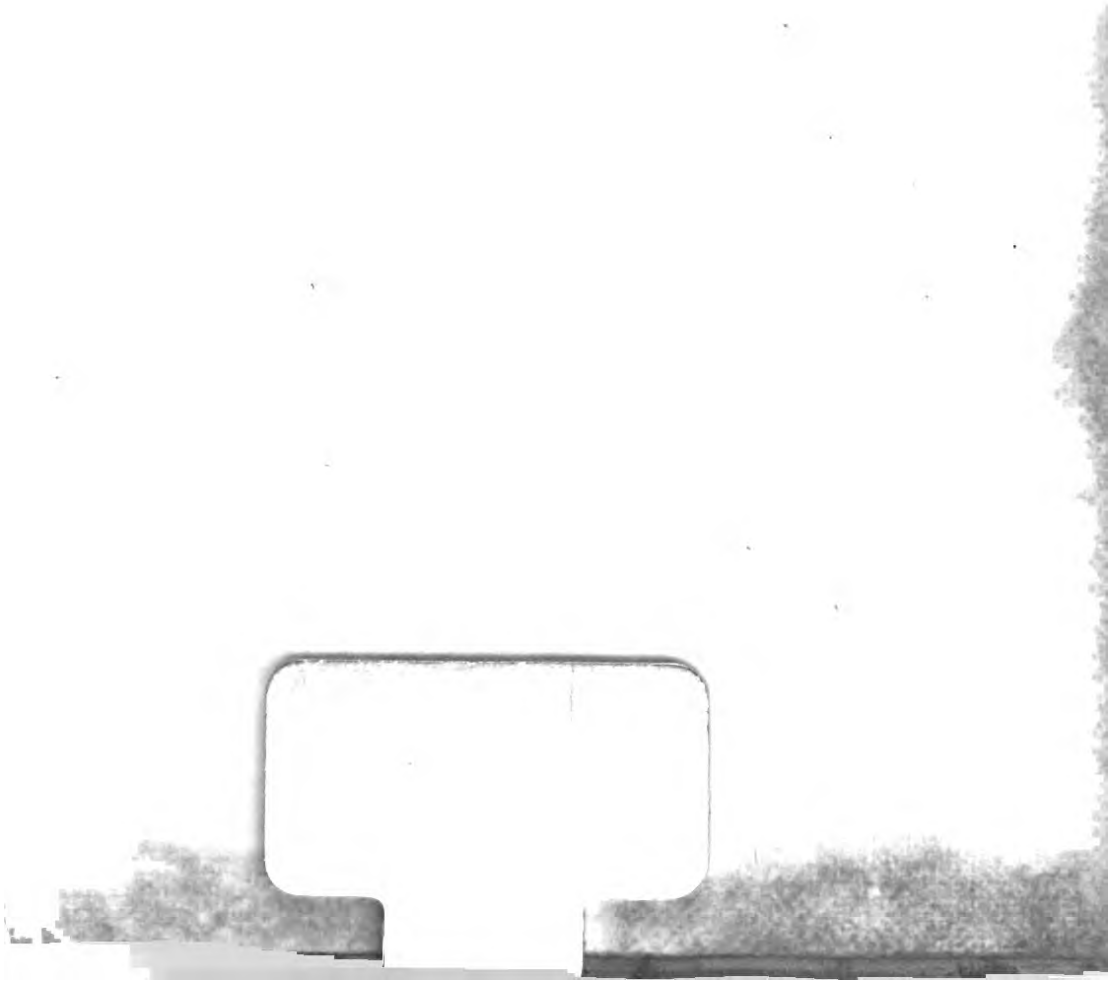
K. K.